T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

GELİR VE SERVET DAĞILIMININ BELİRLEYENLERİ, SONUÇLARI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Serdar ACUN

2502130117

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Murat BİRDAL

İSTANBUL – 2018

T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
1982 ENSTİTÜSÜ

DOKTORA

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : **SERDAR ACUN**

Numarası : **2502130117**

Danışman : **DOÇ. DR. MURAT BİRDAL**

Anabilim/Bilim Dalı : **İKTİSAT**

Tez Savunma Saati : **13:00**

Tez Savunma Tarihi : **19.04.2018**

Tez Başlığı : **GELİR VE SERVET DAĞILIMININ BELİRLEYENLERİ, SONUÇLARI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ.**

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin **50. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜ'NE** OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. İZZETTİN ÖNDER		Kabul
2- PROF. DR. SİNAN ALÇIN		Kabul
3- PROF. DR. FERDA YERDELEN TATOĞLU		Kabul
4- DOÇ. DR. MURAT BİRDAL		Kabul
5- DR. ÖĞR. ÜYESİ BARIŞ KABLAMACI		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. ZAHİDE AYYILDIZ ONARAN		
2- DOÇ. DR. DEVRİM DUMLUDAĞ		

“GELİR VE SERVET DAĞILIMININ BELİRLEYENLERİ,

SONUÇLARI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ”

SERDAR ACUN

ÖZ

Yapılan bu çalışmada iktisat yazının en önemli sorunlarından gelir ve servet dağılımı ele alınmıştır. Bu amaçla ilk başta iktisat okullarının dağılıma bakış açısı irdelenmiştir. Ayrıca gelir dağılımı ölçüm yöntemlerinin neler olduğu açıklanmıştır. Daha sonra gelir dağılımına etki eden ve gelir dağılımından etkilenen faktörler teorik olarak ele alınmıştır.

Çalışmada 1987-2014 yılları arasındaki verilerle Türkiye’nin de dahil olduğu bazı OECD ülkelerinde gelir dağılımını etkileyen faktörler analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ekonomik küreselleşme, yaş, bağımlılık oranı, büyüme gibi değişkenlerin gelir dağılımını bozucu etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan ücretlerin milli gelir içindeki payının artmasıyla gelir dağılımının daha adil olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalışmada Türkiye’de gelir dağılımına ilişkin iki ayrı analiz yapılmıştır. Türkiye’de toplam gelirin %50’sinden fazlasını ücret, maaş ve yevmiye gelirleri oluşturmaktadır. Bu gerçeklik göz önüne alınarak Türkiye’de ücret eşitsizliğinin belirleyenleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Diğer analizde ise Türkiye’de 12 alt bölge üzerinden gelir eşitsizliği ile eğitim arasındaki ilişki irdelenmiştir. Yapılan çalışmanın Türkiye’de ve OECD ülkelerinde gelir dağılımı dinamiklerini anlamaya yardımcı olması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gelir, Servet, Gelir Dağılımı, Ücret Eşitsizliği, Eğitim Eşitsizliği

“THE DETERMINANTS AND CONSEQUENCES OF INCOME AND WEALTH DISTRIBUTION: THE CASE OF TURKEY”

SERDAR ACUN

ABSTRACT

This study deals with the distribution of income and wealth that constitutes one of the most important problems of economic literature. Beginning with the discussion on different perspectives of economic schools of thought with respect to distribution, the study explains what methods are used for measuring income distribution. The factors affecting income distribution and affected by it are theoretically taken thereafter.

In this study, the elements having impacts on income distribution in some OECD countries, including Turkey, are analysed on the basis of data between 1987 and 2014. Through this analysis, it is concluded that the variables such as economic globalization, age, dependency ratio, growth, etc. have a detrimental effect on income distribution, and that a fairer income distribution is attained as the share of wages in national income increases.

As for the distribution of income in Turkey, two distinct analyses are conducted in the study. Considering the fact that more than 50% of total income in the country consists of wage and salary income, the determinants of wage inequality are analysed in the first place. As to the second analysis, the correlation between income inequality and education is discussed in terms of 12 subregions. The purpose of this study is to enhance the understanding of the dynamics of income distribution in Turkey and some other OECD countries.

Keywords: Income, Wealth, Income Distribution, Wage Inequality, Education Inequality

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Türkiye'de ve OECD ülkelerinde gelir ve servet dağılımın nedenleri irdelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada yalnızca gelir dağılımına ilişkin sorunların analiz edilmesinin ötesinde politika önerilerine de yer verilmiştir.

Çalışmada gelir ve servet dağılımının araştırılmasındaki temel motivasyon 2007-2008 yıllarında patlak veren ekonomik krizle birlikte dağılıma ilişkin tartışmaların giderek artmasıdır. Yapılan bu çalışmada da OECD ve Türkiye'de gelir dağılımı Çalışma OECD ve Türkiye'de bir yandan gelir dağılımını anlamak amacını gütmektedir. Türkiye'de ücret eşitsizliğinin nedenlerini ortaya koymak diğer taraftan 12 alt bölge üzerinden eğitim eşitsizliği ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın Türkiye'de gelir ve servet dağılımına ilişkin ilişkin küçükde olsa bir söz söylediğini düşünmekteyim.

Çalışmanın ortaya çıkmasında birçok kişinin desteği vardır. Doktora eğitiminin ilk gününden itibaren bana yol gösteren, nitelikli bir doktora çalışması yapmam için elinden gelenin fazlasını yapmaya çalışan, sadece eğitimimle değil yaşamın diğer alanlarında da yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Murat Birdal'a sonsuz teşekkür ederim. Çalışmamın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen hocalarım Prof. Dr. Sinan Alçin ve Yrd. Doç. Dr. Barış Kablamacı ile tezimin analiz kısımlarında yol gösterici olan hocam Prof. Dr. Ferda Yerdelen Tatoğlu'na minnettarım. Doktora eğitimimin son yılına kadar hem yeterlilik jürimde olan hem de tezin son bir yılına kadar tez izleme komitemde yer alan Prof. Dr. T. Hakan Ongan'a da şükranlarımı sunmak borcumdur.

Bu zorlu süreçte benim bütün yükümü çeken eşim Deniz, çocuklarım Taylan Özgür ve Umut Sedar ile anneme şükranlarımı sunarım.

Serdar ACUN

İstanbul,2018

İÇİNDEKİLER

ÖZ……..İİİ

ABSTRACT……..İV

ÖNSÖZ……V

İÇİNDEKİLER……Vİ

TABLOLAR LİSTESİ…….. İX

GRAFİK LİSTESİ……...Xİİİ

KISALTMALAR LİSTESİ……XV

GİRİŞ……...1

BİRİNCİ BÖLÜM
GELİR DAĞILIMI TARTIŞMALARI VE ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

1-1- İktisat Okullarında Gelir Dağılımı……4

1-1-1-Klasik Okulda Gelir Dağılımı……..4

1-1-2-Marksist Teoride Gelir Dağılımı……9

1-1-3-Neo-Klasik Teoride Gelir Dağılımı……11

1-1-4-Keynesyen Teoride Gelir Dağılımı……12

1-2-Gelir Dağılımını Etkileyen ve Etkilenen Faktörler……14

1-2-1-Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi……..15

1-2-2-Küreselleşme ve Gelir Dağılımı İlişkisi……18

1-2-3-Finansallaşma ve Gelir Dağılımı İlişkisi……...21

1-2-4-Para Politikası ve Gelir Dağılımı İlişkisi…….. 24
1-2-5-Eğitim ve Gelir Dağılımı İlişkisi…… 26
1-2-6-Sendika ve Gelir Dağılımı İlişkisi……. 28
1-2-7-Asgari Ücret ve Gelir Dağılımı İlişkisi……. 31
1-2-8-Vergi ve Gelir Dağılımı İlişkisi……. 33
1-2-9- Kamu Harcamaları ve Gelir Dağılımı İlişkisi…….35
1-2-10- Tüketim ve Gelir Dağılımı İlişkisi……. 37
1-2-11-Mutluluk ve Gelir Dağılımı İlişkisi……. 39
1-3-Gelir Dağılımı Ölçüm Yöntemleri…… 41
1-3-1-Değişim Aralığı……42
1-3-2-Değişim Katsayısı……42
1-3-3-Pareto Katsayısı…….. 42
1-3-4-Göreli Ortalama Mutlak Sapma……43
1-3-5-Lorenz Eğrisi…….. 43
1-3-6-Gini Katsayısı……..44
1-3-7-Theil Endeksi……...45

İKİNCİ BÖLÜM

OECD ÜLKELERİNDE GELİR DAĞILIMININ BELİRLEYENLERİ

2-1-OECD ve Çeşitli Ülke Gruplarında Gelir Dağılımı Üzerine Literatür Taraması……46
2-2- OECD Ülkelerinde Bazı Göstergelerin Seyri……. 51
2-3- Dünya'da ve Bazı OECD Ülkelerinde Servet Dağılımı……. 63
2-4: Türkiye'de Servet Dağılımı……..70
2-5- Analizde Kullanılan Ekonometrik Yöntem ve Veri Seti……74
2-5-1-Panel Veri Analizi……...74
2-5-2- Veri Seti Açıklamaları…….. 76
2-5-3: Analiz Sonuçları……77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GELİR DAĞILIMININ ANALİZİ

3-1-Türkiye'de Gelir Dağılımına Genel Bir Bakış……82
3-1-1- Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı……..84
3-1-2-Türkiye'de Fonksiyonel Gelir Dağılımı…… 90
3-1-3- Türkiye'de Bölgesel Gelir Dağılımı…… 92
3-2-Türkiye'de Ücret Eşitsizliğinin Belirleyenleri……94
3-2-1-Literatür…….. 94
3-2-3-Türkiye'de Ücret Eşitsizliği……... 98
3-2-5-Ücretli Çalışanların Tanımlayıcı Dağılımı……. 100
3-2-4-İnsan Sermayesi Modeli ve Veri Seti…….. 115
3-2-6-Analiz Sonuçları……118
3-3-Türkiye'de Eğitim ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi……123
3-3-1-Giriş……123
3-3-2-Eğitim ve Gelir İlişkisi……..123
3-3-3- 12 Bölgeyle İlgili Değişkenlerin Değerlendirilmesi……...125
3-3-4-Veri……142
3-3-4-1-Panel Veri Analizi…… 143
3-3-4-1-1-Sabit Etkiler……143
3-3-4-1-2-Rassal Etkiler Modeli……144
3-3-4-2 Eğitim Eşitsizliği Ölçütü Olarak Eğitim Gini Endeksi……...145
3-3-5-Analiz Sonuçları……147

SONUÇ…… 157

KAYNAKÇA……...166

ÖZGEÇMİŞ…… 213

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO 2.1: BÖLGESEL AYRIMA GÖRE SERVETİN DAĞILIMI (%)……65

TABLO 2.2: BAZI OECD ÜLKELERİNİN KÜRESEL SERVET İÇİNDEKİ PAYI (%)…….. 68

TABLO 2.3: ANALİZDE KULLANILAN DEĞİŞKENLER…….. 77

TABLO 2.4: OECD ÜLKELERİNDE GELİR DAĞILIMI ANALİZ SONUÇLARI(DİSCOLL KRAY STANDARD HATALAR)……. 80

TABLO 2.5: BİRİM VE ZAMAN ETKİ VE VARSAYIM TESTLERİ…… 81

TABLO 3.1: %20'LİK GRUPLARA GÖRE GELİRİN DAĞILIMI……. 86

TABLO 3.2: %5'LİK DİLİMLERE GÖRE GELİRİN ORANI……. 88

TABLO 3.3: EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ELDE EDİLEN GELİR(TL)….. 89

TABLO 3.4: BÖLGESEL OLARAK EŞDEĞER HANE HALKI KULLANILABİLİR FERT GELİRİNE GÖRE GİNİ KATSAYISI, 2006-2016…… 93

TABLO 3.5: BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER……. 117

TABLO 3.6: ÜCRETİN BELİRLEYENLERİ GENEL MODEL BREUSCH-PAGAN/COOK-WEİSBERG TESTİ SONUÇLARI…… 118

TABLO 3.7: KADINLARDA ÜCRET EŞİTSİZLİĞİ MODELİ BREUSCH-PAGAN/COOK-WEİSBERG TESTİ SONUÇLARI……. 118

TABLO 3.8: ÜCRETİN BELİRLEYENLERİ ANALİZ SONUÇLARI (DİRENÇLİ TAHMİNCİLERLE)……120

TABLO 3.9: ÜCRETLİ ÇALIŞAN KADINLARDA ÜCRETİN BELİRLEYENLERİ ANALİZ SONUCU (DİRENÇLİ TAHMİNCİLERLE)……..121

TABLO 3.10: DÜZEY 1'DE KİŞİ BAŞINA GSYH($)……127

TABLO 3.11: DÜZEY 1'DE GİNİ KATSAYISI,2006-2016……...129

TABLO 3.12: EŞDEĞER HANE HALKI KULLANILABİLİR GELİRİNE GÖRE P80/P20 (2006-2016)…….. 132

TABLO 3.13: EŞDEĞER HANE HALKI KULLANILABİLİR FERT GELİRİNE GÖRE P90/P10(2006-2016)…….. 133

TABLO 3.13: DÜZEY 1'DE EĞİTİM GİNİ ENDEKSİ (2006-2015)……134

TABLO 3.14: DÜZEY 1'DE ORTALAMA EĞİTİM SÜRESİ (2006-2015,25 YAŞ ÜZERİ)…… 136

TABLO 3.15: HANE HALKI BÜTÇESİ İÇİNDE EĞİTİME YAPILAN HARCAMANIN ORANI%(2003-2015)……138

TABLO 3.16 : DÜZEY 1'DE İŞSİZLİK ORANLARI(2006-2016)……141

TABLO 3.17: 1. MODELDE BİRİM VE ZAMAN ETKİSİNİN BİRLİKTE SINANMASI……148

TABLO 3.18: 1. MODELDE HAUSMAN TEST İSTATİSTİĞİ……...148

3.19: 1. MODELDE VARSAYIMDAN SAPMALARIN TEST EDİLMESİ… 149

TABLO: 3.20: BİRİNCİ MODEL SONUÇLARI…….. 150

TABLO 3.21: 2.MODELDE BİRİM VE ZAMAN ETKİSİNİN BİRLİKTE SINANMASI……151

TABLO 3.22: 2. MODEL HAUSMAN TEST İSTATİSTİĞİ…… 151

TABLO 3.23: 2. MODEL VARSAYIMDAN SAPMALARIN TEST EDİLMESİ…….. 152

TABLO 3.24: İKİNCİ MODEL SONUÇLARI……... 153

TABLO 3.25: 3.MODELDE BİRİM VE ZAMAN ETKİSİNİN BİRLİKTE SINANMASI……154

TABLO 3.26: 3. MODEL HAUSMAN TEST İSTATİSTİĞİ…… 154

3.27: 3. MODEL VARSAYIMDAN SAPMALARIN TEST EDİLMESİ……..155

3.28: 3. MODEL SONUÇLARI……156

GRAFİKLER LİSTESİ

GRAFİK 2.1: OECD ÜLKELERİNDE HARCANABİLİR GELİRE GÖRE GİNİ KATSAYISI…… 51

GRAFİK 2.2: OECD ÜLKELERİNDE REEL HARCANABİLİR GELİRDEKİ DEĞİŞİM (2007-2014)(%)……...54

GRAFİK 2.3: REEL EMEK GELİRLERİNDEKİ YILLIK ORTALAMA ARTIŞ (2010-2014)……... 58

GRAFİK 2.4: REEL EMEK GELİRLERİNDEKİ YILLIK ORTALAMA ARTIŞ- OECD ORTALAMASI (2007-2014)…….59

GRAFİK 2.5: P80/P20 ORANI-2007-2014……. 62

GRAFİK 2.6: DÜNYA'DA SERVET MİKTARI(TRİLYON DOLAR)……. 64

GRAFİK 2.7: KÜRESEL SERVETİN VARLIKLARA GÖRE DAĞILIMI…. 67

GRAFİK 2.8: 2010-2017 DÜNYA SERVET EŞİTSİZLİĞİ (GİNİ)…… 70

GRAFİK 2.9: TÜRKİYE'DE SERVET DAĞILIMI (GİNİ)……71

GRAFİK 2.10: TÜRKİYE'DEKİ TOPLAM SERVETİN KÜRESEL SERVET İÇİNDEKİ PAYI……...72

GRAFİK 2.11: TÜRKİYE'DE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN ORTALAMA SERVET…… 72

GRAFİK 2.12: TÜRKİYE'DE SERVETİN VARLIKLARA GÖRE DAĞILIMI…… 73

GRAFİK 3.1:1963-2015 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE GELİR DAĞILIMI…… 85

GRAFİK 3.2: 2002-2016 YILLARI ARASI FONKSİYONEL GELİR DAĞILIMI…… 91

GRAFİK 3.3: TOPLAM İSTİHDAM İÇERİSİNDE ÜCRETLİ ÇALIŞANLARIN ORANI……101

GRAFİK 3.4: ÜCRETLİ ÇALIŞANLARIN CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI…….. 102

GRAFİK 3.5: KADIN VE ERKEK İSTİHDAMINDA ÜCRETLİ ÇALIŞMA ORANI……103

GRAFİK 3.6: ÜCRETLİ ÇALIŞANLARIN YAŞ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI…….. 104

GRAFİK 3.7: ÜCRETLİ ÇALIŞANLARIN EĞİTİM SEVİYESİNE GÖRE ORANI……105

GRAFİK 3.8: ÜCRETLİ KADIN ÇALIŞANLARIN EĞİTİM SEVİYESİNE GÖRE ORANI…… 106

GRAFİK 3.9: ÜCRETLİ ÇALIŞANLARIN MEDENİ DURUMU…….. 107

GRAFİK 3.10: ÜCRETLİ ÇALIŞANLARIN FİRMA BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE DAĞILIMI…….. 108

GRAFİK 3.11: ÜCRETLİ ÇALIŞANLAR İÇERİSİNDE YARI ZAMANLI ÇALIŞANLARIN ORANI……109

GRAFİK 3.12: ÜCRETLİ ÇALIŞAN KADINLARDA YARI ZAMANLI ÇALIŞMA……110

GRAFİK 3.13: ÜCRETLİ ÇALIŞANLAR İÇERİSİNDE SOSYAL GÜVENCESİ OLAMAYANLARIN ORANI…….. 111

GRAFİK 3.14: CİNSİYET AYRIMINA GÖRE KAYITDIŞI İSTİHDAM ORANI……112

GRAFİK 3.15: ÜCRETLİ ÇALIŞANLARDA CİNSİYET AYRIMINA GÖRE KAYIT DIŞI İSTİHDAM…….. 113

GRAFİK 3.16: ÇALIŞMA ŞEKLİNE GÖRE ÜCRETLİ ÇALIŞANLARIN ORANI…… 114

GRAFİK 3.17: EĞİTİM BÜTÇESİNİN GSYİH VE MERKEZİ BÜTÇE İÇİNDEKİ PAYI(%)……. 137

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AUS	:	Avustralya
AUT	:	Avusturya
BEL	:	Belçika
CAN	:	Kanada
CHL	:	Şili
CZE	:	Çekya
DEU	:	Almanya
DİE	:	Devlet İstatistik Enstitüsü
DNK	:	Danimarka
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı
ESP	:	İspanya
EST	:	Estonya
FIN	:	Finlandiya
FRA	:	Fransa
GBR	:	Birleşik Krallık
GRC	:	Yunanistan
GSYİH	:	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HUN	:	Macaristan
ILO	:	Dünya Çalışma Örgütü
IMF	:	Uluslararası Para Fonu
IRL	:	İrlanda
ISL	:	İzlanda
ISR	:	İsrail
ITA	:	İtalya
JPN	:	Japonya
KOR	:	Kore
LUX	:	Lüksemburg
LVA	:	Litvanya
MEB	:	Millî Eğitim Bakanlığı
MEX	:	Meksika
NLD	:	Hollanda
NOR	:	Norveç

NZL	:	Yeni Zelanda
OECD	:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
POL	:	Polonya
PRT	:	Portekiz
SVK	:	Slovakya
SVN	:	Slovenya
SWE	:	İsveç
TUR	:	Türkiye
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
USA	:	Amerika Birleşik Devletleri

GİRİŞ

2007-2008 yılları arasında ABD'de başlayan ve neredeyse tüm dünyaya yayılan krizle birçok ülkede sanayi üretimi daralmış, işsizlik artmış, dış ticaret gerilemiş ve milli gelirde düşüşler meydana gelmişti. Krizden etkilenen en alt kesim, kriz sonucunda kitlesel şekilde işsiz ve güvencesiz kalmış, gelirlerini kaybetmiştir. Orta sınıf ise ücret gelirleri dışında evlerini, arabalarını, emeklilik fonlarını kısacası tasarruflarını kriz dönemiyle beraber kaybetmeye başlamıştır. En alt kesimin ve orta sınıfın hem gelirlerinde hem servetlerinde erimeler meydana gelirken dünyanın en zengin %1'i toplam küresel servetin neredeyse yarısını elinde bulundurmaktadır. Gelir dağılımının tepesinde yer alan %20'lik kesim krizin ilk yıllarında finansal varlıklarındaki değer kaybından dolayı gelir kaybına uğrarken bu kaybı kısa dönemde telafi etmiş, yükselen ve tarihi rekorlar kıran borsalarla birlikte finansal gelirleri kriz öncesi seviyelerinin üstüne bile çıkmıştır.

Diğer taraftan kriz dönemiyle birlikte işini kaybeden milyonlarca kişi kriz öncesi döneme göre daha kötü koşullarda ve daha düşük ücrete çalışmak zorunda kalmıştır. Nüfusun büyük çoğunluğunun geliri ve servetinde erime olurken en tepedekilerde kaybın daha az olması hem gelir hem de servet dağılımını bozmuştur. Yaşanan bozulma adalet duygusunu zedelemiş ve sosyal patlamalara yol açmıştır. Amerika'da Wall Street'i işgal etme eylemleri, Yunanistan'ın iflasın eşiğine gelmesi, Portekiz ve İspanya'da artan genç işsizliği sonucu ortaya çıkan eylemler bu bozulmanın sonucudur.

Dağılımda yaşanan bozulmanın sosyal, politik ve ekonomik sonuçları gelir ile servet dağılımını yeniden ve güçlü bir şekilde tartışmaya açmıştır. Dağılımı nelerin etkilediği, etkileyen faktörlerin nasıl sonuçlar ortaya çıkardığı, dağılımın nasıl daha adil olacağı bu tartışmaların merkezini oluşturmaktadır.

İktisat yazınının başından itibaren gelirin nasıl dağıldığı önemli bir sorun olmuştur. Yazında gelirin dağılımıyla ilgili yapılan tartışmalar iktisat okullarına göre

farklılık göstermektedir. Gelir dağılımına ilişkin tartışmalar ve hesaplama yöntemlerine ilişkin tartışmalar iktisat yazının başlangıcına kadar uzanırken servet dağılımına ilişkin tartışmalar çok daha yenidir. Servet dağılımına ilişkin yapılan çalışmaların birikimli süreci içermesi uzun dönemli dağılım analizleri açısından önemlidir.

"Gelir ve Servet Dağılımının Belirleyenleri, Sonuçları: Türkiye Örneği" isimli tez çalışması yukarda belirtilen konularda bir tartışma yapmayı amaçlamaktadır. Tez de OECD ülkelerinde gelir dağılımına etki eden faktörlerin nedenleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Türkiye'de ücret eşitsizliğine neden olan faktörler ele alınmıştır. Tezde Türkiye'de eğitim ve gelir dağılımı eşitsizliğinin birbirini nasıl etkilediği sorusuna da cevap aranmıştır.

Tez üç temel bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde gelir dağılımı ve dağılıma etki eden faktörler teorik olarak ele alınmıştır. Bölümde iktisat okullarının gelir dağılımı konusuna nasıl yaklaştığı açıklanırken, gelir dağılımı ölçüm yöntemlerinin neler olduğu da belirtilmiştir. Daha sonra gelir dağılımına etki eden ve gelir dağılımından etkilenen bazı faktörler de teorik olarak ele alınmıştır.

Tezin ikinci bölümünde OECD ülkelerinde gelir dağılımının nedenleri incelenmiştir. İlk olarak OECD ülkelerinde gelir dağılımıyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra OECD'de gelir dağılımı, ücretler, P80/ P20 oranıyla ilgili grafikler yardımıyla belli bir dönemin fotoğrafı çekilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde ayrıca OECD ülkelerinde servet dağılımına ilişkin veriler derlenerek oluşturulan grafik ve tablolarla servet dağılımının seyri ortaya konmaya çalışılmıştır. İkinci bölümün sonunda panel veri analizi kullanılarak 1987-2014 yılları arasında OECD ülkelerinde gelir dağılımına hangi faktörlerin ne kadar etki ettiği analiz edilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde ise Türkiye'ye ilişkin çalışmalar yer almaktadır. Bu bölüm üç alt kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümde Türkiye'de gelir dağılımının tarihsel seyri ortaya konulmaktadır. Burada 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'de gelir dağılımına ilişkin yapılan çalışmalar toparlanmış fonksiyonel, bireysel ve bölgesel gelir dağılımı tabloları da oluşturularak gelir dağılımı türlerine göre Türkiye'nin yapısı analiz edilmiştir.

Türkiye'de 2017 yılı verilerine göre ücretler toplam gelirin %49,7'sini oluşturmaktadır. Yevmiye gelirlerini de dahil edersek bu oran %50'nin üstüne çıkmaktadır. Ücret gelirlerinin oransal olarak fazlalığı da dikkate alındığında gelir dağılımına ücretin etkisinin önemli olduğu ortadadır. Bu yüzden üçüncü bölümdeki diğer bir kısımda Türkiye'de ücret eşitsizliğinin belirleyenleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu kısımda Türkiye'de ücretli çalışanlara ilişkin veriler TÜİK hane halkı iş gücü anketinden alınarak regresyon analizi yapılmıştır. Üçüncü bölümün son kısmında ise Türkiye'de gelir dağılımı ve eğitim ilişkisi 12 alt bölge düzeyinde incelenmiştir. Bu analiz için Türkiye'de ki 12 alt bölge için eğitim eşitsizliği ölçütü oluşturulmuştur. Analiz için panel veri yöntemi kullanılarak gelir dağılımı ile eğitim eşitsizliğinin, yoksulluğun, eğitim harcamalarının hane bütçesindeki oranının, işsizlik ve iş gücüne katılımın etkileşimi incelenmiştir.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise gelir dağılımı tartışmaları çerçevesinde OECD'de gelir dağılımına etki eden faktörlere ve politika önerilerine, ayrıca Türkiye'de gelir dağılımının daha adaletli olması için yapılabileceklere yer verilmiştir. Bölgesel farklılıktan kaynaklı ortaya çıkan sorunlarla, eğitimin dağılıma etkisine dair politika önerileri de sonuç bölümünde yer almıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI TARTIŞMALARI VE ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

1-1- İktisat Okullarında Gelir Dağılımı

İktisat yazınında gelirin nasıl ve ne kadar dağıldığı önemli tartışmaların başında gelmektedir. Gelirin nasıl dağılacağı iktisat okullarına göre farklılık göstermektedir. Klasik iktisadi okul gelirin dağılımını fonksiyonel gelir dağılımı olarak ele alırken, Marksist okul emek ile sermaye arasındaki mücadeleye göre belirlendiğini ifade etmektedir. Keynesyen okul ise istihdam ve gelir dağılımını en önemli iki sorun olarak ortaya koymuştur. Çalışmanın bu kısmında 4 temel iktisadi okulun gelir dağılımına yaklaşımı ele alınmıştır.

1-1-1-Klasik Okulda Gelir Dağılımı

İktisat yazının en önemli okullarından olan Klasik okulda gelir dağılımı önemli tartışmaların başında gelmektedir. Üretim sonucu ortaya çıkan malın değerinin nasıl belirleneceği, bu malın üretimine katılan faktörlerin malın üretimine hangi oranda katıldığı, katıldığı üretim sonucu ne kadar gelir elde ettiği, ortaya çıkan fazlalığı kimin alacağı klasiklerle birlikte ortaya çıkan tartışmalardır.

Klasik iktisat gelir dağılımı konusuna fonksiyonel dağılım olarak bakmaktadır. Klasikler emeğin, sermayenin ve toprağın aldığı payların yani ücret, kar ve kiranın dağılımına bakılmasının önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Dağılımın böyle ele alınmasının nedeni 18. yy. ve 19 yy. da toplumun anasınıflarının bu kesimler olmasına bağlanmaktadır (Sandmo, 2015: 7).

"Yeryüzünün tüm ürünleri, dünya üzerinde emek, makine ve sermayenin bir arada kullanılması sonucu elde edilen her şey, toplumdaki üç sınıf arasında bölüşülür; bu üç sınıf toprağın maliki, toprağı ekmede gereken mal mevcudu ya da sermayenin sahibi, son olarak toprağı işleyen emekçiler olarak adlandırılır...Toprağın gerçek bereketi, sermaye ve nüfus yoğunlaşması, beceri, ustalık ve ekimde kullanılan araçlar

dağılımda belirleyicidir. Söz konusu dağılımı belirleyen yasaların saptanması Siyasal İktisat'ın temel sorunudur" (Ricardo, 2008: 23-24).

Adam Smith Milletlerin Zenginliği kitabında ücreti, emeğin doğal ödülü olarak ifade etmektedir (Smith, 2011: 73). Ricardo ise emeğin bir doğal fiyatı olduğunu söyleyerek, bu doğal fiyatın emekçilerin soylarını bir arttırma ve azalma olmaksızın korumaya sağlayacak miktar olduğunu belirtmiştir (Ricardo, 2008: 60). Smith, ilkel dönem diye adlandırdığı birikimin olmadığı süreç içinde emeğin bütün ürününün işçiye ait olduğunu ifade ederek, emeğin bu dönemde ne sahibi ne de işvereni olmamasının bu duruma yol açtığını belirtmiştir. Bu durumun toprağın sahiplenilmesi ve servet birikimiyle bozulduğunu ifade eden Smith, işçinin ücretinden ilk kesintinin toprak sahipleri tarafından rant şeklinde olduğunu, daha sonrada makine ve ekipman sahiplerinin ücretten kar kesintisi yaptığını belirtmiştir (Smith, 2011: 73-75).

Smith bu düzende işçilerin daha çok ücret, ustaların ise daha fazla kar elde etmek istediğini ifade ederek bu durumun karşılıklı olarak çıkar çatışmasına neden olmasından dolayı işçilerin de sermaye sahiplerinin de birlik olmak istediğini belirtmiştir. Sermaye sahiplerinin sayıca daha az olmasının birlik oluşumu açısından avantaj sağladığını, işçilerin işsiz yaşamak için gerekli birikimi olmadığını ve uzun süre işsiz kalamayacakları için düşük ücrete rıza gösterdiklerini söylemiştir (Smith, 2011: 76). İşçinin ücretinin belirli bir seviyenin altına indirilemeyeceğini ifade eden Smith bu sınırın, işçinin ücretiyle yaşayabilecek şartları sağlaması gerektiğini hatta bu seviyenin üstünde olmasının zorunluluğunu belirtmektedir. (Smith, 2011: 77). Smith, zenginliğin sürekli arttığı ülkelerde emeğe olan talebin yükselmesi sonucu ücretlerin arttırabileceğini söylemektedir. Ricardo ise ücretlerin arz ve talep koşulları nedeniyle veya ücretlerin harcandığı malların fiyatıyla artıp azalacağını ifade etmektedir (Ricardo, 2008).

Malthus "Nüfus teorisi üzerine" adlı eserinde nüfusun geometrik olarak artığını ancak tarım ürünlerinin aritmetik olarak artığını ifade ederek bu durumun nüfus artış hızını yavaşlatacağını bunun da ücret üzerinde olumlu etki yapacağını vurgulamıştır (Malthus, 2006). Uzun dönemli analiz yapan Malthus, ücretlerin belli bir süre doğal ücretin üzerinde yer alabileceğini inkâr etmemiştir.

Ricardo, emeğin fiyatının arz ve taleple belirleneceğini ifade ederek emek kıt olduğunda emeğin fiyatının pahalı, emek fazlalığı olduğunda ise emeğin fiyatının ucuzlayacağını belirtmiştir. Emeğin fiyatının doğal fiyatın üstüne çıktığında yaşam koşullarının iyileşeceğini ifade eden Ricardo bu durumda emek miktarının düzelen koşullarla birlikte artacağını ve bununda arz fazlalığına yol açarak emeğin fiyatını dengeye getireceğini belirtmiştir. Emek fazlalığı olduğu durumda ise fiyatın düşeceğini ve emekçinin sefaletle karşılaşabileceğini belirten Ricardo bu durumun emek arzını kısacağını bununda fiyatlarda yukarı yönlü bir harekete neden olacağını ve ücreti doğal fiyat düzeyine getireceğini belirtmektedir (Ricardo, 2008).

Daralma dönemlerinde işçilere olan talebin azalacağını ifade eden Smith üst sınıftakilerin işçileşeceğini bu durumunda işçi sınıfında birikmeye neden olacağını söyleyerek, bazı işçilerin iş bulamayacağını ve bununda açlıktan ölüme veya "kötü işlere" yönelmeye neden olacağını belirtmektedir. Smith, açlık ve ölümün giderek artacağını, yeniden iş sayısı ile işçi sayısı eşitleninceye kadar devam edeceğini söylemekte ve işçi ücretlerinin yaşamını sürdürebilecek seviyeye çıkacağını belirtmektedir (Smith, 2011: 85).

Malthus'un teorisi emeğin arz yönüyle ilgilenirken, emeğin talep kısmına dair çok az şey ifade etmektedir. Klasik iktisatçılar emek talebine arza göre daha az önem vermişlerdir. Ancak Ricardo ve Smith'in de örneklerle açıkladığı üzere ücretlerdeki artış, emek talebindeki değişimle belli bir süre de olsa emek ücretini doğal ücretin üzerine çıkarabilmektedir.

John Stuart Mill de, emek talebinin emekçiler için ayrılan ücret fonlarına bağlı olduğunu, ücretlerin talep edilen emeğe ve fonu kullanan sayısına bağlı olduğunu söylemektedir (Mill, 1973: 207). Hunt'ın aktardığına göre Mill, Thornton'u eleştirdiği bir makalesinde ücret ile ilgili görülerini değiştirerek ücretlerin daha önce ayrılan ücret fonu ile sınırlı olmadığını belirtmiştir. Mill, ücretlerin kapitalistlerle emekçiler arasındaki rekabetle belirleneceğini ifade etmektedir (Hunt, 2005: 251).

Adam Smith rantı, topraktan yararlanmak için ödenecek pay olarak ifade etmektedir (Smith,2011,148). Rant olarak toprak sahibinin en yüksek miktarı almaya çalıştığını ifade eden Smith, kiracıya mevcut koşullarını koruyabilecek kadar mal

bıraktığını belirtmektedir. Smith rantın kiracının vermeye katlanabileceği miktarla da belirleneceğini de ifade etmektedir (Smith, 2011: 149). Kiracının vermeye katlanacağı fiyatı ise üretilen mala olan talep belirlemektedir. Smith'in ileri sürdüğü rant teorisinde iki zıt durum ortaya çıkmaktadır. Rant toprağın kullanılmasından kaynaklı ödenecek bir fiyatsa, malın talebinden bağımsız ödenmesi gerekmektedir. Ancak Smith üretilen malın talebine bağlı olarak da rantın belirleneceğini söylemektedir. Buna göre malın talebinin sıfır olması durumunda rant ödenmeyeceği sonucuna ulaşılabilmektedir (Önal, 2004: 87)

Ricardo rantı, "toprağın özgün ve yok edilemez güçlerini kullanmanın karşılığında mahsulden toprak sahibine ödenen pay" şeklinde ifade etmektedir (Ricardo, 47: 2008). Yerleşimin ilk dönemlerinde zengin toprakların çokluğuna dikkat çeken Ricardo bu koşullarda nüfusun ihtiyaçları için toprağın çok az bir miktarının kullanılmasının yetebileceğini söylemektedir. Bu koşullarda rantın oluşmayacağını ancak nüfus artışıyla birlikte verimli toprakların sonlanacağını ve daha verimsiz toprakların üretime açılacağını bu yüzdende rantın ortaya çıkacağını belirtmektedir. Ricardo, rantın verimli ve verimsiz toprak arasındaki farka göre belirleneceğini söylemektedir (Ricardo, 2008: 47-51). Rantın artışını, artan nüfusla birlikte besin üretiminin güçleşmesine bağlayan Ricardo, ekilebilir toprakların verimliliği düştükçe rantında hızla artacağını ifade etmektedir (Ricardo, 2008: 52). Sermaye mallarındaki gelişmeyle birlikte toprağın verimliliğin artması rantı azaltırken, topraklar arasındaki farkı artıran her şey ise rantı artırdığı ifade edilmektedir (Ricardo, 2008: 56). Verimli toprakların sınırlı olduğunu ifade eden Malthus (2006), nüfus artışıyla beraber verimsiz topraklarında üretime açıldığını ve bu durumunda rantı oluşturduğunu ifade etmektedir.

Klasik iktisatçılar, sermayedarları ya da girişimcileri üretimin örgütlenmesi aşamasında düzenleyici yapıları ve yatırım yapmaları nedeniyle en önemli faktör olarak ele almaktadırlar. Klasiklere göre bu sınıf, toprak kiralayarak toprak sahibine rant sağlarken, işçilerin üretim yapmaları için gerekli makine teçhizatı sağlayarak ise işçilerin ücret elde etmelerine neden olmaktadır. Klasiklere göre kapitalist (girişimci) yaptığı işten maksimum kar elde etmek için girdiği arayışlar sonucu girdilerin en verimli şekilde dağılmasını sağlamaktadır (Kazgan, 2012: 90). Klasik iktisatçılar kârı,

faiz oranı ile sermayenin niteliğine göre değişen risk priminin toplamı olarak ifade etmektedirler (Sandmo, 2015: 9).

Ricardo kârın, rant ve ücret çıktıktan sonra kapitalistin elinde kalan miktar olduğunu ifade etmektedir. Genel anlamda kârların birbirine yakın olduğunu belirten Ricardo, bazı mallarda üretim azlığından dolayı karların doğal oranın üzerine çıkabileceğini ancak artan karlılıkla birlikte o malın üretimine sermaye girişi olacağını ve malın arzının artacağını bunun da kârı düşürerek doğal kâr oranına getireceğini belirtmiştir. Ricardo'ya göre kârlar düşme eğilimindedir bunun nedeni artan ücret ve rantken gelişen teknoloji ve yeniliklerin kârdaki düşmeyi zaman zaman kesintiye uğrattığını vurgulamıştır (Ricardo, 2008: 80).

Jean-Baptiste Say'ın ileri sürdüğü fikirler Smith ve Ricardo'nun ileri sürdüğü emek değer teoremine eleştiriler içermekteydi. Say, üretim araçlarının sahipliği üzerinden gelirin dağılımı ile fayda yaklaşımıyla analiz arasında bir ikilem olduğunu ve bunun emek değer yaklaşımının reddedilmesiyle çözülebileceğini ifade etmektedir. Say, fayda üretmenin insan emeği, sermaye ve toprak arasında bir fark yaratmadığını bu yüzden elde edilen gelirin, malların faydasına sağladıkları verimlilikle ilişkili olduğu ifade etmektedir. Sermayenin fayda üretmedeki etkisi nedeniyle emek kadar gerekli olduğunu ifade eden Say, servetin tasarruf yapılarak oluştuğunu ve bunun büyük bir fedakârlık olduğunu ileri sürmektedir (Hunt, 2005: 180-183).

Mill kârın sermayeyi sakınmanın ödülü olduğunu belirtirken, kâr ve faizin bu sakınmadan elde edilen farklı ödüller olduğunu dile getirmiştir. Mill'e göre kâr üretim miktarı ve ücretlere göre belirlenmektedir. Toprağın sınırlı arzının olması sonucu rant, emeğin talepleri sonucu da ücretlerin kâr oranında azalmaya sebep olduğunu ifade eden Mill, kâr oranlarının azalışına sermaye ihracı ve ticari krizlerin engel olabileceğini belirtmektedir. Mill, daha yüksek kârlar elde etmek için sermayenin sömürgelere veya diğer ülkelere akacağını, bunun ise kâr oranlarının azalışına engel olacağını ifade etmektedir. Diğer yandan sermayenin spekülasyon güdüsüyle birçok işe girişmesinin krizlere neden olabileceğini ifade eden Mill, kriz durumunda kâr oranlarında ki azalışında duracağını iddia etmektedir (Hunt, 2005: 251-253).

1-1-2-Marksist Teoride Gelir Dağılımı

Klasik teoride gelir dağılımı ücret, rant ve kar üzerinden ele alınmıştır. Karl Marx da gelirleri bu ayrıma göre değerlendirmiştir. Marx'ın azalan kâr oranları yasası ve yedek işçi ordusu kavramları gelirin dağılımını anlamak açısından önemli katkı sunmuştur. Marx'ın teorisinde emek ile sermaye arasındaki mücadele dağılımı net bir şekilde etkilemektedir.

Marx ücreti, "belirli bir emek zamanı karşılığında kapitalistin ödediği para tutarı" olarak tanımlar (Marx, 2008: 27). İşçi kapitaliste çalışır, karşılığında bir meta üretir ve ücretini alır. Ücret konusunda Marx'ın tartıştığı önemli konu işçinin emek gücüne ödenen ücreti neyin belirlediğidir. Emek-gücünün değerinin "emek gücünün üretimi, geliştirilmesi, bakımı ve sürdürülmesi için gerekli geçim araçlarının değeri ile belirlendiğini" ifade etmektedir (Marx, 2006: 51). Metanın değeri ise onu üretmek için kullanılan toplam emek miktarı ile belirlenmektedir. Metanın değeri oluşturulurken bir kısmı emeğin ücreti olarak ödenirken, bir kısmına ise herhangi bir karşılık verilmemektedir. Eğer mal değerine satılırsa, kapitaliste ödenmemiş emek kadar kâr kalacağını ifade etmektedir (Marx, 2006: 57).

Marx kapitalist ile işçinin emeğin ürettiği değeri paylaşmak zorunda olduğunu belirterek bu paylaşım sırasında kapitalist fazla alırsa işçi az almakta, işçi fazla alırsa da kapitalistin az aldığını ifade etmektedir (Marx, 2006: 62). Ücretlerde yaşanan bir artış, kapitalistin veya işverenin karını azaltmakta buda dağılımı etkilemektedir ya da kapitalistin daha fazla kar elde edebilmek için ücretleri düşürmesi de bu sefer dağılımı kapitalist lehine değiştirecektir.

Marx işçinin ödenmemiş emeğinin somutladığı kısma kâr adını vermektedir. Bu karın bir kısmı rant adı altında toprak sahibine, bir kısmı ise "sanayi kapitalistine" emek araçlarını ödünç veren tefeci kapitaliste faiz olarak giderken, sanayi kapitalistine ise ticari kârın kaldığını belirtmektedir (Marx, 2006: 58).

Marx "modern sanayinin bütün hareket biçimi, işçi nüfusunun bir kısmının sürekli olarak işsiz ya da yarı işsiz insanlara dönüştürülmesine dayandığını" belirtir (Marx, 2010: 612). Bu durumun nedeni kapitalistin daha az ücrete daha fazla emek gücü satın almasına olanak tanımasıdır. Dışarıda oluşan yedek işçi ordusu veya

işsizlerin sermayeye aynı miktarda sermaye ile daha fazla emek gücü satın almaya olanak sağladığını belirten Marx'a göre artan işsizlik ve bunun sonucu zorla aşırı çalıştırmanın kapitalistin zenginleşme aracına dönüştüğünü ifade etmektedir (Marx, 2010: 613-614).

Sweezy ise durgunluk ve genişleme dönemlerine göre istihdamın değiştiğini ifade etmektedir. Sweezy göre "iş çevriminin refah evresinde, sanayi istihdamı artıp, yedek orduyu oluşturanların sayısı azalır. Bunun aksine kriz ve depresyon evresinde, sanayi istihdamı azalmaya ve yedek orduyu oluşturanların sayısı artmaya başlar" (Sweezy, 2007: 95). Tekelci kapitalizm sürecinde tekelin amacının kâr oranlarını artırmak olduğunu belirten Sweezy "ekstra kârın ya diğer kapitalistlerin karından ya da işçi sınıfının ücretlerinden yapılan indirimle karşılanacağını" belirtmektedir (Sweezy, 2007: 271).

Marx'ın teorisinde emek ile sermaye arasındaki çelişki ana noktalardan birini oluşturmaktadır. Bu karşıtlık elde edilen gelirden kimin ne kadar alacağına dair mücadeleyi ortaya çıkarmaktadır. Bu mücadeledeki öğelerin örgütlüğüne göre dağılım belirlenmektedir. Marx'ın ortaya koyduğu yedek işçi ordusu kapitalistin bu mücadeledeki en önemli kozlarından biridir. Kapitalist dışarıda tuttuğu işsizlerle normal dönemde işçinin ücretini baskılamaktayken, genişleme dönemlerinde ihtiyacı olan yeni işçileri de bu ordudan almaktadır. Kriz dönemlerinde ise yedek işçi ordusunun mevcudu işten çıkarmalar nedeniyle de artmaktadır. Diğer yandan işçilerin örgütlülüğü ise ücretlere yapılan baskıyı engelleyebilmektedir. Eğer işçiler ücretlerde reel olarak artış alırlarsa bu kapitalistin kârında azalmaya neden olacak ve gelir dağılımında emek lehine bir düzelme olacaktır. Reel ücretlerde yaşanan düşüş ise kapitalist lehine bir hareket yaratacaktır.

Marksizm'e göre üretim araçlarının mülkiyeti de gelir dağılımını belirleyen önemli faktörlerden bir diğeridir. Gelir dağılımında eşitsizlik kapitalist üretimin doğal bir sonucu olduğu gibi sermaye birikiminin en önemli dayanaklarındandır. Marx gelirin eşitlikçi dağılmasının en önemli koşulunun özel mülkiyete dayalı kapitalist sitemin son bulmasından geçtiğini belirtmektedir (Birdal, 2010: 339).

1-1-3-Neo-Klasik Teoride Gelir Dağılımı

1870'lerle beraber klasik ekolün emek değer teorisinin yerini neo-klasik fayda analizi almaya başlamıştır. Neo-klasik ekolde değerin yaratılmasında emeğin değil bireye sağladığı faydanın daha önemli olduğu ifade edilmiştir. Bu durum ise malın fiyatlanmasında malı ortaya çıkaran emek zaman maliyetinin önemini azalmakta ve mala olan talebin önemini artırmaktadır (Menger, 1871). Neo-Klasikler emeğin arzının artması veya azalması sonucu marjinal faydadaki değişmelerle dolaylı olarak değeri etkilediğini ileri sürmüşlerdir (Ertuğrul, 2014: 433).

Neo-Klasik okulda üretim faktörlerinin elde edeceği gelir marjinal verimliliğe göre belirlenmektedir. Örneğin emeğin marjinal verimliliği ücreti etkilerken sermayenin marjinal verimliliği kârı etkilemektedir. Neo-Klasik okul marjinal verimliliğe göre üretim faktörlerinin gelirden pay almasının söz konusu olduğunu ileri sürerek bunun da üretim faktörlerinin birbirini sömürmesini engellediğini iddia etmişlerdir (Pasinetti, 2000). Diğer yandan klasik okulda üretim ilişkileri bölüşüm ve dağılım üzerinden tarif edilirken, Neo-Klasik okul bireyi ön plana çıkarmaktadır. Birey tüketime dair karar aldığında tüketici, üretime ilişkin karar aldığında ise üretici olarak konumlanmaktadır. Bu değişim klasik ekonomi politiğin temelinde yer alan emek ve sermaye ayrımı üzerine kurulu olan sınıf merkezli dağılım ilişkisi yerine üretici ve tüketici ayrımını esas alan bireye dayalı dağılım ilişkisini getirmektedir (Steinmann, 2003).

Neo-Klasik iktisatta dağılım konusunda önemli çalışması olanlardan biri de Pareto'dur. İnsanlar yetenekleri bakımından eşitsiz olduğunu vurgulayan Pareto bunun gelir dağılımında eşitsizliğe neden olduğunu belirtmiştir. Eşitsizliğin doğal bir durum olduğunu ileri süren Pareto, bu durumu değiştirmenin imkânsız olduğunu iddia etmiştir (Kazgan, 2011: 139-140). Pareto'nun teorisine göre üretim tekniği ve bireysel zevklerin veri olduğu durumda bir kişinin refahını diğer bir kişinin refahını azaltmadan yükseltilemiyorsa maksimum refaha erişilmiştir. Pareto teorisini oluştururken bireysel gelir bölüşümünü merkez almış, ancak gelirin kaynağı ve hanelerin sınıfsal özelliklerini dikkate almamıştır.

John Bates Clark tarafından geliştirilen gelir bölüşümü kuramına göre ise, kişi toplumun yararlandığı faydayı yaratmadaki fedakarlığına göre gelir almaktadır. Clark'a göre her insan üretimin bir kısmında veya birden fazla kısımda yer alabilmektedir. Bu kişinin toplam geliri de bu işlevlerden elde ettiği gelirlerin toplamıdır. Clark elde edilen geliri "kusursuz ve ideal rekabet altındaki ödül" olduğunu belirtmektedir (Clark, 2007: 92). Hunt, Clark'ın kuramını "Artık yok, sömürü yok. Kapitalistler de tıpkı emekçiler gibi yarattıklarını alarak ödüllendirilir" şeklinde ifade etmiştir (Hunt, 2005: 384). Clark, sermayenin üretim araçlarından ibaret olduğunu ve sermayenin her zaman somut ve maddi olduğunu ileri sürerek sermayenin hareketli ancak sermaye mallarının ise daha statik olduğunu ifade etmiştir (Clark, 1920: 116-117).

Wicksell tam rekabet koşulları altında her girdiye marjinal verimliliği kadar pay verilmesi sonucu uzun dönemde toplam ürünün tükendiğini ve karın sıfır olduğunu, alınan payların verimliliğe göre olması sonucu da artık değerin oluşmadığını ispatlamaya çalışmıştır (Ertuğrul, 2014: 579). Neo-klasik okul içerisinde Böhm-Bawerk faiz tartışmalarıyla yer tutmaktadır. Böhm-Bawerk faizin bireylerin psikolojik değerlendirmeleri sonucu ortaya çıkan evrensel bir gelir olduğunu ifade etmektedir (Kazgan, 2011: 152).

Neo-klasik okulda tüketim, üretim ve tasarruf gibi olgular bireysel kararlar sonucu ortaya çıkmaktadır. Piyasada oluşacak fiyatta alınan bireysel kararlara bağlıdır. Gelir dağılımı ise bu okulda piyasanın yapması gereken bir işlemdir. Dağılım fiyat, rekabet, maliyet gibi piyasa tarafından organize edilmesi gerektiği neo-klasik okul tarafından vurgulanmıştır. Gelirin bölüşümü faktörlerin marjinal verimliliklerine göre dağılması gerektiği bu okulun bölüşüme dair önemli önermelerinden biridir.

1-1-4-Keynesyen Teoride Gelir Dağılımı

Keynes klasik ekolün önermelerine önemli eleştiriler getirmiştir. Piyasanın tam istihdam durumunda olmasının aykırı bir durum olduğunu, piyasasının eksik istihdamda da dengeye gelebileceği önermiştir. Teorisinde eksik tüketimin önemli bir sorun olduğunu da ifade etmiştir. 1800'lerin son çeyreğinde yaşanan krizle birlikte

eksik tüketim tartışmaları başlamıştır. Bu krizde önemli sayıda iktisatçı klasik iktisadın emek değer teorisinin yerine fayda analizini koyarak neo-klasik iktisat okulunun oluşmasını sağlamıştır. Bazı iktisatçılarda ise bu krizin aşırı üretim ve eksik tüketim sorunundan kaynakladığını belirterek başka bir tartışma açmaya çalışmışlardır. Eksik tüketim tartışmasını açan önemli iktisatçılardan biri de Hobson'dur.

Hobson'a göre Klasik ve Neo-Klasik ekonominin temel sorunu aşırı tasarruf ve eksik tüketimdir. Hobson yüksek gelirlilerin marjinal tüketim eğiliminin düşük gelirlilerden daha az olduğunu ifade ederek, yüksek gelirlilerin toplam gelirlerinin küçük bir kısmını tüketime yönlendirdiğini diğer kısmı ise tasarrufa yönlendirdiğini belirtmiştir (Birdal, 2010: 329). Hobson'a göre gelirin aşırı tasarruf edenlere yönelmesiyle spekülatif hamlelerde artmaktadır (Bahçe, 2014: 25).

Eksik tüketim eğilimini analiz eden Hobson bu eğilimin rasyonel olmayan gelir türlerinden yani ranttan ve kârdan etkilendiğini vurgulamıştır (Hobson ve Durbin, 1933). Hobson finans kapitalin gelişmesiyle beraber emperyalist finansın ortaya çıktığını belirtmiştir. Emperyalist finansın gelir dağılımında ortaya çıkan bozukluğun sonucu olarak ifade ederek geliri tüketim eğilimi yüksek olan emekçiler lehine yeniden dağıtmayla sorunun çözüleceğini vurgulamıştır (Bahçe, 2014: 15).

Hobson teorisi eksik tüketim sonucu ortaya çıkan aşırı tasarruf ve yatırım üzerine kuruluyken Keynes'in teorisi ise eksik tüketim ve eksik yatırım üzerine kuruludur (Birdal, 2010). Keynes'in 1929 krizinin ertesinde yazdığı temel eseri Genel Teori: İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi yaşanan krizin sonucunda tartışılır durumda olan neo-klasik ve klasik iktisada önemli eleştiriler sunmaktadır. Keynes ekonominin tam istihdam ve gelir dağılımı gibi iki temel sorunu olduğunu ifade etmesine rağmen daha çok talep üzerinden tam istihdam sorunuyla ilgilenmiştir (Uyanık, 2017: 53). Keynes'in teorisinde toplam talebin iki temel öğesi vardır. Bunlardan biri yatırım harcamalarıyken diğeri ise tüketim harcamalarıdır. Toplam talep ve çarpan etkisiyle milli gelirde artışın olacağı Keynes'in teorisinde önemli yer tutmaktadır.

Neo-Klasik ekolün dengeden sapan ekonominin tam istihdam düzeyine tekrar gelmesinde ücretlerde değişimin önemli olduğu varsayımı Keynes tarafından

eleştirilmiştir. Örneğin ücretlerin düşürülmesi yoluyla tam istihdam dengesinin sağlanamayacağı Keynesyen teoride yer almaktadır. Çünkü düşen ücretler emekçilerin gelirlerinde azalmaya neden olacaktır, dolasıyla mal ve hizmetlere olan talepte düşecektir. Düşüşle birlikte yatırımcılar yeni yatırımlar yapmayacak veya üretim kapasitelerini artırmayacaktır. Yaşanan bu durum ise toplam talepte daralmaya neden olacaktır. Toplam talepte ortaya çıkan daralma da yaşanan krizleri daha fazla derinleştirecektir. Keynes kriz dönemlerinde yatırımları faiz oranlarıyla baskı altına alarak çözüm bulunamayacağını, gelir dağılımını düzenleyerek tüketici talebinde artışla kriz sürecinin atlatılabileceğini vurgulamaktadır (Keynes, 2010).

Kazgan, Keynesyen teorinin klasik okulun gelir eşitsizliğinin zenginlerin tasarrufları için gerekli olduğu iddiasına karşı çıktığını gelir dağılımında eşitlik olursa düşük gelir düzeyindekilerinin marjinal tüketim eğiliminin yüksek olması nedeniyle tüketim fonksiyonun kayacağını dolayısıyla gelir ve istihdamın artacağını ifade etmektedir (Kazgan, 2011: 221).

Keynes'in neo-klasik iktisatçıların görüşlerini genel olarak benimsediğini ifade eden başka bir çalışmada Keynesyen istihdam kuramının istihdam artışı, ücretlerin azalması ve kârların artışına dayandığını ifade etmektedir (Hunt, 2005: 507). İlk başta klasik ve neo-klasik iktisada karşı çıkış gibi görünse de Keynes'in kriz sürecini atlatıncaya kadar devletin müdahale etmesi gerektiğini daha sonra ise devletin üstlendiği rolü terk etmesi gerektiği fikrini benimsediği belirtilmektedir (Akalın, 2012: 29).

1-2-Gelir Dağılımını Etkileyen ve Etkilenen Faktörler

Yazında gelir dağılımını etkileyen ve dağılımdan etkilenen faktörlere ilişkin çok sayıda çalışma yapılmıştır. Yazındaki çalışmalar ülkelerin özelliklerine göre farklı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Örneğin büyümenin gelir dağılımına etkisine ilişkin yapılan çalışmaların bazılarında büyüme gelir dağılımını olumlu etkilemekteyken, bazı çalışmalarda ise gelir dağılımı artan büyüme ile bozulabilmektedir. Küreselleşme ile bazı ülkelerde gelir dağılımı düzelirken, bazı ülkelerde ise bozulabilmektedir. Tüketim ve mutluluk gibi konular ise gelir dağılımının sonucundan etkilenmektedir.

İnsanların mutluluğu gelir dağılımında yaşanan olumsuzluktan etkilenmekte veya bireylerin tüketim alışkanlığı gelirinde yaşanan dalgalanmalara tepki vererek değişebilmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde gelir dağılımını etkileyen büyüme, sendikalar, para politikası, küreselleşme, asgari ücret, vergi, finansallaşma ve eğitim ile gelir dağılımından etkilenen tüketim ve mutluluk gibi kavramlar ele alınmaya çalışılmıştır.

1-2-1-Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi

İktisat yazınında büyüme ile gelir dağılımına ilişkin tartışmalar önemli yer tutmaktadır. Solow 1956 yılında kaleme aldığı eserinde büyümenin gelirleri artıracağını belirterek ücret, kâr, sermaye, gayrimenkul gibi tüm değişkenlerin büyümeden aynı oranda pay alacağını ifade etmektedir (Solow, 1956)

1955 yılında Kuznets (1955) İngiltere, ABD ve Almanya'dan elde ettiği verileri kullanarak büyüme ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada büyümenin ilk aşamasında gelir eşitsizliğinin arttığı, belirli bir seviyeden sonra ise büyüme devam ederken gelir eşitsizliğinde azalma meydana geldiği ifade edilmektedir. Kuznets tarafından ortaya çıkarılan bu ilişki ters u şeklindedir. Kuznets büyümenin ilk aşamalarında tarımda olan bireylerin sanayi sektörüne geçmeye başladığını, kişi başına düşen milli gelir artmasına rağmen eşitsizliğin artığını daha ileri seviyelerdeyse geçişin tamamlanmasıyla eşitsizliğin azalmaya başladığını ifade etmektedir (Kuznets, 1955).

Kuznets'in bu savı tarımdan sanayi toplumuna geçişin etkisini içermektedir. Tarım sektöründe çalışanlar arasında sektörün doğası gereği çok fazla nitelik farkı olmadığından elde edilen gelirde de farklılık daha azdır. Ancak sanayi toplumuna geçişle birlikte çalışanlar arasında, yapılan işlerle beraber nitelik farkı ortaya çıkmaktadır. Özellikle dönüşümle birlikte sanayi sektörünün ihtiyacı olan vasıflı çalışan sayısının azlığı, vasıflı çalışanın diğer çalışanlara göre daha yüksek ücret almasının nedenidir. Bu durum gelişimin ilk aşamasında ücretler üzerinden eşitsizliği arttırmaktadır. Diğer yandan yapılan işlerin farklılığıyla birlikte sermayenin elde ettiği

kâr da tarım sektörüne göre daha fazla olmaktadır. Ortaya çıkan artış ise kârlar üzerinden gelir dağılımında bozucu etkiye neden olmaktadır. İlk aşamada vasıfsız çalışanlar, vasıflı çalışan ihtiyacını görüp kendilerini geliştirmekte ve bu durum da vasıflı çalışan sayısını artırmaktadır. Artan vasıflı çalışan sayısıyla birlikte ücretlerde aşağı doğru hareket olmakta ve vasıflı ile vasıfsız çalışan arasındaki ücret farkı azalmaktadır. Bu da gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Sermaye açısından daha fazla kâr getiren sanayi üretimine yönelmeyle birlikte kârlar daha dengeli dağılmakta böylece gelir dağılımı kısmen düzelmektedir.

"Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital" eserinde Thomas Piketty Kuznets'in yaptığı çalışmanın ilk tarihi verileri düzenleme açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ancak Pikkety Kuznets'in çalışmasının ampirik açıdan kırılgan olduğunu ifade etmiştir. 1914-1945 yılları arasında gelir dağılımında meydana gelen düzelmenin iki dünya savaşıyla birlikte ortaya çıkan faşizm ve ekonomik kriz gibi şoklardan kaynaklı olduğunu ifade etmektedir. Gelir eşitsizliğindeki azalmanın Kuznets'in analiz ettiği nedenlerden dolayı olmadığını belirtmiştir (Pikketty, 2015: 16).

Büyüme ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiye dair farklı görüşler mevcuttur. Eşitsizliğin büyümeyi pozitif etkilediğini söyleyen Adelman ve Robinson'a (1989) göre gelirin gelecekteki nihai artışı için eşitsizlik gereklidir. Yüksek gelir eşitsizliği olan durumlarda, tüketim eğilimi diğer gruplara göre daha az olan üst gelir grubunun tasarruflarını arttırdığı böylece sermaye birikimin artması sonucu büyümenin pozitif etkilendiği iddia edilmektedir (Bourguignon, 1981). Eşitsizliğin büyümeyi artırdığını ifade eden başka bir görüşe göreyse yüksek eşitsizliğin olduğu durumda yatırımcı risk alarak yüksek getiri elde etmek için yeni yatırımlar yapmakta bununda büyümeyi arttırdığı ifade edilmektedir (Mirrlees, 1971; Lazear ve Rosen, 1981). Üst gelir grubunun tüketim eğiliminin diğer gruplara göre daha düşük olması bu grup da yer alan bireylerin daha fazla tassarruf yapmasına neden olmaktadır. Bu grubun yaptığı tasarruflarla birlikte yatırıma yönlendirebileceği sermaye miktarı da artmaktadır. Üst gelir grubunda yer alan yatırımcı elindeki tasarrufun bir kısmını diğer gruplara göre daha riskli yatırımlara kolay bir şekilde yönlendirebilmektedir. Riskli yatırımların getirisinin daha fazla olması bir yandan eşitsizliği artırmakta diğer yandan da büyümeye ivme kazandırmaktadır.

Diğer bir görüşe göre ise eşitsizlik yeniden dağıtıma ilişkin konularda farklılığa neden olmakta bu durum da vergi artışı üzerinden daha fazla devlet müdahalesine olanak tanımaktadır. Devlet müdahalesinin artmasıyla birlikte sermaye birikimi kısıtlanmakta ve bu da büyümeyi yavaşlatmaktadır (Persson ve Tabellini, 1994; Alesina ve Rodrik, 1994). Yapılan diğer bir çalışmada da eşitsizlik ile büyüme arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Çalışmaya göre eşitsizliği azaltmak için hükümet harcamalarını arttırmanın uzun dönemde büyümeye zarar vereceği ifade edilmiştir (Clarke, 1995).

Büyüme ile eşitsizlik arasındaki negatif ilişkinin siyasi istikrarsızlık üzerinden büyümeyi olumsuz etkileyeceğini belirten çalışmalarda mevcuttur (Alesina ve Perotti, 1996; Keefer ve Knack, 2002). Gelir eşitsizliğinin olduğu dönemlerde ortaya çıkan ahlaki ve siyasi çalkantıların büyüme ile eşitsizlik arasında ki negatif ilişkide etkili olduğu belirtilmiştir (Ostry vd., 2014). Özellikle yüksek gelir eşitsizliğinin olduğu durumlarda bireylerde hoşnutsuzluk ortaya çıkmakta bu durum da siyasi istikrarsızlığı ve sokak eylemlerini tetiklemektedir. Artan hoşnutsuzluk ve siyasi istikrarsızlıkla beraber büyüme yavaşlamaktadır.

Murphy ve arkadaşları (1989) yaptıkları çalışmada gelir dağılımında eşitliğin bireylerin ev alma taleplerini arttırdığını ve sanayinin gelişimini olumlu etkilediğini ileri sürmüşlerdir. Aynı çalışmada sanayi sektöründe çalışanların yeteri miktarda ücret alması durumunda sanayi mallarına olan talebin artacağı, bununda büyümeyi olumlu etkileyeceği ifade edilmiştir. Diğer bir çalışmada ise düşük gelir seviyesinde, eşitsizlik ile büyümenin pozitif ilişkili olduğu, diğer durumlarda ise negatif ilişkinin var olduğu belirtilmiştir (Galor ve Zeira, 1993). Düşük gelirli ancak daha eşitlikçi gelir dağılımına sahip ülkelerde ise, büyümenin sürekli olmayacağı ifade edilirken bu sorunun nedeni olarak ise yatırımcı konumunda olan üst gelir grubunun yeterli kaynağa sahip olmaması gösterilmektedir (Perotti, 1992).

Bazı çalışmalarda ise ülke grubunun özelliğine göre eşitsizlik ile büyüme arasındaki ilişki farklılık göstermektedir. Barro (2000) gelişmekte olan ülkelerde büyüme ile eşitsizlik arasında negatif ilişkinin varlığını tespit ederken, gelişmiş ülkelerde ise bu ilişkinin aynı yönlü olduğunu belirtmiştir. Onaran ve Galanis (2014)

ise ülkeler arasında ücret eşitliğinin küresel düzeyde büyümeyi artıracağını ifade etmektedirler. Özelikle bölgesel düzeyde ülkeler arası koordinasyon sorunu çözülebilinirse ücret merkezli toparlanmanın olacağını belirtilmiştir. Yaşanan toparlanmanın gelişmekte olan ülkelerde talep çekişli büyümeyi teşvik edeceği çalışmada belirtilmiştir. Bir diğer çalışmada ise eşitsizliğin yoksulların yatırım olanaklarını sınırlaması nedeniyle büyümeyi negatif etkilediğini ileri sürmekte ve gelir eşitsizliği ile mücadelenin daha adil ve daha zengin bir topluma yol açacağı ifade edilmektedir (Cingano, 2014).

Yukarıda da yer alan tartışmalar ortaya koymaktadır ki gelir dağılımı ile büyüme arasındaki ilişkinin yönünü sadece büyüme ve gelir verileriyle değil, ülkelerin ekonomik durumu, siyasi ve kurumsal yapısı gibi etkenlerle birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Yüksek eşitsizliğin olduğu durumlar bireylerde huzursuzluk yaratmakta, ülkede siyasi ve ahlaki çalkantılara neden olmaktadır. Ortaya çıkan durumda büyümeyi negatif etkilemektedir. Diğer yandan tartışmalarda hemfikir olunmasa da ücretlerin dengeli olması özellikle tüketim çekişli ekonominin hâkim olduğu ülkelerde iç talebi yükseltmekte bu da büyümeyi arttırmaktadır. Aynı zamanda büyümede yaşanan bir artışta ülkelerdeki siyasal yapı, hukuk, emek kurumları gibi kurumsal yapıların düzgün işlediği durumlarda gelir dağılımına olumlu yansımakta ve ülkelerin daha adaletli gelir dağılımına sahip olmasına neden olmaktadır.

1-2-2-Küreselleşme ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Küreselleşme son yılların en önemli tartışma konularından biri olarak dikkat çekmektedir. Dünya Bankası küreselleşmeyi "dünyadaki toplumların ve ekonomilerin artan entegrasyonu" olarak tanımlamaktadır (Dünya Bankası, 2002: ix). 2006 yılında Dünya Ticaret Örgütünün Başkanı olan Pascal Lamy yaptığı konuşmada küreselleşmeyi "19. yüzyılda sanayi devrimi ile yaşanan piyasa kapitalizminin hızlanan genişlemesinin tarihsel bir aşaması olarak" tanımlarken küreselleşmenin teknolojik gelişimle birlikte toplumlarda yaşanan temel bir dönüşüm olduğunu ifade etmiştir (Lamy, 2006). Başka bir çalışmada ise küreselleşme "ulusal ekonomilerin dünya piyasalarına eklenmesi ve bütün iktisadi karar süreçlerinin ... kapitalizmin sermaye birikimine yönelik dinamikleriyle belirlenmesi" olarak tanımlamaktadır

(Yeldan, 2011:13). Milanovic ise küreselleşme "artan ticaret ve fikir alışverişi yoluyla üretim faktörlerinin daha fazla hareketliliğine ve daha fazla dünya entegrasyonuna" dönüşmesidir (Milanovic, 2003).

Küreselleşmeye ilişkin bazı çalışmalar 1870-1914 arasını birinci küreselleşme dalgası olarak ifade ederken 1970'den günümüze olan bölümü ise ikinci küreselleşme dalgası olarak ifade etmektedir (Yeldan, 2011; Williamson, 1996). Yeldan (2011: 13) 1970'lerle birlikte artan teknolojik ilerlemeyle küreselleşmenin dünyayı tek bir pazara çevirdiğini ifade etmiştir.

Küreselleşmeye ilişkin yapılan çalışmalarda küreselleşmenin ölçümüne dair çeşitli KOF, NGI, G… vb. endeksler geliştirilmiştir. Bu endekslerde küreselleşme ortalama tarife oranları, ticari açıklık, doğrudan yabancı yatırımlar, kültürel açıklık, coğrafi uyum… vb. değişkenlerle ölçülmektedir.

Küreselleşme olgusu ile gelir dağılımı ilişkisi de uzun dönemdir iktisat yazınında tartışılan önemli konulardandır. Ticari açıklığın dağılıma etkisi, doğrudan yabancı yatırımların dağılımı düzenleyici mi yoksa bozucu mu olduğu, konulan gümrük vergilerinin dağılımı ne yönde etkilediği, küreselleşme ve gelir dağılımı ilişkisi açısından tartışılması gereken konulardandır.

Doğrudan yabancı yatırımların gelir dağılımı üzerine etkisi üzerine yapılan çalışmalar hem pozitif yönlü hem negatif yönlü hem de istatistiki olarak anlamsız ilişki bulmuştur. Doğrudan yabancı yatırımlardaki artışla sermaye ekonomik büyümeyi artırmakta (Pan-Long, 1995) büyümedeki artışla birlikte ortaya çıkan istihdamla vasıfsız ve düşük gelirli çalışanların daha kolay yüksek ücretli iş bulması kolaylaşmakta (Deardorff ve Stern, 1994) ve gelir dağılımında düzelmeye neden olmaktadır. Pan-Long (1995) doğrudan yabancı yatırımlardan daha fazla yararlanan sektörlerde daha az yararlanan veya hiç yararlanmayan sektörlere göre daha fazla ücret artışı olduğunu, bu durumun da gelir eşitsizliğini artırdığını ileri sürmüştür. Adams (2008) yaptığı çalışmada ülkelerin kurumsal altyapısına ve üretimdeki vasfa göre doğrudan yabancı yatırımların etkisinin farklılık gösterebileceğini belirtmektedir.

Diğer yandan bireyler arası gelir dağılımı dışında ülkeler arası gelir dağılımı da doğrudan yabancı yatırımlardan etkilenmektedir. Ülkelerin küreselleşmeyle birlikte

artan entegrasyonu ve artan doğrudan yabancı yatırımlarla birlikte büyümenin artacağı bu durumun da orta sınıfı arttıracağı ve iş olanaklarını artırarak gelir dağılımına olumlu etki yapacağı iddia edilmiştir (Beer, 1999). Neo-klasik büyüme teorisi çerçevesinde gelişmekte olan ülkelerin doğrudan yabancı yatırımlar ve ticari açıklıkla küresel sisteme adaptasyonunun ülkeler arası gelir dağılımında dengelenmeye neden olduğu ifade edilmiştir (Wade, 2001; Maskus, 2000). Yapılan bazı çalışmalarda ise doğrudan yabancı yatırımlarla gelir dağılımı arasında istatistiki olarak anlamsız ilişki bulunmuştur (Sylwester, 2005).

Ticari açıklık olarak ifade edebileceğimiz ithalat ve ihracatın gelir dağılımına etkisi üzerine yapılan çalışmalarda ülkelerin gelişmişlik düzeyi ve kurumsal yapılarına göre farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Jaumotte ve arkadaşları (2013) gelişmekte olan bir ülkede ticari serbestlik ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi ithalat vergisinde yaşanan azalışla açıklamışlarıdır. İthalat vergisindeki azalma yüksek vasıflı malların fiyatını düşürdüğünü, fiyatlarda yaşanan düşüşle beraber ülke içerisinde yüksek vasıf gerektiren işlerde çalışanların ücretlerinde aşağı yönlü hareket oluştuğunu ifade etmişlerdir. Diğer yandan ülkenin ihraç ettiği katma değeri düşük ürünlerin fiyatı ise ihracatla beraber artması ise düşük vasıflı çalışanların ücretlerini olumlu etkilemiştir (Jaumotte vd., 2013: 283).

ABD'de ticaretin gelir dağılımı üzerine etkisi ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda ABD'nin daha çok teknoloji yoğun mallar ihraç etmesi ve az gelişmiş ülkelerden emek yoğun mallar ithal etmesi sonucu tüm sektörlerde vasıflı işçilerin vasıfsız işçilere oranının arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Sachs ve Shatz, 1996). Teknolojik ürünlerin ihraç ediliyor olması ABD'de vasıflı işçi talebinde artışa neden olurken bu talep artışı da vasıflı işçinin ücretini artırmakta böylece gelir eşitsizliğine sebep olmaktadır (Burtless,1995). Cline (1997)'de yaptığı çalışmada gelişen ticaretin vasıflı çalışanın ücretini vasıfsız çalışana göre daha fazla artırarak gelir dağılımını bozucu etki yaptığını ifade etmiştir.

Borjas ve Ramey (1994) uzun dönemli ticaret ile uzun dönemli gelir eşitsizliği arasında negatif yönlü ilişki olduğunu ifade etmişlerdir. Dayanıklı tüketim mallarının ticaretinin diğer ürünlerin ticaretine göre eşitsizliği daha fazla tetiklediğini ileri süren

çalışmada toplu sözleşmeden kaynaklı bu tür sanayilerde çalışanın aldığı ücretlerin daha fazla olduğu ifade edilmektedir. Bu sektörlere ithalatın girmesiyle birlikte işçi ücretlerinde azalış meydana gelmekte, çalışanın ücret azalışıyla birlikte bu sektörü terk edip daha rekabetçi sektörlere düşük ücretle geçmesi bu etkinin daha da artmasına neden olmaktadır (Borjas ve Ramey, 1994).

Yaşanan bu durum da az gelişmiş ülkelerde vasıflı ve vasıfsız işçiler arasındaki ücret farkını azaltmakta, farkın azalmasıyla da gelir dağılımında iyileşme meydana gelmektedir. Yapılan başka bir çalışmada da ticari açıklık ile her gelir grubunda kişi başına düşen geliri arttırdığını ve ticari açıklığın gelir dağılımına etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir (Dollar ve Kraay, 2000). Li ve arkadaşları (1998) tarafından yapılan çalışmada ticari açıklıkla gelir dağılımı arasında istatiksel olarak anlamlı sonuca ulaşılmamıştır.

Küreselleşme olgusu ülkelerin gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülke olmasına göre farklı etki ettiği yapılan çalışmalarda gözlenmiştir. Gelişmiş ülkelerin yüksek teknolojili ürün ihracı ile vasıflı işgücüne olan talebin giderek artması bu grubun ücretini artırmaktadır. Bu olayda gelişmiş ülkelerde ücret bazlı eşitsizliğin artmasına neden olabilmektedir. Diğer ülkelerin daha az vasıf gerektiren ürünler ihraç etmesi ise vasıfsız işçinin ücretinde artışa neden olmakta ve eşitsizliği azaltmaktadır. Diğer yandan küreselleşmeyle beraber artan finansallaşma ise sermayenin daha fazla kâr getiren finansal varlıklara yönelimin arttırmakta ve sermaye ile emek arasındaki gelir farkını genişleme dönemlerinde arttırmaktadır. Ülkeler arası gelir farklılığına bakıldığında doğrudan yabancı yatırımlar ve ticari serbestlikle ilk başta gelir eşitsizliği azalmaktadır. Ancak küresel finansallaşma ile gelişmiş ülkeler daha fazla yarar görmekte bu durum da kapanan gelir farkının tekrar açılmasına neden olmaktadır.

1-2-3-Finansallaşma ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Finansallaşma 20 yy. başıyla birlikte finansal piyasaların ve araçlarının gelişmesiyle artan bir ivme kazanmıştır. Epstein (2005: 3) finansallaşmayı "ekonomilerin işleyişinde finansal güdüler, finansal piyasalar, finansal aktörler ve finansal kurumların rolünün artması" olarak ifade etmektedir. Neo-liberalizm, küreselleşme ve finansallaşma John Bellamy Foster tarafından kapitalizmin son otuz

yılda yaşadığı temel üç değişiklik olarak belirtilmektedir. Foster finansallaşmanın ağırlığın artmasıyla birlikte iktisadi faaliyetin reel üretimden finansa kaydığını belirtirken "finansallaşmayla birlikte sistemin değişime uğramakla birlikte, üretimdeki birikim sorunun aynı kalması nedeniyle bu durumun kapitalizmin tümüyle yeni evreye geçmesine yetmediğini" ifade etmiştir (Foster, 2011b: 83).

1970'lerdeki büyük durgunluğu inceleyen Sweezy durgunlukla beraber büyüme hızlarında düşüş, çokuluslu şirket sayısında artış ve "sermaye birikim sürecinin finansallaşmasının" yaşandığını belirtmiştir. İkinci dünya savaşı sonrasında kapitalizm açısından olumlu olan dönemin sona erdiğini belirten Sweezy reel yatırımların durduğu ve finansallaşmanın arttığı yeni bir sürecin başladığını vurgulamıştır (Sweezy, 1997: 3-4).

Finansallaşmanın piyasayı spekülasyona karşı daha korumasız hale getirdiğine dair tartışmalar nedeniyle devletlerin ve piyasanın önlem almasının gerekliliği yazında yer almaktadır. Uluslararası döviz işlemlerine vergi konulmasını öneren Tobin finansal araçların giderek uzun vadeli reel yatırımların yerine geçtiğini ve verimliliği azaltarak spekülasyonu artırdığını belirtmiştir (Tobin, 1984: 14).

Foster ise finansallaşmayı üretimin merkezinin giderek finansa kayması olarak ifade etmektedir. Bu durumun borçların GSYH içindeki oranının artması, finansal kârların toplam kâr içindeki payını artması ve ekonomide finansal köpüklerin artması şeklinde her alana yansıdığını belirtmiştir (Foster, 2011a: 7). Finansallaşma süreci özellikle "tekelci kapitalizm" aşamasındaki üretim biçimi içinde sıkışan kârlar için hedge fonlar, türev piyasalar gibi kâr getirici önemli yatırım alanlarını ortaya çıkarmıştır. Foster finansal varlıkların değerlerinin artmasının çıktıyı değil serveti artıran bir süreç olduğunu belirtmiştir (Foster, 2011a: 5). Finansallaşma süreciyle beraber servette yaşanan dengesiz artış, finansallaşmanın gelir ve servet dağılımına etkisini incelemenin önemini artırmıştır.

Finansallaşmanın dağılıma etkisine ilişkin çeşitli çalışmalar mevcuttur. Örneğin Epstein (2001) finansal varlık sahiplerinin GSYİH'dan aldıkları payın arttığını ve bu durumun ise gelir eşitsizliğini arttırdığını belirtmiştir. Diğer bir çalışmada ise finansallaşmanın reel sektörü daraltarak hem büyümeyi hem de gelir dağılımını

olumsuz etkilediği ileri sürülmüştür. Aynı çalışmada finans sektöründe artan otomasyonun sektörde işsizliği tetiklediği ve eşitsizliği arttırdığı ifade edilmektedir (Assa, 2012). Reel sektörden finans sektörüne yönelim, emek piyasasında dengeleyici olan asgari ücret ve sendika gibi kurumların zayıflamasına ve dağılımda bozulmaya neden olmuştur (Kuş, 2013: 485).

Finansallaşma doğrudan yabancı yatırımların azalış veya artışı üzerinden de gelir dağılımına etki etmektedir. Örneğin artan doğrudan yabancı yatırımlar ücretler üzerinde olumsuz etki yapabilmektedir. Doğrudan yabancı yatırımlarla birlikte emek uluslararası firmalarla daha fazla karşı karşıya gelmekte bu durum da emeğin pazarlık gücünü zayıflatmaktadır (Dünhaupt, 2013: 7). Brady ve Wallace'da (2000: 92) yaptıkları çalışmada doğrudan yabancı yatırımların emeğin pazarlık gücünü zayıflatmada genel işveren stratejisi haline geldiğini ifade etmişlerdir. Küreselleşme, liberalizm ve finansallaşmayla birlikte işçinin pazarlık gücünün azaldığını ifade eden Dünhaupt (2013) firmaların faiz ve temettü ödemeleriyle birlikte giderlerindeki artışı karşılamak için emeğin payını azaltmalarının emek payının toplam gelir içindeki payının azalmasına neden olduğunu belirtmiştir. Finansallaşmayla beraber ekonomilerde hissedilir şekilde artan uluslararası firma etkisi, ücretlerde baskılanmayı artırmakta ve ücretlerde aşağı yönlü hareketin önünü açmaktadır.

Finansal gelişimin başında büyümede yavaş artış olduğunu ifade eden çalışma da finansal gelişimin giderek hızlanmasıyla gelirlerde yaşanan artışın büyümeyi daha da hızlandırdığını ancak zengin ve fakir arasındaki gelir eşitsizliğinin arttığını ileri sürmektedir (Greenwood ve Jovanovic, 1990: 27). Finansal gelişim ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir çalışma da ise Çin'in kırsal bölgelerinde finansal gelişimin gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır (Liang, 2008).

Neoliberal politikalar, finansallaşmayla birlikte emeğin kurumlarına yönelik artan baskılar, azalan sendikalaşma oranları ile birlikte emeğin pazarlık gücünün azalması ücretlerde reel olarak aşağı yönlü harekete neden olmaktadır. Finansallaşmayla artan ve çeşitlenen finansal varlık çeşitleri bu varlıkları elinde bulunduranlara genişleme dönemlerinde daha fazla gelir getirmektedir. Bir yandan baskılanan ücret diğer yandansa artan finansal gelirler gelir eşitsizliğini artırmaktadır.

1-2-4-Para Politikası ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Para politikası ve gelir dağılımı ilişkisi yazında farklı tartışmalarla yer almaktadır. Para politikasının hangi kanallarla gelir dağılımını etkilediği, enflasyonun gelir dağılımı açısından iyi mi yoksa kötü mü olduğu, değişen faiz oranlarının gelir dağılımına etkisi, gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde uygulanan farklı para politikalarının dağılıma etkisi bu tartışmalardan bazılarıdır. Çalışmanın bu bölümünde para politikası araçlarının gelir dağılımını nasıl etkilediği ele alınmaya çalışılmıştır.

Sıkı para politikasının gelir dağılımı üzerinde olumsuz etki bıraktığını ifade eden çalışmalar mevcuttur (Gornemann vd., 2016; Heatcoke vd., 2010). Coibion ve arkadaşları (2012) yaptıkları çalışmada ABD'de daraltıcı para politikasının en üst grupta yer alan çalışanların emek gelirini artırdığını ifade etmişlerdir. Çalışmada diğer gruptakilere etkisinin ise üst gruptaki kadar olmadığını, bu durumun ücret eşitsizliğini artırdığını ileri sürülmüştür. Diğer bir çalışmada ise daraltıcı para politikasının ABD'de Afrika kökenli Amerikalıları beyaz Amerikalılara göre daha fazla etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Daraltıcı para politikasının ABD'de vasıfsız çalışanların yoğun olduğu sektörleri daha fazla etkilemesi sonucu, bu sektörlerde çalışanların işsiz kaldığı ve işsizliğinde en fazla Afrika kökenlileri etkilediği ifade edilmiştir. Afrika kökenli Amerikalılarda işsizliğin artmasıyla beraber ücret gelirlerinde aşağı yönlü hareketin olacağı ve eşitsizliğin artabileceği belirtilmiştir (Carpenters ve Rodgers III, 2004).

Faiz oranlarındaki değişim hem ülkeler arası gelir dağılımını hem de bireyler arasındaki gelir dağılımını farklı yönde etkilemektedir. Faiz oranlarında yaşanan bir puanlık azalışın Kanada, ABD ve bazı Avrupa Birliği ülkelerinde gelir dağılımını azalttığı diğer Avrupa birliği ülkelerinde ise arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Faiz oranlarının dağılıma etkisinin, ülkelerin varlıkları içerisindeki faiz geliri getirmeyen varlık oranına ve gelir gruplarının borç yapısındaki farklılıklara bağlı olduğu ifade edilmiştir (O'Farrell ve Rawdanowicz, 2017).

Faizdeki değişimin para politikası üzerinden gelir dağılımına etkisinin zayıf kaldığını, bu yüzden de faizin istihdam piyasasına etkisine bakmanın önemli olduğunu ifade eden bazı çalışmalar da mevcuttur (Huber ve Stephens, 2014). Casiraghi ve arkadaşları (2017) Avro bölgesinde para politikasındaki bir değişimin İtalya'da

istihdam piyasası üzerinden gelir dağılımına etkisinin, faiz geliri ve borçlanma maliyetleri üzerinden gelir dağılımına etkisinden daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir.

Enflasyonun gelir dağılımı üzerindeki etkilerine ilişkin yapılan çalışmalarda da varlık durumu, borçlanma oranları ve faiz oranları gibi faktörlere göre etkilerin farklılık gösterdiği vurgulanmaktadır. Enflasyonun gelir eşitsizliğini arttırdığını ifade eden çalışmalar yazında mevcuttur (Thalassinos vd., 2012; Al-Marhubi, 1997; Romer ve Romer, 1998). Enflasyon ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin ülkedeki enflasyon oranına göre farklı olduğunu ifade eden Bulíř (2001)'e göre hiper enflasyon ile gelir eşitsizliği negatif ilişkiliyken, düşük enflasyon ile gelir eşitsizliği aynı yönlüdür. Ancak enflasyon oranı %5'in altında olan ülkelerdeki gelir dağılımına etkinin, enflasyon oranının %5 ile %40 arasında olduğu ülkelere göre daha sınırlı olduğu ileri sürülmüştür. Albansesi ise enflasyonun bir tür vergi olduğu ve düşük gelirli bireylerin gelirlerini zengin olanlardan daha fazla olumsuz yönde etkilemesinden dolayı, enflasyon ile gelir eşitsizliği arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğunu belirtmiştir (Albanesi, 2007; Desai vd.,2005). Enflasyondaki anlamlı bir artışın sabit faizli mortgage kredisine sahip orta sınıf bireyleri olumlu etkilediği, zengin bireyleri ise olumsuz etkilediği ifade edilmiştir (Doepke ve Schneider, 2006).

Diğer yandan nominal ücretler sabit veya enflasyona göre daha düşük düzeyde artıyorsa bu durum da reel ücretler azalacaktır. Ücret dışı gelire sahip olanların faiz geliri veya diğer varlıklardan elde ettikleri gelirler enflasyondan pozitif yönlü etkilenecektir. Bu durum gelir eşitsizliğinde artışa neden olacaktır (Easterly ve Fischer, 2001).

Bir diğer çalışmada ise azalan enflasyonun sabit gelirlilerin emeklilik, transferler ve satın alma gücündeki kayıpları yavaşlattığını ayrıca eşitsizliği azalttığının altı çizilmiştir. Çalışmada uzun dönemde enflasyonda yaşanan azalışın ücretlerde yaşanan katılıktan dolayı aynı şekilde karşılık bulmadığı ifade edilerek bu durum işsizliğe neden olmuş, enflasyon ile gelir dağılımı arasındaki dengenin bozulmasını tetiklemiştir (Galli, 2001).

Para politikası ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiye dair bulgular veri setleri, kullanılan ülke gruplarının farklılığı, farklı analiz yöntemlerin kullanılması veya analizin kısa ya da uzun dönemli olmasına göre farklılık göstermektedir. Ancak enflasyondaki ani artışların düşük gelirlilere etkisi zengin ve farklı gelir kalemlerine sahip olanlara etkisinden daha fazladır. Bu durum da gelir dağılımında bozucu etki yapmaktadır. Daraltıcı para politikasının sektörlerde daralmaya neden olması ve daralmanın emek piyasasını olumsuz etkilemesi ise gelir dağılımını bozmaktadır. Diğer yandan faizlerdeki ani değişim varlıklar ve borçlar üzerinden gelir dağılımını etkilemekte, varlıkların ve borçların toplam içindeki oranına göre dengeli bir gelir dağılımı veya daha adaletsiz bir gelir dağılımını ortaya çıkarmaktadır.

1-2-5-Eğitim ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Gelir eşitsizliği ile eğitim arasındaki ilişki iktisat yazını açısından detaylı irdelenmesi gereken bir alandır. Büyüme ve kalkınmanın temel unsurlarından biri olan eğitim, büyüme ve kalkınmaya tek yönlü olarak etki etmemektir. Eğitim, bireyin gelişimi açısından olumlu rol oynamasının yanı sıra bireylerin gelişimi üzerinden dolaylı olarak toplumsal refahı da etkilemektedir. Özellikle yaşanan krizle birlikte artan gelir eşitsizliği tartışmaları eğitime de ayrı bir önem vermektedir. Eğitimdeki dağılımın adaletsiz olması gelir dağılımını da bozmaktadır (Castelló ve Doménech, 2002; Lopez vd., 1998).

1960'larla beraber eğitim gelir dağılımı ilişkisine dair yapılan çalışmaların sayısında artış meydana gelmiştir. Schultz (1962,1963), Becker (1962) ve Mincer (1962) yaptıkları çalışmalarda gelir eşitsizliğinin eğitimden etkilendiğini belirtmişlerdir. Daha sonra Mincer (1974) tarafından genelleştirilen teoriye göre eğitimli nüfusun daha fazla gelir elde edeceği, eğitimli nüfusun artmasının gelir dağılımda eşitliğin sağlanmasında etkili olacağı ifade edilmiştir. Dünya bankası tarafından yapılan çalışmada da eğitimle gelirin pozitif ilişkili olduğu, eğitimin gelir üzerindeki etkisinin çok güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dünya Bankası, 2002). Yapılan bazı çalışmalarda ise eğitimle elde edilen kazanımların artmasının gelir dağılımda dengeleyici rol oynayacağı ileri sürülmüştür (Hesmati, 2004; Eicher ve Garcia-Penalosa, 2001).

Eğitimin gelir dağılımına etkilerinin tartışıldığı çalışmaların yanı sıra gelir dağılımının eğitim üzerindeki etkilerinin tartışıldığı çalışmalar da mevcuttur. Bowles ve Gintis'e (1976) göre eğitim sosyal statüye ve sosyal yapıya bağlıdır. Yapılan başka bir çalışmada ise gelir eşitsizliğinin farklı gelir gruplarındaki çocukların eğitimini nasıl etkilediği incelenmiştir. Çalışmada eğitimin aile geliri ve sosyal çevrenin gelirinden etkilendiği sonucuna varılmıştır (Mayer, 2001). Diğer bir çalışmada ise yoksulluğun çocuklarda eğitimi negatif etkilediği ve yoksulluğun çocukları okuldan erken almaya neden olduğu belirtilmiştir (Jensen ve Nielsen, 1997). 2001 yılında yapılan diğer bir çalışmada ise düşük gelir sahiplerinin yüksek gelir sahiplerine göre bütçelerinin daha az kısmını eğitime ayırdığını bunun sonucunda ise gelir grupları arasındaki eğitim farkının arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Ceroni,2001). Burada düşük gelirlinin bütçesinden daha az pay ayırması sonucu bütçesinden daha fazla pay ayırana göre daha az nitelikli eğitim almaktadır. Bu durum da eğitim dağılımında dengesizliğe neden olmaktadır. Yüksek gelir grubundakilerin eğitime fazla pay ayırması sonucu daha nitelikli eğitim alması işgücü piyasasında lehlerine sonuç doğurmaktadır ve ücretleri daha yüksek olmaktadır. Bu nedenle eğitim eşitsizliği gelir eşitsizliğinin ardındaki temel dinamiklerden biri olarak görülmektedir.

Yazında eğitimle birlikte artan insan sermayesinin sadece büyüme ve kalkınmayı itici rol oynamakla kalmadığı, toplumdaki adalet ve eşitlik anlayışının güçlenmesi için de önemli olduğu yer almaktadır (Tanzi, 1998). Eğitim bir yandan çalışanların verimliliğine pozitif yönlü etki ederken diğer yandan da teknoloji gelişimini tetiklemektedir (Anghion ve Howitt, 2008). Eğitim ayrıca demokratikleşme gibi pozitif dışsallıkları tetikleyerek siyasal hayatın gelişimine farklı katkılarda sunmaktadır (Murtin ve Wacziarg, 2014). Artan demokratikleşmeyle beraber eğitime katılımın önündeki engeller daha da azalmaktadır. Eğitime katılımın kolaylaşması işgücünün daha nitelikli hale gelmesine olanak tanımaktadır.

Yapılan bazı çalışmalarda eğitim büyüme ilişkisi ele alınmıştır. Örneğin 1998 yılında yapılan çalışmada eğitimde yaşanan bir bozulmanın eğitim eşitsizliğini tetiklediği ve gelir eşitsizliğini artırarak büyüme üzerinde olumsuz etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır (Park, 1998). Diğer yandan da özellikle gelişmekte olan ülkelerde alınan eğitimin niteliği yükseldikçe bireylerin elde ettiği gelirde genel olarak

artmaktadır. Bireylerin elde ettiği gelir az ise bu durum alınan eğitimi etkilemekte ve genel olarak bireyin nitelikli eğitime ulaşmasında önemli bir engel oluşturmaktadır. Yapılan bazı çalışmalarda da daralma dönemlerinde eğitim ve gelir eşitsizliğinin birlikte ve ayrı ayrı farklı etkilere neden oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Birdsall ve Londono,1998; Castello ve Doménech, 2002). Bir diğer çalışmaya göre kişi başına milli gelirle eğitim eşitsizliği negatif yönlü ilişki içerisindedir. Yüksek kişi başına milli gelir eğitime daha fazla harcama yapmayı teşvik edeceği için eğitim eşitsizliğini azaltmaktadır (Saint Paul ve Verdier, 1993).

Eğitim ve gelir dağılımı ilişkisi daha çok eğitimle beraber çalışanların niteliğinin artacağı bu artışla beraber de gelirde artış olacağı fikrine dayanmaktadır. Ancak bu tartışmada gözden kaçan bir unsur eğitimin ne kadar ulaşılabilir olduğudur. Eğitimin ülkelerde ulaşılabilirliğinde farklılık yaratması eğitimde eşitsizliği tetiklemekte ve gelir eşitsizliğini artırmaktadır. Diğer önemli bir unsur da eğitime ulaşmak için hanelerin ve devletlerin eğitime ne kadar bütçe ayırdığıdır. Yoksul aile çocuğunun eğitimi için kısıtlı bir bütçe ayırmaktayken zengin bir ailenin bütçesi çok daha büyüktür. Bu da zengin ailenin daha nitelikli eğitim olanaklarına sahip olmasının önünü açmaktadır. Sonuçta nitelikli eğitim alan zengin aile çocuğu daha yüksek ücretle iş bulabilmektedir. Diğer önemli bir nokta ise devletlerin eğitime ne kadar bütçe ayırdıkları konusudur. Eğer devletler kamusal eğitimi destekler, herkesin ulaşabileceği eşit ve nitelikli bir eğitim benimserlerse yoksul ve zengin arasındaki eğitimden kaynaklı fark kapanabilir. Fakat devletler eğitimde özelleştirmeyi teşvik ettiklerinde yoksul ile zengin arasındaki fark kapanmayacak aksine aradaki fark daha da açılacaktır.

1-2-6-Sendika ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Gelir dağılımı ve sendikalaşma arasındaki ilişki emek gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı düşünüldüğünde ayrıntılı incelenmesi gereken konulardandır. Erkan Aydoğanoğlu sendikaları "üyelerinin ekonomik, toplumsal, demokratik, siyasal hak ve çıkarlarını kazanmak, korumak ve geliştirmek için şekillenmiş gelişmiş yapı" olarak tanımlamıştır (Aydoğanoğlu, 2007:2). Sendikalar kendi üyelerinin kazanımlar elde etmesini sağlayan, var olan kazanımlarını koruyan, üye olana pozitif dışsallıklar

yaratan kurumlardır. Ekonomik ilişkiler ele alındığında işçinin daha fazla ücret talebi bir tarafta dururken, diğer tarafta işverenin daha fazla kâr elde edebilmek için maliyetleri düşürme girişimi (maliyetler içinde ücretlerin önemli yer tuttuğu gerçeği göz önüne alındığında) işçi ve işveren arasında mücadeleyi zorunlu kılmaktadır. Aydoğanoğlu "ücretlerin korunması temelinde biçimlenen ortak çıkarın" sendikaların oluşumunu, daha sonra da sendikalarla birlikte işçi ile işveren mücadelesini etkilediğini ifade etmektedir (Aydoğanoğlu, 2007).

Sendikalar toplu sözleşme ve sendikalaşma üzerinden ücretlere dolaysız, asgari ücret gibi hükümet politikalarına ise dolaylı etki etmekte ve ücret dağılımına tesir etmektedir (Katz, 1999: 1542). ABD üzerine yapılan çalışmada 1973 yılından 2007 yılına sendikalı erkek çalışan sayısı %34'den %8'e gerilerken aynı dönemde kadınlarda sendikalı çalışan sayısının %16'dan %6'ya gerilediği belirtilmiştir. Çalışmada aynı süre içerisinde özel sektörde ücret eşitsizliğinin ise %40 civarında arttığı belirtilmiştir (Western ve Roselfeld, 2011). Güney Afrika üzerine yapılan çalışmada ise sendikalaşmanın Afrikalı ve beyaz çalışanların ücretlerine etkisi ele alınmıştır. Yapılan analizler sonucu her iki grupta da sendikalaşma ücreti artırıcı etki yapmaktadır. Ancak Afrikalı çalışanlardaki etkisi beyaz çalışanlardan daha fazladır (Schultz ve Mwabu, 1998: 700).

Sendikanın düşük ücret alan ve düşük vasıflı çalışanların ücretine etkisi, yüksek ücret alan ve yüksek vasıflı çalışana etkisine göre daha fazladır (Card, 1996). Freeman ve Medoff (1984) yaptıkları çalışmada sendikaların ücretler arasındaki farkı azaltarak eşitsizliği düşürdüğünü bu etkinin sendikalı ve sendikasız arasındaki ücret farkının yarattığı eşitsizlikten daha büyük olduğunu ifade etmişlerdir. Sendika, mavi yakalı ve az eğitimli çalışanların eğitim ve vasıftan kaynaklı ücret farklılığını azaltmaktadır (Katz, 1999: 1542).

Sendikalar toplu sözleşmeyle bu kapsamdaki işçiler arasındaki ücret eşitsizliğini azaltırken, bu kapsama girmeyen çalışanların ücretlerine etki etmedikleri için genel ücret eşitsizliği artabilir. Sendikaların eşitleyici mi yoksa eşitsizlik yaratan mı olduğu sendikalı çalışanların diğer çalışanlara göre ücret seviyesine bağlı olduğu ifade edilmektedir. Yapılan çalışmada ABD'de erkeklerde sendikaların dengeleyici rol

üstlendiği ifade edilirken kadınlarda ise dengeleyici olmadığı ifade edilmiştir. Çalışmada bu durumun nedeni olarak sendikalı kadınların daha çok kamu sektöründe çalışması gösterilmiştir (Fortin ve Lemieux, 1997: 79-80).

Arjantin üzerine yapılan çalışmada, ülke 1974-2006 yılları arasında 6 bölüme ayrılarak gelir eşitsizliği analiz edilmiştir. Çalışmada ilk bölüm 1974-1980 arası olarak ele alınmıştır. 1974-1980 döneminde ülkede askeri diktatörlük yaşanmakta ve sendikaların faaliyeti en alt seviyededir. Bu yıllar arasında siyasi erk kapsamlı bir ticari serbestlik reformu hayata geçirmiştir. Bu dönemde eşitsizlik hızla artmıştır. 1980-1987 arası ikinci bölüm olarak ele alınmıştır. Bu bölümde demokrasi inşasına başlanmış, sendikal faaliyetler artmış ve asgari ücretle toplu pazarlık gibi emek kurumları istikrarlı hale gelmiştir. İkinci dönemde eşitsizlikte hızlı şekilde azalma gözlenmiştir (Gasparini ve Cruces, 2008). Latin Amerika ülkeleri için yapılan başka bir çalışmada ise 1990'lı yıllarla birlikte artan özel sektör ağırlığı, ticari serbestlik ve fiyat istikrarı politikalarından dolayı sendikaların etkisinin zayıfladığı ve bu nedenle gelir eşitsizliğinin yükseldiği ifade edilmiştir (Lustig vd., 2013).

Ülkeler arası karşılaştırma yapıldığında ise sendikalaşma yoğunluğunun ve merkezi ücret politikalarının toplu sözleşme kapsamındaki işçi sayısından daha fazla ücret üzerinde etkili olduğu ifade edilmiştir (Wallerstein, 1999: 651). Sendikalaşma sadece sendikalı çalışanların ücretlerine etki etmemiş, sendikalı olmayan çalışanlarında etki etmektedir. İşyerlerinde sendikaların örgütlü olmadığı işverenler, sendikalı işçinin ücretinde yaşanan artış sonrası işçi kaybetmemek için ücret düzenlemesine gidebilmektedir (Leicht, 1989).

Sendikalaşma ve gelir dağılımı arasındaki ilişki genellikle pozitif yönlüdür. Sendikaların, üyelerinin ekonomik koşullarının iyileşmesi için mücadele etmesi ücretlere olumlu yansımaktadır. Özellikle nitelikli ve niteliksiz iş gücü arasındaki ücret farkını azaltmada sendikaların pozisyonu da dağılımın daha dengeli olmasına yardımcı olmaktadır. Ancak emek piyasasındaki sendikalaşma oranı dağılımın ne kadar dengeli olacağını belirlemektedir. Örneğin bir ülkede sendikalı çalışan sayısı çok az, sendikasız çalışan sayısı çok fazlaysa, sendikalaşmanın etkisi daha sınırlı olacaktır.

Eğer sendikalı çalışan oranı daha fazlaysa bu sendikasız işçilerin ücretini yukarı çekici etki yapacak ve bu da gelir dağılımını olumlu etkileyecektir.

1-2-7-Asgari Ücret ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Asgari ücret ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiye dair çalışmalar iki ana gruba ayrılabilir. Bu gruplardan birincisi gelirin yeniden dağıtımına etki ederek yoksulluğu azalttığını (Levin-Waldman, 2001) belirten çalışmalar, diğeri ise asgari ücretin işsizliği tetiklediğini bu yüzden de refah kaybının arttırdığını (Neumark ve Wascher, 1992) ifade eden çalışmalardır.

Neo-klasik teori asgari ücretin ücretler için bir taban belirlediğini ve emek fiyatını yükselttiğini ifade eder (Stigler, 1946). Ücretlerde meydana gelen yükselişle beraber emek talebinde azalmanın olacağını ifade eden teoriye göre emek talebindeki düşüş işsizliği tetikleyecektir (Pierson, 1940). Neo-klasik teori emeğin maliyetinin artmasının mal fiyatlarını arttıracağını, bu durumun da mala olan talebi azaltacağını belirtmiştir. Emeğin talebindeki düşüşle beraber üretimde düşüş olacağının bunun da işsizliğe neden olacağını da belirtmektedir (Brown, 1940). Örneğin genç istihdamı ile asgari ücret arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaya göre asgari ücret artıkça genç istihdamı azalmaktadır. Ancak çıkarılacak yasalar ve bunların uygulanmasının asgari ücretin negatif etkisini azaltabileceği ifade edilmiştir (Neumark ve Wascher, 2004). Diğer bir çalışmada ise asgari ücret istihdam yaratma kapasitesi sınırlı olan ülkelerde vasıflı işçinin ücretini artırmakta ancak istihdam yaratmada sınır nedeniyle de işsizliği tetiklemekte olduğu için genel eşitsizliği artırdığı iddia edilmiştir (Fortin ve Lemieux, 1997: 93). 2006-2012 yıllarını kapsayan başka bir çalışmadaysa asgari ücretteki artışın işsizliği 0,6 puan artırdığı bununda refahı olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır (Clemens ve Wither, 2014).

1980 yılından itibaren sendikalı çalışan sayısında azalma meydana gelirken, buna karşı işveren örgütlülüğünde ise artan bir ivme mevcuttur. İşverenlerin örgütlülüğünün daha fazla olması işverenin pazarlık gücünü artırmaktadır. Pazarlıkta işverenin ücretleri istediği kadar düşürmesinin önüne geçen uygulamalardan veya olgulardan biri asgari ücrettir. Tarihsel olarak bakıldığında 1900'lü yılların başından

beri asgari ücretin düşük ücretli işçilerin ücretini belli bir seviyeye yükseltmenin bir aracı olduğu ifade edilmiştir (Webb, 1912; Freeman, 1996).

Asgari ücret sadece ücretleri belli bir seviyeye çıkarmakla değil, kârın belli bir kısmının daha çalışana aktarılmasıyla adil bir gelir dağılımı sağlamaktadır (Levitan, 1979; Galbraith, 2000). Kimi iktisatçılara göre asgari ücretin artmasıyla beraber satın alma gücünün artacağı ve bunun mal talebini artırması sonucu yatırımlar ve istihdam da yükselecektir (Brown, 1940; Prasch, 1996). Asgari ücret, ücret dağılımı için taban olarak ele alına bilinir. Yasal olarak ücret dağılımının en alt sınırı olarak işlev görmektedir. Asgari ücret işçilerin ne kadarını etkilediğine veya ne kadarlık bir alt sınır koyduğuna göre ücret dağılımını dolaylı olarak da etkilemektedir (Fortin ve Lemieux, 1997).

Asgari ücretin dağılıma etkisini inceleyen diğer bir çalışmaya göre ABD'de asgari ücrette reel olarak yaşanan düşüşün ücret eşitsizliğini artıracağı ifade edilmiştir (DiNardo vd., 1995). ABD üzerine yapılan çalışmada, ücret eşitsizliğinde yaşanan artışın %20 ile %30'u kısmı asgari ücrette meydana gelen azalmayla açıklanabileceğini ifade etmektedir (Card ve Krueger, 1995). ABD üzerine yapılan başka çalışmalarda da asgari ücretin gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır (Cobb ve Stevens, 2017; David vd., 2016). ABD verileri kullanılarak yapılan diğer bir analizde ise asgari ücretin belirli bir seviyenin üstünde olmadığı sürece eşitsizliğe etkisinin olmayacağı ifade edilmiştir (Volscho, 2005). İngiltere'de yapılan bir incelemeye göre ise asgari ücretin düşük ücretli işçiler üzerinde olumlu etki yaptığını, ancak bu etkinin ancak %10'luk bir çalışanı kapsadığı ifade edilmektedir. Etkinin az olmasının nedenlerinden biri olarak da asgari ücretin genel ücretlere göre düşük belirlenmesidir (Dickens ve Manning, 2002). Brezilya'ya ilişkin 1996-2012 yıllarını kapsayan veri seti kullanılarak yapılan çalışmada asgari ücretin eşitsizlik üzerinde düzenleyici etkisi olduğu, işsizlik üzerindeki etkisinin ise az olduğu sonucuna varılmıştır (Engbom ve Moser, 2017).

Asgari ücret ile gelir dağılımı arasındaki ilişki genellikle ücretlere ve istihdama etkisi üzerinden tartışılmaktadır. Asgari ücretin olmasının işsizliği tetikleyeceğini bundan ötürü de refahın kaybolacağını ifade eden Neo-klasik görüşün aksine azalan

sendikalaşma oranı ve çalışanın pazarlık oranı düşünüldüğünde önemli bir denge unsurudur. Ücreti belirlemeye ilişkin karar verme yetkisinin sadece işverende olduğu bir ekonomide daha fazla kâr güdüsüyle işveren düşük ücret politikası izleyebilir. Bu durum da çalışan açısından motivasyon ve verimliğin düşmesine neden olabilir ve kârlarda azalmayı tetikler. Diğer yandan kişiye yönelik ücret uygulamasının çalışanın kendini geliştirmesine engel olacağı gerçeği de ortadadır. Piketty bu durumu ücretlerin sürekli değişken olduğu durumda çalışanın kendisi için gerekli olan beşerî sermaye yatırımlarını yapmayacağı şeklinde ifade eder (Piketty, 2015: 334). Başka yönden ise asgari ücret düşük ücretliler için gelirin yeniden dağıtılmasını sağlayan önemli bir araçtır. Bu yeniden dağıtımla birlikte ücretler arasındaki farkta kapanma olmakta ve eşitsizlik azalmaktadır.

1-2-8-Vergi ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Gelir dağılımında yaşanan bozulmalar hem ekonomik hem de siyasi sonuçları beraberinde getirmektedir. Bu yüzden devletler gelir dağılımındaki bozulmaya karşı yeniden dağıtım ile dağılımdaki adaletsizliği gidermeye çalışmaktadır. Peki bu yeniden dağıtım araçları nelerdir ve adaletli dağılımı sağlayabilir mi veya adaletli bir dağılım mümkün müdür?

Eşitsizlikteki artış küreselleşme ve finansallaşmayla beraber giderek ivme kazanmıştır. Stiglitz eşitsizlik artışının büyük bir bölümünü finansallaşmaya bağlamakta ve eşitsizliği azaltmak için çeşitli reformların yapılmasını önermektedir. Bu önerilerden en önemlisi aşırı riskli işlemleri kısıtlamak ve finans kurumlarını sınırlandırmaktır (Stiglitz, 2014: 348). Bunun yanı sıra bankacılık siteminin şeffaf olması, aşırı faiz uygulamaları sınırlandırılmalı ve off-shore bankacılık sisteminin sınırlandırılması, finans sektörünün yarattığı eşitsizliği azaltacağı ifade edilmektedir (Stiglitz, 2014: 349).

Adaletli gelir dağılımı açısından önemli dengeleyici unsurlardan en önemlisi vergidir. Verginin nasıl, kime ve ne kadar uygulandığı dağılımı etkilemektedir. Alınan vergini toplumun büyük kısmı için aynı oranda olsa da gelir gruplarının tepesinde bulunanlar için artması dağılımı daha adaletli hale getirecektir. Adaletli olmayan vergi sistemi ve vergi kaçırmak için bulunan yasal boşlukları dağılım da eşitliği

bozmaktadır. Piketty 1970-1980 döneminde ABD ve İngiltere'de vergi oranlarında yaşanan düşüşün en yüksek gelir grubunda yaşanan artışı açıkladığını belirtmektedir (Piketty, 2015: 536). Stiglitz ABD'de artan oranlı vergi sistemi olduğunu ancak çeşitli yasal boşluklardan ötürü bu sistemin işlemediğini ve spekülatörlerin ücretli çalışanlar kadar vergi ödemediğini ifade etmektedir. Artan oranlı vergi sistemi uygulanmasının gelir dağılımına etkisinin daha verimli olacağını belirtmiştir (Stiglitz, 2014: 353). Bunun yanı sıra en üst gelir gruplarının azalan vergi oranları ile vergiden muaf olması toplumdaki vergi bilincini de zedeleyecektir (Piketty, 2015: 537). Bu zedelenmeyle birlikte bireyler vergiden kaçınmanın yolunu arayacak ve kamunun vergi gelirlerinde önemli kayıplar oluşacaktır.

Artan oranlı vergi sistemi gelirlerden elde edilecek verginin artmasına olanak tanıyacak ve dağılımda adalete yardımcı olacaktır. Ancak sadece artan oranlı gelir vergisi değil miras yoluyla geçen servetten de alınacak vergi dağılımın daha eşitlikçi olmasına yardımcı olacaktır. Diğer yandan veraset vergisi toplumda oligarşilerin oluşmasını engellemek içinde önemli bir araçtır (Stiglitz, 2014: 353).

Küreselleşme süreciyle birlikte ülkelerde yabancı yatırımları çekmek için yarış oluşmaktadır. Bu yarış için ülkeler çeşitli vergi indirimi ve teşvik gibi uygulamalarla sermaye akışını ülkelerine çekmeye çalışmaktadır. Sermaye için indirimler olurken, ücretler vergiye tabi tutulmaktadır. Faiz, rant ve kâr payları muafiyetten yararlanmanın yolunu bulurken sabit ücretler vergilendirilmeye devam etmektedir. Bu da dağılımda bozulmaya neden olmaktadır. Fransa'ya ilişkin yapılan çalışmada en zengin binde birlik kesim %35 vergi verirken, en düşük gelire sahip %50'lik kesim %40-45 bandında vergi vermektedir (Piketty, 2015: 537). Piketty, azalan vergi uygulamasının son bulmaması durumunda servet eşitsizliğini artıracağını ve sermayenin yoğunlaşmasını engellemeyeceğini belirtmektedir (Piketty, 2015: 537).

Sermayenin serbest dolaşımı alınacak vergi konusunda sorunlar yaratmaktadır. Örneğin aynı özelliklere ve olanaklara sahip iki ülkeden biri vergi alırken diğeri vergi almazsa, sermaye vergi almayan ülkeyi tercih edecektir. Bu durumu engellemek için küresel ölçekte vergilendirme uygulanmalı ve bu koordine edilmelidir (Zucman, 2013: 129). Küresel çapta alınacak vergi ile finansal şeffaflık ve bilgi paylaşımı ilişkilidir

(Piketty, 2015: 561). Küçük ada ülkeleri servetin ve gelirin vergiden kaçırılması için bir liman işlevi görmektedir. Finansal şeffaflık ve bilgi paylaşımı doğru şekilde işlediği zaman ülkeler bu adalara kaçan gelirlerden vergi almaya çalışacaktır. Ancak birçok off-shore ada ülkesi müşteri gizliliği çerçevesinde bilgiyi paylaşmamaktadır. Uluslararası alanda paylaşımdan kaçındıkları için katlandıkları maliyet göz ardı edilecek kadar olduğu için bu ada devletçikleri bilgi paylaşımına yanaşmamaktadır. Bilgi paylaşımında şeffaf olmayanlara karşı yaptırımlar sertleşmedikçe de sorunun çözümü için gerekli altyapı hazır olmayacaktır.

Sermayenin serbest dolaşımı nedeniyle sermayeye vergi koymak oldukça zordur. Bazı devletler küresel vergi koyulmasını istemeyecektir. Bu karşı çıkış sadece vergi cenneti olan küçük ülkelerden değil büyük devletlerden de gelebilir (Milanovic, 2016: 218). Çünkü ülkeler bu sınırlamayla gelir kaybedeceğini düşünmektedir. Önemli olan eşitsizliği azaltmak için devletlerin ortak hareket etmesi konusunda hükümetlerin ne kadar istekli olduklarıdır.

1-2-9- Kamu Harcamaları ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Kamunun maliye politikası araçlarıyla gelir dağılımına etki etmesi maliye politikasının temel amaçları içerisinde yer almaktadır. Devlet, vergi ve transferle bir yandan gelirlere müdahale etmekte diğer yandan ise gelirin yeniden dağıtılmasını sağlamaktadır. Kamu sadece vergi ve transferlerle değil alt yapı harcamaları, eğitim harcamaları gibi harcama yöntemleriyle de gelir dağılımına müdahale edebilmektedir.

Gelir dağılımı konusu sadece piyasa mekanizmasının işleyişine bırakılırsa dağılımda adalet yakalanması oldukça zordur. Örneğin devlet müdahalesinin olmadığı veya sınırlı derecede olduğu durumda firmalar daha fazla kar elde etmek için ücretlerde kesinti yapacak bu durum da dağılımın bozulmasını tetikleyecektir. Ya da çalışmayan engelli, hasta ve yaşlı bireyler piyasa mekanizması içinde gelir elde etmeyecek dolayısıyla dağılım yine bozulacaktır. Kısacası dağılımda adalet kendiliğinden oluşamamaktadır. Devlet mekanizması ise burada işlev görmektedir. Dağılımın yeniden yapılmasında düzenleyici ve denetleyici rol alarak dengesizliğe müdahale edebilmektedir.

Ülkelerin ekonomik, kültürel ve sosyal yapısına göre uygulanan ekonomik politikalar gelir dağılımına farklı şekillerde etki etmektedir. Bu yüzden kamunun uyguladığı maliye politikasının hangi gelir grubunun çıkarına olacağı gelir dağılımı açısından önemlidir. Kamu harcamalar kanalıyla gelir dağılımına müdahale ederken gelir grupları içerisinde daha alt seviyedekilere yönelik kamu harcamalarını artırırsa dağılım daha adaletli olacak, harcamalar daha üst gelir gruptakilerine yönelik olursa dağılım daha da kötüleşecektir (Ersezer, 2006).

Devletin görevlerinden biri olan harcamalardan kimlerin yararlandığı ve bu kişilerin harcamalardan ne kadar yararlandığı gelir dağılımını etkilemektedir. Kriz süreçlerinin yaşanmadığı normal koşullarda harcamalar yeni gelir akımlarının ortaya çıkmasını sağlayarak talebin artmasına sonra ise istihdam ve milli gelirde yükselişe neden olmaktadır. Kamu harcamalarının herkes tarafından eşit ve parasız yararlanıldığı koşullarda harcamaların finansmanı dağılım açısından önemlidir. Çünkü bu harcamaların finansmanı daha çok dolaysız ve artan oranlı vergilerle karşılandığı koşullarda harcamalar alt gelir grubu lehine dağılımı etkilemektedir (Aktan ve Vural, 2002).

Kamu transfer harcamaları içinde yer alan sübvansiyonlarda gelirin yeniden dağıtımını düzenleyen araçlardandır. Sübvansiyonlar eğer üreticiyi avantaj sağlarken dolaylı vergi yükünü artırıyor ve kamunun harcama bileşimini bozuyorsa gelir eşitsizliğini artırmaktadır. Kamu sübvansiyonları yoksul kesimin daha ucuza tüketeceği mal ve hizmetler için kullanıyorsa, bu kamu aracı dağılımda eşitliği sağlayacaktır (Pehlivan, 2009). Transfer harcamaları sadece sübvansiyonlardan oluşmamaktadır. Emekli aylığı, işsizlik sigortası, burslar sosyal amaçlı transferlerdir ve gelirin adaletli dağıtılmasının araçlarındandır (Erdem vd., 2016). Ancak sosyal transferlerin finansmanı gelir dağılımı açısından önemli bir sorundur. Devlet yaptığı transfer harcamalarının finansmanını vergilerle sağlamaktadır. Eğer ülkenin vergi sistemi daha çok dolaylı vergilerden oluşuyorsa üretici devletin kendisinden almak istediği vergileri tüketiciye yansıtacaktır. Ortaya çıkan bu durum ise sosyal amaçlı transfer harcamalarının etkisini azaltacaktır (Pehlivan, 2009: 38).

Kamu harcamaları gelir dağılımında adaletli dağılım için önemli araçlardandır. Ancak yapılan harcamaların kime ve nasıl yapılacağı, bu harcamaların nasıl finanse edileceği adaletli dağılımın önemli belirleyicilerdendir.

1-2-10- Tüketim ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Çalışmanın bu kısmında daha çok gelir dağılımı ve tüketim arasındaki ilişkiyle ilgili yapılmış çalışmaların özeti ve gelir -tüketim eşitsizliğine dair tartışmalar yer alacaktır. Eşitsizlikle ilgili yapılan çalışmaların merkezi genellikle ücret veya gelir olmaktadır. Gelirdeki değişimin eşitsizliği ölçmede sınırlı olduğunu savunan çalışmalar mevcuttur (Meyer ve Sullivan, 2011). Gelir eşitsizliğine göre tüketim eşitsizliğinin uzun dönemli daha iyi sonuç verdiği ileri sürülmüştür (Cutler vd, 1991; Slesnick, 1993). Diğer bir çalışmada ise tüketimin daha yoksul ailelerin iyi olma halini daha doğru ölçtüğü belirtilmiştir (Meyer ve Sullivian, 2013). Tüketim eşitsizliğinin daha doğru bir ölçüt olduğunu savunanlar özellikle gelir bildirimindeki sıkıntıların doğru analiz yapmayı kısıtladığını diğer yandan da gelir verilerinin tasarruf ve borçlanma bilgilerini yeterince içermediğini ileri sürmektedir (Edin, 1991; Edin ve Jencks, 1992, Mayer ve Jencks, 1993).

Yapılan bazı çalışmalar tüketim eşitsizliğinin gelir eşitsizliğinden daha düşük olduğunu bulmuşken (Krueger ve Perri, 2006; Heathcote vd, 2010; Fisher vd, 2013, Meyer ve Sullivan, 2013), bazı çalışmalarda ise gelir eşitsizliği ile tüketim eşitsizliği artışının benzer seyrettiği ifade edilmiştir (Attanasio vd., 2012).

ABD'ye ilişkin yapılan çalışmada 1980-2003 yılları arasında tüketim eşitsizliği gelir eşitsizliğine göre daha az artmıştır. Çalışma, gelir dağılımında yaşanan bozulmaya rağmen borç bulma kanallarının kısa dönemde gelir eşitsizliği kadar bozulmamasının bu durumun nedeni olduğunu işaret etmişlerdir. Uzun dönemde gelirdeki dalgalanmaların devam etmesi durumunda ise sigorta ve kredi piyasasının buna tepki vereceğini ve bu kanalların daralacağını sonuç olarak da tüketim eşitsizliğinin artacağını belirtmişlerdir (Krueger ve Perri, 2006). 1963-2003 yılları arasındaki tüketim eşitsizliğini inceleyen başka bir çalışmada da tüketim eşitsizliğinin gelir eşitsizliğine göre daha az arttığı sonucuna varılmıştır. Çalışma, kredi piyasalarındaki gelişmelerin bu durumu yarattığını ifade etmektedir (Iacoviello, 2008).

Kanada'ya ilişkin yapılan araştırmada da ABD gibi tüketim eşitsizliğinin gelir eşitsizliğine göre son 30 yılda daha hafif seyrettiği sonucuna ulaşılmıştır (Brzozowski vd., 2010). Bangladeş için yapılan çalışmada ise liberal ekonomiye geçişle birlikte yoksul kesimin gelirlerinde ciddi azalma olduğu bununda tüketimi etkilediği ifade edilmektedir (Alamgir, 1974). İtalya için yapılan çalışmada da tüketim ve gelir eşitsizliğinin birlikte arttığı ancak gelir eşitsizliğindeki artışın tüketim eşitsizliğinden fazla olduğu sonucuna varılmıştır (Jappelli ve Pistaferri, 2010).

Yapılan diğer bir çalışmada ise ABD'de 1960'lardan 2014 yılına kadar gelir tüketim ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada bu süreçte gelir eşitsizliği %30 artarken tüketim eşitsizliğinin %7 arttığı sonucuna varılmıştır. 1980'li yıllar ve 2007-2008 kriz dönemlerinde ise tüketim eşitsizliğinin daha fazla arttığı dönemler olmuştur (Meyer ve Sullivan, 2017). ABD'de uzun dönemli gelir tüketim ilişkisini ele alan başka bir çalışmada ise gelir eşitsizliği tüketim eşitsizliğine göre daha fazla artmıştır. Ancak 2006-2010 yılları arasında yani ekonomik kriz döneminde tüketim eşitsizliği gelir eşitsizliğine göre daha fazla artığı sonucu elde edilmiştir (Fisher vd., 2015). Benzer bir sonuca Meyer ve Sullivan da ulaşmıştır. Yapılan çalışmalarda bunun nedeni olarak krizle birlikte varlık fiyatlarında yaşanan sert düşüşler, emeklilik fonlarındaki erime veya emlak fiyatlarındaki aşırı azalma olarak açıklamışlardır. Bireyler kriz dönemlerinde işsiz kalmasa veya ücret gelirlerinde bir değişim olmasa bile servetlerindeki değişimin tüketim eşitsizliğini arttırdığı ifade edilmiştir (Meyer ve Sullivan, 2013).

Tüketim eşitsizliği ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişki genellikle aynı yöndedir. Ancak yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu tüketim eşitsizliğindeki artışın gelir eşitsizliğindeki artıştan daha az olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle hanelerin ve bireylerin tasarrufları, borç ve kredi piyasasındaki esneklikler, tüketim eşitsizliğinin gelir eşitsizliğine göre daha az artmasını açıklamaktadır. Diğer yandan kriz dönemleri bu ilişkinin farklılaştığı dönemler olmuştur. Kriz dönemlerinde yoksul bireyler veya haneler işsizlikle karşı karşıya gelmemesine veya gelirlerinde azalma olmamasına rağmen tüketim eğilimlerini değiştirdiği ve tüketim eşitsizliğinin gelir eşitsizliğine göre daha fazla arttığı sonucuna yukarda yer alan bazı çalışmalarda varılmıştır. Diğer yandan gelir dağılımına ilişkin veri derlenmesindeki sorunlar nedeniyle gelir eşitsizliği

sonuçları olduğundan farklı çıkmıştır. Özellikle gelir grubunun altında ve üstünde yer alan bireylerin anketlerde daha az gelir beyan etmesi eşitsizliği olduğundan az göstermektedir.

1-2-11-Mutluluk ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Gelir ve mutluluk üzerine literatürde birçok çalışma bulunmaktadır. 1974 yılında Easterlin tarafından yazılan makaleyle iktisat yazınında yaygınlaşmaya başlayan mutluluk gelir ilişkisi ülkelerin ekonomik ve demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Easterlin 1974 yılında yazdığı makalede ABD, Avrupa ve Japonya'da büyüme ve mutluluk ilişkisini incelemiştir. Yapılan çalışmada büyüme ve mutluluk arasında net bir ilişki çıkmamıştır. Easterlin'e göre büyüme insanların temel ihtiyaçlarını karşılayıncaya kadar mutluluk üzerinde etkili olmakta ancak belli bir seviyeden sonra etkisini kaybetmektedir (Easterlin, 1974). Easterlin'in bulduğu bu sonuç iktisat yazınında Easterlin paradoksu olarak ifade edilmektedir.

Oswald'ın gelişmiş ülkelere ilişkin yaptığı çalışmada gelir ile mutluluk arasında çok küçük bir ilişki çıkmıştır. Kalkınmış ülkelerde gelirin mutluluğu savaş gibi olağanüstü durumlarda etkilediği ifade edilmiştir. Çalışmaya göre ABD'de savaş sonrası dönemde gelir mutluluğu net bir şekilde etkilemiş ve artırmıştır (Oswald, 1997). Oswald'ın bulduğu ilişkinin çok küçük olduğunu veya böyle bir ilişkinin hiç olmadığını içeren birçok çalışma yapılmıştır (Easterlin 1995, 2001, 2005; Blanchflower ve Oswald, 2000).

Oswald ve Clark 1994 yılında yaptıkları çalışmada ise gelir ile mutluluk arasında ilişki bulamamıştır. Ancak çalışmada işsizlik ile gelir arasında güçlü ve negatif yönlü bir ilişki ifade edilmiştir (Oswald ve Clark, 1994). Bulunan bu sonuç gecikmeli olarak mutluluğun gelirden de etkilenmesini ifade etmektedir. Çünkü işsizlikle beraber çalışan kişi ücret gelirini kaybedecektir ve bu durumun uzun sürmesiyle kişinin düşen hayat standartlarıyla birlikte kişinin bireysel mutluluğu azalma eğilimi gösterebilecektir.

Gelir ile mutluluk arasında ilişkiye dair net sonuçlar bulan çalışmalarda mevcuttur. 30 ülkeyi kapsayan Veenhoven'ın çalışmasında gelir ile mutluluk arasında ilişki bulunmuştur (Veenhoven, 1994). Gelir ve mutluluk ilişkisiyle ilgili çalışmalarda

göreli gelirin ve mutlak gelirin mutluluğu etkilediği ifade edilmiştir. Ancak göreli gelirin mutluluğu mutlak gelire göre daha fazla etkilediği belirtilmiştir (Ball ve Chernova, 2008; Clark ve Oswald, 1996; Zizzo ve Oswald, 2001).

Ülke karşılaştırmalı olarak yapılan analizlerde gelişmekte olan ülkelerde kişi başına düşen milli gelirin ve ülkedeki büyümenin mutluluğa etkisi incelenmiştir. Easterlin ve Angelescu'nun 17 gelişmiş ülke, 11 geçiş ekonomisindeki ülke ve 9 gelişmekte olan ülke için yaptıkları çalışmada mutluluğun kişi başına düşen gelirle birlikte azalarak artığı ifade edilmiştir. Ayrıca fakir ülkelerde artışın zengin ülkelere göre daha fazla mutluluğa etkisi olduğu belirtilmiştir (Easterlin ve Angelescu, 2009: 6). Fred ve Slutzer ülkeler arası karşılaştırmada gelir ve mutluluğun ilişkili olduğunu ve yüksek gelirin gelişmekte olan ülkelerde net bir şekilde mutluluğu artırdığını bulmuşlardır (Frey ve Slutzer, 2010). Layrad'a göre fakir ülkelerdekilerin mutluluğu zengin ülkelerde yaşayanlara göre gelir artışından daha fazla etkilenmektedir (Layard, 2005a: 150). Clark ve diğerlerinin yaptığı çalışmada da gelişmekte olan ülkeler ile geçiş ekonomilerindeki ülkelerde gelirin mutluluğa gelişmiş ülkelere göre daha fazla etki ettiği ifade edilmiştir (Clark vd., 2008). İglehart ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada ise Latin Amerika ülkeleri, eski komünist ülkeler ve orta doğu ülkeleri ile Afrika ülkelerinde milli gelir artışı, iyi oluş ve mutluluk üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Gelişmiş ülkelerde ise milli gelirdeki artış ile mutluluk arasında da zayıf bağlantı olduğu ifade edilmektedir (İglehart vd., 2008: 12).

Berg ve Veenhoven tarafından yapılan çalışmada ise gelir ve ortalama mutluluk arasındaki ilişki çok küçük çıkmıştır. Ancak servet kontrolüyle yapılan analizde ise pozitif korelasyon bulunmuştur (Berg ve Veenhoven, 2010). Yine Veenhoven tarafından yapılan çalışmada yoksul ülkelerde yaşayanların zengin ülkelerdekilere göre daha az mutlu olduğu saptanmıştır (Veenhoven, 1989). Graham ve Felton'un Latin Amerika ülkeleri için yaptıkları çalışmada ortalama zenginliğin mutluluğa etkisi anlamlı çıkmazken, göreceli zenginliğin mutluluğa etkisi anlamlı çıkmıştır. Ayrıca göreceli servetin mutluğa etkisi geliri ortalamanın altında olanlarda üstünde olanlara göre daha fazladır (Graham ve Felton, 2006: 114). Yine yapılan başka bir çalışmada ise zengin ülkelerin fakir ülkelere göre daha mutlu olduğu ancak eşitliğin etkisinin net olmadığı ifade edilmiştir (Diener ve Oishi, 2000).

Alesina ve diğerlerinin yaptığı çalışmada ise gelir eşitsizliğinin fazla olduğu ülkelerde bireylerin daha mutsuz olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Çalışmada bu durumun Avrupa'da ABD'ye göre istatiksel olarak daha anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Avrupa'da fakir ve politik olarak solda olan bireyler eşitsizlik nedeniyle mutsuz olurken bu ilişki ABD'de anlamlı çıkmamıştır. ABD'de zenginlerin eşitsizlik konusunda fakirlere göre daha kaygılı olduğu da bu çalışmada ortaya konmuştur. Zenginlerdeki bu durumun nedenlerinden biri artan eşitsizlikle birlikte gelirlerinin düşme ihtimali olduğu ifade edilmiştir (Alesina vd., 2004). Gelir gruplarıyla mutluluk arasındaki ilişkiye yönelik Layard tarafından yapılan çalışmada farklı gelir gruplarında olan insanların ekstra gelir ile mutluluklarının nasıl değiştiği incelenmiştir. Çalışmaya göre ekstra gelir skalasının üst diliminde yer alanlarda gelir artışının etkisi çok az olmaktadır. Bulunan sonuç ekstra gelirin fakir ülkeleri zengin ülkelere göre daha fazla mutlu etmesiyle aynı yöndedir (Layard, 2005b: 52). Gelir eşitliğinin daha dengeli olduğu ülkelerde gelir dağılımın bozuk olduğu ülkelere göre daha mutlu olabileceği ifade edilmiştir (Deiener ve Oishi, 2000: 205). ABD içindeki 30-55 yaş aralığındaki beyaz bireylere yapılan çalışmada logaritmik gelirdeki bir birimlik artış, ortalama mutlulukta yaklaşık 0,6 civarında artışa neden olduğu ifade edilmiştir (Layard vd., 2010: 31). Ouweneel ve Veenhoven yaptıkları çalışmada da gelir dağılımı eşitsiz olan ülkelerde mutlulukla 0,4 oranında azalma olduğu ifade edilmiştir (Ouweneel ve Veenhoven, 1991). Gelir eşitsizliği bireyin göreceli gelire göre kendisini değerlendirmesi nedeniyle belirtilen mutluluğu etkilemektedir. Özelikle birey kendi geliriyle bir üst skaladaki geliri kıyaslamakta ve geliri daha az olduğu için mutsuz olmaktadır.

1-3-Gelir Dağılımı Ölçüm Yöntemleri

İktisat tarihinde gelir dağılımını ölçmek için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemlerdeki temel amaç gelirin nasıl dağıldığını, gelirin eşitlikten ne kadar uzak veya yakın olduğunu, gelir dağılımının hangi grupta biriktiğini ölçmektir. Çalışmanın bu kısmında gelir dağılımını ölçmek için kullanılan bazı yöntemlerle ilgili bilgiler verilecektir.

1-3-1-Değişim Aralığı

Değişim aralığı gelir dağılımına dair en basit ölçüm yöntemidir. Bu yöntem, dağılımın en düşük ve en yüksek iki noktasındaki değerleri kıyaslanmak için kullanılmaktadır (Aktan ve Vural, 2002). Bu yöntem aşağıdaki denkleme göre hesaplanmaktadır.

Değişim Aralığı = [Maksimum (Y_i) − Minimum (Y_i)] / Y (Ortalama Gelir)

Maksimum (Y_i) : En Yüksek Gelir

Minimum (Y_i) : En Düşük Gelir

Eğer tüm gelirler eşit dağılmışsa bu takdirde değişim aralığı sıfıra eşit olmaktadır, tam eşitsiz olduğu yani bütün gelirin bir kişide toplandığı durumdaysa aralık değeri n değerini almaktır.

1-3-2-Değişim Katsayısı

Gelir eşitsizliğini ölçmede kullanılan basit ve temel ölçüm yöntemlerinden biride değişim katsayısıdır. Değişim katsayısı ortalama gelir düzeyinin standard sapmasına bölümüyle bulunmaktadır (Campano ve Salvatore, 2006: 80)

Değişim Katsayısı= Ortalama Gelir Düzeyi/Standard Sapma

Standard sapma küçük olduğunda, gelir daha çok ortalama etrafında kümelenme eğilimi göstermektedir. Ayrıca herkesin aynı gelire sahip olduğu bir ortamda değişim katsayısı 0 olmaktadır. Her düzeydeki gelir transferlerine karşı duyarlı olmasına rağmen değişim katsayısı, gelirler arasındaki farklar büyük olduğunda transfer etkisini ölçmekte yetersizdir (Aktan ve Varol, 2002: 15)

1-3-3-Pareto Katsayısı

Vilfredo Pareto 19 yy. sonlarında çeşitli ülkelerin gelir vergisi verilerini incelemiş ve bu veriler arasında bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Pareto, zamandan

ve mekândan bağımsız olarak, gelir dağılımını gösteren eğrilerde üst gelir grubunu ifade eden bölümlerin eğimlerinin birbirine eşit olduğunu belirten bir model geliştirmiştir (DPT, 2001: 8). Pareto katsayısı üst gelir grubu için iyi çalıştığı ifade edilirken diğer gelir gruplarına dair yeterli bilgi vermediği eleştirisi getirilmiştir (Compano ve Salvotore, 2006: 44).

1-3-4-Göreli Ortalama Mutlak Sapma

Bu yöntemde dağılımdaki bütün gelir düzeylerinin ortalama gelir ile karşılaştırması yapılmaktadır. Gelir düzeylerinin ortalama gelirden farkları bulunup, bu farkların mutlak değeri alınmaktadır. Sonra bütün farklar toplanarak toplam gelire oranlanarak Göreli ortalamadan sapmalar bulunmaktadır. Burada göreli ortalamadan sapmalar sıfır değerini alıyorsa bütün gelirler birbirine eşit olmaktadır.

$$M = \frac{\sum_{i=1}^{n} |Y_i - Y|}{nY}$$

Yi=Hane Gelirlerini

Y=Ortalama Gelir

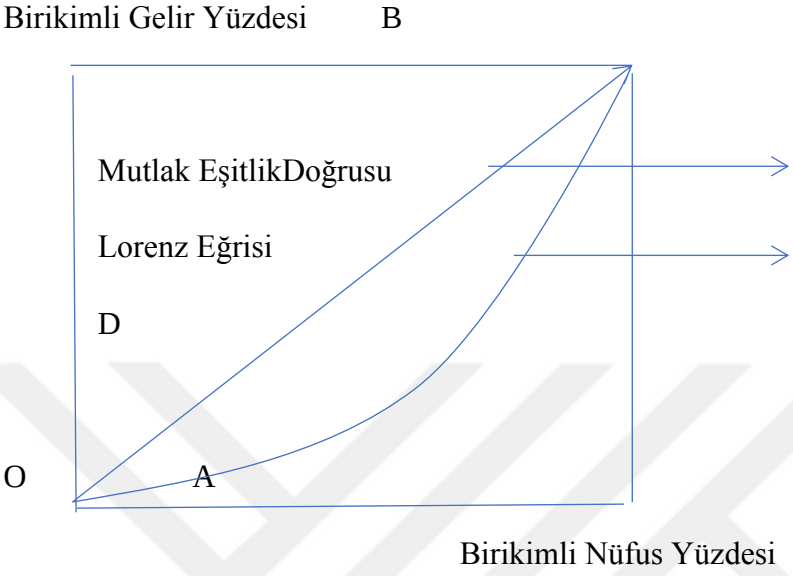
n= n düzeydeki hane gelirleri

Bu ölçümde göreceli olarak daha düşük gelire sahip olana daha zengin olandan yapılan transferleri göstermemesi bu yönteme getirilen eleştirilerdendir (Sen, 1973: 26).

1-3-5-Lorenz Eğrisi

Lorenz eğrisi gelir dağılımını göstermede en sık kullanılan yöntemlerden biridir. 1905 yılında Max Lorenz tarafından ortaya konan bu yöntem gelirin ve nüfusun birikimli ilişkisini göstermektedir (Schutz, 1951: 108). Lorenz eğrisini Dalton, gelir ile fert sayısı arasındaki ilişkiyi basitçe gösteren bir yöntem olarak ifade etmektedir (Dalton, 1920: 353). Gelir elde edenlerin birikimli olarak küçükten büyüğe sıralanmasıyla, birikimli gelir ile bu geliri elde edenler arasındaki ilişkiyi gösteren eğri diye tanımlanmaktadır (Kakwani, 1980: 30).

Aşağıdaki şekilde dikey eksen birikimli gelir yüzdelerini yatay eksen ise birikimli nüfus yüzdelerini göstermektedir.

Lorenz eğrisi 45 derecelik doğruya yaklaştıkça eşitlik artarken, eğri mutlak eşitlik doğrusundan uzaklaştıkça eşitsizlik artmaktadır. Yani ODB noktaları ile mutlak eşitlik doğrusu arasında kalan alan ile OAB üçgenin alanının oranı bize eşitsizliğin değerini vermektedir.

1-3-6-Gini Katsayısı

Gini katsayısı 1914 yılında İtalyan bilim adamı Corroda Gini tarafından ortaya konmuştur. Gini katsayısı, Lorenz eğrisinde mutlak eşitlik doğrusu ile lorenz eğrisi arasında kalan alan ile mutlak eşitlik doğrusu altında kalan üçgenin alanının oranı ile bulunmaktadır (Sen, 1973: 30).

$$\mathbf{G=}\left(\frac{\mathbf{1}}{\mathbf{2N^2}}\right)\left(\frac{\mathbf{1}}{\boldsymbol{\mu}}\right)\sum_{\boldsymbol{i=1}}\sum_{\boldsymbol{j=1}}\left|Y_i - Y_j\right|\left(\boldsymbol{FY_i}\right)\left(\boldsymbol{FY_j}\right)$$

G= gini katsayısı

Y_i ve Y_j grupların gelirleri

N= Birim Sayısı

$\boldsymbol{FY_i}$ ve $\boldsymbol{FY_j}$ grupların çokluk gelirleri

μ gelirin aritmetik ortalamasını ifade etmektedir.

Gini katsayısı 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Gini katsayısı 0 olduğunda mutlak eşitlik olduğu ve gelirin tam adil dağıldığı anlamına gelmektedir. Gini katsayısı 1 olduğu durum ise mutlak eşitsizlik anlamına gelmektedir.

Gini katsayısına gelen eleştirilerin başında göreceli bir endeks olmasından kaynaklı, mutlak gelir her birikim grubunda artarsa gini katsayısı değişmemektedir (Weymark, 1981: 409). Bu durum da özellikle gini katsayısındaki her azalış gelir eşitsizliğinde bir azalışı ifade etmemektedir. Ayrıca nesnel bir ölçüt olmasına rağmen gini katsayısı alt ve üst gruplarda yaşanan yığılmaları göstermemektedir. Özelikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler ilişkin verilerin yorumlanmasında dikkat edilmesi gereken bir unsurdur (Aktan ve Vural, 2002: 16).

1-3-7-Theil Endeksi

Theil endeksi, 1967 yılında Henry Theil tarafından geliştirilmiştir. Theil endeksi ortaya atılırken ki amaç ekonomide bilgi aktarımı sırasında meydana gelen kayıpları ölçmek iken daha sonra ekonomideki eşitsizlikleri ölçmek için kullanılmıştır (Theil, 1967: 298). Endeks, gelir gruplarının veya ülke içindeki bölgelerin eşitsizliğe etkisini ölçmektedir (Özgüler, 2014: 95).

Theil endeksi

$$T = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n}\frac{Y_i}{\mu}\log(\frac{Y_i}{\mu})$$

formülü ile hesaplanmaktadır.

yi : i bölgesinin, GSYİH'dan aldığı pay,

μ : i bölgesinin, toplam nüfustan aldığı pay

İKİNCİ BÖLÜM

OECD ÜLKELERİNDE GELİR DAĞILIMININ BELİRLEYENLERİ

Ülkelerde ve ülke grupları içerisinde gelir dağılımını etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve bu sonuçlara göre politika önerileri yapan yazında çok sayıda çalışma mevcuttur. Çalışmanın bu bölümünde OECD ülkelerinde gelir dağılımını etkileyen faktörleri analiz eden çalışmalar ele alınmıştır. Daha sonra ise OECD ülkelerinde gini, işgücüne katılım oranı, reel emek gelirlerindeki değişim, P80/P20 oranı gibi veriler yorumlanmıştır. Verilerin yorumlanmasından sonra OECD ülkelerinde gelir dağılımının belirleyenleri üzerine ekonometrik bir analiz uygulanmıştır.

2-1-OECD ve Çeşitli Ülke Gruplarında Gelir Dağılımı Üzerine Literatür Taraması

İktisat yazınında ülke grupları ve gelir dağılımı üzerine yapılan çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalarda küreselleşme, işsizlik, sendikalaşma, ticaret, büyüme, yatırımlar, tüketim vb. değişkenlerin gelir dağılımına etkileri ele alınmıştır. Ülke grupları ve yıl verilerinin farklılığına göre sonuçlar değişiklik göstermektedir.

129 ülke verisini içeren çalışmada ortalama gelir ile finansal derinlik, ticaret, doğrudan yabancı yatırımlar, demokrasi ve hükümet harcamaları gibi değişkenler arasındaki ilişki ele alınmıştır. Hükümet harcamaları yoksullarda, demokrasi orta sınıfta, finansal derinlik zenginlerde gelir üzerinde diğerlerine göre daha olumlu etki yapmaktadır (Milanovic,2005).

Spilimbergo ve arkadaşlarının 1999 yılında yaptığı çalışma 1965 ile 1992 yılları arasındaki 21 OECD ülkesi verisini kapsamaktadır. Çalışmada OLS kullanılarak gini katsayısı ile ticaret arasındaki ilişki incelenmiştir. Ticaret artıkça gelir dağılımının iyileştiğine ilişkin sonuca ulaşılmıştır (Spilimbergo vd., 1999). Bertola'nın 14'ü OECD ülkesi olmak üzere 51 ülkeyi dahil ederek yaptığı çalışmada ise bağımlı değişken olarak gelir ginisi alınmış ve ticaret ile kamunun milli gelirdeki payı arasındaki ilişki irdelenmiştir. Ticaret dağılıma olumlu etki yaparken, hükümetin milli gelirdeki payının artması ise negatif yönlü bir etki ortaya çıkarmaktadır (Bertola,

2008). Gourdon ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada 22'si OECD üyesi ülke olmak üzere toplam 61 ülke ele alınmıştır. Ticaret ve enflasyon ile gelir dağılımı arasındaki ilişki irdelenmiş ve ticaretin gelir dağılımını düzeltici etkisi olduğu, enflasyondaki azalmanın da gelir dağılımı üzerinde olumlu etki bıraktığı ifade edilmiştir (Gourdon vd., 2008). 10 OECD ülkesi için yapılan bir diğer ise çalışmada hizmet ticaretinin uzun dönemde eşitsizliği artırdığı ifade edilerek mal ticaretinin de de hem uzun dönemde hem de kısa dönemde eşitsizliği artırdığı ifade edilirek uzun dönmemde hizmetlerin etkisinin mal ticaretinin etkisinden daha fazla olduğu vurgulanmıştır. Bunun nedeni olarak ise çalışma gelişmiş ülkelerin yüksek teknoloji ağırlıklı sektörlerinin daha gelişmiş olması ve yüksek öğrenim mezunu sayısının daha fazla olmasını göstermektedir (Cassette vd., 2012). Ticaret ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiye dair yapılan çalışmalarda, sonuçlar ülkelerin merkez veya çevre ülke olması, ticarete konu olan mal ve hizmetin niteliği ile ülkeler arasındaki bağımlılık ilişkisine göre farklılık göstermektedir.

Heshmati'nin yaptığı küreselleşme ve gelir dağılımına ilişkin çalışma 60 ülkenin 1995-2000 yılları arasındaki verilerini kapsamaktadır. Çalışmada kullanılan 60 ülkenin 29'u OECD ülkesidir. Küreselleşme endeksi ile gelir dağılımı arasında negatif yönlü ilişki olduğuna yani küreselleşmenin gelir dağılımını bozduğuna dair bulgular elde edilmiştir (Heshmati, 2004A). Dreher ve Gaston'un yaptığı çalışma ise 27'si OECD ülkesi olmak üzere 100 ülkeyi kapsamaktadır. Dreher ve Gaston'a (2008) göre OECD ülkelerinde küreselleşme gelir dağılımı üzerinde olumlu etki yapmaktadır. 2000 yılı verileriyle 22'si OECD ülkesi olmak üzere 64 ülke üzerinden yapılan başka bir analize göreyse küreselleşme ve eğitim gelir dağılımı üzerinde negatif yönlü etki yapmaktadır (Zhou vd., 2011). 20'si OECD ülkesi olmak üzere 39 ülke üzerinde yapılan araştırmaya göre artan ekonomik özgürlüklerin gelir elde etme fırsatlarını artırarak gelir eşitsizliğini derinleştirdiği, diğer yandan yoksullar için yeniden dağılım fırsatı da yaratarak eşitsizliği azaltıcı yönde bir etkiye yol açtığı sonucuna varılmıştır (Carter, 2007).

Mundell doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini azaltıcı etkisi olduğunu ifade etmiştir. Gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere sermaye akışının emeğin verimliliğini, emek başına düşen sermaye miktarıyla beraber

artacağını bununda nominal ve reel ücretlerde artışa neden olarak eşitsizliği azaltacağı ifade edilmiştir (Mundell, 1957). Mundell'in tersine, bağımlılık okulu ise doğrudan yabancı yatırımların eşitsizliği artırdığını ileri sürmüşlerdir. Gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelere sermaye akışındaki bağımlılık uzun dönemde ekonomik olarak çöküntü yaratacağı ileri sürülmüştür (Stringer, 2006). Gelişmekte olan ülkelerde yatırım yapanların ülke kaynaklarını kullanarak, kar ve zenginlikleri kendi ülkelerine transfer etmelerinin eşitsizliği artırıcı etkisi olduğu ifade edilmektedir (Faustino ve Vali, 2012). Başka bir çalışma ise doğrudan yabancı yatırımların, yoksulluğu ve ucuz işgücünü artırdığını, bu durumun da eşitsizlikte azalma değil artışa, neden olduğu sonucuna varılmıştır (Stringer, 2006). Beck ve arkadaşları tarafından gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler üzerine yapılan analizde finansal gelişmişlikle, gelir eşitsizliği ve yoksulluk arasındaki ilişki irdelenmiştir. Finansallaşmayla birlikte milli gelirde artışın olduğunu ifade eden çalışmaya göre alt gelir grubunda yer alanların gelirlerindeki artış kişi başına düşen milli gelirdeki artıştan daha fazladır. Çalışma bu artışın gelir eşitsizliğini azalttığını ifade etmektedir. Ayrıca çalışma finansallaşmayla birlikte yoksulluğunda azaldığını ileri sürmektedir. Çalışmaya göre finansal gelişmeyle birlikte yoksullar üzerindeki kredi kısıtlamalarının azalmasının yoksulların krediye ulaşmasını kolaylaştırdığını, yaşanan kolaylığın eşitsizliği azalttığını ifade etmektedir. Diğer yandan sermayenin tahsisindeki iyileşmenin de büyümeyi artırarak yoksulluğu azalttığını belirtmektedir (Beck vd., 2004).

Figini ve Gorg (2006) doğrudan yabancı yatırımların gelir dağılımına olumsuz etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. IMF tarafından 2007 yılında yapılan çalışmada ise küreselleşme, doğrudan yabancı yatırımlar ve teknolojik ilerleme ile gelir dağılımı arasındaki ilişki irdelenmiştir. Çalışmaya göre teknoloji ve doğrudan yabancı yatırımların dağılım üzerinde düzenleyici etkisi olurken, küreselleşme ise azda olsa bozucu etki yaratmaktadır (IMF, 2007). Sekizi OECD ülkesi olmak üzere 16 ülke üzerinden yapılan analizdeyse gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde doğrudan yabancı yatırımların etkisi negatif yönlü iken, ticaret ise dağılım üzerinde pozitif yönlü etki yapmaktadır (Çelik ve Başdaş, 2010). 24 OECD ülkesi üzerine yapılan başka bir çalışmada ise küreselleşmenin doğrudan yabancı yatırımlarla eşitsizliği artırdığı

sonucuna ulaşılmıştır (Faustino ve Vali, 2012). Ayrıca enflasyon ve işsizliğin eşitsizliği artırıcı etkisi olduğu da çalışmada ortaya konmuştur Mahler'in 14 OECD ülkesini içeren çalışmasında ise gelir dağılım ile sendikalaşma ve finansal açıklık arasındaki ilişki incelenmiş, finansal açıklığın gelir dağılımını bozduğu fakat sendikalaşma oranındaki artışın ise gelir dağılımını düzeltici etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır (Mahler, 2004). Yabancı yatırımlar ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişki ülkelerin ekonomik durumuna, ticaret hacmine ve politik durumuna göre değişiklik göstermektedir. Özellikle küreselleşmeyle birlikte sermayenin hareketliliğinin giderek artması ülkelerin giderek daha fazla yabancı yatırımlarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımlar sanayileşmeyi hızlandırarak, emeğin pazarlık gücünü zayıflatarak ve emek ile sermaye arasındaki dağılımı sermaye lehine değiştirerek gelir eşitsizliğini etkilemektedir (Alderson ve Nielsen, 2002: 1284).

Gelir eşitsizliği ile ilgili yapılan çalışmalarda emek kurumları önemli yer tutmaktadır. OECD ülkeleriyle ilgili yapılan çalışmalarda da sendikalaşma, toplu sözleşme, asgari ücret gibi emek kurumları ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi inceleyen çok fazla eser yazında yer almaktadır. Çalışmalarda gelir eşitsizliği ile ilgili analiz yapılırken gelirin en önemli kalemi olan ücret üzerinden yöntemler geliştirilmiştir.

Ücret eşitsizliği ile sendikalaşma oranı, ticaret ve sosyal harcamalar arasındaki etkiye bakılmıştır. 26 yıllık bir veri ile yapılan çalışmada ticaret kotaları küçük ülkelerde ücret eşitsizliğini iyileştirirken, gelişmiş ülkelerde ise bozucu etki yapmıştır. Sendikalaşmanın ücret eşitsizliğini azaltmada önemli bir yere sahip olduğuna ulaşılan çalışmada hükümetlerin yaptığı sosyal harcamaların etkisi ise görülmemiştir (Milanovic ve Squire, 2007). OECD ülkeleriyle ilgili yapılan diğer bir çalışmada ise eşitsizliğin artığı ülkelerde emeğin pazarlık gücünde azalma olduğu gözlemlenmiştir. Diğer yandan artan işsizlik ve azalan kamu harcamaları da eşitsizliğin artmasında önemli rol oynamaktadır. Çalışma bu üç unsuru da dikkate alarak emeğin ve sermayenin değişen gücündeki dengesizliğin eşitsizliği artırıcı etki yaptığını ifade etmektedir (Weeks, 2005). OECD ülkelerinde 1978-2002 yıllarındaki gelir eşitsizliğini inceleyen çalışmada sendikaların dengeleyici rol oynadığı, hükümetinde

transfer harcamalarıyla gelir dağılımını düzeltici etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Beramendi ve Cusack, 2009).

22 OECD ülkesinin 1979-2008 yılları arasındaki verilerini kapsayan çalışmaya göreyse teknolojik ilerleme ücret eşitsizliğini azaltırken, kadınları işgücüne katılımı ve eğitim, ücret eşitsizliğini düzenleyici rol oynamaktadır. Çalışmada küreselleşme ile ücret eşitsizliği ilişkisi istatistiki olarak anlamsız çıkmıştır (OECD, 2011). 16 OECD ülkesi verilerinden yararlanılarak yapılan çalışmaya göre 1980'lerde ücretlerde yaşanan farklılığın en önemli nedeni istihdama ilişkin kurumlardaki değişimlerken, 1990'larda yaşanan farklılık ise az gelişmiş ülkelere yapılan ticaretle açıklanmaktadır (Golden ve Wallerstein, 2006). 16 OECD ülkesini kapsayan diğer bir çalışmada ise sendikalaşmanın, kadınların işgücüne katılımının, asgari ücretin ve kamu harcamalarının ücret eşitsizliğini azaltıcı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sendikalaşmanın dengeleyici etkisinin kadın ve erkek farklılığından etkilenmediği çalışmada elde edilen diğer bir bulgudur (Rueda ve Pontusson, 2000). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından yapılan çalışmada 16 OECD ülkesi yer almıştır. Çalışmaya göre sendikalaşma ile toplu sözleşmenin gelir dağılımına etkisi anlamsız çıkarken; gelir dağılımına teknolojik ilerleme pozitif yönlü etki, eğitim ise negatif yönlü etki yapmaktadır (ILO, 2008).

16 OECD ülkesini kapsayan ve istihdam ile gelir dağılımını inceleyen çalışmaya göre işgücüne katılım artıkça eşitsizlik azalmakta iken, işsizlikle eşitsizlik arasında ise ters yönlü ilişki mevcuttur. Diğer bir yandan sendikalaşma oranının artması ise eşitsizliği azaltıcı etki yapmaktadır (Checchi ve García-Peñalosa, 2008). García-Peñalosa'nın 2010 yılında OECD ülkeleri için yaptıkları diğer bir çalışma da ise sendikalaşmanın eşitsizliğe iki yönden de etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Sendikalı oranı artıkça artan ücretlerle birlikte işverenin işçi çıkardığını bu yüzden işsizliğin artığını bu durumun da eşitsizliği artırdığı sonucuna ulaşılan çalışma da sendikaların pazarlık gücüyle ücret farklılığını azaltarak eşitsizliği azalttığı yönünde bulgular yer almıştır (Checchi ve García-Peñalosa, 2010).

Gelir ile emek kurumları arasındaki ilişkiye dair tartışmalarda ortaya çıkan genel kanı emek kurumlarının özellikle sendikanın ücretleri düzenleyerek eşitsizliği

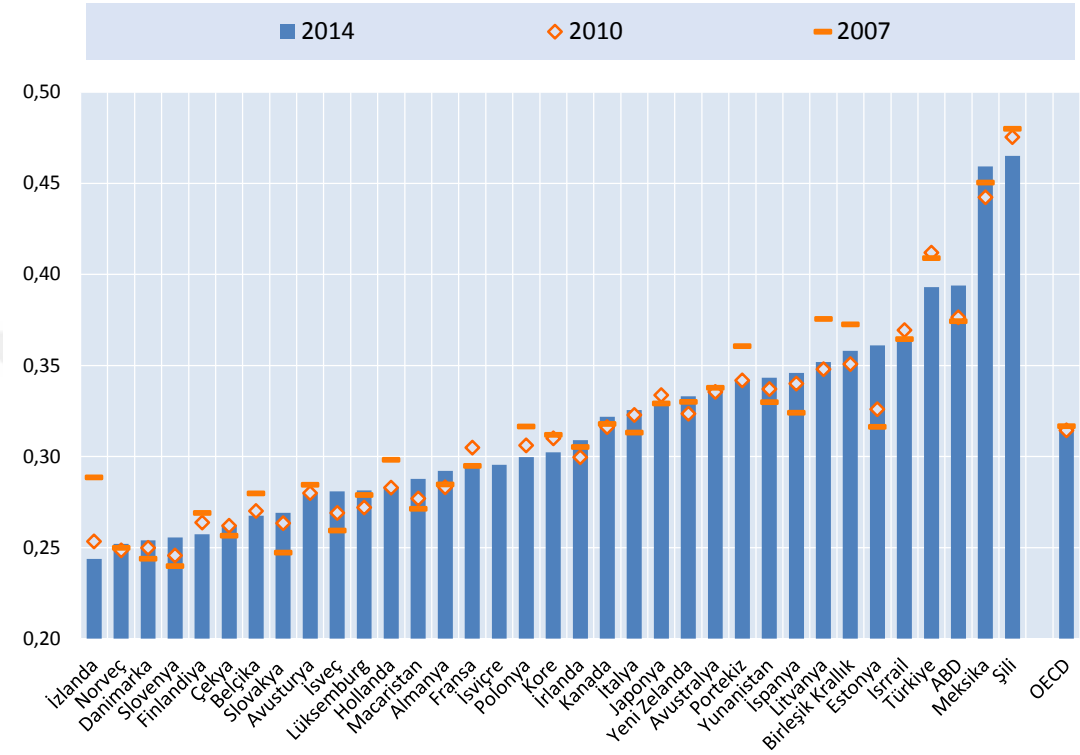
azalttığı yönündedir. Sendikalı çalışanların pazarlık gücü ile birlik olma gücü ücretlerde olumlu etki yapmakta ve eşitsizliği azaltmaktadır. Diğer yandan sendikalı çalışanların ücretlerindeki iyileşme sendikasız çalışanlarında ücretlerini yukarı taşımakta dolayısıyla ücret eşitsizliğini azaltarak gelir adaletsizliğini geriletmektedir. Ancak 1980'li yıllarla birlikte sendikalaşma oranında yaşanan azalmalarla birlikte sendikalı çalışanların pazarlık gücü zayıflamış ve gelir eşitsizliğini arttırmıştır. Diğer bir emek kurumu olan asgari ücret ise genellikle ücretleri belli bir seviyenin üstünde tutmakta ve ücret eşitsizliğinde makasın açılmasını engellemektedir.

Eğitim ile gelir eşitsizliğine dair tartışmalara göre ise artan eğitimle birlikte çalışanların niteliğinin artacağı, artan nitelikle beraber ücretlerin yukarı yönlü hareket edeceği ve gelir eşitsizliğinin ise azalacağı üzerine kuruludur. Fakat Wood (1995) özellikle nitelikli mal ticaretindeki artışla beraber vasıflı işgücüne olan talebin vasıfsız işgücüne göre daha fazla artığını ve ücretlerde eşitsizliği artırdığını ifade etmiştir. Bu yaklaşım da vasıf kazanmanın en önemli unsuru olan eğitimin önemini ortaya koymaktadır. Ancak eğitime ulaşmada bireyler arasında eşitsizlik varsa bu durum eşitsizliği artırıcı etki yapacaktır. 18'i OECD ülkesi olmak üzere 49 ülke üzerinden yapılan çalışmada eğitim eşitsizliğindeki azalmanın gelir eşitsizliğini de azaltacağı sonucuna ulaşılmıştır (De Gregorio ve Lee, 2002). 3'ü OECD ülkesi olmak üzere 20 ülkenin 1960-2003 yılları arasındaki verileriyle yüksek öğrenimle gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi inceleyen bir diğer çalışmaya göre yüksek öğrenim gelir eşitsizliğini artırmaktadır. Çalışma bunun nedeni olarak ilköğretim ve orta öğretimden yüksek öğrenime kayma olduğu, alt eğitim seviyelerine yönelik kamu transferinin azaldığını ifade etmektedir. Ayrıca üniversiteler arasında oluşan farklılığın artmasından kaynaklı yüksek öğretimin getirisinin farklılaşmasının da gelir eşitsizliğine neden olduğunu belirtmektedir (Carnoy, 2011).

2-2- OECD Ülkelerinde Bazı Göstergelerin Seyri

Çalışmanın bu bölümünde OECD ülkelerinde harcanabilir gelire göre gini katsayısı, reel harcanabilir gelirdeki değişim, emek gelirlerindeki reel ortalama artış, İşgücüne katılım oranı ve en üst yüzde 20'lik gelir grubuyla en alt yüzde 20'lik gelir grubunun gelirleri arasındaki ilişkiyi gösteren P80/P20 oranı ele alınmıştır.

Grafik 2.1: OECD Ülkelerinde Harcanabilir Gelire Göre Gini Katsayısı (2014- 2010 -2007)

Kaynak: OECD, http://stats.oecd.org/

Grafik 2007-2014 yılları arasında OECD ülkelerinde harcanabilir gelire göre gini katsayısının değişimini göstermektedir. 2007 yılında gelir dağılımının bozuk olduğu üç ülke Şili, Meksika ve Türkiye'dir. Gelir dağılımının adaletli olduğu üç ülke ise Slovenya, Danimarka ve Slovakya'dır. OECD ortalaması ise 2007 yılında 0,317'dir. 2008 yılında dünya genelinde yaşanan ekonomik kriz sonrası gini katsayılarında önemli değişiklikler yaşanmıştır. 2010 yılında en adaletli dağılımın olduğu ülke yine Slovenya'dır. Ancak Slovenya'nın gini katsayısı 2007 yılına göre artış göstermiştir. 2010 yılında Slovenya'yı Danimarka ve Norveç takip etmiştir. Danimarka'nın gini katsayısı 2007 yılına göre artarken Norveç'in ki azalmıştır. 2010'da en adaletsiz dağılıma sahip ülke yine Şili olmuştur. Şili'yi Meksika ve Türkiye izlemiştir. Bu üç ülkeden Şili ve Meksika'nın gini katsayısında azalma

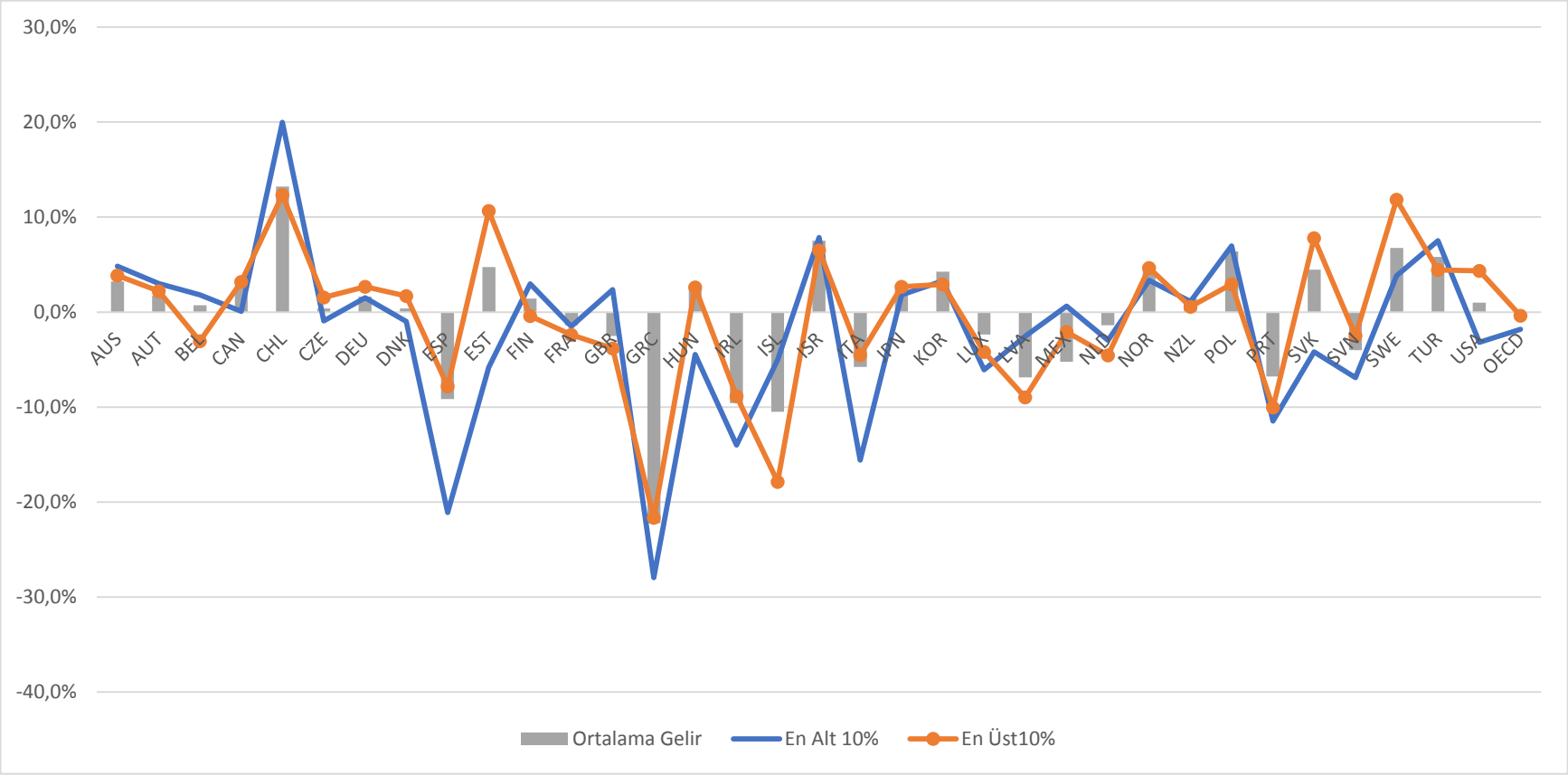
meydana gelirken Türkiye'nin gini katsayısı artmıştır. OECD ortalamasında 2010 yılında ise çok az azalma meydana gelerek 0,315 olmuştur.2014 yılına gelindiğinde en adaletli ülke sıralaması değişerek İzlanda, Norveç ve Danimarka olmuştur. İzlanda 2007 yılında 0,289 gini katsayısına sahipken 2014 yılında İzlanda'nın gini katsayısı 0,244'e gerilemiştir. Dağılımın en bozuk olduğu ülke sıralaması da değişmiştir. Dağılımın en bozuk olduğu ülkeler Şili, Meksika ve ABD'dir. 2014 yılında OECD ülkeleri ortalama ginisi çok az artarak 0,318 olmuştur.

OECD ülkeleri içinde yer alan gelişmiş 7 ülke incelediğinde en adaletsiz dağılımın olduğu ülke ABD'dir. ABD'de 2007 yılında gini katsayısı 0,374 iken 2014 yılında bu oran 0,394'e çıkmıştır. İngiltere'de ise 2007 yılından 2014 yılına gini katsayısı azalarak 0,373'den 0,358'e gerilemiştir. Japonya ve Fransa'nın gini katsayıları 2007'den 2010'a artmış daha sonra 2014 yılında 2007 seviyelerine gerilemiştir. 2007 yılından 2014 yılına Almanya, Kanada ve İtalya'daki gini katsayılarında ise artış meydana gelmiştir.

ABD'nin gelir dağılımının diğer gelişmiş ülkelere göre daha kötü olmasının bir kısmını imalat sektöründe vasıfsız işçiye olan talebin azalmasıyla açıklayabiliriz. Özellikle artan ticari serbestlikle beraber ABD imalat sanayi düşük katma değerli işlerin üretimini ülke dışına kaydırmış dolayısıyla vasıfsız işçiye olan talepte azalmıştır. Azalan taleple birlikte vasıfsız işçilerin ücretlerinde aşağı yönlü hareket ortaya çıkmış ve ücretler arasındaki fark artmaya başlamıştır. Eşitsizliği artırıcı diğer bir unsurda artan teknolojik gelişmeyle beraber finansal araçların daha da şekillenmesidir. Özellikle finansal varlıklardaki farklılık, ücret geliri dışında gelir elde edenlerin elde ettikleri gelirleri çeşitlendirmiştir. Bu çeşitlenmeyle beraber ücret ile diğer gelirler arsındaki fark artmıştır.

2008 ekonomik krizinden en fazla etkilenen ülkelerden Yunanistan ve İspanya'da gini katsayısı 2007'den 2014 yılına artarken, İzlanda ve Portekiz'de ise bu sürede azalmıştır. OECD ülkelerinde 2007'den 2014 yılına gini katsayısında oransal olarak en fazla artış %14 ile Estonya iken, oransal olarak en fazla azalış yaşanan ülke ise %16 ile İzlanda'dır.

Grafik 2.2: OECD Ülkelerinde Reel Harcanabilir Gelirdeki Değişim (2007-2014) (%)

Kaynak:OECD, http://stats.oecd.org/

Yukarıda yer alan grafik 2007-2014 yılları arasındaki OECD ülkelerindeki reel harcanabilir kişisel gelirdeki değişimi yüzdesel olarak göstermektedir. Bu grafik gini katsayısında yaşanan değişimi açıklamak için önemlidir. Örneğin 2007-2014 yılları arasında gelir dağılımın en fazla bozulduğu Estonya'da en alt gelir grubuyla en üst gelir grubu arasındaki değişim farkının fazla olduğu grafikte net şekilde görünmektedir. Estonya'da en alt %10'luk grubun reel harcanabilir geliri 2007-2014 yılları arasında %5,8 azalırken en üst %10'luk kesimde ise %10,6'lık artış yaşanmıştır. Slovakya'da da durum benzerdir. 2007 yılında en adaletli dağılıma sahip ülke iken 2014 yılında bu durum değişmiştir. Slovakya'da en alt gelir grubunun reel harcanabilir gelirinde %4,2'lik azalma olurken en üst gelir grubundaysa %7,8'lik artış meydana gelmiştir. İspanya, İtalya, İsveç, Macaristan gibi ülkelerde de en üst gelir grubu bu süreçte daha avantajlı sonuç elde etmiştir.

Diğer yandan en alt gelir grubunun reel harcanabilir gelirindeki artışın en üst gelir grubuna göre daha fazla arttığı ülkelerde mevcuttur. Şili'de en alt %10'luk grubun gelirinde %20'lik artış olurken en üst %10'luk grupta ise artış %12,3'dür.Türkiye'de Şili ile benzer özelliği göstermiştir. En alt grupta %7,5'lik artış olurken en üst grupta artış %4,4'dür. Belçika'da 2007'den 2014'e en alt %10'luk gelir grubunun reel harcanabilir gelirinde %1,8'lik artış yaşanırken en üst %10'luk grupta ise %3,1'lik azalma meydana gelmiştir. İngiltere'de, Belçika'da yaşanan gibi en alt grubun gelirinde artış yaşanırken en üst gelir grubunun gelirinde ise azalma meydana gelmiştir.

2008 yılındaki küresel krizden en fazla etkilenen ülkelerden olan İzlanda'da 2007 yılından 2014 yılına yaşanan durum dikkat çekicidir. İzlanda da hem en alt %10'luk grup hem en üst %10'luk grubun gelirlerinde azalma meydana gelmiştir. Ancak en üst grubun gelirlerindeki azalış en alt gelir grubuna göre çok daha fazladır. En üst grupta yaşanan azalmanın bir kısmı finansal varlıklarda yaşanan değişimle açıklanabilinir. Örneğin Credit Suisse raporlarına göre 2007 yılında İzlanda'da kişi, başına düşen finansal servet 232 bin dolar seviyesindeyken 2014 yılında ise 149 bin dolar seviyesine düşmüştür. Finansal varlıkların daha çok üst gelir grubunun elinde bulunması finansal daralmadan en fazla üst grubun etkilenmesine neden olmaktadır.

2008 krizinden en fazla etkilenen ülkelerden bir diğeri olan Yunanistan'da 2007-2014 yılları arasında reel harcanabilir gelirde azalma meydana gelmiştir. En alt %10'luk grubun reel harcanabilir gelirinde %27,9'luk azalma yaşanmıştır. Aynı süreçte en üst %10'luk kesimin reel harcanabilir gelirinde ise azalma yaşanmıştır. Ancak bu azalış %21,6 ile en alt grupta yaşanandan daha azdır.

OECD ortalamasını incelediğimizde en alt %10'luk grupta %1,8'lik azalış olurken en üst %10'luk grubun reel harcanabilir gelirinde ise %0,4'lük bir azalma meydana geldiği görülmektedir. OECD genelinde en üst %10'luk grubun 2007-2014 yılları arasında en alt %10'a göre daha az gelir kaybı yaşaması dağılımın en üst %10'luk kesim lehine bozulmasına neden olmaktadır.

Aşağıda yer alan grafik OECD ülkelerinde 2007 yılından 2014 yılına reel olarak emek gelirlerinde meydana gelen değişimi göstermektedir. Grafiğe bakıldığında Estonya dikkati çekmektedir. Estonya, gini katsayısında olumsuz yönde en fazla değişim yaşadığı grafikte görülmektedir. 2007-2014 yılları arasında en alt %10'luk gelir grubunun Estonya'da emek gelirlerinde reel olarak %33'lük düşüş meydana gelirken en üst %10'luk grubun emek gelirleri reel olarak %23'lük artmıştır. En alt ve en üst %10'luk grup arasındaki emek gelirleri farkı 2007'den 2014'e Estonya'da bozulan gelir dağılımını büyük ölçüde açıklamaktadır. Diğer yandan Estonya'da değişen istihdam piyasası gelir dağılımında yaşanan olumsuzluğun bir kısmını da açıklamaktadır. Özelikle artan a tipik istihdam şekilleri Estonya'da ücret farklılıklarına neden olmuştur. Rejim değişikliği ile beraber kadın erkek eşitliğinde yaşanan bozulma istihdam piyasası içinde kadınlara yönelik ayrımcılığı artırmış ve ücretlerinin daha düşük seyretmesine neden olmuştur (Kosyokova vd., 2018).

Grafik incelediğinde Yeni Zelanda, Birleşik Krallık, Polonya, Avustralya, Kore, İsrail, Türkiye ve Macaristan gibi ülkelerde reel emek gelirlerindeki artış en alt %10'luk grupta en üst %10'luk gruptan daha fazladır. Polonya bu grupta dikkat çekicidir. Polonya'da en alt %10 grubun emek gelirleri 2007-2014 arasında %23 artarken en üst %10'luk grubun emek gelirleri %1 artmıştır.

Belçika'da en alt grubun emek gelirleri en üst gruba göre daha fazla azalmıştır. Harcanabilir gelirdeyse en alt grubun harcanabilir geliri artmış bunun nedeni de emek

dışı gelirlerdeki artıştır. Yeni Zelanda da en alt %10'luk grubun reel emek geliri %41 artarken en üst grubun reel emek geliri %4 artmıştır. Yeni Zelanda da harcanabilir gelirdeki artış emek gelirinin etkisini yansıtmamaktadır. Bu durum da özellikle en alt %10'luk grubun emek dışı gelirlerinde ciddi bir azalma olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

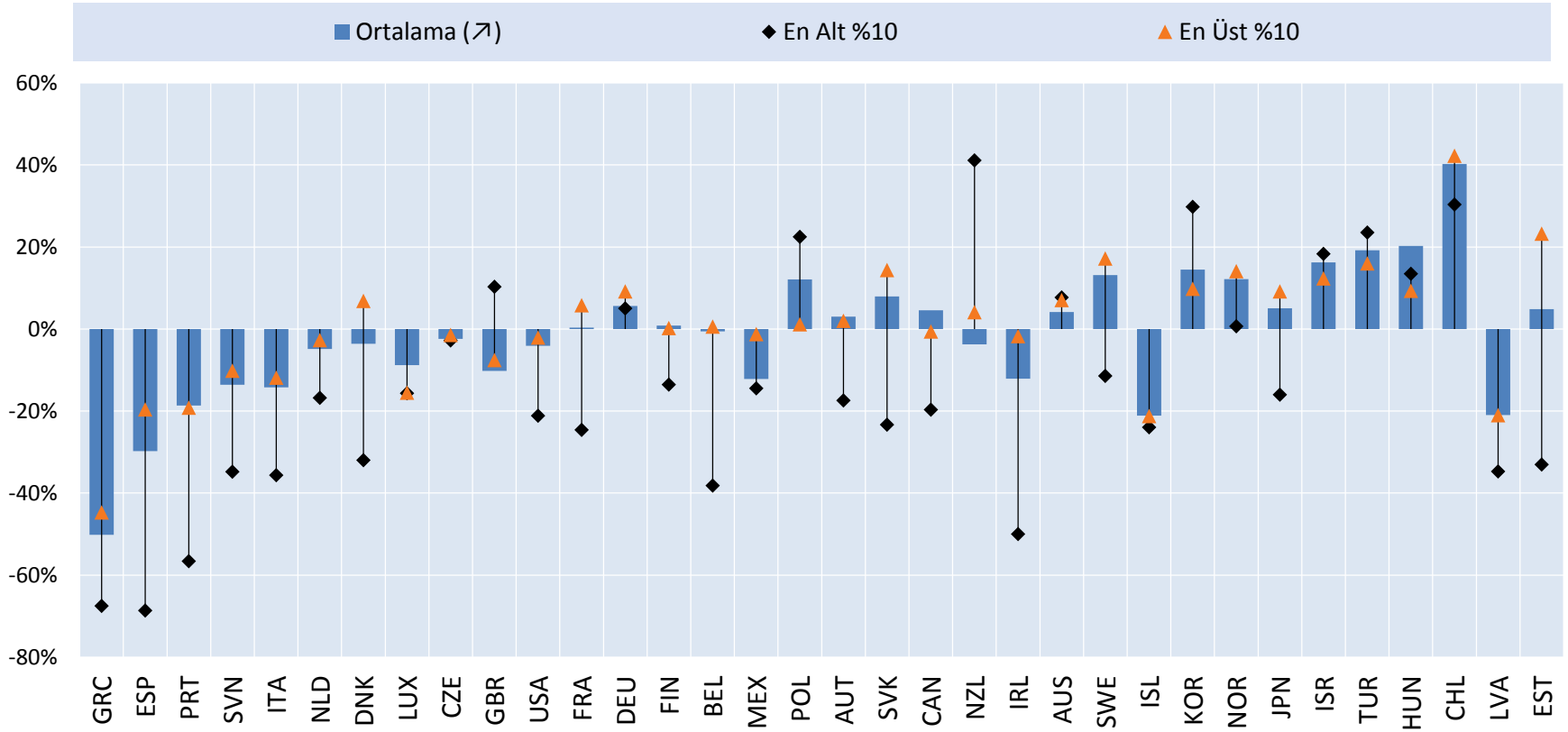
Yunanistan, Portekiz, İspanya, İrlanda, İtalya, Slovenya, ABD, Meksika, İzlanda, Litvanya, Hollanda, Kanada gibi ülkelerde en üst ile en alt %10'luk grupların reel emek gelirleri 2007 yılından 2014 yılına azalmıştır. Ancak bu ülkelerde en alt gelir grubundaki azalış en üst gelir grubundan daha fazladır. Özellikle 2008 krizinden en fazla etkilenen Yunanistan, İspanya, Portekiz ve İrlanda gibi ülkelerde en alt %10'luk grubun kaybı %50'den fazladır.

Belçika, Fransa, Danimarka, Avusturya, İsveç, Japonya, Estonya gibi ülkelerde ise 2007-2014 yılları arasında reel emek gelirleri en alt %10'luk grupta azalırken, en üst %10'luk grupta ise artmıştır.

Ekonomik kriz dönemlerinde hem en alt hem de en üst gelir grubunda yer alanlar ücret gelirlerinde düşüş yaşamaktadır. Bu düşüş gelir dağılımında kısmi bir iyileşme sağlamakta veya uçurumun daha açılmasını engellemektedir. Kriz dönemlerinin son bulması ve yeniden toparlanma evresine girilmesiyle beraber ücret gelirlerinde de toparlanma başlamaktadır. Ancak en üst gelir grubundakilerin ücretlerindeki toparlanma daha hızlı olmakta ve gelir eşitsizliğini bozmaktadır.

Diğer yandan yaşanan ekonomik kriz dönemlerinde işsizlik artmaktadır. Özellikle kriz dönemlerinin başında vasıfsız işçilerin işine öncelikle son verilmektedir. Krizin devam etmesiyle beraber vasıflı işçilerde işten çıkarılabilmektedir. Artan işsizlikle beraber iş gücü arz fazlası oluşmakta ve ücretlerde aşağı yönlü bir hareket gözlenmektedir. Krizin etkilerinin azalmasıyla birlikte vasıfsız işçiye göre daha az olan vasıflı işçiye talep oluşmakta ve vasıflı işçiler hem iş bulabilmekte hem de ücretlerinde artış meydana gelmektedir. Vasıfsız işçiye olan talep ise ancak krizin etkilerinin büyük ölçüde atlatılmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu durum vasıflı ve vasıfsız işçiler arasında ücret uçurumunu artırmakta ve gelir dağılımını da bozmaktadır.

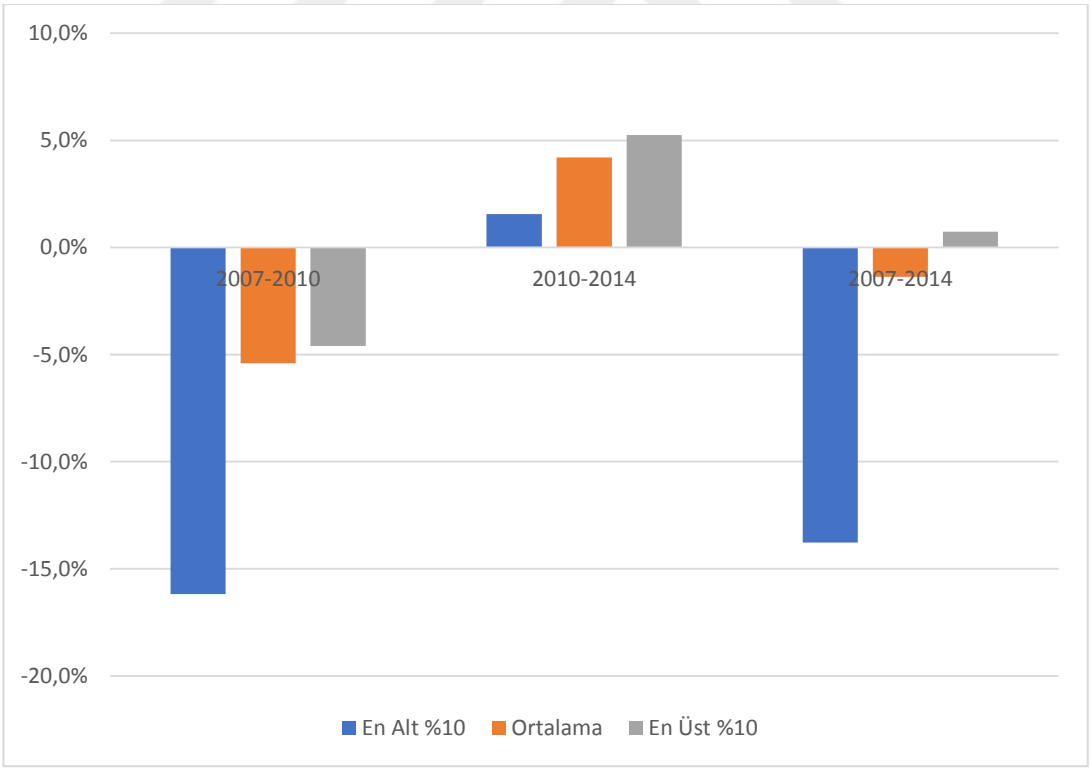
Grafik 2.3: Reel Emek Gelirlerindeki Yıllık Ortalama Artış (2010-2014)

Kaynak:OECD, http://stats.oecd.org/

Aşağıda yer alan grafik 2.4 ise reel emek gelirlerinin OECD ortalamasının 2007-2014 yıllarındaki değişimini göstermektedir. 2007-2010 yılları arasında, en alt ve en üst %10'luk grupların reel emek gelirleri ile ortalama emek gelirinin azaldığı görülmektedir. En alt %10'luk gruptaki azalış en üstteki gruba göre yaklaşık %10 daha fazladır.2008 krizinin bu dönemde emek gelirleri üzerinde negatif etki yaptığı yukarıda yer alan grafikte net bir şekilde görülmektedir. 2010-2014 yılları arasında ise reel emek gelirlerinde üç grup içinde artış söz konusudur. Ancak en üstte yer alan grubun artışı daha fazladır. 2007-2014 arasına baktığımızda ise en alt %10'luk grubun reel olarak emek gelirinin azaldığı, ancak en üst %10 grubun reel emek gelirinin artığı görülmektedir. Bu durum da gelir dağılımında bozulmaya neden olmaktadır.

Grafik 2.4: Reel Emek Gelirlerindeki Yıllık Ortalama Artış- OECD Ortalaması (2007-2014)

Kaynak:OECD, http://stats.oecd.org/

Aşağıda yer alan grafikte 2007-2014 yıllarında en üst %20'lik grubun toplam gelirden aldığı payın en alt %20'lik grubun toplam gelirden aldığı paya oranı yer almaktadır. Grafiğe göre 16 ülkenin P80/P20 oranı 2014 yılında 2007 yılına göre düşmüştür. Bu 16 ülkede en alt %20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay en üst %20'lik gruba göre daha olumlu seyretmiştir. 19 ülkede P80/P20 oranı 2007 yılına göre artmıştır. Bu 19 ülkedeyse en üst gelir grubunun toplam gelirden aldığı pay en alt %20'lik gruba göre daha olumlu olmuştur. OECD genelinde ise P80/P20 oranı 2007 yılına göre 2014 yılında yükselmiştir.

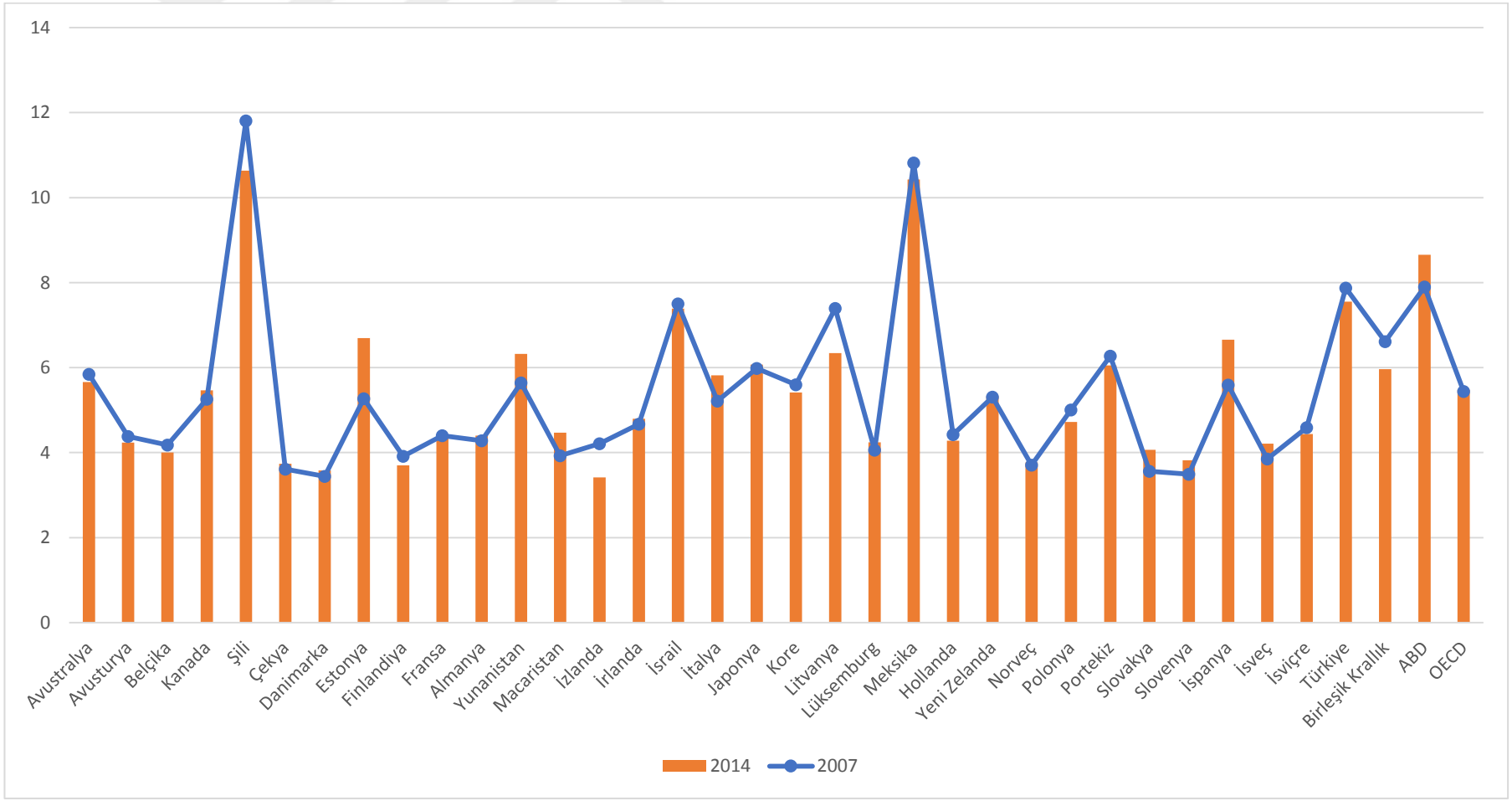
2007 yılından 2014 yılına İzlanda da P80/P20 oranı dikkat çekici bir şekilde azalmıştır. İzlanda da 2007 yılında P80 ile P20 arasındaki fark 4,2 kat iken, 2014 yılında bu oran 3.4 kata inmiştir. Diğer yandan Estonya farkın oransal olarak en fazla artığı ülkedir. 2007 yılında Estonya'da P80/P20 5,2 kat iken 2014 yılında bu oran 6,7 kata çıkmıştır.

Grafiğe göre Şili, Türkiye ve Meksika gibi gelir dağılımın en bozuk olduğu OECD ülkelerinde P80/P20 oranı 2007 yılından 2014 yılına azalmıştır. Bu üç ülkede en alt grupların harcanabilir gelirlerindeki değişimin en üst gelir gruplarına göre daha fazla olduğu yukardaki grafik 2-5'de yer almaktadır. Bu üç ülkede istihdam yapısında yaşanan değişim ortaya çıkan bu durumu kısmen açıklamaktadır. Değişen istihdam yapısı ile birlikte eğitimli çalışan talebinde yaşanan artış ilk başlarda ücret eşitsizliğini tetiklemiş daha sonra eğitimli çalışan sayısında yaşanan artışla fark kapanmıştır. Dolayısıyla en alt ile an üst arasındaki farkta da azalma ortaya çıkmıştır. Diğer bir neden de finansal varlıklarda yaşanan azalma ve borçlulukta yaşanan artıştır. Gini katsayısın 2007'den 2014'e arttığı ve 2014 yılında dağılımın en kötü olduğu 3 OECD ülkesinden biri olan ABD ise P80/P20 oranı 2007 yılından 2010 yılına yaklaşık %10'luk bir artış sergilemiştir. Bu artış gelir dağılımın bozulmasının önemli nedenlerinden biridir.

Gelişmiş 7 ülke incelendiğinde İngiltere'de P80/P20 oranı 2007'den 2014'e azalmıştır. Diğer 6 ülkede ise bu oran 2007'den 2014'e artış göstermiştir. 2007 yılından 2014 yılına gelişmiş ülkeler içerisinde P80/P20 oranı en fazla artış olan ülke %11,5 ile İtalya'dır.

Krizden en fazla etkilenen Yunanistan, İspanya, Portekiz, İzlanda gibi ülkelerden İspanya ve Yunanistan'da P80/P20 oranı 2007 yılından 2014 yılına %10'dan fazla artmıştır. Yani en üst %20'lik gelir grubunun toplam gelirden aldığı pay en alt %20'ye göre daha fazla artmıştır.

Grafik 2.5: P80/P20 Oranı-2007-2014

Kaynak:OECD, http://stats.oecd.org/

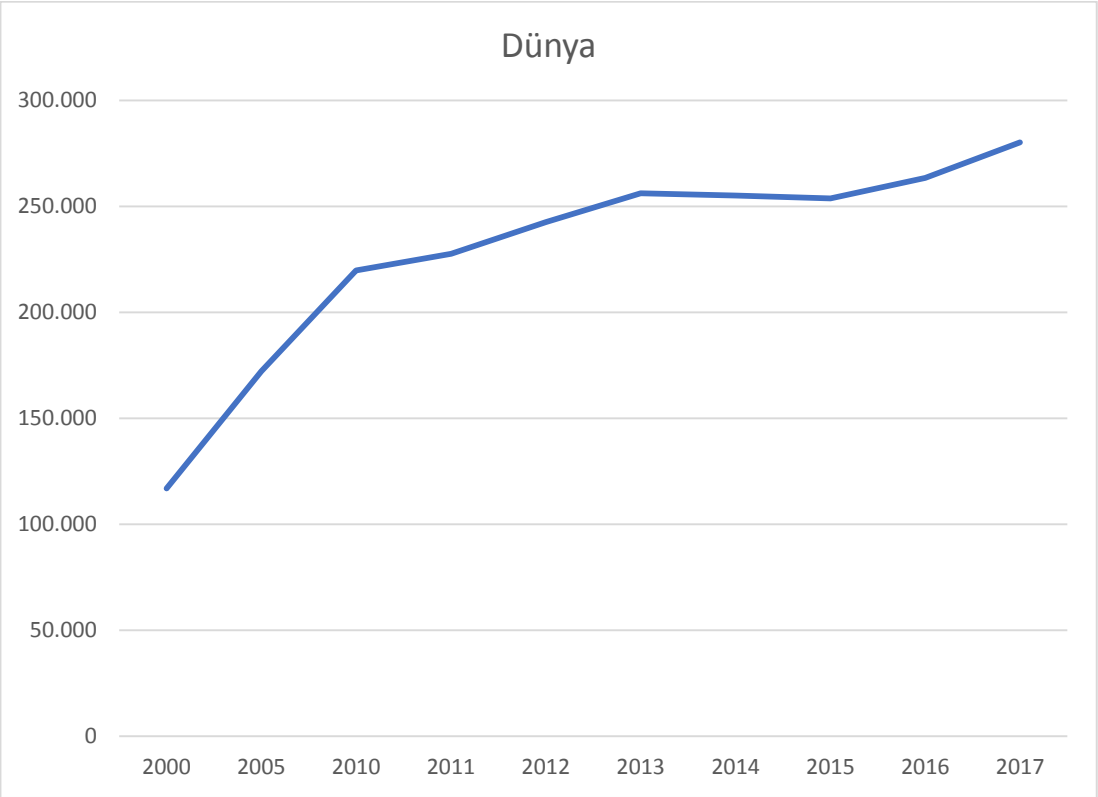
2-3- Dünya'da ve Bazı OECD Ülkelerinde Servet Dağılımı

Servet eşitsizliği ile gelir eşitsizliği son dönemlerde artan küresel eşitsizliklerle birlikte daha çok tartışılmaktadır. Gelir eşitsizliğini ölçmenin ülkedeki veya dünyadaki eşitsizliği anlamaya yardımcı olduğu ancak bunun eksik kaldığına dair tartışmalarda bu sırada devam etmektedir. Servet eşitsizliğine bakmanın ülkelerdeki veya dünyadaki eşitsizliği anlamak açısından önemli olduğuna dairde yazında çalışmalar mevcuttur (Li ve Zhao,2007). Servete ilişkin yapılan çalışmada servetin uzun dönemli tüketimi artırdığı, işsizlik gibi beklenmeyen durumlara karşı hane halkını koruduğu ve yatırımlar için finansman olmasından dolayı önemli olduğu belirtilmektedir (Davies vd., 2006).

Servetteki eşitsizliğin bireyler arasında yaşanan farklılığa önemli bir bakış getireceği aşikardır. Ancak servete dair dünya genelinde veri derlemedeki sıkıntılar araştırmaları kısıtlamaktadır. Veri eksikliğini gidermeye dair son dönemde önemli çalışmalar yapılmaktadır. Credit Suisse için hazırlanan servet raporları ile Alvaredo ve arkadaşları tarafından hazırlanan Dünya servet ve gelir veri tabanı bu çalışmalardan bazılarıdır.

Servet edinimi iki yolla olabilmektedir. Bunlardan birincisi miras yolu diğeri ise gelirler üzerinden elde edinimdir. Geliri, ücret ve ücret dışı gelirler olarak ayırdığımızda servet ediniminde ücret dışı gelirler önemli yer tutmaktadır. Özellikle sermaye gelirlerinde yaşanan artış servet oluşumunu pozitif yönde etkilemektedir. Sermaye büyüklüğü getiri oranını etkilemekte ve servette artışa neden olmaktadır. Piketty 21. yy'da Kapital kitabında yüksek sermayeye sahip olanların daha kaliteli yatırım ve aracılık hizmeti alacağını bu durum da yatırım yönetiminde ölçek ekonomisi yaşanmasını bununda büyük portföye sahip kişilere daha fazla gelir getireceğini ifade etmektedir. Piketty ikinci bir sebep olarak ise 10 bin dolar yerine milyon dolarlara sahip kişilerin daha fazla risk alacağını bununda getiriyi artıracağını da belirtmektedir (Piketty, 2014: 464). Piketty'nin söyledikleri de dikkate alındığında büyük sermaye sahipleri ile küçük sermaye sahipleri arasında doğal olarak ıraksama olmaktadır ve servet eşitsizliği daha fazla artmaktadır.

Grafik 2.6: Dünya'da Servet Miktarı(Trilyon Dolar)

Kaynak: James Davies, Rodrigo Lluberas ve Anthony Shorrocks, Credit Suisse Global Wealth Databook 2017

Dünya'da toplam servetin değişimini 2000-2017 yılları arasında gösteren grafiğe göre Dünya'da servet 100 trilyon civarından 280 trilyon dolar civarına yükselmiştir. 2000 yılından 2007 yılına sert bir şekilde yükselen dünya servetinin 2008 küresel kriziyle birlikte yükseliş hızı yavaşlamıştır. 2010-2015 yılları arasında küresel servette artış yaşanmış ancak bu artışın hızı 2000-2007 yılları arasındaki artış hızının çok gerisinde kalmıştır. Grafiğe göre 2015 yılıyla beraber küresel servette artış hızlanmaya başlamıştır.

Tablo 2.1: Bölgesel Ayrıma Göre Servetin Dağılımı (%)

	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Afrika	0.95	1.08	1.24	1.17	1.17	1.11	1.09	1.00	0.94	0.89
Asya Pasifik	24.17	19.68	21.76	23.82	22.27	19.88	19.29	19.49	20.74	19.64
Çin	3.99	5.01	7.52	8.20	8.96	9.20	9.84	10.55	10.35	10.35
Avrupa	28.65	33.13	33.75	31.83	31.65	32.21	30.17	28.85	28.41	28.41
Hindistan	0.99	1.24	1.68	1.44	1.53	1.38	1.57	1.74	1.72	1.78
Latin Amerika	2.91	2.63	3.66	3.75	3.67	3.36	3.27	2.74	2.96	2.89
Kuzey Amerika	38.33	37.23	30.39	29.80	30.76	32.85	34.76	35.63	34.87	36.04

Kaynak: James Davies, Rodrigo Lluberas ve Anthony Shorrocks, Credit Suisse Global Wealth Databook 2017

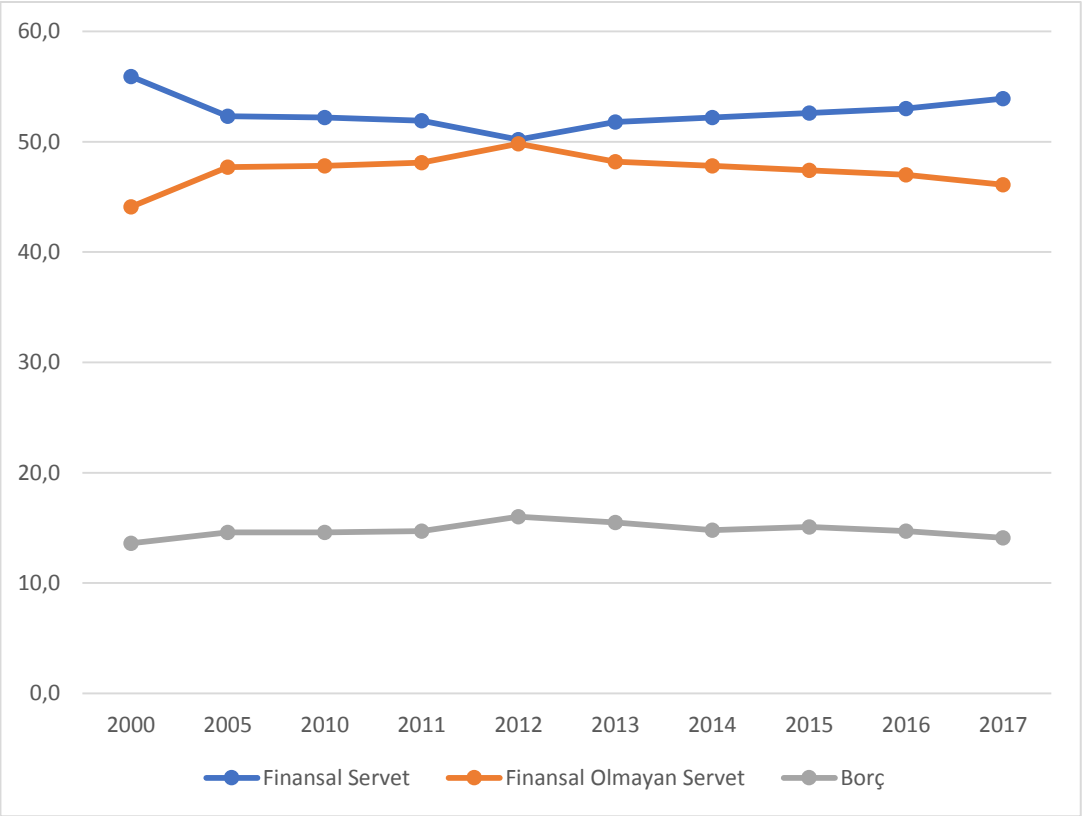
Yukarıda yer alan tablo 2.1 bölgesel ayrıma göre 2000-2017 yılları arasındaki küresel servetin dağılımını göstermektedir. Tabloya göre 2000 yılında Afrika toplam servetin %0,95'ine sahipken Asya-Pasifik bölgesi %24,17'sine, Avrupa %28,65'ine Kuzey Amerika %38,33'üne Latin Amerika ise %2,91'ine sahiptir. Bölgeler dışında dünyanın en fazla nüfusuna sahip iki ülkesi Hindistan ve Çin ayrı bölgeler olarak ele alınmıştır. Hindistan 2000 yılında toplam servetin %0,99'una sahipken Çin'de bu oran %3,99'dur. 2005 yılına gelindiğinde Asya-Pasifik, Amerika ve Latin Amerika'nın küresel servet içindeki oranları azalmışken, Avrupa Hindistan, Afrika ve Çin'in payı ise artmıştır. 2008 küresel kriz ile birlikte oranlarda da değişim olmuştur. Krizin merkezi olan ABD'yi kapsayan Kuzey Amerika bölgesinin küresel servet içindeki payı 2010 yılında %30,39'a gerilemiştir. Diğer bölgelerde ise 2005 yılına göre artış yaşanmıştır.

2010 yılında Avrupa bölgesi %33,75'lik oranla toplam servette en fazla paya sahip olan bölge olmuştur. Ancak bu tepe noktasından sonra Avrupa bölgesinin toplam servet içindeki payı sürekli gerilemiştir. Bunun nedeni olarak ABD krizinin Avrupa'ya ihraç olması ve Avrupa ülkelerinin yaşadığı ekonomik çalkantılardır. Credit Suisse raporlarına göre özellikle Yunanistan, İtalya, Portekiz ve İspanya'da yaşanan ekonomik çalkantılar Avrupa'daki toplam servette de azalmaya neden olmuştur. Kuzey Amerika'nın küresel servet içerisindeki payı ise 2011 yılından sonra artmaya başlamış ve 2017 yılında %36'ya çıkmıştır. Özellikle ABD'de krizin etkilerinin giderek azalması ve ABD ekonomisinin toparlanmasıyla servette artış meydana gelmiştir. Tabloda Çin'in durumu dikkat çekicidir. Çin'in küresel servet içindeki payı 2000 yılından 2015 yılına kadar sürekli yükselmiştir. Bu yükselişte hem finansal olamayan varlıkların payı yüksektir. Örneğin 2007 yılında Çin'de kişi başına düşen finansal servet 8090 dolar iken finansal olmayan servetin kişi başına düşen payı 8290 dolardır. 2015 yılında ise Çin'de kişi başına düşen finansal servet 13 bin dolarken, finansal olmayan servet ise 13,8 bin dolardır. Çin'de özellikle 1990'lı yıllarla birlikte kentsel alanlardaki konut reformu bireylerin oturduğu evleri almasına olanak tanımış ve servette artışa neden olmuştur. Diğer yandan bu reform, kentsel ve kırsal ayrımına göre ise Çin'de servet eşitsizliğinin artmasına neden olmuştur. Li ve Zhao servetin özellikle büyük şehirlerde artan konut sahipliğinin Çin açısından gelir dağılımını da bozucu etki yaptığını ifade etmişlerdir (Li ve Zhao, 2007).

Grafik 2.7 küresel servetin varlıklara göre dağılımını göstermektedir. Grafiğe göre finansal olmayan servetin oranı 2000 yılından 2012 yılına kadar sürekli artmıştır. 2000 yılında finansal olmayan servetin payı %44,1 iken 2012 yılında bu oran %19,8 olmuştur. Ancak 2012 yılından sonra finansal olmayan servetin küresel servet içindeki payı azalmıştır. 2017 yılında finansal olmayan servetin oranı %46,1'e gerilemiştir. Finansal servetin payı ise 2000 yılından 2012 yılına kadar gerilemiştir. 2000 yılında %55,9 olan oran 2012 yılında %50,2'ye gerilemiştir. 2012 yılından sonra ise küresel servet içinde finansal servetin oranı artmış ve 2017 yılında %53,9 olmuştur. Grafiğin en alt kısmında ise borcun 2000 yılından 2017 yılına seyri yer almaktadır. Küresel borç 2000 yılından 2012 yılına artış göstermiştir. 2012 yılında toplam servetin %16'sı

kadardır. 2012 yılından sonra artış trenddi durmuş ve küresel borcun toplam servete oranı %14,1'e gerilemiştir.

Grafik 2.7: Küresel Servetin Varlıklara Göre Dağılımı

Kaynak: James Davies, Rodrigo Lluberas ve Anthony Shorrocks, Credit Suisse Global Wealth Databook 2017

Tablo 2.2'de bazı OECD ülkelerinin küresel servet içindeki payı yer almaktadır. Tabloya göre 2000 yılında ABD tek başına küresel servetin %36,20'sine sahiptir. Japonya 2000 yılında küresel servetin %16,52'sini elinde bulundurmaktadır. 2017 yılında ise Japonya küresel servetin %8,45'ine sahiptir. ABD ise 2017 yılında toplam servetin %33,38'ine sahiptir.

Credit Suisse 2017 verilerine göre ABD'de 2007 yılında kişi başına düşen finansal servet 242 bin dolarken finansal olmayan servetin kişi başına düşen miktarı 116 bin dolardır. 2009 yılı verilerine baktığımızda ise ABD'de kişi başına düşen finansal servet 217 bin dolar civarına gerilerken, kişi başı finansal olmayan servet ise

97 bin dolara gerilemiştir. Küresel krizle beraber ABD'de hem finansal varlıkların hem de başta ev olmak üzere finansal olmayan varlıkların değerlerinde erime meydana gelmiştir. 2015 yılında ABD'de kişi başına düşen finansal servet 298 bin dolar civarına çıkarak 2007 yılı değerlerinin üzerinde seyrederken kişi başına düşen finansal olmayan servet 115 bin dolarla 2007 yılı rakamlarının gerisinde kalmıştır.

Tablo 2.2: Bazı OECD Ülkelerinin Küresel Servet İçindeki Payı (%)

	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kanada	2.11	2.48	2.83	2.73	2.93	2.83	2.83	2.44	2.60	2.64
Fransa	3.90	5.54	6.11	5.88	5.47	5.41	4.87	4.57	4.55	4.63
Almanya	4.96	5.21	5.60	5.28	5.32	5.52	4.98	4.76	4.81	4.89
İtalya	4.70	5.25	5.29	4.90	4.71	4.67	4.16	3.90	3.85	3.87
Japonya	16.52	10.53	10.68	12.34	10.58	8.59	7.88	8.30	9.57	8.45
Kore	1.46	2.04	2.19	2.18	2.34	2.32	2.38	2.39	2.39	2.35
Meksika	0.84	0.84	0.72	0.68	0.74	0.76	0.73	0.66	0.63	0.65
Hollanda	1.10	1.07	1.09	1.05	1.07	1.00	1.01	0.92	1.00	0.96
Norveç	0.31	0.42	0.53	0.55	0.59	0.53	0.49	0.43	0.46	0.46
İspanya	1.75	2.32	2.08	1.93	1.87	1.93	1.79	1.71	1.69	1.73
İsveç	0.42	0.49	0.59	0.59	0.64	0.72	0.67	0.68	0.67	0.71
İsviçre	1.10	1.00	1.14	1.32	1.35	1.40	1.32	1.33	1.32	1.30
İngiltere	6.14	6.40	5.38	4.78	4.95	5.24	5.81	5.94	5.35	5.02
ABD	36.20	34.73	27.56	27.06	27.82	30.00	31.92	33.18	32.26	33.38

Kaynak: James Davies, Rodrigo Lluberas ve Anthony Shorrocks, Credit Suisse Global Wealth Databook 2017

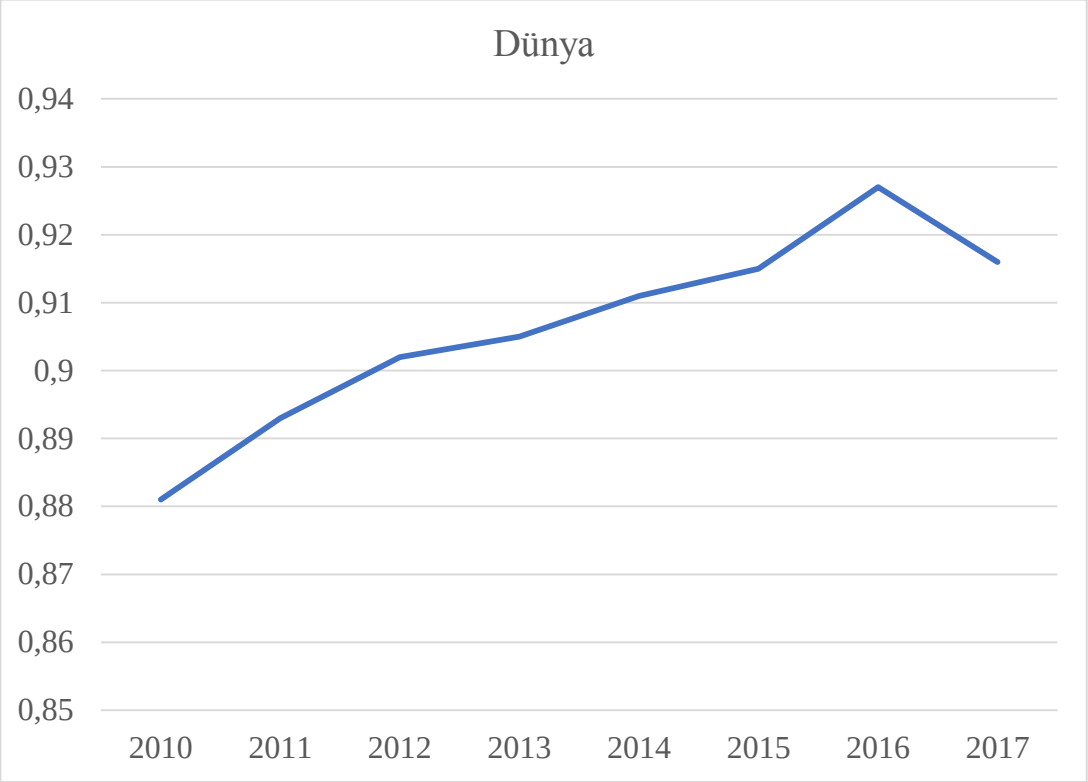
Verilere göre 2017 yılında servet ginisi 0,859 olarak gerçekleşmiştir. ABD'de 2017 yılında en üst %10'luk grup servetin %76,7'sine sahiptir. Bu grup içinde ise en üst %1'lik grup ABD'de ki servetin %37,8'ine sahiptir. En alt %10'luk grup ABD servetinin -0,4'üne sahiptir. Yani en alt %10 servet biriktirememekte tam tersine borçla yaşamaktadır. ABD'ye ilişkin yapılan diğer bir çalışmada ise servet iyileşmesi en üst 20'lik dilimde olurken, geri kalan dilimlerde kötüleşme mevcuttur. Bu durum servet eşitsizliğini artırmaktadır. Yüzde 20'lik grubun içindeyse en üst yüzde 1'lik kesimdeki artış daha fazladır. Çalışmada hisse senetlerinde yaşanan artışların zenginle fakir arasındaki uçurumu giderek arttırdığı da ifade edilmektedir (Wollf, 1998). Servette artan eşitsizliğe dair yapılan diğer çalışmada ise İsveç'te 1990'lı yıllarda ülkede hane halkı serveti %30 civarında artmıştır. Çalışma bu artışta vergi reformu ile beraber artan tasarrufların etkili olduğunu ifade etmektedir. Diğer yandan çalışma hisse senetlerinin giderek artan etkisiyle birlikte servet eşitsizliğin artığını belirtmektedir. Bunun nedeni olarak çalışmada zenginlerin portföyünde hisse senetlerinin kapladığı hacmin daha fazla olması gösterilmektedir (Klavmarken, 2006).

Dünya genelinde ise en üst %10'luk grup toplam servetin %87,8'ine sahipken en üst %1'lik kesim ise %50,1 ile toplam servetin yarısından biraz fazlasını ellerinde bulundurmaktadır. En alt %60'lık kesim ise ancak toplam servetin %1,3'üne sahiptir.

Grafik 2.8 dünya genelinde servet eşitsizliğinin 2010-2017 yılları arasında nasıl seyrettiğini göstermektedir. Grafiğe göre servetin dağılımı 2010 yılından itibaren sürekli bozulmuştur. 2010 yılında 0,881 olan gini katsayısı 2017 yılında 0,916'ya ulaşmıştır. Bu da göstermektedir ki dünyada servet dağılımı bozulmakta ve küresel servet giderek belli bir azınlığın elinde toplanmaktadır.

Bölge ayrımına göre servet dağılımına bakıldığında hiçbir bölgede servet ginisi 0,9'a ulaşmazken küresel servet ginisi 0,916 bulunmuştur. Toplam servet hesaplamalarında yaklaşık 5 milyar yetişkin hesaplamalara dahil edilmektedir. 5 milyar yetişkinin %17,3'ü Avrupa ve Kuzey Amerika bölgelerinde yaşamaktadır. Bu %17,3'lük kısım toplam servetin %65'inine yakınını elinde bulundurmaktadır. Bu durum küresel düzeydeki servet ginisinin neden bozuk olduğunu açıklamaktadır.

Grafik 2.8: 2010-2017 Dünya Servet Eşitsizliği (Gini)

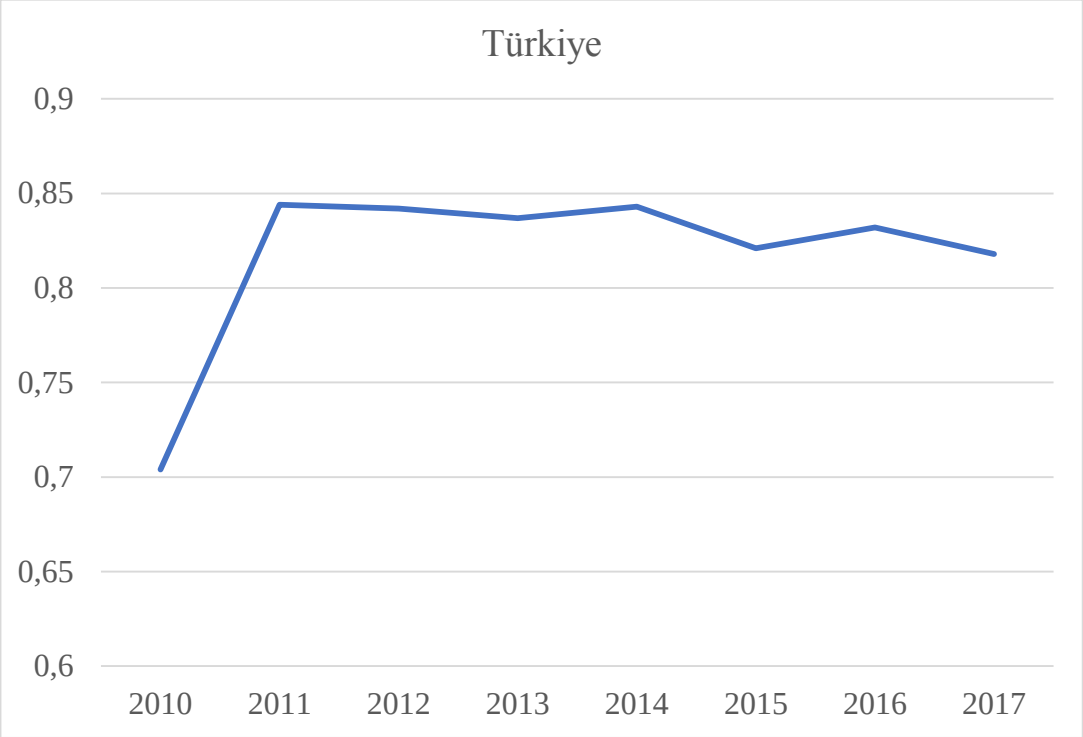

Kaynak: James Davies, Rodrigo Lluberas ve Anthony Shorrocks, Credit Suisse Global Wealth Databooks 2010-2017

2-4: Türkiye'de Servet Dağılımı

Önceki bölümde dünyada servet dağılımında yaşanan bozulma ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bu kısmında ise Türkiye'de servet dağılımı incelenmeye çalışılacaktır. Türkiye'de servet dağılımını gösteren grafik 2.9'e göre Türkiye'de servet dağılımını ifade eden gini katsayısı 0,80-0,85 bandındadır. Bu oran Dünya gini katsayısının altında olmasına rağmen çok yüksek orandır. Örneğin 2014 yılında Türkiye servet ginisi dünyadaki en kötü 6. gini katsayısıdır.

Grafik 2.9: Türkiye'de Servet Dağılımı (Gini)

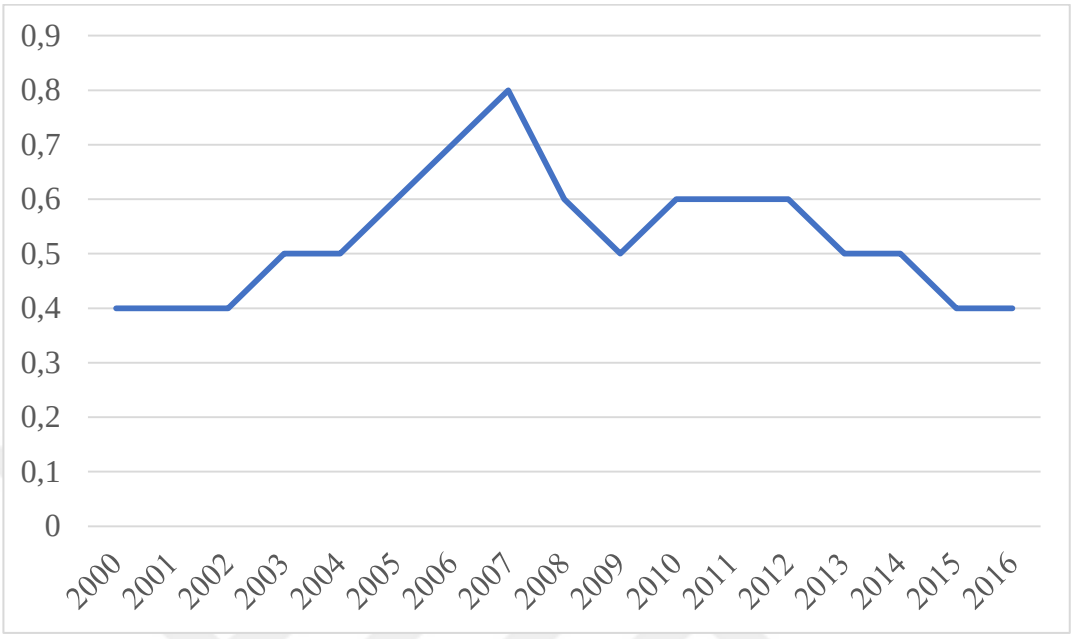

Kaynak: James Davies, Rodrigo Lluberas ve Anthony Shorrocks, Credit Suisse Global Wealth Databooks 2010-2017

2010 yılında 0,704 olan gini katsayısı 2011 yılında en kötü değerini almış ve 0,844'e yükselmiştir. Daha sonra dalgalı seyir izleyen servet ginisi 2017 yılında 0,818 olarak gerçeklemiştir.

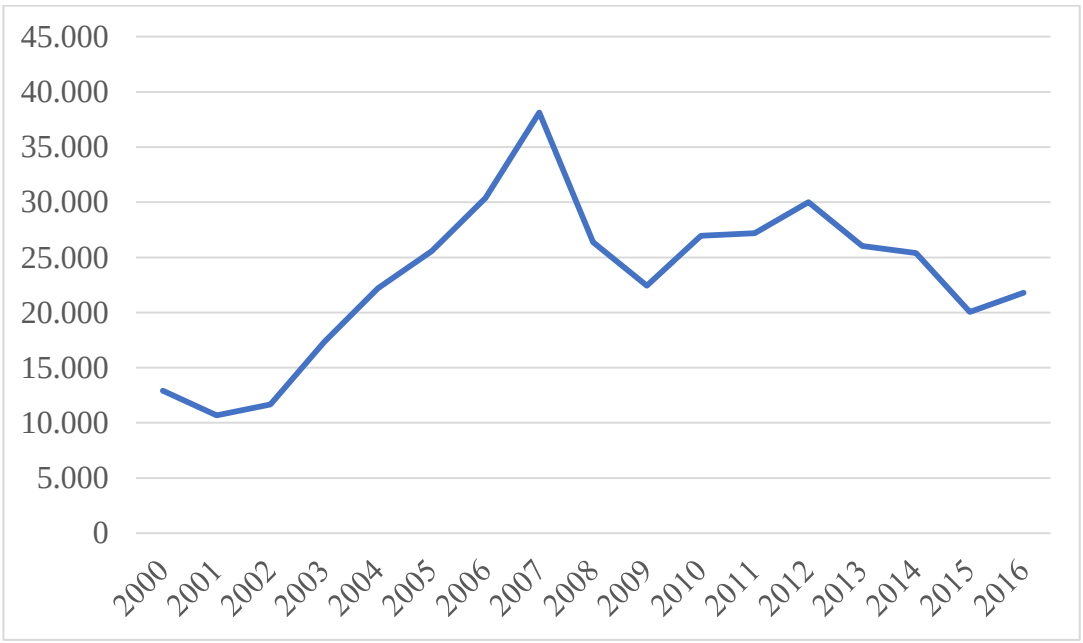
Türkiye'de servetin eşitsiz dağılmakta olduğu grafik 2.9'da görülmektedir. Türkiye'de eşitsiz dağılan servetin dünya içindeki payına baktığımızda ise Türkiye'deki toplam servet küresel servetin %0,5'den daha azına denk gelmektedir. 2000 yılında Türkiye'nin payı %0,4 iken 2007 yılında %0,8'e yükselmiş ancak daha sonra gerileyerek 2017 yılında %0,4 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin toplam serveti 2017 yılında 1 trilyon 68 milyar dolar olarak hesaplanmıştır. Forbes dergisinin 2017 yılı en zengin 100 Türk araştırmasına göre Türkiyeli 118 kişinin toplam serveti 102,9 milyar dolardır. Bu da Türkiye'deki toplam servetin %9,6'sına denk gelmektedir. Bu veri bile servet dağılımındaki bozukluğu göz önüne sermektedir.

Grafik 2.10: Türkiye'deki Toplam Servetin Küresel Servet İçindeki Payı (%)

Kaynak: James Davies, Rodrigo Lluberas ve Anthony Shorrocks, Credit Suisse Global Wealth Databooks 2017

Grafik 2.11: Türkiye'de Kişi Başına Düşen Ortalama Servet (Dolar)

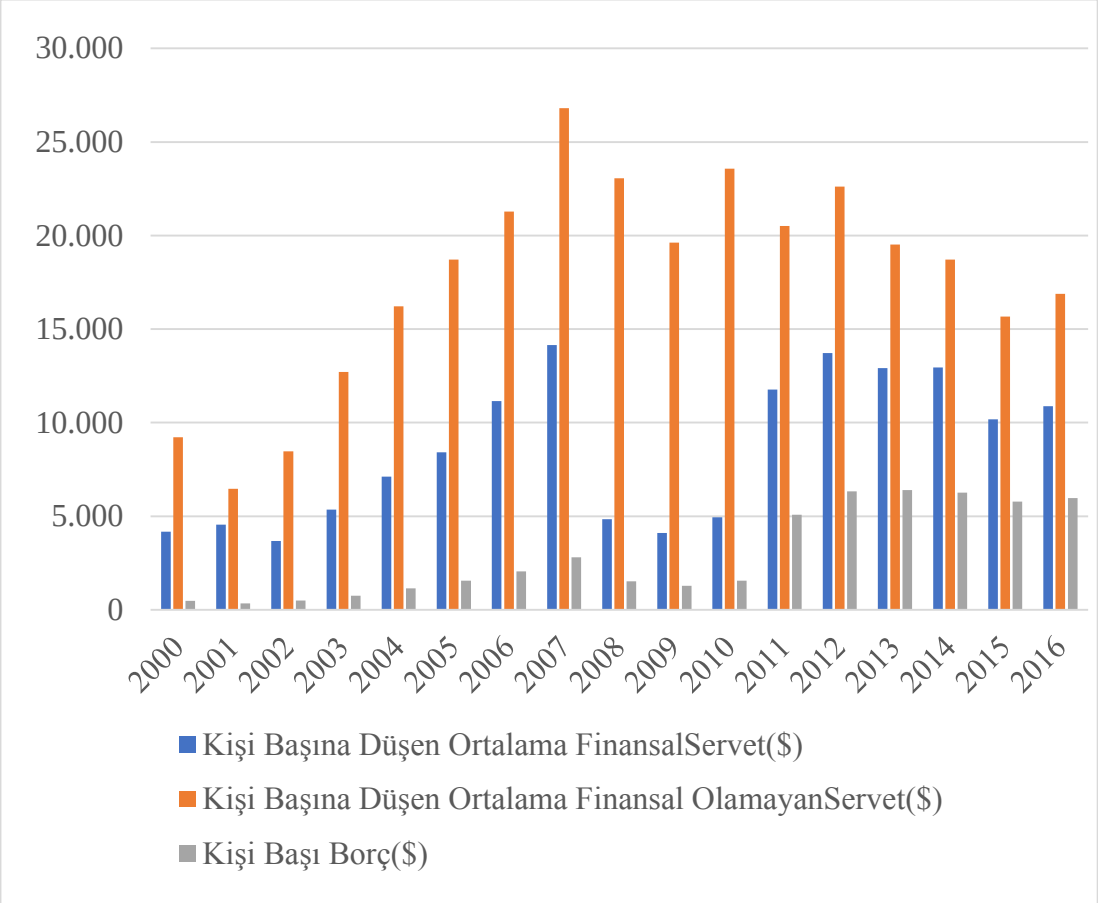

Kaynak: James Davies, Rodrigo Lluberas ve Anthony Shorrocks, Credit Suisse Global Wealth Databooks 2017

Grafik 2.11 Türkiye'de yetişkin birey başına düşen servet miktarını göstermektedir. 2000 yılında 12905 dolar olan yetişkin birey başına servet 2007 yılında 38138 dolar olmuş ve en üst seviyeye çıkmıştır. 2008 yılında ise 26 bin dolar civarına inen yetişkin birey başına servet 2009 yılında 22 bin dolar seviyesine gerilemiştir. Bu seviyeden sonra yükselmeye başlayan servet 2012 yılından sonra yeniden düşüşe geçmiş ve 2015 yılında 20 bin dolar seviyesine inerek en alt noktasını görmüştür.

Yetişkin birey başına düşen serveti daha iyi anlamak için finansal ve finansal olmayan servet ayrımına göre servetin dağılımını incelemek gerekmektedir. Aşağıda yer alan 2.12 bu ayrımı göstermektedir.

Grafik 2.12: Türkiye'de Servetin Varlıklara Göre Dağılımı (Dolar)

Kaynak: James Davies, Rodrigo Lluberas ve Anthony Shorrocks, Credit Suisse Global Wealth Databooks 2017

Verilere göre 2000 yılında yetişkin birey başına düşen finansal servet 4 bin dolar civarındayken finansal olmayan servet 9200 dolar civarındadır. 2000 yılında yetişkin birey başına borç ise 486 dolardır. Hem finansal servet hem de finansal olmayan servet 2007 yılına kadar hızla yükselmiş ve 2007 yılında sırasıyla 14144 dolar ve 26803 dolar olmuştur. Borç ise 2809 dolara yükselmiştir. Yaşanan krizin Türkiye'ye etkisiyle beraber finansal servet hızlıca erimiş ve 4 bin dolar civarına düşmüştür. Finansal olmayan servetteki azalış hızı daha az olmuş ve 23 bin dolar civarına gerilemiştir. Borçlulukta da bu dönemde azalma meydana gelmiştir. 2012 yılına kadar toplam servet dalgalı seyir izlemiştir. 2013 yılından itibaren ise hem finansal hem de finansal olmayan servette düşüş trenddi başlamıştır. 2017 yılında yetişkin başına finansal olmayan servet 16 bin dolar civarındayken finansal servet 10 bin dolar civarındadır. Borçlulukta benzer seyir göstermiş ve 2013 yılında 6400 dolar civarındayken 2017 yılında 5900 dolar civarına düşmüştür.

Credit Suisse tarafından 2011 yılında servet ginisi 0,844 olarak hesaplanmış 2017 yılında ise 0,818'e gerilemiştir. Bu gerilemenin bir kısmını Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafyada 2011 yılı itibariyle başlayan savaş, ülke içerisinde oluşan politik riskler sonucu oluşan ekonomik çalkantı ve Rusya ile 2015 yılında yaşanan uçak krizinin ortaya çıkardığı sonuçlarla açıklamak mümkündür. Bu dönemde ortaya çıkan riskler Türkiye'de toplam servetin erimesine hem de kişi başına düşen servetin azalmasına yol açmıştır. Azalma trendinin olduğu bu dönemde kişi başına düşen hem finansal servet hem de finansal olmayan servet de önemli ölçüde gerileme yaşanmıştır.

2-5- Analizde Kullanılan Ekonometrik Yöntem ve Veri Seti

Çalışmanın bu kısmında çalışmada kullanılan ekonometrik yöntem olan panel veri analizi hakkında kısa bilgi verilecektir. Daha sonra ise panel veri analizinde kullanılan sabit ve rassal etkiler modelleri tartışılıp Hausman test istatistiği irdelenecektir. Daha sonra ise analizde kullanılan verinin nasıl derlendiği, hangi veri tabanlarının kullanıldığı hakkında bilgi verilecektir.

2-5-1-Panel Veri Analizi

Ülke, birey, firma gibi birimlere ait yatay kesit verileri belli bir zaman diliminde bir araya getiren veri bileşimi panel veridir. Yatay kesit veri ve zaman serisinin

birleşiminden oluşan panel verilere il olarak Zellner (1962), Balestra ve Nerlove (1966) ve Swamy (1970) çalışmalarında rastlanılmıştır. Veri toplamada değişen yöntemler, gelişen bilgisayar teknolojisi ve panel veriye uygun istatiksel yöntemlerdeki ilerlemeler panel veri analizinin kullanılmasını artırmıştır (Balestra, 1992: 21).

Panel veri modelinin gösterimi, aşağıdaki gibidir:

$$Y_{it} = \beta 1_{it} + \beta 2_{it} X1_{it} + \beta 3_{it} X2_{it} \ldots\ldots\ldots\ldots \beta k_{it} Xk_{it} + e_{it}$$

i= 1,..., N ; t=1,..., T

Eşitlikte yer alan i birimleri, t ise zaman boyutunu ifade etmektedir. Y bağımlı değişkeni, X ise bağımsız değişkenleri ifade etmektedir. Eşitlikte her bağımsız değişkenin i ve t boyutu bulunmaktadır. e ise hata terimlerini ifade eden bir notasyondur.

Panel veri analizi yapmanın birçok avantajı ve kısıtlaması mevcuttur. Değişkenlerin birim ve zaman boyutuna sahip olması nedeniyle değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı görülmektedir. Veri setlerinin büyük olması karmaşık varsayımların testine kolaylık sağlamaktadır. Panel veri analizi birim farklılığından dolayı oluşan bireysel heterojenliği kontrol edebilme şansı vermektedir. Panel veriler bireyler arası farklılıkları bireysel özeliklerle harmanlayarak, yatay kesit veya zaman serisi veri setlerini tek başına kullanarak ele alınamayan önemli ekonomik sorunları analiz etmeyi sağlamaktadır. Mikro ve Makro dinamik etkiler yatay kesit verilerle analiz edilmemekteyken, zaman serilerinde ise dinamik etkinin net bir şekilde ortaya konulmasında zorluklar mevcuttur. Panel veri ile zaman serisinin ve yatay kesit verinin dinamik etkideki dezavantajları ortadan kalkmaktadır.

Dezavantajlarına baktığımızda ise analiz için yapılan sınırlamalara panel veri cevap vermeyebilmektedir. Ayrıca ölçümden kaynaklı ortaya çıkan sorunlarda başka bir negatifliktir (Hsiao 1985, 1995, 2001, 2007, 2014, Baltagi, 2001, Baltagi ve Song, 2006). Diğer bir kısıtlama ise hata payında oluşan sapmalardır. Panel Veri, yatay kesit ve zaman serilerine ait sapmaları içerdiği gibi oluşan veri setinin kendine ait sapmasını da içermektedir (Tatoğlu, 2013: 14).

Panel veri analizinde her birimin verileri analizde seçilen zaman aralığında eksiksiz gözlenmişse bu panel setine dengeli panel denilmektedir. Eğer veri setinde bazı birimlerin bazı dönemlerdeki gözlemlerinde eksiklik varsa bu panel veri setine dengesiz panel adı verilmektedir. Dengesiz panel oluşmasına Tatoğlu (2013: 2) tesadüfi kayıp gözlem ve bazı dönemlerde verilerin elde edilememesinin neden olduğunu ifade etmektedir. Verideki kayıp gözlemlerde tesadüfilik varsa dengeli panelde kullanılan yöntemler dengesiz panel içinde tutarlıdır (Tatoğlu, 2013: 3).

Sabit etkiler modelinde gözlenmeyen birim etkilerin bağımsız değişkenlerle ilişkisinin olduğu varsayılmaktadır (Greene, 2003). Tesadüfi etkiler modelindeyse birim etki ile bağımsız değişkenler arasında ilişki yoktur; birimlerdeki ve zamandaki değişim hata teriminin bir parçası olarak ele alınmaktadır.

Sabit etkilerle tesadüfi etkiler arasında tercih yaparken kullanılan istatistiki yöntemlerin başında Hausman testi gelmektedir. Bu testin sıfır hipotezi bağımsız değişkenlerle hata terimleri arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı, alternatif hipotez ise hata terimiyle bağımsız değişkenler arasında ilişkinin olduğudur (Greene, 2003). Sıfır hipotezi altında tutarlıysa sabit etkiler, alternatif hipotez altındaysa tesadüfi etkiler geçerlidir.

2-5-2- Veri Seti Açıklamaları

Çalışmanın analiz kısmında OECD ülkelerinde gelir eşitsizliğini etkileyen faktörler incelenecektir. Analiz için 1987-2014 yılı verileri kullanılmıştır. Bu yüzden OECD'ye dahil olan eski halk cumhuriyetleri veya SSCB'ne dahil olan bazı ülkelerden olan Çekya, Estonya, Macaristan, Polonya, Litvanya, Slovenya ve Slovakya analizde yer almamıştır. İzlanda ve Lüksemburg ise veri eksikliğinin çok olmasından dolayı analizden çıkarılmıştır. Analizde hem birim hem de zaman değişkeninin olması nedeniyle son dönemde eşitsizlik analizlerinde çok fazla kullanılan panel veri analizi kullanılacaktır.

Tablo 2.3: Analizde Kullanılan Değişkenler

Gini	Gini Katsayısı	SWIID
Log gdp	GSYİH'nın Logaritması	IMF
HC	Bireylerin Ortalama Aldığı Eğitim Yılı	PENN Database
ADR	Yaş Bağımlılık Oranı	Dünya Bankası
Labshare	İşgücünün milli gelirdeki payı	PENN Database
Logavh	Ortalama Yıllık Çalışma Saatinin logaritması	PENN Database
Unemployment Rate	İşsizlik Oranı	ILO
CL	Sivil Haklar	Freedom House
EG	Ekonomik Küreselleşme	KOF İndex
FG	Finansal Küreselleşme De Jure	KOF İndex

Veriler Dünya Bankası WDI, IMF, KOF, Freedom House, SWIID ve Penn veri tabanından alınmıştır. Eşitsizlik ölçütü olarak Gini katsayısı kullanılmış olup Gini verileri Frederick Solt tarafından hazırlanan Standardize Edilmiş Dünya Gelir Eşitsizliği Veri (SWIID) tabanından alınmıştır. SWIID veri tabanında Gini 1 ile 100 arasında bir değer olarak yer almıştır. 1 adaletli dağılımı ifade ederken 100'e doğru gidildikçe gelir dağılımı daha eşitsiz olmaktadır. Küreselleşme ile ilgili veriler için KOF veri tabanı kullanılırken politik haklar ve bireysel özgürlükler verileri Freedom House'dan alınmıştır.

2-5-3: Analiz Sonuçları

Analizde başlangıçta 3 model içinde varsayımlara ilişkin testler yapılmış ve test sonuçlarına tablo 2-5-3'de yer verilmiştir. Başlangıçta modeller için birim ve zaman etkinin sınanması için testler yapılmıştır. Testler sonunda modellerde birim etki görülürken, zaman etkisine rastlanmamıştır. Daha sonra sabit ve tesadüfi etkiler

modelleri arasında tercih yapabilmek için Hausman testi uygulanmış ve 3 modelde de sabit etkiler modelinin tercih edilmesine ilişkin sonuç elde edilmiştir. Sonra modeller kurulmuş ve varsayımlardan sapmalara ilişkin testler yapılmıştır. Test sonuçlarına göre modelde değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon görülmüştür. Varsayımdan sapmalara ilişkin sorunları düzeltmek için Driscoll ve Kraay tahmincisi kullanılarak varsayımlardan sapma sorunu çözülmeye çalışılmıştır.

1. modelde gelir eşitsizliği ile GSYİH, ortalama eğitim süresi, yaş bağımlılık oranı, emek gelirlerinin milli gelir içindeki payı, yıllık ortalama çalışma süresi, sivil haklar ve ekonomik küreselleşme ile ilişkisi ele alınmıştır. Modele göre büyüme ile gelir eşitliği arasında pozitif yönlü ilişki vardır. Yani analizde kullanılan ülkeler için 1987-2014 yılları arasında büyüme gelir dağılımını bozucu etki yapmıştır. Ortalama eğitim süresi de analizde gelir eşitsizliğini, artırmaktadır. Yaş bağımlılık yani çalışmayan 0-14 yaş ile 65+ yaşın çalışan nüfusa oranı da artıkça gelir eşitsizliği artmaktadır. Emek gelirlerinin milli gelir içindeki payının artması ise gelir dağılımın daha adaletli olmasını sağlamaktadır. Ülkelerde çalışılan ortalama sürede gelir eşitsizliğini artırıcı etki yapmaktadır.

Sivil haklar olarak ifade edilen endeks; ifade ve inanç özgürlüğü, hukukun üstünlüğü, dernek, vakıf ve örgüt kurma hakkı ile kişisel özgürlüklerle ilgili 15 adet soruyu kapsamaktadır. Bu endeks 1 ile 7 arasında değer almakta 1 sivil hakların yüksek olduğu 7 ise en düşük seviyede olduğunu ifade etmektedir. Analizde sivil haklarda yaşanan gerilemenin gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ekonomik küreselleşme ise finansal ve ticari faaliyetlerin ne kadar küresel ve dışa açık olduğunu ölçmek için KOF endeks tarafından türetilmiştir. Bu endekste 1 ile 100 arasında değer almaktadır. Endekste birden yüze gittikçe küreselleşme artmaktadır. Analiz sonuçlarına göre ise ekonomik küreselleşme artıkça gelir dağılımı bozulmakta ve daha adaletsiz hale gelmektedir. Modelde işsizlik negatif yönlü çıkmış ancak istatistiki olarak anlamlı değildir.

İkinci modelde ise bağımsız değişkenler; GSYİH, ortalama eğitim süresi, yaş bağımlılık oranı, emek gelirlerinin milli gelir içindeki payı ve işsizlik oranıdır. Analizde ortalama eğitim süresi ve yaş bağımlılık oranı ile gelir eşitsizliği arasında

pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Analizde ortalama eğitim süresindeki artışın gelir eşitsizliğine etkisi yaş bağımlılık oranından daha fazladır. Emek gelirlerinin milli gelir içindeki payı ise gelir eşitsizliğini azaltıcı yönde etki etmektedir. İşsizlik oranı ve GSYİH ise analizde anlamsız çıkmıştır.

Üçüncü modelde bağımsız değişken olarak GSYİH, ortalama eğitim süresi, yaş bağımlılık oranı, emek gelirlerinin milli gelir içindeki payı, işsizlik oranı ve finansal küreselleşme kullanılmıştır. Burada kullanılan finansal küreselleşme verisi KOF veri tabanından alınmıştır. Finansallaşma verisi hazırlanırken Gwartney ve arkadaşları (2017), Chinn ve Ito (2017) ve Jahan ve Wang (2017) tarafından hazırlanan endekslerden yararlanılmıştır. Analizde finansallaşmanın gelir eşitsizliğini arattırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Analiz sonuçlarına göre finansallaşma endeksinde 1 puanlık artış gelir eşitsizliğini 0,012 puan artırmaktadır. 3. Modelde de ortalama eğitim süresi ve yaş bağımlılık oranı ile gelir eşitsizliği arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Bu modelde de emek gelirlerinin milli gelir içindeki payı gelir eşitsizliğini azaltıcı yönde etki etmektedir. GSYİH ve işsizlik oranları ise modelde anlamsız çıkmıştır.

Tablo 2.4: OECD ülkelerinde Gelir Dağılımı Analiz Sonuçları(Discoll Kray Standard Hatalar)

Bağımlı Değişken: Gini	1	2	3
Log gdp	1.02(0.372)**	0.16(0.420)	0.31(0.401)
HC	1.03(0.485)**	2.40(0.718)*	2.19(0.732)*
ADR	0.142(0.027)*	0.12(0.022)*	0.133(0.732)*
Labshare	-7.61(3.05)**	-7.86(3.67)**	-8.29 (3.90)**
Logavh	8.74(2.942)*		
Unemployment Rate	-0.017(0.028)	-0.018(0.031)	-0.019(0.029)
CL	0.866(0.125)*		
EG	0.060(0.014)*		
FG			0.012(0.005)**
Sabit	-20.11(12.27)	20.79(3.23)*	18.40(3.367)*
N	728	728	728
R^2	0.3128	0.1986	0.2052

*p=0,01 **p=0,05 ***p=0,1

Tablo 2.5: Birim ve Zaman Etki ve Varsayım Testleri

LR Test(Birim ve Zaman Etkisinin Birlikte Sınanması)	0.000	0.000	0.000
Birim Etkisinin Sınanması			
LR Test	0.000	0.000	0.000
Breusch and Pagan Lagrange Test	0.000	0.000	0.000
Score test	0.000	0.000	0.000
LR Test (Zaman Etkisinin Sınanması)	1.000	1.000	1.000
Hausman Model Belirleme Testi	0.002	0.002	0.000
Değiştirilmiş Wald Testi	0.000	0.000	0.000
Bhargava et al. Durbin-Watson Testi	0.138	0.077	0.018
Baltagi-Wu LBI Testi	0.303	0.232	0.238
Friedman	0.010	0.012	0.002
Pesaran	0.012	0.001	0.004

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GELİR DAĞILIMININ ANALİZİ

3-1-Türkiye'de Gelir Dağılımına Genel Bir Bakış

Türkiye'de gelir dağılımına ilişkin çalışmalar 1960'lı yıllara uzanmaktadır. İlk çalışma Çavuşoğlu ve Hamurdan tarafından Devlet Planlama Teşkilatı için 1963 yılında yapılmıştır. Bu çalışmada 327 bin gelir vergisi mükellefin verisinden yararlanılmıştır. Çalışmaya göre en alt %20'lik grup, gelirin %4,5'ine sahipken en üstteki %20'lik grup ise toplam gelirin %57'sine sahiptir (Çavuşoğlu ve Hamurdan, 1966). Çalışmaya getirilen en büyük eleştiri ise örnek sayısının bütüne dair çıkarsama yapmak açısından yetersiz olduğu yönündedir (DPT, 1976).

Korkut Boratav ise 1966 yılında gelir dağılımı ile ilgili bir çalışma yayınlamıştır. Boratav gelir dağılımı çalışmalarının Dünya'da bütçe anketleri veya gelir vergisi beyannameleri ile hazırlandığını fakat bu verilerin 1960'lı yıllarda Türkiye geneli için gerekli imkânı sağlamadığını ifade etmiştir. Boratav bunun yerine çeşitli kurumlardan sigorta payı, ücret bilgileri, gelir vergisi beyanları gibi bilgileri toplayarak çalışma yapmıştır. Çalışmada en alttaki %20'lik kesim gelirin %4,2'sine sahip olduğu bulunurken en üstteki %20'lik kesimin ise gelirin %61'ine sahip olduğu ifade edilmiştir (Boratav, 1966). Boratav eldeki verilerle genel bir gelir dağılımı analizinin yapılmasının imkânsız olduğunu ifade ederek çalışmanın bu konuda eksik olduğunu ancak kısmi kişisel gelir dağılımıyla ilgili analize imkân verebildiğini belirtmiştir. (Boratav, 1966: 99)

Gelir dağılımına ilişkin yapılan diğer detaylı bir çalışma ise Bulutay ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada veri seti olarak Hacettepe Üniversitesi Nüfus araştırmaları merkezi tarafından yurt çapında uygulanan hane halkı anketleri kullanılmıştır. Çalışmanın Çavuşoğlu ve Hamurdan'ın çalışmasından en önemli farkı ankete dayalı bir alan araştırması olmasıdır. Anket 4505 hane halkına uygulanmıştır. Araştırmada en alttaki %20'lik grup, gelirin %3'üne sahipken en üstteki %20'lik grup ise gelirin %60'ına sahiptir. Bu çalışmaya dair araştırmacıların getirdiği en büyük

eleştiri, anketteki verilerin beyan esaslı olması ve beyanların eğiliminin geliri olduğundan az göstermesidir (Bulutay vd., 1971).

Özmucur tarafından 1963-1984 yılları arasındaki fonksiyonel gelir dağılımını inceleyen çalışmada tarım gelirlerinin bu dönemde sürekli düştüğü gözlenmiştir. Maaş ve ücretlerin ise 1977'den itibaren sürekli azaldığı aynı çalışmada belirtilmiştir. Diğer gelirlerin payları ise 1980'den sonra giderek artmıştır (Özmucur, 1986).

1973 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından gelir dağılımı çalışması yapılmıştır. Çalışmada Hacettepe Nüfus Araştırmaları merkezi tarafından yapılan anket kullanılmıştır. 6500 haneden 4658 anket esas alınarak gelir dağılımı analizi yapılmıştır. Bu çalışmada diğer çalışmalardan daha ayrıntılı sonuçlar yer almıştır. Çalışmaya göre en alttaki %5'lik kısım toplam gelirin %0,35'ne sahip bulunmuşken en tepedeki %5'lik kesim ise toplam gelirin %28,92'sine sahiptir. %20'lik dilimlerle bakıldığında ise en altaki %20'lik kesim toplam gelirin %3,5'ini elinde bulundururken en üstteki %20'lik kesim ise toplam gelirin %56,5'ine sahiptir. Gini katsayısı da 1973 yılında DPT tarafından yapılan çalışmada 0,51 bulunmuştur.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından 1978-1979 yıllarını kapsayan gelir ve tüketim harcamaları anketi kırsal kesimi kapsamadığı için sonuçların eksik olmasına neden olmuştur (Sarç, 1984: 15). Devlet istatistik enstitüsü tarafından 2002 yılında hane halkı bütçe anketi çalışması yapılmıştır. DİE'nin yaptığı çalışmada 9600 anket uygulanmıştır. Çalışma sonucunda en alttaki %20'lik kesim gelirin %5,3'üne sahipken en üstteki %20'lik kesim ise gelirin %50,1'ini elinde bulundurmaktadır. Bu çalışmada gini katsayısı 0,44 bulunmuştur.

DİE tarafından 2003 yılında düzenlenen hane halkı bütçe anketi ise 2002 yılına göre daha fazla anketi kapsamaktadır. 2003 yılında yapılan anket 25920 örnek hane halkına yapılmıştır. Bu çalışmada ise en alttaki %20'lik kesim gelirin %6'sına sahiptir. En üstteki %20'lik kesim ise gelirin %48,3'üne sahiptir. 2003 yılındaki çalışmada gini katsayısı 0,42 olarak hesaplanmıştır. 1994-2003 döneminde en üst gelir grubunun gelirinde diğer gelir gruplarınınkine göre daha fazla azalma olmuştur. Bu azalmada gelir dağılımının 1994'den 2003'e iyileşmenin en önemli nedenidir (Yükseler,2004:23). Bir diğer önemli durum da 1994 ve 2002 yıllarının kriz ve krizden

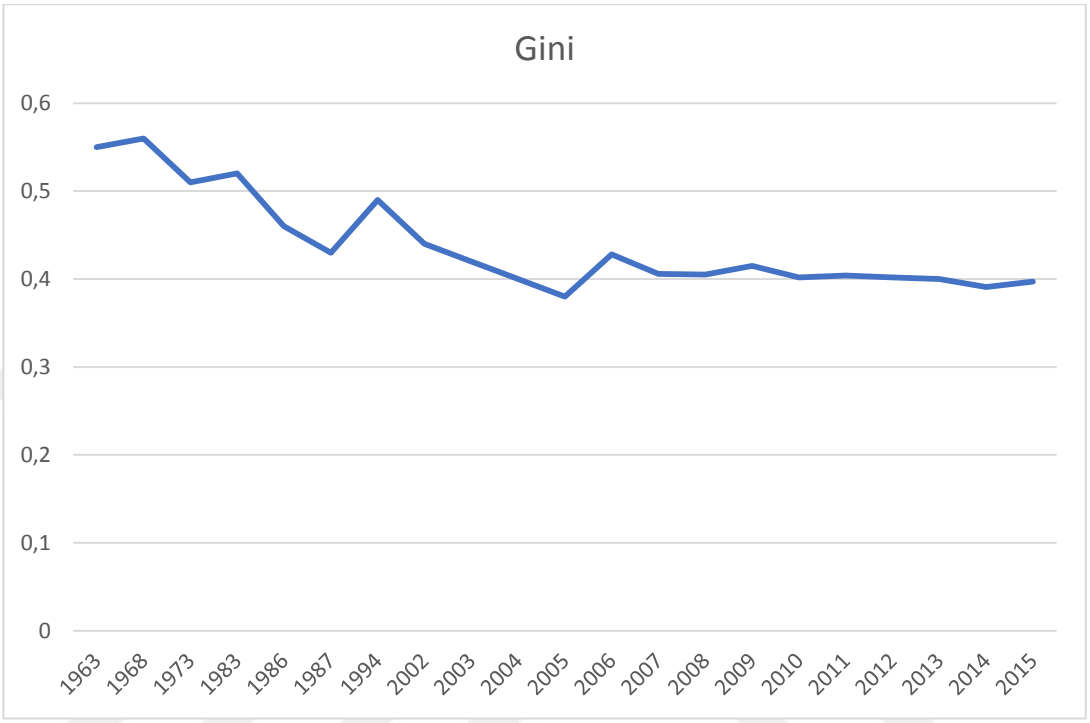
çıkış yılı olmasıdır. 2003'teki iyileşme krizin etkilerinin her açıdan azaldığı bir dönemdir (Yükseler, 2004: 3). Türkiye'de gelir dağılımındaki düzelme 1994-2002 arasında daha çok müteşebbis gelirlerinde azalma maaş ve ücret payında ise artışla açıklanabilmektedir (Yükseler, 2003: 17).

2006 yılından itibaren Türkiye istatistik kurumu gelir dağılımına ilişkin verileri gelir yaşam koşulu anketi uygulamasıyla elde etmektedir. 1963 yılından günümüze konuya ilişkin kurumlar ve kişiler çalışmış ve veriler elde ederek gelir dağılımına dair tarihsel bir görüntü oluşmasını sağlamışlardır. Ancak verilerin kapsamındaki farklılıklar, kullanılan yöntemdeki çeşitlilikler elde edilen sonuçlar arasında tutarsızlık yaratmakta bu durum ise karşılaştırma yapmayı güçleştirmektedir (Çalışkan, 2010: 105).

3-1-1- Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı

Gelir dağılımına ilişkin yapılan çalışmalar gelirin bireysel dağılımını, fonksiyonel dağılımını, sektörel dağılımını ve bölgesel dağılımını içermektedir. Aşağıda yer alan grafik 1 gelir eşitsizliği ölçütlerinden olan gininin 1963 yılından 2015 yılına seyrini göstermektedir. 1963 yılında ilk kez ölçülen gini, katsayısı 0,55 olarak hesaplanmıştır. Daha sonra 1968 yılında Korkut Boratav tarafından 0,56 bulunan gini katsayısı 1968 yılından itibaren azalma eğilimi göstermiştir. DİE'nün 1987 yılında hesaplamasında gini 0,43 bulunmuştur. 1994 yılının kriz yılı olmasıyla birlikte gini katsayısı 0,49'a çıkmıştır. 2002-2005 yılları arasında TÜİK, gelir dağılımına ilişkin hesaplamaları hane halkı bütçe anketlerinden yapmıştır. Bu dönemde gini katsayısı 0,44'den 0,38'e gerilemiştir. 2006 yılında TÜİK gelir dağılımı ile ilgili hesaplamaları Gelir ve Yaşam koşulu anketleri ile yapmaya başlamıştır. 2006 yılında 0,428 olan gini katsayısı bu yıldan sonra azalarak 2007-2015 yılları arasında 0,4 ile 0,39 değerleri arasında seyretmiştir.

Grafik 3.1:1963-2015 yılları arasında Türkiye'de Gelir Dağılımı

Kaynak: Çavuşoğlu ve Hamurdan,1966, Bulutay vd,1971, Celasun,1986, Esmer vd., 1986, TÜİK

Aşağıda yer alan tablo 3.1'de %20'lik gruplara göre gelirden alınan pay yer almaktadır. 1963 yılında en düşük gelire sahip %20'lik kısım gelirin %4,5'ine sahipken, en üst %20'lik kısım ise gelirin %57'sine sahiptir. En alt gelir grubuyla en üst gelir grubu arasındaki fark 12,66 kattır. 1968 yılında Korkut Boratav tarafından yapılan çalışmaya göre ise en alt %20'lik grup ile en üst %20'lik grup arasında 20 katlık bir fark mevcuttur. 1983 yılındaki hesaplamalara göreyse en alt ile en üst yüzdelik kısımlar arasındaki fark 20,7 kattır. 1987 yılındaki ölçüme göreyse en üst %20'lik kısım ile en alt %20'lik kısım arasındaki fark 9,6 kattır. 2015 yılında TÜİK tarafından yapılan ölçüme göre en üst ile en alt %20'lik kısımlar arasındaki gelir farkı 7,6 kattır.

Tablo 3.1: %20'lik gruplara göre gelirin dağılımı

	En alt %20	İkinci %20	Üçüncü %20	Dördüncü %20	En üst %20
1963	4.5	8.5	11.5	18.5	57
1968	3	7	10	20	60
1973	3.5	8	12.5	19.5	56
1983	2.63	6.13	12.59	21.39	54.71
1986	3.9	8.4	12.6	19.2	55.9
1987	5.2	9.6	14	21.2	50
1994	4.9	8.6	12.6	19	54.9
2002	5.3	9.8	14	20.8	50
2003	6	10.3	14.5	20.9	48.3
2004	6	10.7	15.2	21.9	46.2
2005	6.1	11.1	15.8	22.6	44.4
2006	5.1	9.9	14.8	21.9	48.4
2007	5.8	10.6	15.2	21.5	46.9
2008	5.8	10.4	15.2	21.9	46.7
2009	5.6	10.3	15.1	21.5	47.6
2010	5.8	10.6	15.3	21.9	46.4
2011	5.8	10.6	15.2	21.7	46.7
2012	5.8	10.6	15.3	21.7	46.6
2013	6.1	10.7	15.2	21.4	46.6
2014	6.2	10.9	15.3	21.7	45.9
2015	6.1	10.7	15.2	21.5	46.5

Kaynak: Çavuşoğlu ve Hamurdan,1966, Bulutay vd,1971, Celasun,1986, Esmer vd., 1986, TÜİK

Aşağıda yer alan tablo 3.2'de %5'lik grupların gelirin ne kadarına sahip olduğu yer almaktadır. 1973 yılında ilk defa %5'lik gruplara göre ayrım yapılmıştır. Bu çalışmaya göre en üst %5'lik dilimle en alt %5'lik dilim arasındaki fark 82 kattan

fazladır. 2002 yılına gelindiğinde en alt ile en üst arasındaki fark 34,4 kat olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında en alt ile en üst arasındaki fark 19,6 kata kadar düşmesine rağmen 2015 yılında bu fark 22,4 kata çıkmıştır.

Tablo 3.2: %5'lik Dilimlere Göre Gelirin Oranı

	1973	1994	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
İlk %5	0.35	0.7	0.7	0.9	0.8	0.8	0.7	0.9	0.9	0.8	0.9	0.8	0.9	0.9	1.0	0.9
İkinci %5	0.75	1.1	1.2	1.4	1.4	1.4	1.1	1.3	1.3	1.3	1.3	1.3	1.3	1.4	1.4	1.4
Üçüncü %5	1.03	1.4	1.6	1.7	1.8	1.8	1.5	1.7	1.7	1.6	1.7	1.7	1.7	1.8	1.8	1.8
Dördüncü %5	1.3	1.6	1.9	2	2	2.1	1.8	2.0	1.9	1.9	2.0	2.0	2.0	2.0	2.1	2.1
Beşinci %5	1.61	1.8	2.1	2.2	2.3	2.4	2.1	2.2	2.2	2.2	2.2	2.3	2.3	2.3	2.3	2.3
Altıncı %5	1.89	2	2.3	2.5	2.5	2.6	2.3	2.5	2.5	2.4	2.5	2.5	2.5	2.6	2.6	2.6
Yedinci %5	2.16	2.3	2.6	2.7	2.8	2.9	2.6	2.8	2.7	2.7	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8
Sekizinci %5	2.38	2.5	2.8	2.9	3	3.2	2.9	3.1	3.0	3.0	3.1	3.0	3.1	3.1	3.1	3.1
Dokuzuncu %5	2.68	2.7	3.1	3.2	3.3	3.5	3.2	3.4	3.3	3.3	3.4	3.3	3.3	3.4	3.4	3.3
Onuncu %5	2.91	3	3.3	3.5	3.6	3.8	3.5	3.6	3.6	3.6	3.7	3.6	3.7	3.6	3.7	3.6
Onbirinci %5	3.26	3	3.6	3.8	4	4.1	3.9	3.9	4.0	3.9	4.0	3.9	4.0	3.9	4.0	3.9
Onikinci %5	3.66	4	4	4.1	4.3	4.5	4.2	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3
Onüçüncü %5	4.04	4	4.4	4.5	4.7	4.9	4.7	4.6	4.7	4.6	4.7	4.7	4.7	4.7	4.7	4.6
Ondördüncü %5	4.5	4	4.9	4.9	5.2	5.4	5.1	5.1	5.2	5.1	5.2	5.1	5.1	5.1	5.1	5.1
Onbeşinci %5	5.1	5	5.4	5.4	5.7	5.9	5.7	5.6	5.7	5.6	5.7	5.6	5.6	5.5	5.6	5.6
Onaltıncı %5	5.88	6	6.1	6.1	6.3	6.5	6.4	6.2	6.4	6.2	6.4	6.3	6.2	6.2	6.3	6.3
Onyedinci %5	7.12	7	7.1	7	7.1	7.3	7.3	7.0	7.3	7.0	7.1	7.1	7.1	7.0	7.1	7.1
Onsekizinci %5	8.77	8	8.4	8.2	8.2	8.4	8.6	8.2	8.5	8.4	8.3	8.4	8.4	8.3	8.4	8.4
Ondokuzuncu %5	11.7	10	10.5	10.4	10	10.3	11.1	10.3	10.6	10.9	10.5	10.7	10.6	10.8	10.8	10.8
Son %5	28.9	30	24.1	22.8	20.9	18.4	21.4	21.3	20.3	21.4	20.4	20.6	20.5	20.5	19.6	20.2

Kaynak:DPT,1976, TÜİK

Tablo 3.3: Eğitim Durumuna Göre Elde Edilen Gelir(TL)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Toplam -Total	8 754	10 005	10 922	11 967	12 558	14 159	15 157	17 255	19 051	21 514	24 976
Okur-yazar olmayanlar	3 269	3 978	4 005	3 667	4 541	6 015	6 111	7 017	7 782	8 410	10 815
Bir okul bitirmeyenler	4 947	5 231	5 203	5 125	5 857	7 513	7 471	8 320	10 433	11 463	13 204
Lise altı eğitimliler	7 267	8 004	8 846	9 408	9 619	10 857	11 528	12 795	14 137	16 164	18 471
Lise ve dengi okul mezunları	10 449	11 358	12 712	13 336	13 475	14 952	15 649	17 442	19 385	21 870	24 829
Yükseköğretim mezunları	15 152	18 245	19 077	21 180	22 807	25 263	26 756	30 857	32 480	34 801	39 536

Kaynak: TÜİK

Yukarıda yer alan Tablo 3.3 eğitim durumuna göre fertlerin elde ettiği gelirin 2006-2016 yılları arasındaki seyrini göstermektedir. Tabloya göre lise altı eğitim seviyesinde olan fertlerin yıllık geliri 2006-2016 yılları arasında ortalama gelirin altındadır. Ortalama geliri yüz diye alırsak okuma yazma bilmeyenler 2006 yılında ortalama gelirden %63 daha az gelir elde etmiştir. 2016 yılında okuma yazma bilmeyenlerin elde ettiği gelir ortalamaya göre artmış ve ortalamaya göre %57 daha azdır. Bir okul bitirmeyenlerde ise 2006 yılında elde edilen gelir ortalama gelirin %44 civarında altındayken, 2016 yılında %48 altındadır. Lise altı eğitim seviyesinde de 2006 yılından 2016 yılına ortalama gelirden uzaklaşma meydana gelmiştir. 2006 yılında ortalama gelirden %17 daha az gelir elde eden lise altı eğitim mezunu 2016 yılında ise ortalamadan %27 daha az gelir elde etmiştir. Lise eğitiminde ise hem ortalama eğitime yakınlaşma olmuş daha sonra ise negatif yönlü uzaklaşma meydana gelmiştir. 2006 yılında lise mezunlarının ortalamadan %19 daha fazla geliri varken, 2016 yılında ise %0,5 daha az gelir elde etmişlerdir. Üniversite mezunlarıysa 2006-2016 yılları arasında ortalama gelire göre daha fazla gelir elde etmişlerdir. Ancak bu fark 2006 yılından 2016 yılına doğru giderek azalmıştır yani üniversite mezunlarının gelir ortalama gelire yakınlaşmıştır. 2006 yılında ortalama gelire göre %73 daha fazla gelir elde eden üniversite mezunları 2016 yılına gelindiğinde ortalama gelire göre % 58 daha fazla gelir elde etmişlerdir.

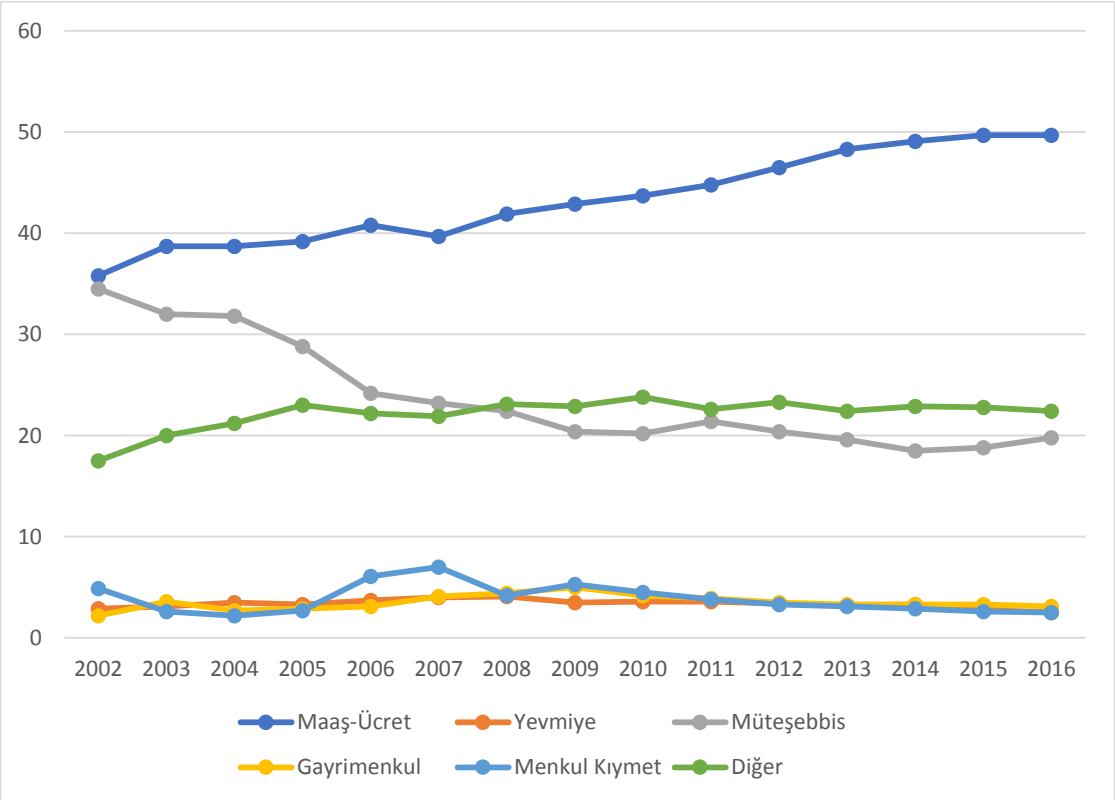
3-1-2-Türkiye'de Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Aşağıda yer alan grafik 3.2, 2002-2016 yılları arasında Türkiye'de Fonksiyonel Gelir dağılımını göstermektedir. Grafiğe göre 2002 yılında gelir içindeki oranı %35,8 olan maaş ve ücret geliri, 2002 yılından 2016 yılına sürekli yükselmiş ve 2016 yılında gelirin %49,7'sine ulaşmıştır. Maaş ve ücret gelirinde yaşanan artış %20'lik grupların hepsinde yaşanmıştır. 2006 yılında en alt %20'lik dilimde gelirin %23'lük kısmı ücret ve maaş iken 2016 yılında bu oran %39,7'ye çıkmıştır. En üst %20'lik grupta aynı dönemde %41'den %51,4'e çıkmıştır.

2002-2016 yılları arasında müteşebbis gelirlerinde düşüş yaşanmıştır. 2002 yılında müteşebbis gelirlerinin oranı %34,5 iken 2015 yılında bu oran %18,8'e düşmüş ancak 2016 yılında yükselmiş ve %19,8 olarak gerçekleşmiştir. Yüzdelik gruplara göre

ilk %20'lik kesimin müteşebbis gelirinin oranı 2007 yılında %26,1 iken, 2016 yılında %16,9'dur. Bu gruptaki azalışın en önemli nedenlerinden biri tarımdan kaynaklı müteşebbis gelirlerindeki azalıştır. İlk %20'lik grubun tarım müteşebbis geliri oranı 2006 yılında %17 iken 2016 yılında %8,9'a düşmüştür. En üst %20'lik grup içinde müteşebbis geliri oranı aynı dönemde 26,7'den 23,7'ye gerilemiştir. 2007 yılından itibaren gerçekleşen gerilemenin bir kısmı 2008'de dünya çapında yaşanan ekonomik krizle açıklana bilinir.

Grafik 3.2: 2002-2016 yılları arası Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Kaynak:TÜİK

Menkul kıymet gelirlerinin 2002 yılındaki oranı %4,9'dur. Menkul kıymet gelirlerinde 2002'den 2005 yılına düşüş meydana gelmiş 2005-2007 yılları arasında artmış ve sonra düşüş devam ederek 2016 yılında gelir içindeki oranı %2,5'e gerilemiştir. 2007 yılında en üst iki gelir grubunun menkul kıymet gelir oranları sırasıyla % 6,6 ve %7,9'dur. 2016 yılında ise bu iki grubun menkul kıymet oranı sırasıyla %1,6 ve %3,4 olarak gerçekleşmiştir. Menkul kıymetlerde yaşanan azalış en

üst iki gelir grubunun 2008 kriziyle beraber menkul kıymet gelirlerindeki azalışla açıklanabilinir.

Gayrimenkul gelirlerine bakıldığında 2004 yılından 2009 yılına kadar artış söz konusudur. 2010 yılıyla birlikte gayrimenkul gelirlerinde azalma başlamış ve 2016 yılında gayrimenkul gelir oranı %3,1'e düşmüştür. Gayri menkul gelirlerindeki azalmayı etkileyen grup en üst %20'lik grup olmuştur. 2009 yılında en üst %20'lik grubun gayrimenkul gelir oranı %7,1 iken 2016 yılında bu oran %4,3'e düşmüştür.

3-1-3- Türkiye'de Bölgesel Gelir Dağılımı

Gelir dağılımında önemli olan göstergelerden biride bölgesel gelir dağılımıdır. Bölgeler arasındaki ekonomik farklılıkları gösteren 2006-2016 yılları arasındaki bölgesel gini katsayılarını gösteren tablo 4 aşağıda yer almaktadır. Tablo 4 incelediğinde İstanbul, Batı Marmara ve Orta Anadolu bölgelerinde 2006 yılından 2016 yılına gini katsayısı yükselmiştir. Diğer bölgelerde ise 2006-2016 yılları arasında gelir dağılımında gini katsayısına göre düzelme meydana gelmiştir. Özelikle ülke genelinde gelir dağılımında meydana gelen düzelme bölgeler düzeyine de yansımıştır. Ancak 2016 yılında yaşanan bozulmayı daha çok Marmara bölgesindeki artış tetiklemektedir.

Tablo 3.4: Bölgesel Olarak Eşdeğer Hane halkı Kullanılabilir Fert Gelirine göre Gini Katsayısı, 2006-2016

	Yıllar										
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Türkiye	0.428	0.406	0.405	0.415	0.402	0.404	0.402	0.400	0.391	0.397	0.404
TR1 İstanbul	0.375	0.346	0.362	0.363	0.373	0.371	0.384	0.392	0.367	0.397	0.413
TR2 Batı Marmara	0.350	0.321	0.331	0.361	0.360	0.365	0.356	0.337	0.333	0.353	0.364
TR3 Ege	0.426	0.376	0.387	0.381	0.387	0.397	0.382	0.370	0.358	0.363	0.361
TR4 Doğu Marmara	0.392	0.393	0.335	0.368	0.341	0.326	0.344	0.322	0.336	0.339	0.330
TR5 Batı Anadolu	0.413	0.379	0.402	0.408	0.367	0.374	0.369	0.396	0.395	0.386	0.395
TR6 Akdeniz	0.421	0.418	0.387	0.403	0.397	0.404	0.407	0.399	0.395	0.396	0.398
TR7 Orta Anadolu	0.342	0.328	0.339	0.395	0.362	0.366	0.360	0.342	0.355	0.341	0.357
TR8 Batı Karadeniz	0.372	0.360	0.366	0.382	0.348	0.335	0.338	0.331	0.340	0.344	0.340
TR9 Doğu Karadeniz	0.378	0.346	0.365	0.359	0.327	0.327	0.309	0.315	0.309	0.332	0.356
TRA Kuzeydoğu Anadolu	0.381	0.405	0.436	0.407	0.404	0.390	0.393	0.398	0.400	0.380	0.353
TRB Ortadoğu Anadolu	0.404	0.397	0.405	0.415	0.417	0.427	0.386	0.373	0.386	0.380	0.388
TRC Güneydoğu Anadolu	0.396	0.366	0.395	0.411	0.404	0.396	0.375	0.380	0.379	0.380	0.369

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

3-2-Türkiye'de Ücret Eşitsizliğinin Belirleyenleri

Ücret kavramı iktisadın en önemli konularından biri olarak sürekli tartışılagelmiştir. Yaşananlar ve tartışmalar göstermiştir ki emek piyasasında tek bir denge ücreti belirlenememektedir.

Türkiye'de fonksiyonel olarak gelir dağılımı 2015 gelir yaşam koşulu anketi sonuçlarına göre incelendiğinde ücret, maaş ve yevmiye gelirleri toplam gelir içinde %52,5'lik orana sahiptir. Bu sonuç ücrette yaşanan eşitsizliğin gelir eşitsizliğini diğer gelirlere göre daha fazla etkileyeceği düşünülmesine neden olmaktadır. Artan eşitsizlik tartışmalarıyla birlikte Türkiye'de ücret eşitsizliğinin detaylı şekilde irdelenmesi gerekmektedir. Özellikle emeğin niteliğinin ücret üzerine etkisini temel alan insan sermayesi modeli bu tartışmalarda önemli bir yer tutmaktadır. Diğer yandan çalışılan işyerinin ve işin özellikleri, çalışma koşullarındaki esneklik ve çalışanın demografik özellikleri ücreti etkilediği yazında yer almaktadır.

Bu çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nun yaptığı hane halkı işgücü anketi mikro veri seti kullanılmıştır. Temel insan sermayesi modeli olan eğitim ve deneyim değişkenlerinin yanı sıra çalışan çalışılan işteki esneklik, çalışılan sektör ile çalışanın demografik bazı özellikleri eklenerek model genişletilmiştir.

3-2-1-Literatür

Ücret tartışmaları iktisat yazınında önemli bir yer kaplamaktadır. Adam Smith Milletlerin Zenginliği kitabında ücreti, emeğin doğal ödülü olarak ifade etmektedir (Smith,2011: 73). Ricardo ise emeğin bir doğal fiyatı olduğunu söyleyerek bu doğal fiyatın, emekçilerin soylarını bir artırma veya azalmaksızın korumaya sağlayacak miktar olduğunu belirtmiştir (Ricardo, 2008: 60). Smith, ilkel dönem diye adlandırdığı birikimin olmadığı süreç içinde emeğin bütün ürününün işçiye ait olduğunu ifade ederek, emeğin bu dönemde ne sahibi ne de işvereni olmamasının bu duruma yol açtığını vurgulamıştır. Bu durumun toprağın sahiplenilmesi ve servet birikimiyle bozulduğunu ifade eden Smith'e göre, işçinin ücretinden toprak sahipleri tarafından rant, daha sonra da makine ve ekipman sahipleri tarafından kâr olarak kesilmektedir (Smith, 2011: 73-75). Smith'e göre bu düzende işçiler daha çok ücret, "ustalar" ise daha fazla kar elde etmek istemektedir bu ise karşılıklı olarak çıkar çatışmasına neden

olmaktadır (Smith, 2011: 76). Marx ise ücreti emek gücünün fiyatı olarak açıklamaktadır (Marx, 2008: 30). Marx ücretlerin işçilerle yani emek gücünü satanlarla emek gücünü alanlar yani kapitalistlerle yaşanan rekabete göre artıp azalacağını ifade etmektedir. Ayrıca emek gücünün üretim maliyeti ve emeğin kendini yeniden üretimi için gereken emek zamanda ücretin üzerinde etkilidir. Emek gücünün üretim maliyetini işçinin o işi öğrenmek için gerekli eğitim gibi giderlerdir. Örneğin işi öğrenmek için gerekli eğitim süresi ne kadar kısa ise emek gücünün maliyeti o kadar az olacaktır (Marx, 2008: 35).

İnsan sermayesi modeli Mincer (1957; 1958; 1962), Schultz (1960; 1961), Becker (1962; 1964) ve Chiswick (1974) tarafından çeşitli katkılar verilerek ücretin eğitim ve deneyimle ilişkisini ortaya koyan en önemli modeldir. Garry Becker (1962) kişisel gelirlerin beşerî sermayeye yapılan yatırım miktarına göre değişmekte olduğunu ve bireylerin yatırımın maliyet ve kazançlarını rasyonel olarak değerlendirerek beşerî sermayeye yatırım yapma kararı aldığını belirtmiştir. Schultz yaptığı çalışmada beşerî sermayeyi artırmanın gelir eşitsizliğini azaltmada önemli olduğunu ve beşerî sermayenin artırımı için kamunun eğitim harcamalarını artırmasının bir yol olabileceğini ifade etmiştir (Schultz, 1963: 65).

Eğitimin gelir dağılımı üzerinde etkisinin sınırlı olduğunu, sosyal sınıflar ve aile kökeninin daha etkin olduğunu yazan çalışmalarda mevcuttur. Bowles çalışmasında ailenin kökeninin ve sosyal sınıfının önemli değişkenler olduğunu ifade etmiştir. Bowles göre, eğitim ve gelir arasındaki ilişkinin ölçülmesinde özellikle sosyal sınıf ve aile kökenine dair ölçümlerin sınırlı kalmasının sonuçların eksik kalmasına neden olmaktadır (Bowles, 1972). Ayrıca getirilen eleştiri de insan sermayesi modelinin sadece emek arzı kısmını dikkate aldığı makroekonomik yapı, dağıtım, piyasa yapısı gibi emek talebini belirleyen unsurların göz ardı edildiği yönündedir (Bowles ve Gintis, 1975).

Son dönemlerde artan ücretler ve artan eşitsizliğin nedeni olarak emeğin niteliği ve eğitimi açıklayıcı neden olarak ortaya konmaktadır. Özelikle teknolojik değişmelerle birlikte küreselleşmenin de sonucu olarak gelişmekte olan ülkelerde emek daha nitelikli olarak talep edilmektedir (Wood, 1994). Eğitimli işgücüne talep,

gelişen teknoloji ve bilgisayar sistemleriyle birlikte 1980'lerin ortasından itibaren artmıştır. (David vd., 1998). Değişen teknolojik yapıyla birlikte hızlıca artan yetenekli ve eğitimli çalışan talebi bu grubun ücretlerinde bir artışa neden olmuş ve eşitsizliği arttırmıştır (Juhn vd., 1993). Daron Acemoğlu tarafından yapılan çalışmada ABD'de eğitimli ve yetenekli işgücüne olan ihtiyacın sürekli olarak arttığı ifade edilmiştir. Ayrıca gelişen teknoloji ve ticaret de bu talebi artıran etkenler olarak sıralanmaktadır. Özellikle nitelikli ve niteliksiz iş gücü arasındaki verimlilik farkı artıkça nitelikli işgücüne olan talebin arttığını ve bunun ücretlere yansıyarak eşitsizlik yarattığı vurgulanmıştır (Acemoğlu, 1999: 1277).

Diğer yandan emeği koruyan kurumlarda yaşanan dönüşümde ücrete etki etmiştir. 1980'lerle birlikte ücretliyi koruyan emek piyasası kurumlarının aşınmasıyla birlikte ücret eşitsizliği giderek artmıştır (John ve George, 1989; DiNardo vd., 1995; Katz, 1999). Sendikalaşma oranında yaşanan gerileme eşitsizlikteki artışın bir kaynağı olarak ifade edilmektedir (Autor vd., 2008: 311). Sendikalaşma ve eşitsizlik ilişkisini araştıran çalışmalar iki ana konuya odaklanmaktadır. Birincisi sendikalaşma vasıfsız ve mavi yakalı işçiler için ücretleri yükseltmekte, ikincisi toplu sözleşmeler ücretleri standardize etmektedir. Birinci durum, gruplar arası oluşan deneyim ve eğitim eşitsizliğini azaltmakta iken ikinci durum grup içi oluşan benzer özellikli işçilerin farklılıklarını azaltmaktadır (Western ve Rosenfeld, 2011).

ABD'de sendikalaşmadaki azalış değişen ekonomik koşullar ve değişen politik yapıyla açıklanabilmektedir (Farber ve Western, 2001; Freeman ve Medoff, 1984; Golfield, 1987). Özellikle sendikaların yaşanan ekonomik sorunlara yeterli tepkiyi verememesi ve istihdam artışının geleneksel imalat sanayi dışında gelişmesi bu azalışta önemlidir (Western ve Rosenfeld, 2011). Özellikle 1980'lerle birlikte gelişen yeni ekonomik düzenle, işverenler, işçi muhalefetine karşı sendikalarda yönetime müdahale etmişlerdir (Tope ve Jacobs, 2009; Hirsch, 2008). Bu müdahalelerle birlikte sendikaların ücret pazarlığındaki işçi lehine aldığı tutumlarda sapmalar meydana gelmiştir.

Ücrete etki eden önemli faktörlerden biri de iş deneyimidir. Yapılan çalışmalar da deneyim arttıkça ücretlerinde olumlu etkilendiği sonucu elde edilmiştir (Cotton,

1988). ABD'ye ilişkin yapılan çalışmada ise yaş ve deneyim ücretleri belli bir seviyeye kadar artırmakta ancak daha sonra ücretlerde azalmaya neden olmaktadır. Çalışmada eğitimin ücreti artırıcı etkisi olduğu ancak eğitimliler içinde de profesyonel meslek sahiplerinin daha fazla ücret aldığı sonucuna ulaşılmıştır (Blinder, 1973). Ancak yapılan diğer bir çalışmada ise yaş arttıkça işyerinde ayrımcılığın arttığı ve işverenin belli bir yaşın üstündeki işçileri işten ayrılmaya zorladığı sonucuna varılmıştır (Johnson ve Neumark, 1996).

Cinsiyet ile ücret arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar da kadınların erkeklere göre daha az ücret elde ettiği sonucuna varılmıştır (Aigner ve Cain, 1977; Johnson ve Lambrinos, 1985, Gardezebal ve Ugidos, 2000; Stanley, 1998; Grander ve Gstach, 2015). Liu ve arkadaşları tarafından Çin'e ilişkin yapılan çalışma da kadınların erkeklere göre ücretinin daha az olduğu, eğitimli kadınların ise kamu sektöründe özel sektöre göre daha fazla ücret aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Özel sektörde yaşanan rekabet ve esneklik, kamuya göre ücretlerin daha az olmasının nedenlerinden bazıları olarak ortaya konmuştur (Liu vd., 2000). Bangladeş'e dair yapılan çalışmada erkeklerin kadınlara göre daha fazla ücret aldığı ancak bu farkın yıllar itibariyle kapanmaya başladığı sonucuna ulaşılmıştır. Farkın kapanmasında eğitim ve iş başı deneyimin önemli bir yeri olduğu ifade edilmiştir (Ahmed ve McGillivray, 2015). Hindistan'a dair yapılan çalışmada ise kadınlar arasında da ücret farklılığın olduğu ortaya konmaktadır. Müslüman kadınların Hintli kadınlara göre daha az ücret aldığı bu durumun da toplumdaki sosyal katmanların etkisi olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca kadınlar için iş olanaklarının Hindistan'da arttığı ancak bu artışın eğitim seviyesi daha düşük olanlara avantaj sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (Sengupta ve Das, 2014).

Yapılan çalışmalarda ücret ile işyeri büyüklüğü arasındaki ilişkiyi inceleyenlerde mevcuttur. Yapılan bazı çalışmalarda, çalışan sayısı fazla olan işletmelerde ortalama ücretlerin daha az çalışanı olan işletmelere göre arttığı ifade edilmiştir (Brown ve Medoff, 1989; Idson ve Oi, 1999; Belfield ve Wei, 2004; Hettler, 2007). Bu durumun nedenlerinden biri olarak firma büyüdükçe piyasadan aldığı payın artması ve bu artışın da ücretlerde iyileşme olarak çalışana yansımış olmasıdır. Büyük firmaların ücretlerinin fazla olmasında denetim önemli bir etkendir. Büyük firmalar küçük firmalara göre daha rahat denetlenebilmekte dolayısıyla kayıtdışılık daha az

olmaktadır (Campell vd., 1999). Ayrıca büyük firmalar yaptıkları ileri teknoloji yatırımları nedeniyle daha üretken bir emek istemektedirler. Bu yüzden çalışanın ücretini artırarak verimliliği yükseltmeye çalışmaktadırlar (Belfield ve Wei, 2004; Winter–Ebmer, 2001; Dunne ve Schmitz, 1995).

1976-2004 yıllarını kapsayan verilerle Kosta Rika'da ki ücret eşitsizliğine dair yapılan çalışma da finansal deregülasyon ve ticari serbestleşmenin ücret eşitsizliğini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Obando, 2006). Şili'nin 1990-2006 yıllarındaki verilerinden yararlanılarak yapılan çalışma da ise 90'ların ortasına kadar sektörel ücret eşitsizliği artarken daha sonra azalma trendine girdiği belirtilmiştir. Bu azalmanın nedeni olarak finans sektöründe yaşanan dalgalanmalar gösterilmiştir (Spagnolo vd., 2008). İrlanda'ya ilişkin yapılan çalışma da ise eğitimli işgücü talebinde ki artış ve sendikal yapıdaki bozulmanın, ücret eşitsizliğini artırıcı etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır (Barett vd., 1999).

3-2-3-Türkiye'de Ücret Eşitsizliği

Türkiye'de ücretle ilgili önemli sayıda çalışmada iktisat yazınında mevcuttur. Yapılan bazı çalışmalarda özellikle 70'li yıllarda imalat sanayinde reel ücretlerde artış meydana geldiği belirtilirken, neoliberal politikaların hayata geçirildiği 1980lerle birlikte imalat sanayinde reel ücretlerde gerileme yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır (Erdil, 1996; Voyvoda ve Yeldan, 2001; Memiş, 2008). Neoliberalizmle birlikte artan finansal sektör geliri ve kırsal kesimden şehirlere yönelimle birlikte şehirlerde artan gelir yoğunluğu ücret eşitsizliğinde genel bir artışa neden olmuştur (Elveren, 2010). Türkiye ekonomisinin 1989'de ki finansal deregülasyon ile birlikte tamamen açık ekonomi koşullarına girmesiyle emek piyasasında ciddi dönüşümler yaşanarak ücretlerde ve istihdamın yapısında değişimler meydana gelmiştir (Taştan ve Akar, 2013: 19).

1950-2001 yılları arasında kamu ve özel sektörde ücret ve verimlilik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmada kamuda ücretlerin verimlilik üzerinde bir etkisi olmadığı ancak özel sektörde ücretler ile verimliliğin yüksek ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bulunan sonuçlara göre özel sektörde verimlilik artışına ücret artışının olumlu yansıyacağı genellemesine ulaşılmaktadır (Türedi ve Terzi, 2009). Elveren

tarafından 2010 yılında yapılan çalışmada bölgeler arası ücret eşitsizliğin artığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun en önemli nedeni olarak Elveren imalat sanayinin sadece belli bölgelerde yoğunlaşmasını ve bölgelerde yaşanan uzmanlaşmayı ifade etmektedir (Elveren, 2010: 68).

Türkiye'de ücret eşitsizliğini 1980-2001 arası verilerle inceleyen Elveren ve Galbraiht (2009) çalışmasına göre ülkede Doğu Batı arasında ücretler arasında farklılık olduğu ve batıdaki ücretlerin daha fazla olduğu belirtilmiştir. Çalışma ayrıca neo-liberal dönemin hem sektörler arasında hem de bölgeler arasında ücret eşitsizliğini artırdığını ifade etmiştir. Türkiye'ye ilişkin yapılan diğer bir çalışmada ise artan yüksek büyüme oranları ile birlikte ticari açıklığın ücret eşitsizliğini artırdığı ileri sürülmüştür (Elveren vd., 2012). Türkiye'ye ilişkin yapılan çalışmada, çalışan özellikleri sabitken, firma büyüklüğü ücretler üzerinde pozitif bir etki yaratmaktadır. Ancak çalışmada 2002 yılından 2008 yılına ücretlerde bir yakınsama olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma bu yakınsamaya, artan özelleştirmeyle birlikte kamunun piyasadaki etkisinin azalması ve piyasada ücretlerin belirlenmesinin neden olduğunu belirtilmiştir (San, 2012). Kadın ve erkekler arasında ülke genelinde ücretlerde erkekler lehine farklılık mevcuttur. Bu farklılığın nedenini Urhan ve Etiler eşit işe eşit ücret ödenmemesi ve kadınların daha çok düşük işlerde yoğunlaşmasını göstermektedir (Urhan ve Etiler, 2011).

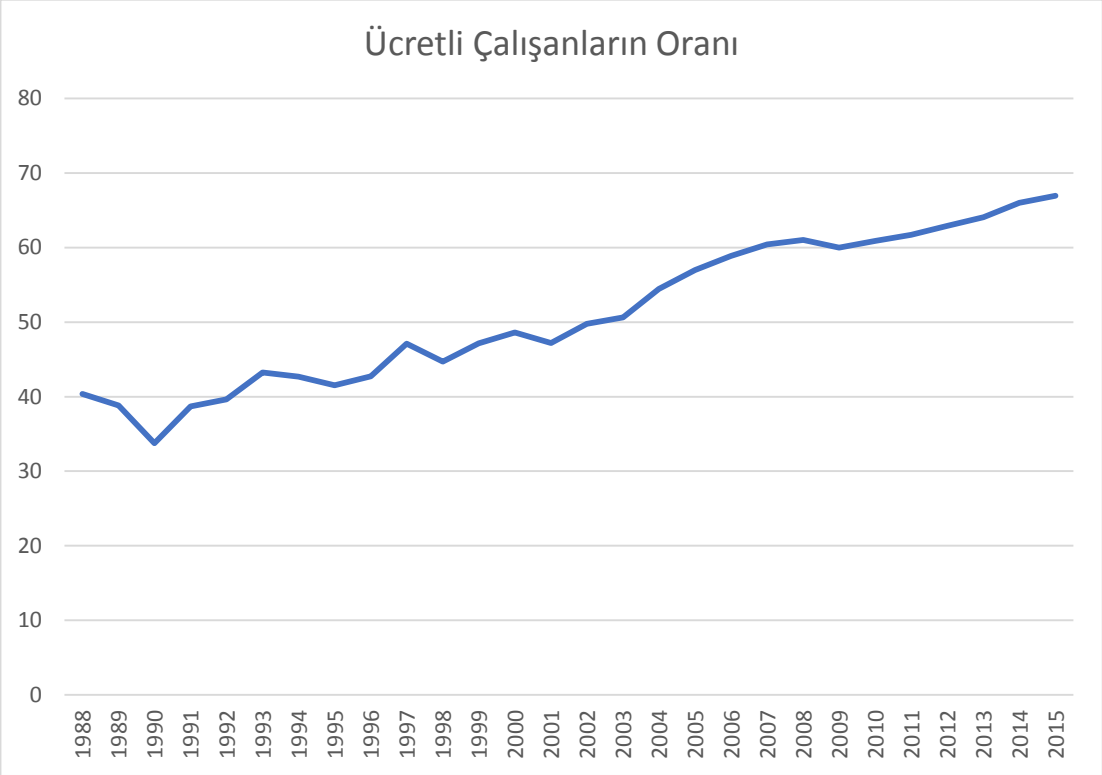
Ücretle ilgili alan araştırmaları ücrette meydana gelen değişimleri anlamak açısından önemli katkı sağlamaktadır. Bursa organize sanayi bölgesinde tekstil işçileri üzerine yapılan araştırmada kadınların erkeklere göre daha az ücret aldığı hatta kadınların asgari ücretten daha az aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada erkeklerin kadınlara göre daha yüksek ücret almasına rağmen bu ücretin tatmin edici düzeyde olmadığı ifade edilmiştir (Duruoğlu, 2007). Gaziantep üzerine yapılan çalışmada 257 işverenden toplanan datalar kullanılmıştır. Bu çalışmaya göre ücretlerin belirlenmesinde cinsiyet en önemli etken olarak göze çarpmaktadır. Cinsiyet dışında politik, dinsel, kültürel ve işverene yakınlıkta ücretler üzerinde etkin rol almıştır. Çalışmada kadınların daha az ücret almasında kadınların kalifiye eleman olarak işgücü piyasasında yeterince yer almaması da etki etmektedir (Özkan ve Özkan, 2010).

Türkiye'de imalat sanayinin merkezi olan Doğu Marmara bölgesinde ücretler diğer bölgelere göre daha fazladır. Türkiye'ye ilişkin yapılan bu çalışmada özellikle kriz dönemlerinde ücret eşitsizliğinin artığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma eşitsizliğin artmasını özel sektördeki ücret esnekliğine ve kriz dönemiyle beraber bazı sektörlerde yaşanan daralmaya bağlamaktadır. Çalışma ayrıca imalat sanayi merkezli analiz yapıldığında bölgeler ve sektörler arasında eşitsizliğin azaldığını ancak hizmetler sektörü dahil edildiğinde ise bölgeler arası eşitsizliğin artığı vurgulanmıştır (Taştan ve Akar, 2013). İstanbul için yapılan çalışmada ise kadınların erkeklere göre sanayi ve hizmet sektörlerinde daha az ücret aldığı sonucuna ulaşılırken, kadın ve erkeklerde eğitim ve deneyimin ücretlere pozitif yönlü etki ettiği bulunmuştur (Onuk, 2017). 2015 yılında Çelik ve Selim tarafından yapılan çalışmada özel sektörde çalışanların ücreti üzerinde eğitim ve deneyimin anlamlı bir etki yaptığı, bu etkinin kadınlarda daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çelik ve Selim, 2015).

3-2-5-Ücretli Çalışanların Tanımlayıcı Dağılımı

Ücretli çalışanların cinsiyet, yaş, eğitim, çalıştığı işyerinin büyüklüğü, çalışma şekli, toplu iş sözleşmesinin varlığı ve idari sorumluluğa göre oranlarını ve bu pozisyonlarda aldıkları brüt ücretleri içeren grafikler aşağıda yer almaktadır. Aşağıda yer alan grafik 1'de 1988 yılından 2015 yılına kadar toplam istihdam içerisinde ücretli çalışanların oranı yer almaktadır.

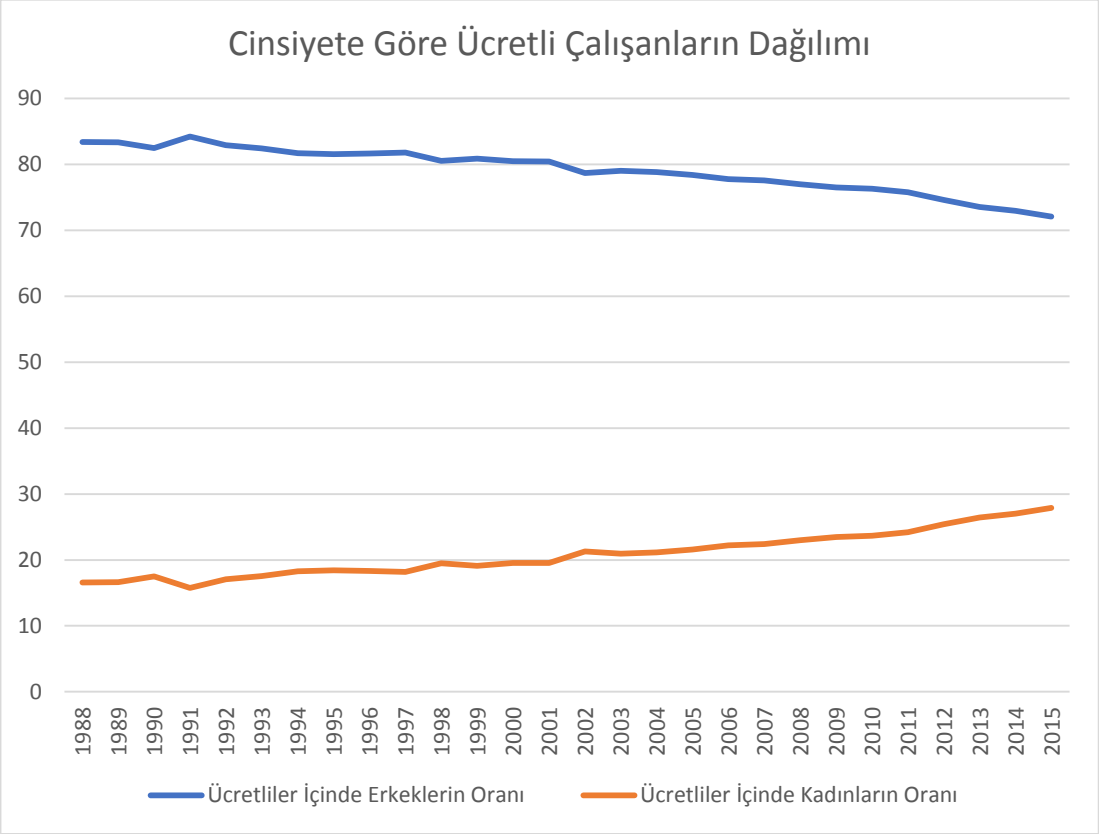
Grafik 3.3: Toplam İstihdam İçerisinde Ücretli Çalışanların Oranı

Kaynak: TÜİK

Grafik 3.3'e göre 1988 yılından 2015 yılına kadar ücretli çalışanların oranı genellikle artmıştır. 1988 yılında toplam istihdam içerisindeki ücretli çalışan oranı%40,3 iken bu oran 2015 yılında %67 civarına çıkmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere istihdamın üçte birini ücretli çalışanlar oluşturmaktadır. Aşağıda yer alan grafik 3-2-2 'de ücretli çalışanların cinsiyete göre ayrımı yer almaktadır. 1988 yılında ücretli çalışanların %83,4'ü erkek iken, kadınlar ise ancak %16,6'lık bir kısmı temsil etmektedir. 2015 yılında ise kadınların payı artarken erkeklerde azalma meydana gelmiştir. Kadınların ücretli çalışanlar içindeki oranı 2015 yılında %27,9'a çıkarken erkeklerde bu oran %72,1'e düşmüştür.

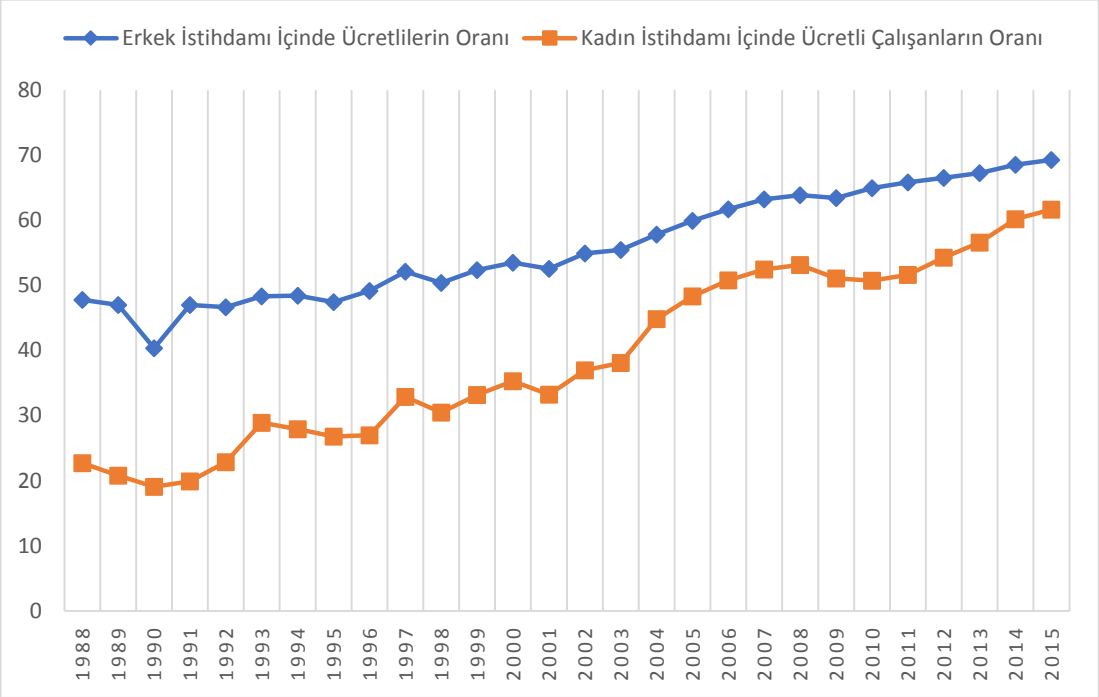
Grafik 3.4: Ücretli Çalışanların Cinsiyete Göre Dağılımı

Kaynak: TÜİK

Grafik 3.4 ise kadın ve erkek istihdamında ücretli çalışanların oranını göstermektedir. Grafikte de görüldüğü üzere kadın ve erkeklerde ücretli çalışma oranı 1988 yılından itibaren genellikle artmıştır. 1988 yılında erkek istihdamı içerisinde ücretli çalışanların oranı %47,8 iken bu oran 2015 yılında %69,3'e çıkmıştır. Kadınlarda ise aynı dönemde ücretli çalışan oranı %22,8 iken %61,6 civarındadır. Buna göre ücretli çalışan oranında kadınlardaki artış erkeklere göre daha fazladır. Emek piyasasının değişen yapısı ile birlikte özellikle tarımda yaşanan dönüşüm ve artan kentleşme, kadınların emek piyasasında daha fazla yer bulmasına olanak tanımakta bu da ücretli çalışan oranına yansımaktadır.

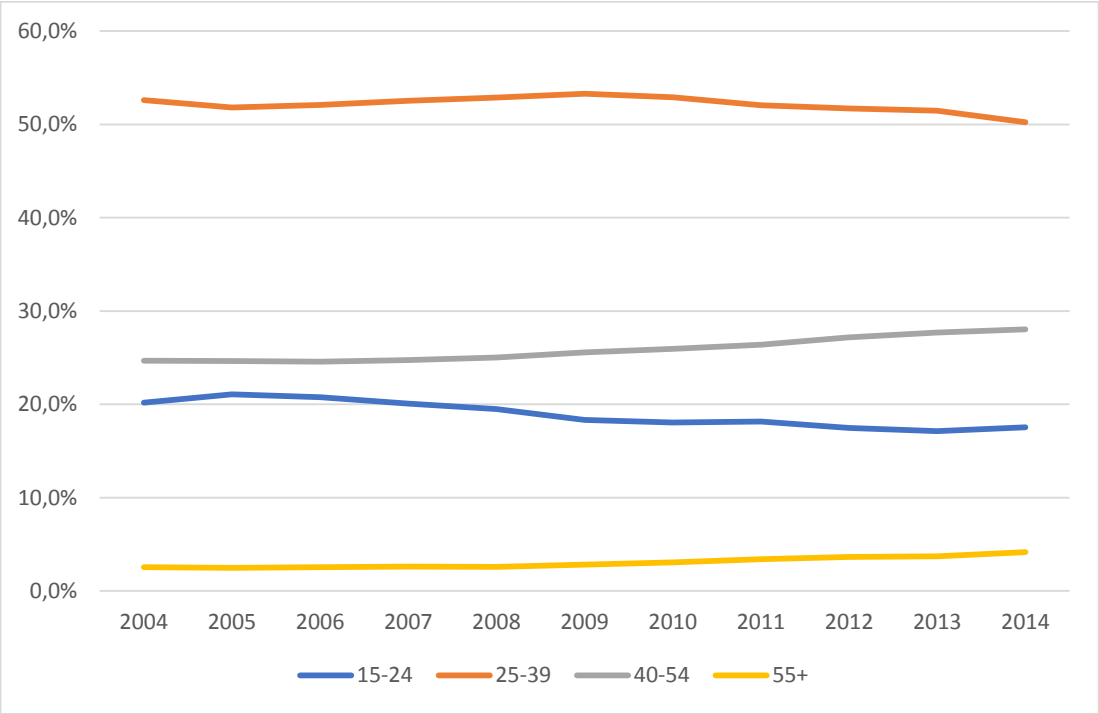
Grafik 3.5: Kadın ve Erkek İstihdamında Ücretli Çalışma Oranı

Kaynak: TÜİK

Grafik 3.6 ücretli çalışanların yaş gruplarına göre dağılımını göstermektedir. Grafik incelendiğinde ücretli çalışanlar içerisinde 15-24 yaş aralığının ağırlığı 2004 yılından 2014 yılına kadar sürekli azalmıştır. Bu dönemde 55 yaş üstü grubun ücretli çalışanlar içerisindeki payı ise sürekli artmıştır. Aynı dönemde 40-54 grubunda artış yaşanırken 25-39 yaş aralığının payında ise az da olsa bir azalma eğilimi göze çarpmaktadır. Cinsiyet ayrımına göre yaş gruplarının ücretli çalışanlar içerisindeki oranları incelediğinde 15-24 yaş aralığının 2004 yılında kadınlardaki payı %29,9'dur. Bu grubun 2004 yılında erkeklerdeki oranı ise %17,6'dır. 2014 yılında ise aynı yaş grubunun kadınlar içindeki payı %20,1'e erkekler içindeki payı ise %16,6'ya gerilemiştir. Bu yaş grubunun payındaki azalış sadece ücretli çalışanlarda değil işveren, ücretsiz aile işçisi ve kendi hesabına çalışanlarda da görülmektedir. Bunun en önemli nedeni 12 yıllık zorunlu eğitime geçiş ve artan üniversite sayısı ile birlikte bu yaş grubunun daha fazla eğitime yönelmesidir. Diğer yandan hem kadınlarda hem de erkeklerde 55 ve üstü yaş grubunun ücretli çalışanlar içerisindeki payı artmıştır. Bu artışın nedenlerinden biri, değişen emeklilik sistemiyle birlikte emeklilikte artan yaş kriteri ile açıklana bilmektedir.

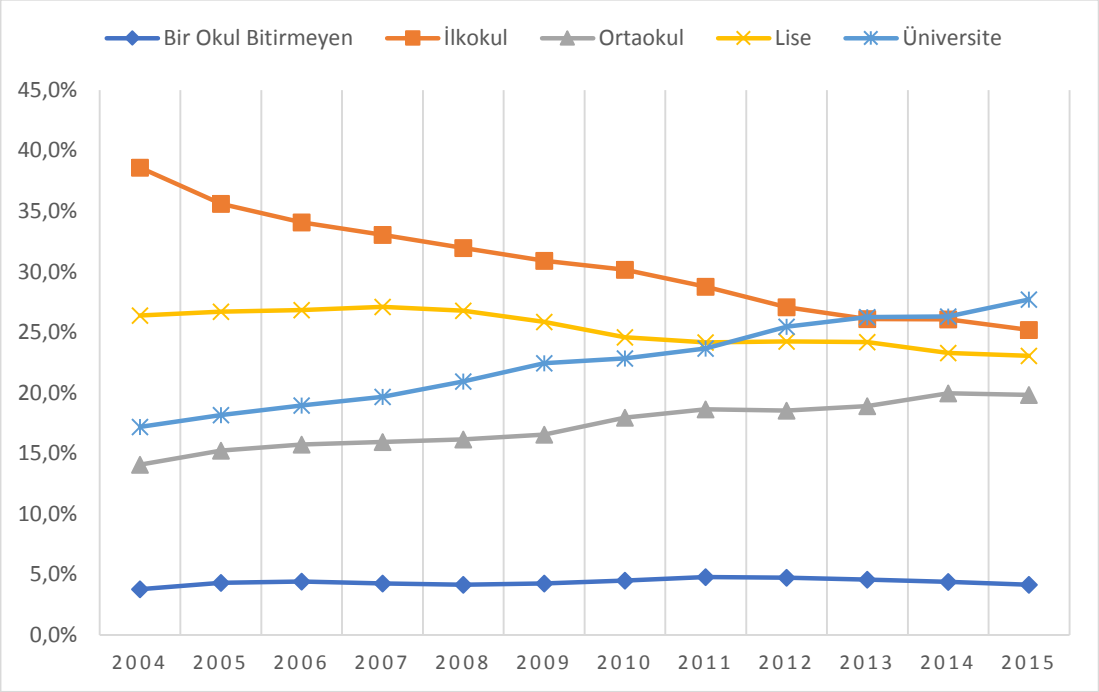
Grafik 3.6: Ücretli Çalışanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Kaynak: TÜİK

Grafik 3.7 ücretli çalışanların en son bitirdikleri eğitim seviyelerine göre oranını göstermektedir. Ücretli çalışanların eğitim durumuna göre dağılımını gösteren grafik 3-2-5 Türkiye emek piyasası hakkında önemli değişimleri göstermektedir. 2004 yılında ücretli çalışanlar içerisinde bir okul bitirmeyenlerin oranı %3,8, ilkokul mezunlarının oranı %38,6, ortaokul mezunlarının oranı %14,1, lise mezunlarının oranı %26,4 ve üniversite mezunlarının oranı ise %17,2'dir. 2015 yılına geldiğimizde bir okul bitirmeyenlerde az bir artış meydana gelerek %4,2 çıkmıştır. İlkokul mezunlarında ise dramatik bir düşüş olmuş ve oran %26,1'e gerilemiştir. Ortaokul mezunlarında ise %6 civarında bir artış meydana gelerek oran %19,8'e çıkmıştır. İlkokul mezunlarında yaşanan azalmada 8 yıllık zorunlu eğitimle beraber ilkokul mezunlarının oranın azalması önemli bir nedendir. Bu azalışın bir kısmı ortaokul mezunlarının oranına etki etmiştir.

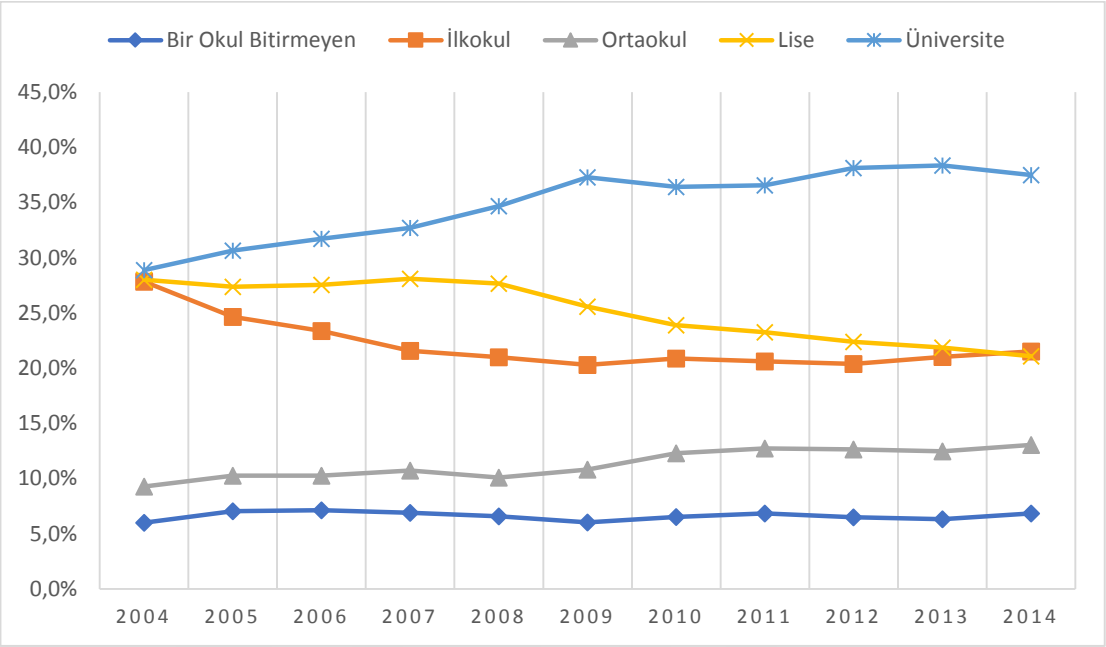
Grafik 3.7: Ücretli Çalışanların Eğitim Seviyesine Göre Oranı

Kaynak: TÜİK

Grafiği incelemeye devam ettiğimizde lise mezunlarının oranında 2008 yılına kadar yatay bir seyir görülmektedir. 2008 yılından 2015 yılına kadar ise 3 puan civarında bir azalışla lise mezunlarının oranı %23 civarında gerçekleşmiştir. 2004 yılından 2015 yılına ücretli çalışanlar içerisinde üniversite mezunlarının oranında ise sürekli bir artış meydana gelerek 2015 yılında %27,7'ye ulaşmıştır. Lise mezunları oranında 2008 yılından başlayan azalmada 2006 yılından itibaren her ile bir üniversite açılma politikası önemli rol oynamıştır. Özellikle yeni açılan devlet üniversiteleri ve giderek artan vakıf üniversitesi sayısı üniversiteli olmayı kolaylaştırmıştır. Birçok lise mezunu genç daha kolay üniversiteli olmasıyla birlikte bu gençler geçici olarak emek piyasasından çekilmiş lise mezunlarının istihdam içindeki oranı azalmıştır. Üniversiteli oranındaki artışta ise liseli oranını azaltan etken bir neden olmuştur. Diğer yandan sektörel bazda değişen Türkiye emek piyasasının daha eğitimli nüfus talep etmesi de başka bir etkendir.

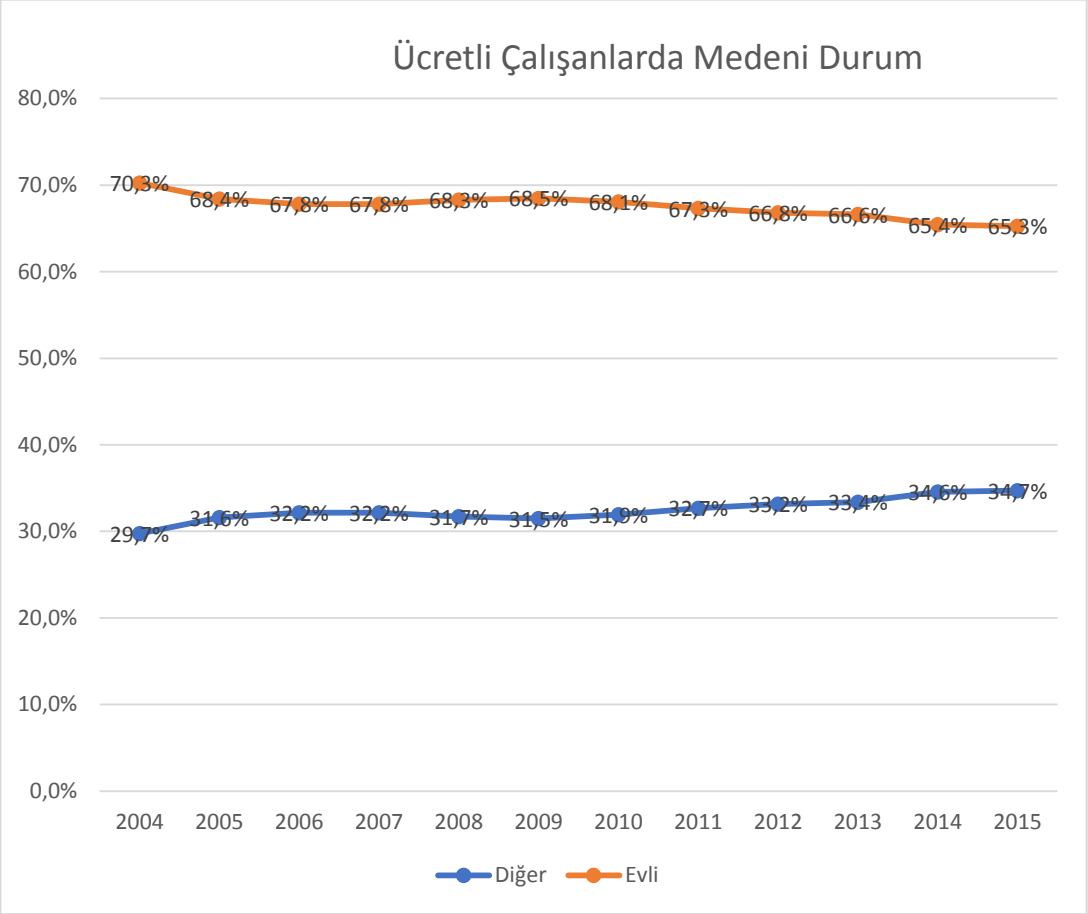
Grafik 3.8: Ücretli Kadın Çalışanların Eğitim Seviyesine Göre Oranı

Kaynak: TÜİK

Yukarıda yer alan grafik 3.8 ücretli çalışan kadınların eğitim seviyelerine göre oranı göstermektedir. Grafiğe göre ücretli çalışan kadınlarda üniversite mezunları 2004-2014 yıllarında en fazla paya sahiptir. Lise mezunu kadınlarda ise 2004 yılından 2014 yılına azalış eğilimi gözükmektedir. Bu azalışın bir kısmı daha önce bahsettiğimiz kolaylaşan üniversite eğitimi ile açıklanabilmektedir. Diğer yandan kadınlarda bir okul bitirmeyenlerin ücretli çalışanlar içindeki payıysa 2004 yılında %6 iken 2014 yılında %7'dir. İlkokul mezunlarının oranında geneldeki gibi azalma olurken ortaokul mezunlarının oranında da geneldeki gibi artış gözükmektedir. Grafiğe göre lise ve üniversite mezunu olmak kadınların ücretli olarak çalışma olasılığını arttırmaktadır.

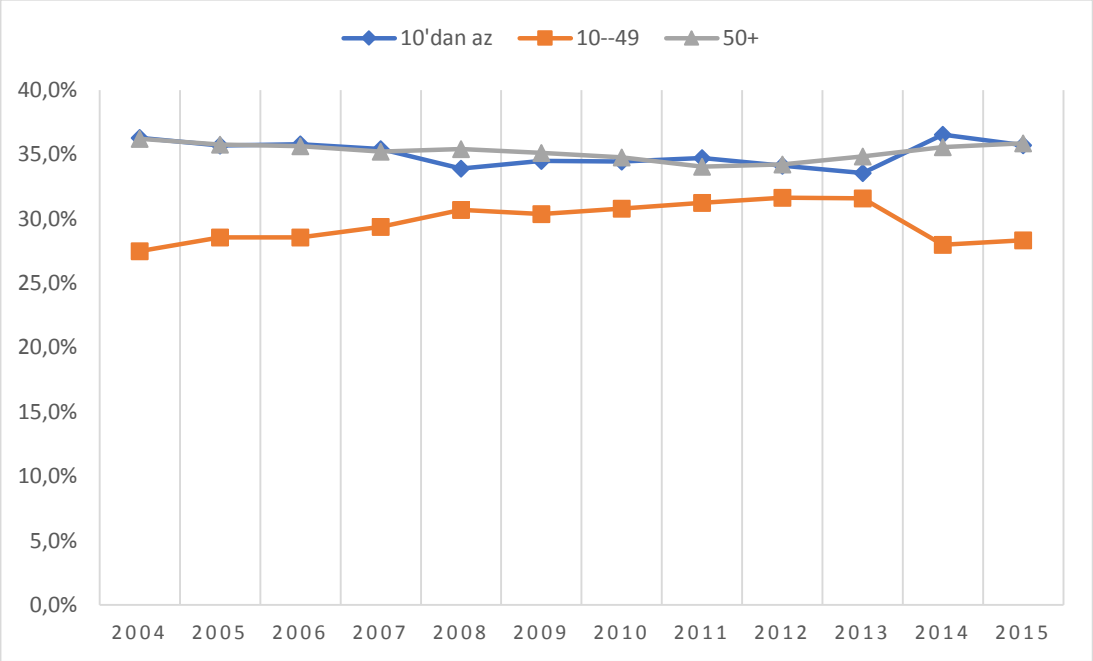
Grafik 3.9: Ücretli Çalışanların Medeni Durumu

Kaynak: TÜİK

Yukarıda yer alan grafik ücretli çalışanların medeni durumlarına göre dağılımını göstermektedir. 2004 yılında ücretli çalışanların %70,3'ü evli iken, %29,7'si evli değildir. 2015 yılına gelindiğinde ise ücretli çalışanlar içerisindeki evli olanların oranı %65,3'e gerilerken, evli olmayanların oranı ise %34,7'ye yükselmiştir. Cinsiyet ayrımına göre bakıldığında ise 2004 yılında ücretli çalışan kadınların yarısı evliyken, erkeklerde ise evli olanların oranı %75 civarındadır. 2014 yılında ise ücretli çalışan kadınların %57'si evliyken erkeklerde bu oran %68,5'e gerilemiştir.

Grafik 3.10: Ücretli Çalışanların Firma Büyüklüğüne Göre Dağılımı

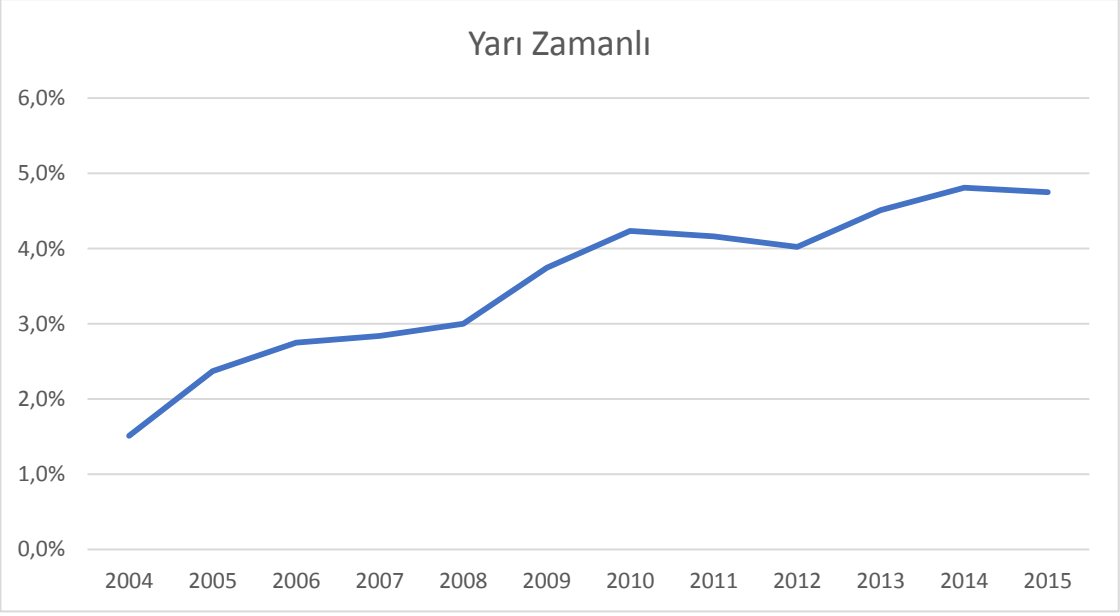
Kaynak: TÜİK

Grafik 3.10 ücretli çalışanların çalışan sayısına göre dağılımını göstermektedir. 2004 yılında 10'dan az çalışanı olan işyerlerindekilerin ücretli çalışanlar içerisindeki oranı %36,3 iken 50 ve daha üstü çalışana işyerlerindekilerin oranı ise % 36,2'dir. 2015 yılında ise ücretli çalışanlar içerisinde 10'dan daha az çalışanı olan işyerlerindekilerin oranı %35,7 iken 50 ve üstü olanların oranı ise %35,9'dur. Bu oranlara göre yıllar içerisinde firma büyüklüğüne göre dağılımda hafif dalgalanmalar dışında yatay seyir gözlenmektedir. Ücretli çalışanların eğitim seviyeleri ile çalıştıkları işyerindeki çalışan sayısına göre dağılımına bakıldığında eğitim seviyesi artıkça ücretli çalışanların 50 ve üzeri çalışana sahip firmalarda çalışma oranı da artmaktadır. Örneğin 2004 yılında bir okul bitirmeyen ücretli çalışanların %58,5'i 10 ve daha az çalışanı olan firmalarda istihdam edilmektedir. Bu oran aynı yıl için üniversite mezunlarında %11,8'dir. Aynı yılda üniversite mezunlarının %49,8'i 50 ve daha üstü çalışanı olan işyerlerinde çalışmaktadır. Yıllar itibariyle baktığımızda ise bir okul bitirmeyen ücretli çalışanların 10'dan az çalışana sahip işyerlerindeki istihdam oranında artış olmuştur. 10 ve üstü yerlerde çalışanların oranında ise azalış olmuştur. Ücretli çalışan üniversite mezunlarının da 2014 yılında 10 ve daha az çalışanı olan

yerlerdeki oranı %17.7 iken 50 ve daha üstü çalışanı olan yerlerdeki oranı %52,2'dir. Buna göre ise üniversite mezunlarında en alt ve en üst grupta bir artış olurken 10-49 arası çalışan istihdam eden yerlerdeki üniversite mezunu oranı ise azalmıştır.

Aşağıda yer alan grafik ücretli çalışanlar içerisindeki yarı zamanlı çalışanların yıllar itibariyle oranını göstermektedir. 2004 yılından 2015 yılına kadar bazı yıllarda yaşanan hafif düşüşler dışında ücretli çalışanlar içerisindeki yarı zamanlı çalışanların oranı artış göstermiştir. 2004 yılında %1,5 olan ücretli çalışanlar içerisindeki yarı zamanlı oranı 3 kattan biraz fazla artarak 2015 yılında %4,7'ye çıkmıştır. Bu artışın nedenlerinin başında emek piyasasında artan yarı zamanlı çalışmanın payı gelmektedir. 2004 yılında toplam istihdam içerisindeki yarı zamanlı çalışanların payı %3 civarındayken 2011 yılında bu oran %12 olarak gerçekleşmiştir. Toplam istihdam içerisindeki ücretli çalışanların ağırlığı düşünüldüğünde ücretli çalışanlar içerisindeki yarı zamanlı çalışmanın artması kaçınılmaz bir sonuçtur.

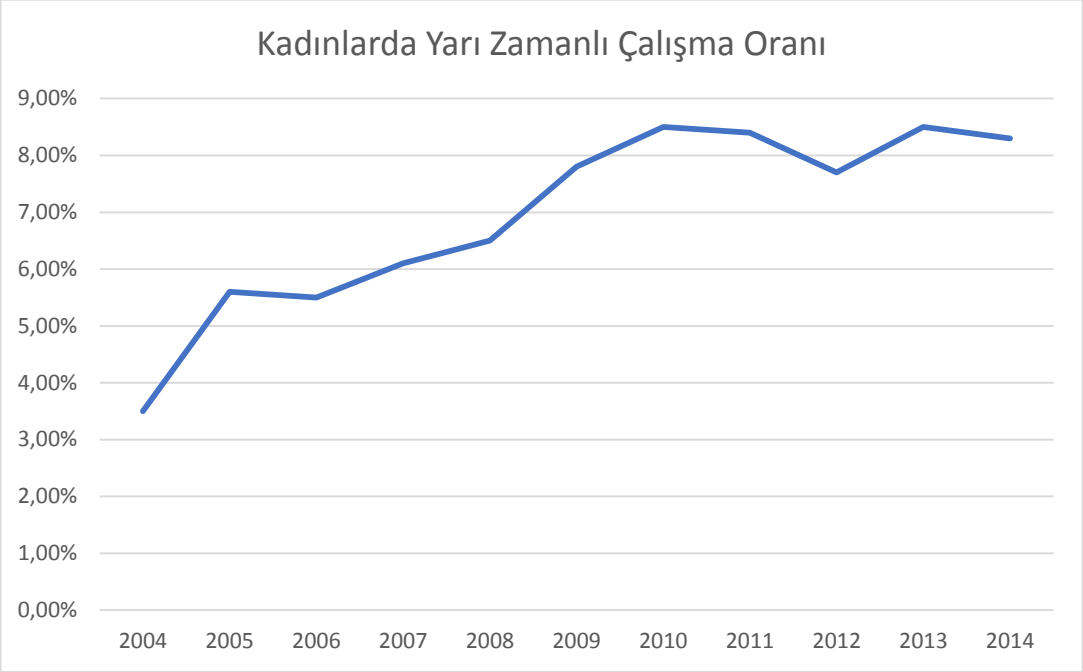
Grafik 3.11: Ücretli Çalışanlar İçerisinde Yarı Zamanlı Çalışanların Oranı

Kaynak: TÜİK

Grafik 3.12'de ücretli çalışan kadınlarda yarı zamanlı çalışma oranı yer almaktadır. Grafiğe göre ücretli çalışan kadınlarda yarı zamanlı çalışma oranı genele göre daha fazladır. 2004 yılında ücretli çalışan kadınların %3,5'i yarı zamanlı istihdamdayken 2014 yılında bu oran %8,3'e çıkmıştır.

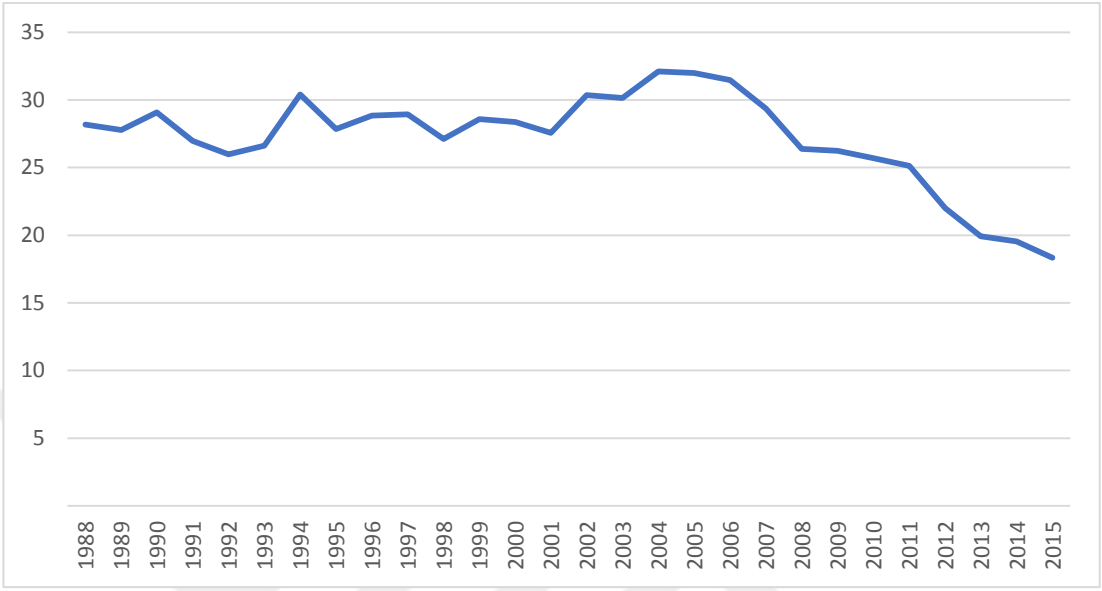
Grafik 3.12: Ücretli Çalışan Kadınlarda Yarı Zamanlı Çalışma

Kaynak: TÜİK

Ücretli çalışanların, yarı zamanlı çalışmasına eğitimin etkisi çapraz tablolarda incelediğinde ise üniversite eğitimini tamamlayan kategoriye kadar yarı zamanlı çalışma oranı azalmakta ancak üniversite eğitimi alanlarda bu oran lise eğitimlilerden fazladır. 2004 yılında bir okul bitirmeyen ücretli çalışanların %3,8'i yarı zamanlı işte çalışırken, lise eğitimli ücretli çalışanlarda bu oran %1'dir. Üniversite eğitimli ücretli çalışanlarda ise bu oran %1,8'dir. 2014 yılında ise yarı zamanlı çalışanların ücretli çalışanlar içindeki oranı tüm eğitim seviyelerinde artmıştır. 2014 yılında bir okul bitirmeyen ücretlilerin %8,7'si yarı zamanlı bir işte çalışırken, lise mezunlarında bu oran %3, üniversite mezunlarında ise %4,2'dir. 2015 yılında Güneş ve Acun tarafından yapılan çalışmada da kadınların erkeklere göre daha fazla yarı zamanlı çalışma olasılığı olduğu, yine en alt ve en üst eğitim seviyelerinde olanların diğer eğitim seviyelerine göre daha fazla yarı zamanlı istihdam edilme olasılığında olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Güneş ve Acun,2015).

Grafik 3.13: Ücretli Çalışanlar İçerisinde Sosyal Güvencesi Olamayanların Oranı

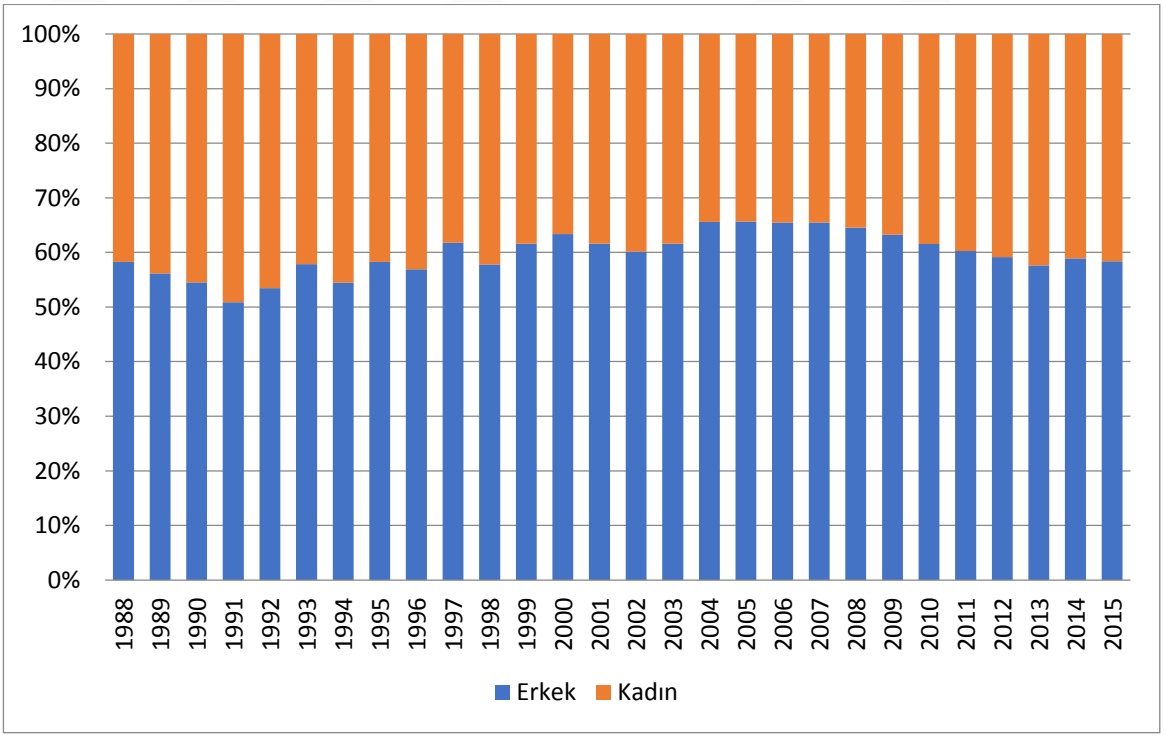
Kaynak: TÜİK

Ücretli çalışanlar içerisinde sosyal güvencesi olmayanların oranı grafik 3.13'de yer almaktadır. 1988 yılında %28 olan oran 2004 yılında %32 civarına çıkmıştır. Bu aralıkta dalgalı seyreden oran 2004 yılından itibaren azalmıştır. 2015 yılında ücretli çalışanlar içerisinde sosyal güvencesi olmayanların oranı %18,3'e gerilemiştir. 1988 yılında kayıtlı çalışanların toplam istihdam içindeki payı %42 iken kayıtsız çalışanların oranı ise %58'dir. 2015 yılına gelindiğinde kayıtlı çalışanların oranı %66,5'e ulaşırken, kayıtsızların toplam istihdam içindeki oranı %33,5'e gerilemiştir. Bu azalışta emek piyasasının değişen yapısı önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye emek piyasasında 1988 yılında tarımda çalışanların toplam istihdamdaki payı %46 iken 2015 yılında bu oran %20'ye gerilemiştir. Tarımda çalışanların ağırlığını ücretsiz aile işçileri oluşturmaktadır. Tarım istihdamındaki azalma ücretsiz aile işçilerinin toplam içindeki payını da azaltmıştır. Bu durum da kayıt dışı istihdamda azalmaya neden olan etkenlerden biridir. Tarımdaki bu azalış 2000 krizinden sonra tarıma yönelik alınan tedbirlerle daha hızlanmıştır. Krizle birlikte krizin etkisinin azaltılması amacıyla sübvansiyonların azaltılması, tütün gibi bazı tarımsal ürünlerin ekim alanlarının sınırlandırılması çözülmeyi daha da hızlandırmıştır (Lordoğlu, 2006:30). 2001 yılında tarım istihdamı %37 iken krizden sonra tarıma yönelik alınan kararlar

sonucunda 2004 yılında %29'a inmiştir. Hızlı çözülmeyle birlikte tarımda istihdam edilenler işlerini ve üretim araçlarını kaybederek kentlere göç etmiş ya da işsiz kalmışlardır (Göztepe,2012:53). Tarımdaki bu çözülmeyle birlikte azalan ücretsiz aile işçiliği kayıt dışı istihdamında azalmasına neden olan faktörlerden biridir. Kentli çalışan sayısının artması da ücretli çalışmanın artışına neden olmuştur. Ücretli çalışanların ücretsiz aile işçiliğine göre daha kurumsal ve denetimi kolay yerlerde çalışıyor olması da kayıtlılığın artmasının diğer bir nedenidir.

Ücretli çalışanları eğitim seviyesi ve herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlılık durumuna göre incelediğimizde eğitim seviyesi artıkça kayıtlılık oranıda genellikle arttığı görülmektedir. Örneğin 2014 yılında bir okul bitirmeyen ücretli çalışanların %34,3'ü sosyal güvenlik kurumuna kayıtlıyken bu oran üniversite mezunlarında %97,1'e çıkmıştır. Eğitim seviyesindeki artış çalışanın belirsiz gelecek yerine daha güvenceli bir gelecek beklentisini tetiklemekte ve çalışılan işin güvenceli olması sonucunu doğurmaktadır.

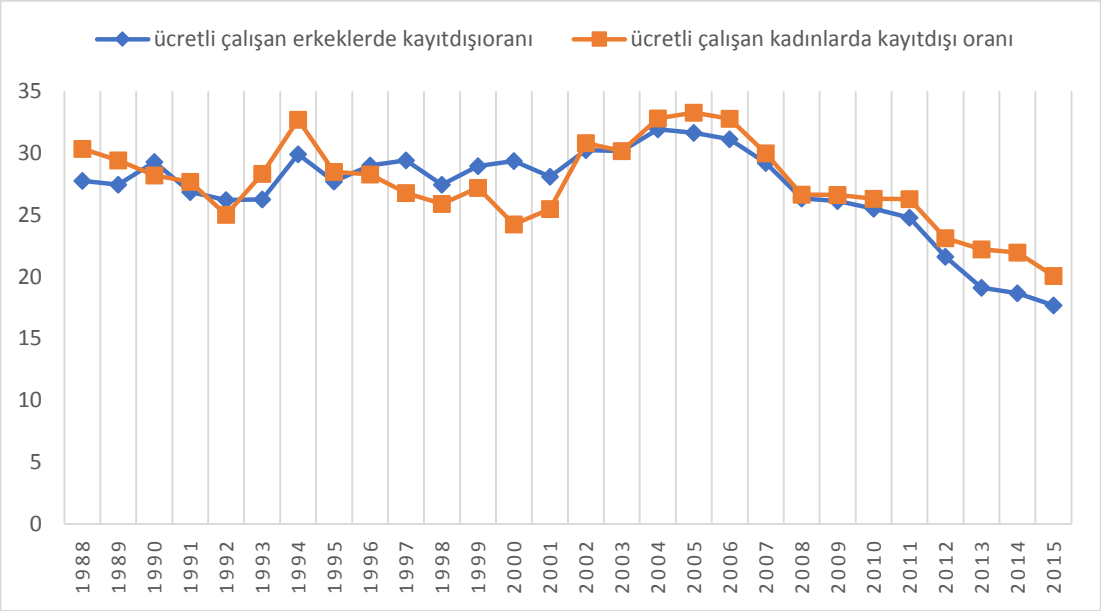
Grafik 3.14: Cinsiyet ayrımına göre kayıtdışı istihdam oranı

Kaynak: TÜİK

Kayıt dışı istihdamın cinsiyet ayrımına göre gösteren grafiğe göre kayıt dışı istihdam içinde erkeklerin payı kadınlara göre daha fazladır. Kadınlarda kayıt dışı çalışma oranı gelişmekte olan ülkelerde erkeklere göre daha fazladır (Chen, 2007: 6). Türkiye emek piyasasında erkek istihdamı kadın istihdamından fazla olmuştur (Gül vd., 2009: 136). Bu da erkeklerin kayıt dışı istihdamdaki payının kadınlara göre daha fazla olmasının nedenidir. Ancak grafik dikkatle incelendiğinde kadınların kayıt dışı istihdam içindeki payları 2000 yılından itibaren, bazı yıllar hariç, genellikle artmış ve 2013 yılı itibariyle %40'ın üstüne çıkmıştır. Kadınların toplam istihdamı içinde kayıt dışı olan kadınların payı incelediğinde durum çok daha kötüdür. İstihdam edilen kadınların yaklaşık %46'sı 2015 yılı itibariyle kayıt dışı çalışmaktadır. Bu oran erkeklerde %28 civarındadır. TÜİK verilerine göre kadınların iş gücüne katılma hızının giderek artmış ve artışta kadınların istihdam içindeki payına yansımaktadır. Ancak %30 bandındaki iş gücüne katılım oranı diğer ülkelerle kıyaslandığında çok gerilerdedir. Çoğunluğu erkeklere göre daha vasıfsız olan kadın nüfusu çalıştığı zaman alacağı ücret ile çocuk bakımı için yapacağı masraf kıyaslandığında iş gücüne katılmamayı yeğlemektedir (Ansal vd., 2000: 57). Katıldığı zaman da vasıfsızlıktan dolayı kayıtsız işlerde tercih edilmektedir.

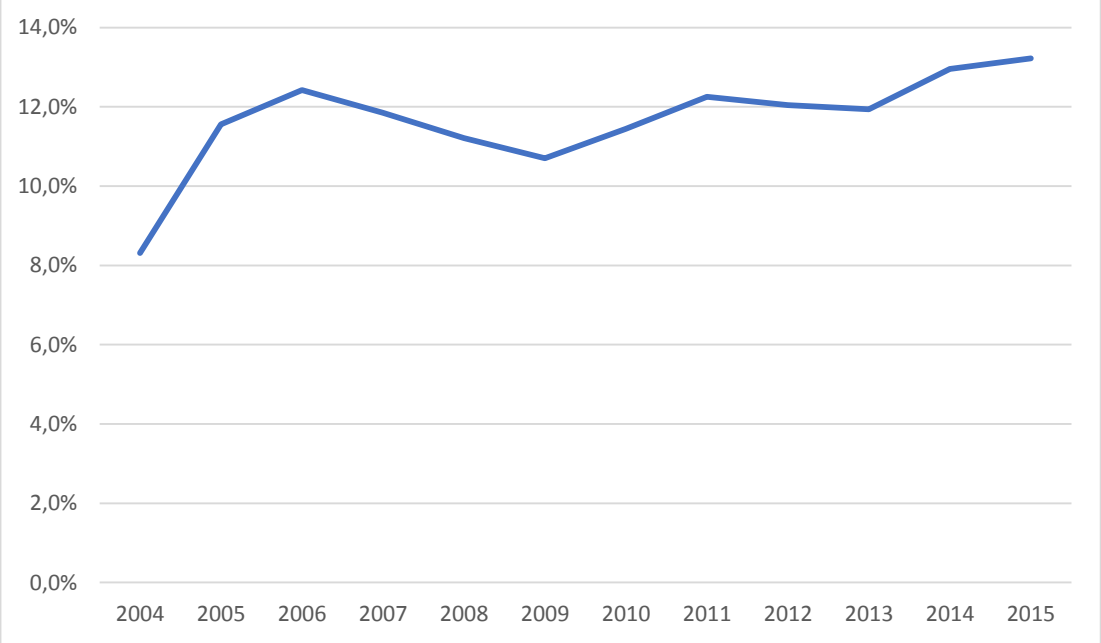
Grafik 3.15: Ücretli çalışanlarda cinsiyet ayrımına göre kayıt dışı istihdam

Kaynak: TÜİK

Grafik 3.15 ücretli çalışanlarda cinsiyet ayrımına göre kayıt dışı istihdam oranını göstermektedir. Ücretli çalışan kadınlar ve erkeklerde kayıt dışı istihdam neredeyse benzer seyir izlemektedir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere ücretli çalışan işyerlerinde denetimin diğer alanlara özelliklede tarıma göre fazla olması kayıtlılığı artırmaktadır. Kayıtlılıktaki artışın diğer bir nedeni de esnekleşme tartışmalarıyla birlikte ortaya çıkan güvenceli esneklik kavramıdır. Kayıt dışının kayıt içine alınması tartışmaları ile daha fazla ön plana çıkarılan bu kavramda emek piyasasında daha fazla esneklik öngörülmüş esnekliğin karşılığı olarak da kayıtlılıkta iyileşme amaçlanmıştır. Ulusal istihdam stratejisi metinlerinde sıkça yer bulan bu durumla Türkiye emek piyasasında köklü bir dönüşüm hedeflenmektedir.

Grafik 3.16: Çalışma Şekline Göre Ücretli Çalışanların Oranı

Kaynak: TÜİK

Grafik 3.16 ücretli çalışanların çalıştıkları işin geçici sözleşmeli veya sürekli sözleşmeli olduğuna yönelik oranı göstermektedir. Grafik incelendiğinde 2004 yılında %8,3 olan ücretli çalışanlar içerisindeki geçici çalışanların oranı, 2015 yılında %13,2'ye çıkmıştır. 2007-2009 yılları arasında kısa süreli düşüş yaşanmış 2010 yılı itibariyle geçici çalışan oranı yeniden yükselmiştir. Ücretli çalışanların, eğitim seviyeleri ve çalıştıkları işin sürekli veya geçici olmasına göre oluşturulan çapraz

tablolara bakıldığında ücretli çalışanlarda eğitim seviyesinde ki artış sürekli işte çalışma oranını artırmaktadır. Yıllar itibariyle baktığımızda ise 2004 yılından 2015 yılına geçici işlerde çalışan ücretli çalışanların oranı bütün eğitim seviyelerinde artmıştır.

Ücretli çalışanlarda geçici çalışma oranını incelediğimizde 2004 yılında ücretli çalışan kadınlarda geçici çalışma %9,2 iken, bu oran erkeklerde %8,1'dir. 2014 yılında ise erkeklerdeki oran kadınları geçmiştir. 2014 yılında ücretli çalışan erkeklerdeki geçici çalışma oranı %13,6 olurken kadınlarda bu oran %11,2 olarak gerçekleşmiştir.

3-2-4-İnsan Sermayesi Modeli ve Veri Seti

Mincer 1958 yılında ortaya koyduğu teoriyle ücret farklılıklarının ne kadarının eğitim ve deneyimden kaynaklı olduğunu analiz etmiştir. Modele göre çalışanlar herhangi bir işe başladıkları anda aynı yeteneklere ve eşit olanaklara sahipken eğitim ve iş başında yaşanan deneyimin çalışana farklı kazançlar sağlamaktadır. Modele göre kişinin mesleği de aldığı eğitimle bağlantılı olmakta ve kazançlarda farklılık yaratmaktadır. Klasik iktisadi önermelere dayanan Mincer modeline göre kişilerin rasyonel seçim yaptığı, işgücü piyasasında tam rekabet koşullarının geçerli olduğu, sabit olduğu gibi varsayımlar bulunmaktadır (Mincer, 1958, 1974).

$$\ln Y_i = \beta_0 + \beta_1 E_i + \beta_2 D_i + \beta_3 D_i^2 + u$$

Yukarıda yer alan ve Mincer tarafından ortaya konan denkleme göre $\ln Y_i$ çalışanın elde ettiği kazancın logaritmik ifadesiyken, E ise çalışanın aldığı eğitimin yıl olarak ifadesidir, D ise çalışanın emek piyasasındaki deneyimi, D^2 ise çalışanın deneyiminin karesidir.

Çalışmada veri seti olarak Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yıllık olarak yapılan Hane halkı İş Gücü Anketi yılı mikro veri seti kullanılmıştır. Anket 389035 kişi ile yapılmıştır. Ankete katılların 104378'i ücretli-maaşlı ve yevmiyeli olarak çalışmaktadır. Analizi yapılan 104378 kişinin %27,5'i kadındır. Ücretli çalışanların yaş ortalaması ise 35,9'dur. Bu grubun ortalama aylık ücreti 1562,21 TL'dir.

Türkiye'de fonksiyonel olarak gelir dağılımı 2015 gelir yaşam koşulu anketi sonuçlarına göre incelendiğinde ücret, maaş ve yevmiye gelir içinde %52,5'lik orana

sahiptir. Bu sonuç ücrette yaşanan eşitsizlik gelir eşitsizliğini diğer gelir kalemlerine göre daha fazla etkileyeceği düşülmesine neden olmaktadır. Bu nedenle de Mincer'in insan sermayesi modeli temel alınarak analiz yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmada temel insan sermayesi modeli kullanılmış, bağımlı değişken olarak logaylık ücret kullanılmıştır. Mincer çalışmasında çalışanın iş deneyimini kullanmıştır. Ancak elimizdeki veri setinde deneyime ilişkin veri olmadığından yaş değişkeniyle bu sorun çözülmeye çalışılmıştır. Diğer yandan modele getirilen eleştirilerde dikkate alınarak işyeri koşulları, çalışma şekli, cinsiyet ve çalışılan sektör ile meslek değişkenleri de analizlere eklenerek model kurulmuştur. Ayrıca emek piyasasında cinsiyet ayrımcılığına ilişkin tartışmalarda dikkate alınarak kadınlarda ücreti etkileyen faktörlerde analiz edilmiştir. Aşağıdaki tablo 3.5'de bağımsız değişkenlerin analizde nasıl yer aldığını içermektedir.

Regresyon bir yıllık kesit veri analizinde değişen varyans önemli bir sorun teşkil etmektedir. O yüzden analizimizde Breusch-Pagan/Cook-Weisberg testi yapılarak değişen varyans olup olmadığı kontrol edilmiştir.

Tablo 3.5: Bağımsız Değişkenler

CINSIYET	1-Kadın 0-Erkek
YAS	15+
YAS2	Yaşın Karesi
EGITIM SEVİYESİ	0-Bir Okul Bitirmeyen
	1- İlkokul
	2- İlköğretim ve ortaokul
	3- Lise
	4- Üniversite
	5- Lisansüstü
EVLİ	1-Evli 0-Diğer
ÖZEL SEKTÖR	1-Özel 0-Kamu
ÇALIŞAN SAYISI	0-10'dan az
	1-10 ile 24 arası
	2-24 ile 49 arası
	3-50 ve üzeri
YARIZAMANLI	1-Yarı Zamanlı 0-Tam Zamanlı
IDARI SORUMLULUK	1-İdari Sorumluluğu Var 0-İdari Sorumluluğu Yok
SANAYİ	1- Sanayi Sektöründe Çalışmakta 0- Diğer
PROFOSYONEL MESLEK	1-Profosyonel Meslek 0-Diğer
KAYITLILIK	1-Var 0-yok
LOGÇALIŞMASAATİ	Haftalık Çalışma Saatinin logaritması
SUREKLİ	1-Sürekli Çalışan 0-Sürekli Çalışmayan

3-2-6-Analiz Sonuçları

Analizde Mincer denkleminin uygulaması yapılmıştır. Yatay kesit veri analizlerinin en önemli sorunu olan değişen varyansın olup olmadığını test etmek için Breusch-Pagan/Cook-Weisberg testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre hem genel modelde hem de kadınlardaki ücret eşitsizliğine ilişkin modelde değişen varyans sorunu vardır, bu sorun dirençli tahmincilerle çözüme kavuşturulmuştur.

Tablo 3.6: Ücretin Belirleyenleri Genel Model Breusch-Pagan/Cook-Weisberg Testi Sonuçları

Test İstatistiği	Olasılık Değeri
5275.15	0,000

Tablo 3.7: Kadınlarda Ücret Eşitsizliği Modeli Breusch-Pagan/Cook-Weisberg Testi Sonuçları

Test İstatistiği	Olasılık Değeri
3724.61	0,000

Aşağıda yer alan Tablo 3.8'de logaylık ücretin bağımlı değişken olduğu, cinsiyet, yaş, eğitim, evlilik, kayıtlılık, çalışma saati, çalışan sayısı, sektör, meslek, idari sorumluluk, işin şekli ve işin özel sektörde olması bağımsız değişken olduğu doğrusal regresyon model tahmini yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre kadın olmak, yarı zamanlı işte çalışmak ve özel sektörde çalışmak alınan ücreti negatif yönlü etkilemektedir. Analize göre ücretli çalışan kadınlar ücretli çalışan erkeklere göre daha az ücret elde etmektedir. Evli olmak ve artan eğitim seviyesinin ücretleri artırıcı etkisini ortaya koymuştur. Analiz sonuçlarına göre yaş artıkça ücret artmakta ancak 47,5 yaşından sonra ise ücretlerde azalma meydana gelmektedir.

Diğer yandan Türkiye emek piyasasında kamuda çalışmanın ücret üzerindeki pozitif etkisi devam etmektedir. Sonuçlara göre özelde çalışan kişinin ücreti kamudaki ücretli çalışana göre %14,4 civarında daha azdır. Herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmayı ifade eden kayıtlılık değişkeni analizde ücreti artırıcı sonuç vermiştir. Buna göre herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olan kişinin ücreti kayıtlı olmayana göre %10,73 daha fazladır. Çalışılan işyerindeki çalışan sayısının ücrete etkisini ifade eden çalışan sayısı değişkeni ücrete pozitif yönlü etki yapmaktadır. İşyeri büyüklüğü artıkça ücrette artış ortaya çıkmaktadır. Sürekli bir işte çalışanların ücreti analiz sonuçlarına göre geçici işlerde çalışanlara göre %7.14 civarında daha fazladır. Analize göre işyerinde idari sorumluluğu olan ücretlinin olmayana göre ücreti %7,89 civarında daha fazla olmaktadır.

Analiz sonuçlarına göre Türkiye emek piyasasında sanayi sektöründe çalışanların ücreti hizmetler ve tarım sektöründe çalışanlara göre %1.91 civarında daha fazladır. Profesyonel meslek sahiplerinin ücreti ise profesyonel meslekte çalışmayanlara göre daha fazladır. Analiz sonuçlarına göre çalışma saati ücreti pozitif yönlü etkilemektedir.

Tablo 3.8: Ücretin Belirleyenleri Analiz Sonuçları (Dirençli Tahmincilerle)

	B	Robust Std. Error	Sig.
Sabit	2.030	0.170	0.000
Kadın	-0.065	0.013	0.000
Yaş	0.019	0.004	0.000
Yaşın Karesi	-0.0002	0.000	0.000
Eğitim Seviyesi	0.056	0.001	0.000
Evli	0.025	0.002	0.000
Çalışan Sayısı	0.022	0.001	0.000
Kayıtlılık	0.102	0.002	0.000
Sanayi	0.019	0.001	0.000
Yarı Zamanlı	-0.171	0.005	0.000
İdari Sorumluluk	0.076	0.003	0.000
Özel Sektör	-0.156	0.002	0.000
Profesyonel Meslek	0.117	0.002	0.000
Log Çalışma Saati	0.288	0.009	0.000
Sürekli	0.069	0.003	0.000
N	94584		
R Kare	0.609		
F İstatistiği	9197.140		

Tablo 3.9: Ücretli Çalışan Kadınlarda Ücretin Belirleyenleri Analiz Sonucu (Dirençli Tahmincilerle)

	B	Robust Std. Error	Sig.
Sabit	1.720	0.033	0.000
Yaş	0.016	0.001	0.000
Yaşın Karesi	-0.00018	0.000	0.000
Eğitim Seviyesi	0.063	0.001	0.000
Evli	0.015	0.003	0.000
Çalışan Sayısı	0.024	0.001	0.000
Kayıtlılık	0.140	0.005	0.000
Sanayi	-0.034	0.003	0.000
Yarı Zamanlı	-0.118	0.008	0.000
İdari Sorumluluk	0.108	0.006	0.000
Özel Sektör	-0.152	0.007	0.000
Profesyonel Meslek	0.117	0.003	0.039
LogÇalışma Saati	0.383	0.016	0.000
Sürekli	0.159	0.006	0.000
N	24951		
R Kare	0.6876		
F İstatistiği	3537.57		0.000

Tablo 3.9'da kadınların aldığı ücretin belirleyenlerinin analiz sonucu yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre kadınlarda eğitim, sürekli bir işte çalışma,

kayıtlılık, çalışma saati, idari sorumluluk, ücret üzerinde baskın şekilde belirleyicidir. Kadınlarda yaş artıkça ücret artmakta ancak 44,4 yaşından sonra ise ücretlerde azalma meydana gelmektedir.

Yapılan analize göre kadınlarda eğitim seviyesinin yükselmesinin ücretlere pozitif yansımasının olduğu görülmüştür. Cinsiyet ayrımı olmadan yapılan analizle karşılaştırma yaptığımızda kadınlarda eğitimin etkisi genele göre daha fazladır. Kayıtlı çalışma kadınlarda ücreti %15 etkilerken, idari sorumlu olan kadınlar ise olmayanlara göre %11,4 daha fazla ücrete elde etmektedir.

Analiz sonuçlarına göre kadınlarda sanayide çalışmak elde edilen ücreti azaltıcı yönde etki etmiş bu da genel analiz sonucunun aksi bir durumu ifade etmektedir. Ayrıca profesyonel mesleklerde çalışan kadınlarda diğer meslek gruplarına göre daha fazla ücret kazanmıştır. Diğer bir değişken olan özelde çalışma kadınlarda özel kamu ücret ayrımcılığını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Özelde çalışan kadınların ücreti kamuda çalışanlara göre %14 civarında daha azdır.

Kadınlarda yarı zamanlı ile tam zamanlı arasındaki ücret farkı cinsiyet ayrımı olmayan modele göre daha azdır. Diğer yandan kadınlarda çalışılan işin sürekli olması ücrette cinsiyet ayrımı olmadan yapılan analize göre daha fazladır.

3-3-Türkiye'de Eğitim ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi

3-3-1-Giriş

Eğitim, büyüme ve kalkınmaya etki eden önemli etkenlerden biri olarak iktisat yazınında yer almaktadır. Eğitimin gelirle olan ilişkisi artan eşitsizlik tartışmaları ile birlikte 1950'lerden itibaren tartışmalarda fazlaca yer almaya başlamıştır. Eğitim, gelir eşitsizliğine etkileri ve gelir dağılımının eğitime etkisi bu tartışmaların ana eksenini oluşturmuştur. Eğitimde yaşanan bir bozulma eğitim eşitsizliğini tetiklemekte ve bu durum da gelir eşitsizliğini artırarak büyüme üzerinde olumsuz etki yapmaktadır (Park, 1998). Alınan eğitimin niteliği yükseldikçe bireylerin elde ettiği gelirde genel olarak arttığı yönündeki tartışmalar bir yanda dururken diğer yanda da bireylerin elde ettiği gelir az ise bu durum alınan eğitimi etkilemekte ve genel olarak bireyin nitelikli eğitime ulaşmasında önemli bir engel oluşturduğu tartışması durmaktadır.

Türkiye'de ücret eşitsizliğinin belirleyenleri kısmında daha çok eğitimin ücretlerdeki artışa etkisi ele alınmıştır. Bu bölümde ise eğitim ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiye bakılacaktır. Hem eğitimin gelir eşitsizliğine etkisi hem de gelir eşitsizliğinin eğitime etkisi irdelenecektir. Çalışmanın ilk kısmında eğitim ve gelir eşitsizliği ilişkisine dair iktisat yazınındaki tartışmalar yer verilecektir. Veri ve yöntem başlığı altında ise eşitsizlik hesaplama yöntemlerinden bir olan gini yöntemi kullanılarak gini eğitim eşitsizliği katsayısı hesaplanması anlatılacak ve analiz metodu irdelenecektir. Bu bölümde ayrıca Türkiye'de eğitim eşitsizliği ve gelir eşitsizliğinin seyri tanımsal istatistiklerle ortaya konmaya çalışılacaktır. Analiz bölümünde eğitim ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişki çift yönlü ele alınarak sonuçlar yorumlanacaktır.

3-3-2-Eğitim ve Gelir İlişkisi

Dünya genelinde eğitim ve gelir eşitsizliği ilişkisine dair çalışmalar da mevcuttur. Ram (1990) yaptığı çalışmada insan sermayesinde ilk başta eğitim eşitsizliğinin arttığını tepe noktasına ulaştıktan sonra ise eğitimde eşitsizliğin azaldığı sonucuna ulaşarak Kuznets Eğrisinin eğitim içinde geçerli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Diğer bir çalışmada da Kuznets Eğrisinin geçerliğini sınamıştır. Çalışmada ekonomik gelişmenin başlarında nitelikli işgücünde yaşanan artışın talep edilen nitelikli

işgücünden az olduğu bunun bir sonucu olarak da ücretlerin fazla olduğu ifade edilmektedir. Gelişmeyle beraber nitelikli işgücünü, talebi karşılamaya başlamasıyla nitelikli işgücünün ücretlerinde düşüşün başladığını ve niteliksiz işgücünün ücretine yakınsamaya başlamasıyla dağılımda eşitsizliğinin azaldığı ifade edilmiştir (Cornia vd.,2004).

Eğitim eşitsizliği ile gelir eşitsizliği ilişkisini pozitif yönlü bulan çalışmalarda mevcuttur. Gelir dağılımında yaşanan bozulmanın eğitime ulaşmayı etkilediği bunun sonucunda eğitim eşitsizliğinin arttığı ifade edilmektedir (Chechi, 2000). 2013 yılında yapılan çalışmada 1870'den 1970'e eğitim eşitsizliğinin küresel anlamda artığı daha sonra ise azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada Güney Asya bölgesi eşitsizliğin en fazla olduğu bölgeyken, Japonya, Kore ve Batı Avrupa ülkeleriyse eşitsizliğin en az olduğu ülkelerdir (Morrisson ve Murtin, 2013). Eğitim eşitsizliği ile gelir eşitsizliği arasında ilişkiye dair çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bazıları ilişki olduğunu (Becker ve Chiswick, 1966) bazıları ise aralarında korelasyon olmadığı (Ram, 1989) sonucuna ulaşmıştır. Başka bir çalışmada ise eğitim eşitsizliği ile gelir eşitsizliği arasında zayıf pozitif yönlü ilişki olduğunu ifade edilmektedir (De Gregorio ve Lee, 2002). Yapılan diğer bir çalışmada ise gelir eşitsizliği ile eğitim eşitsizliği arasında ilişki Barro ve Lee'nin veri setine göre çok zayıf, Cohen ve Soto'nun veri setine göreyse ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Földvári ve Leeuwen, 2010).

Kamunun eğitim harcamalarının gelir ve eğitim eşitsizliğine etkisini inceleyen çalışmada kamunun eğitim harcamalarına daha fazla kaynak ayırması gelir dağılımında ve eğitimde eşitleyici bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Sylwester, 2002). Kamu eğitiminin gelir eşitsizliğine etkisini inceleyen diğer bir çalışmada ise kamu eğitiminin uzun vadede dengeleyici rol üstlenmesine rağmen kısa vadede etkisi görülmemektedir. Diğer yandan eğitimdeki nitelik farklılığı da eğitim eşitsizliğini tetiklemekte ve gelir eşitsizliğini artırmaktadır (Glom ve Ravikumar, 2003). Kamu eğitiminin dengeleyici özelikte olduğu sonucunda ulaşan başka çalışmalarda mevcuttur (Saint Paul ve Verdier, 1993; Eckstein ve Zilcha, 1994; Zhang, 1996). Başka bir çalışmada ise kamunun eğitim harcamalarının yanlış yönlendirilmesi nedeniyle eşitsizliği düzeltici etkisinin görülmediği sonucuna ulaşılmıştır (Jimenez, 1986).

Eğitim ve gelir eşitsizliğine ilişkin Türkiye üzerine yapılan çalışmalarda mevcuttur. Eğitim ginisi ile gelir ginisi arasındaki ilişkiyi 2008-2013 yılları arsında bölgesel olarak inceleyen çalışmada eğitim eşitsizliği artıkça gelir eşitsizliği azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada işgücüne katılım oranı ile gelir eşitsizliği arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur (Öztürk ve Kayaoğlu, 2016). Türkiye üzerine yapılan 1975-2000 yıları arasındaki verileri içeren diğer bir çalışmadaysa ekonomik büyüme ile eğitim eşitsizliğinin negatif ilişkili olduğu ifade edilmiştir (Güngör, 2010). Tomul tarafından yapılan çalışmada ise gelir ile eğitime katılımın pozitif ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya göre gelir artıkça kadınların eğitme katılımı da artmaktadır (Tomul, 2007). 2011 yılında yapılan diğer bir çalışmada ise 1975 yılından 2000 yılına eğitimli nüfus oranının artığı ve bölgesel farklılıkların Türkiye'de azaltıcı etki yaptığı ifade edilmiştir (Tomul, 2011).

3-3-3- 12 Bölgeyle İlgili Değişkenlerin Değerlendirilmesi

Tablo 3.10 Düzey 1'deki kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasıla miktarını dolar cinsinden göstermektedir. Tabloya göre Türkiye'de kişi başına düşen GSYİH 2004 yılında 5960 dolar iken 2014 yılında 12112 dolar olmuştur. Bölge ayrımına göre kişi başına GSYİH'ya baktığımızda İstanbul dikkat çekmektedir. Türkiye'nin en büyük şehri olan İstanbul zirvede yer almaktadır. Hem sanayinin hem ticaretin hem de hizmetler sektörünün merkezi olması İstanbul'da kişi başına düşen GSYİH'nın diğer bölgelerden fazla olmasının bir nedenidir. İstanbul'da 2004 yılında kişi başına düşen GSYİH 10235 dolar iken 2008 yılında 18622 dolar seviyelerine çıkmıştır. Dünyada yaşanan ekonomik kriz Türkiye'yi de etkilemiş ve İstanbul'daki kişi başına düşen GSYİH 2009 yılında 15185 dolar seviyesine gerilemiştir. 2010 yılıyla beraber İstanbul'da kişi başına milli gelir tekrar artışa geçmiş ve 2013 yılında 20 bin doların üzerine çıkmıştır. Ancak 2014 yılında bu artış yönünü aşağıya çevirmiş ve 19957 dolar olmuştur.

Tabloya göre Marmara bölgesinin tamamı, Ankara ve Ankara ve Konya'yı içinde barındıran Batı Anadolu ve Ege bölgesinin tamamı Türkiye ortalamasının ya çok az altında yada üstünde kişi başı GSYİH'ya sahiptir. Sanayi ve hizmetler

sektörlerinin bu bölgelerde itici güç olması bu durumun en önemli nedenidir. Özellikle Doğu Marmara bölgesindeki artış dikkat çekicidir.

Diğer yandan tarıma veya kamu sektörüne daha çok bağımlı olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri ise Türkiye ortalamasının çok altındadır. Bu bölgelerde Türkiye ortalamasına yaklaşan sadece Tunceli ve Erzincan illeridir. Tunceli'de özellikle sanayi ve tarım üretimi neredeyse hiç olmaması bu ilin sadece hizmetler sektörüyle ortalamaya yaklaşması irdelenmesi gereken konudur.

Tabloda dikkat çekici diğer bir yön ise Akdeniz bölgesinin ortalamanın altında kalmasıdır. İl bazlı incelediğimizde Antalya ili Türkiye ortalamasının üstünde seyir etmektedir. Antalya'da 2014 yılında hizmetler sektörü il genelinde üretilen GSYİH'nın %65'ni karşılamaktadır. Antalya'nın turizmin kalbi olduğu gerçeği de göz önünde tutulduğunda hizmetlerdeki itici gücün turizm olduğu aşikardır.

Tablo 3.10: Düzey 1'de Kişi Başına GSYH($)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye	5 960	7 304	7 906	9 656	10 931	8 980	10 560	11 205	11 588	12 480	12 112
TR1 İstanbul	10 235	12 428	13 444	16 457	18 622	15 185	17 480	18 587	19 223	20 726	19 957
TR2 Batı Marmara	6146	7519	7899	9691	11092	9188	11073	11615	11839	12424	12157
TR3 Ege	6048	7337	8033	9505	10733	8736	10249	10914	11469	12230	11938
TR4 Doğu Marmara	6938	8636	9541	11651	13146	10391	12178	13308	13746	15064	14666
TR5 Batı Anadolu	7684	9447	10202	12753	14337	11919	13347	13836	13916	15127	14574
TR6 Akdeniz	4892	5986	6399	7841	8828	7311	8891	9275	9420	9963	9693
TR7 Orta Anadolu	4217	5210	5526	6748	7646	6414	7812	8414	8612	9268	9010
TR8 Batı Karadeniz	3934	4775	5117	6222	7281	6056	7250	7669	7998	8564	8291
TR9 Doğu Karadeniz	3849	4994	5429	6564	7518	6219	7446	7719	8146	8660	8497
TRA Kuzeydoğu Anadolu	2872	3416	3679	4518	5149	4571	5758	5870	6282	6575	6339
TRB Ortadoğu Anadolu	2689	3427	3583	4443	5040	4300	5175	5483	5889	6259	5961
TRC Güneydoğu Anadolu	2944	3539	3817	4536	5057	4227	5233	5500	5727	6290	6165

Kaynak: TÜİK il bazlı GSYH verileri kullanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır

Tabloya göre Karadeniz bölgesinin tamamında kişi başına düşen GSYİH Türkiye ortalamasının altındadır. 2004 yılında Batı Karadeniz bölgesinde 3934 dolar olan kişi başı GSYİH 2014 yılında 8291 dolardır. Buna göre Batı Karadeniz 2004 yılından 2014 yılına Türkiye ortalamasından daha fazla uzaklaşmıştır. Doğu Karadeniz bölgesinde ise kişi başı gelir Türkiye ortalamasının altındayken, Batı Karadeniz bölgesine göreyse daha iyi durumdadır.

Aşağıda yer alan tablo Düzey 1'de 2006-2016 yılları arasında gini katsayısını göstermektedir. Tabloya göre Türkiye genelinde gini katsayısı 2006 yılında 0,428 iken 2008 yılında 0,405'e gerilemiş ancak 2009 yılında tekrar 0,415'e çıkmıştır. Bu artışta dünyada yaşanan ekonomik kriz bir nedendir. 2010 yılıyla beraber 2015 yılına kadar gini katsayısında azalma olmuş ancak 2015 yılından itibaren eşitsizlikte artış olmuştur. Bölge ayrımına göre gelir dağılımını incelediğimizde Ege, Batı Anadolu, Akdeniz ve Ortadoğu Anadolu bölgeleri 0,4'ün üzerinde gini katsayılarıyla 2006 yılında en eşitsiz bölgelerdir. Ege bölgesi bu bölgeler arasında 0,426'lık gini katsayısıyla 2006'nın en eşitsiz bölgesidir.

Bölgesel ayrıma göre İstanbul bölgesine baktığımızda 2006 yılında İstanbul'da gelir eşitsizliği 0,375 ile 12 bölge arasında en adaletli dağılıma sahip 4. bölgedir. 2007 yılında İstanbul'da gini 0,346'ya gerilemiştir. 2008 yılından itibarense -2011 ve 2014 yılları hariç- sürekli yükselmiştir. 2016 yılında İstanbul'da gini katsayısı 0,413 ile Türkiye ortalamasının üstüne çıkmıştır. 2016 yılındaki gini ile İstanbul bölgesi en adaletsiz bölge konumundadır. İstanbul'un en adaletsiz bölge olmasında sürekli aldığı yurt içi göç, Suriye iç savaşıyla birlikte İstanbul'a akın eden 550 bin Suriyeli göçmen (NTV,2017), diğer yandan artan finansallaşmanın Türkiye merkezi olması, artan ücret farklılıkları gibi nedenler önemli rol oynamaktadır.

Tablo 3.11: Düzey 1'de Gini Katsayısı,2006-2016

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Türkiye	0.428	0.406	0.405	0.415	0.402	0.404	0.402	0.400	0.391	0.397	0.404
TR1 İstanbul	0.375	0.346	0.362	0.363	0.373	0.371	0.384	0.392	0.367	0.397	0.413
TR2 Batı Marmara	0.350	0.321	0.331	0.361	0.360	0.365	0.356	0.337	0.333	0.353	0.364
TR3 Ege	0.426	0.376	0.387	0.381	0.387	0.397	0.382	0.370	0.358	0.363	0.361
TR4 Doğu Marmara	0.392	0.393	0.335	0.368	0.341	0.326	0.344	0.322	0.336	0.339	0.330
TR5 Batı Anadolu	0.413	0.379	0.402	0.408	0.367	0.374	0.369	0.396	0.395	0.386	0.395
TR6 Akdeniz	0.421	0.418	0.387	0.403	0.397	0.404	0.407	0.399	0.395	0.396	0.398
TR7 Orta Anadolu	0.342	0.328	0.339	0.395	0.362	0.366	0.360	0.342	0.355	0.341	0.357
TR8 Batı Karadeniz	0.372	0.360	0.366	0.382	0.348	0.335	0.338	0.331	0.340	0.344	0.340
TR9 Doğu Karadeniz	0.378	0.346	0.365	0.359	0.327	0.327	0.309	0.315	0.309	0.332	0.356
TRA Kuzeydoğu Anadolu	0.381	0.405	0.436	0.407	0.404	0.390	0.393	0.398	0.400	0.380	0.353
TRB Ortadoğu Anadolu	0.404	0.397	0.405	0.415	0.417	0.427	0.386	0.373	0.386	0.380	0.388
TRC Güneydoğu Anadolu	0.396	0.366	0.395	0.411	0.404	0.396	0.375	0.380	0.379	0.380	0.369

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

Marmara bölgesinin diğer alt bölgeleri Doğu ve Batı Marmara'dır. Batı Marmara bölgesinde gini katsayısı 2006 yılında 0,350 iken 2016 yılında 0,364'e yükselmiştir. Batı Marmara'da Tekirdağ alt bölgesinde 2014 yılından 2016 yılına gini katsayısında neredeyse yarım puanlık bir yükseliş olmuş ve 0,308'den 0,356'ya yükselmiştir. Balıkesir alt bölgesinde ise gini katsayısı 2014 yılında 0,355 iken 2016 yılında 0,357 olmuştur. Doğu Marmara'da ise Bursa alt bölgesi Kocaeli alt bölgesine göre daha eşitsiz gelir dağılımına sahiptir. Bursa bölgesinde 2014 yılında gini katsayısı 0,347 iken 2016 yılında bu oran 0,341'e gerilemiştir. Kocaeli alt bölgesinde ise 2014 yılında gini katsayısı 0,319 olarak ölçülmüş 2016 yılında ise 0,317 olmuştur.

Ege bölgesi incelendiğinde 2006 yılında gelir dağılımında en adaletsiz bölge olduğu göze çarpmaktadır. 2006-2016 yılları arasında ege bölgesinde gelir dağılımı dalgalı bir görünüm sergilemiş ve 2016 yılında gini katsayısı 0,364'e gerilemiştir. 2014 yılından itibaren Düzey 2 seviyesinde yayınlanan gini katsayılarına baktığımızda ise Ege bölgesinin 3 alt bölgesinden İzmir'de Gini katsayısı bölge ortalamasının üzerindedir. 2016 yılında İzmir bölgesinde gini katsayısı 0,384 iken, Manisa bölgesinde 0,332 ve Aydın bölgesinde ise 0,321'dir. Buradan da anlaşılacağı Ege bölgesinde İzmir eşitsizliği artırıcı rol oynamaktadır.

İç Anadolu bölgesini düzey 1'de Batı Anadolu ve Orta Anadolu bölgeleri temsil etmektedir. Batı Anadolu bölgesinde 2006 yılında gini katsayısı 0,413 olarak ölçülmüştür. 2016 yılında ise bu bölgede gini katsayısı 0,395'e gerilemiştir. 2014-2016 arasına düzey 2 seviyesinde baktığımızda ise Batı Anadolu'da Ankara'nın eşitsizliği artırıcı rol oynadığını görülmektedir. 2014 yılında Ankara 'nın gelir eşitsizliği 0,386 iken 2016 yılında 0,395'e çıkmıştır. Konya alt bölgesinin ise 0,376'dan 0,355'e gerilemiştir. Diğer alt bölge olan Orta Anadolu bölgesinde ise 2006 yılında gini katsayısı 0,342 iken 2016 yılında bu katsayı 0,357'ye yükselmiştir. Orta Anadolu, İstanbul ve Batı Marmara bölgeleriyle birlikte 2006'ya göre gini katsayısının yüksek çıktığı bölgedir. Orta Anadolu bölgesi de düzey 2'ye göre incelediğinde Kayseri, Sivas ve Yozgat'ı içeren bölge Kırıkkale, Aksaray, Nevşehir, Niğde, Kırşehir bölgesine göre daha eşitsizdir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri incelediğinde düzey 1'e göre 2006 yılından 2016 yılına 3 alt bölgenin de gini katsayılarında düşüş görülmektedir. Kuzeydoğu Anadolu bölgesi Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde en adaletli bölge olarak göze çarpmaktadır. Bu azalışa düzey 2'ye göre baktığımızda 2014 yılından 2016 yılına en fazla düşüş Erzurum bölgesinde meydana gelmiştir. 2014 yılında Erzurum alt bölgesinde gini katsayısı 0,413 iken 2 yılda bu katsayı 0,315'e gerilemiştir. Bu bölgedeki azalış derinlemesine analiz edilmesi gerekmektedir. 2014 yılından 2016 yılına Erzurum bölgesinin işsizlik oranda azalma meydana gelmiştir. Ancak istihdam oranında anlamlı bir artış yoktur. Diğer yandan işgücüne katılım oranında ise azalma meydana gelmiştir. Bu azalış emek piyasasından çekilme olarak yorumlana bilinir. Diğer yandan yoksulluk oranında azalma meydana gelmiş ancak bu azalış yoksulluk oranını bölge ortalamasının altına düşürmemiştir. Diğer yandan bölgesel bazda GSYİH'ya bakıldığında da 2014 yılında ürettiği GSYİH Antep bölgesi ve Diyarbakır bölgesinin çok altındadır. Yaşanan azalışı daha detaylı açıklamak için mikro düzeyde analiz zorunludur. Doğu ve Güneydoğu'daki diğer alt bölgeler incelendiğinde Antep bölgesi diğer adaletli bölgedir. Van, Muş, Bitlis, Hakkari alt bölgesi ise en adaletsiz bölgedir.

Karadeniz bölgesi Doğu ve Batı olmak üzere iki alt bölgeye sahiptir. Bu iki alt bölgede de 2006 yılından 2016 yılına gelir dağılımı daha dengeli olmuştur. Batı Karadeniz bölgesi 3 alt bölgeye ayrılmıştır. Bu üç alt bölgeden Samsun alt bölgesi gelir dağılımının en bozuk olduğu alt bölgedir. Diğer iki alt bölge olan Zonguldak ve Kastamonu alt bölgelerinde 2014 yılından 2016 yılına gini katsayısında artış olmuştur. Samsun alt bölgesinde ise gini katsayında azalma meydana gelmiştir.

Aşağıda yer alan tablo Düzey 1'e göre P80/P20 oranının göstermektedir. Buna göre Türkiye'de P80/P20 oranı 2006 yılında 9,6 iken, 2016 yılında 7,7'ye düşmüştür. İstanbul ve Orta Anadolu bölgelerinde P80/P20 oranı artmıştır. İstanbul'da 2006 yılında en üst %20 ile en alt %20 arasındaki gelir farkı 6,7 kat iken, 2016 yılında bu fark 7,4 kata çıkmıştır. Diğer artış olan Orta Anadolu bölgesindeyse 2006 yılında P80/P20 oranı 5,5 iken 2016 yılında 6'ya çıkmıştır. Bu iki bölgede en üst %20'lik grup ile en alt %20'lik grup arasındaki gelir farkı artmıştır. Akdeniz bölgesinde en üst gelir grubuyla en alt gelir grubu arasındaki fark 2006'dan 2016 yılına azalmıştır. 2006

yılında fark 9,2 kat iken 2016 yılında 7,5 kat olmuştur. Ancak bu azalışa rağmen bölgeler içerisinde farkın en fazla olduğu bölge Akdeniz'dir. Diğer yandan 2016 yılında en üst %20'lik grup ile en alt %20'lik grup arasındaki farkın en az olduğu bölge ise 5,1 ile Doğu Marmara bölgesidir.

Tablo 3.12: Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Gelirine Göre P80/P20 (2006-2016)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İstanbul	6.7	5.3	6.0	5.9	6.4	6.2	6.4	6.6	6.1	7.1	7.4
Batı Marmara	6.3	5.3	5.7	6.4	6.5	6.3	6.2	5.4	5.4	6.1	6.3
Ege	8.6	6.7	7.1	6.8	6.9	7.1	6.7	6.3	5.9	6.1	6.0
Doğu Marmara	6.9	6.8	5.3	6.2	5.5	5.0	5.6	5.0	5.2	5.4	5.1
Batı Anadolu	8.0	6.2	7.3	7.7	6.6	6.7	6.5	7.1	7.2	6.7	7.0
Akdeniz	9.2	8.1	6.6	7.2	7.1	7.2	7.5	7.1	7.4	7.2	7.5
Orta Anadolu	5.5	5.1	5.6	6.8	6.2	6.3	6.2	5.6	5.9	5.5	6.0
Batı Karadeniz	7.1	6.0	6.1	7.0	6.1	5.7	5.7	5.4	5.5	5.8	5.5
Doğu Karadeniz	6.7	5.6	6.4	6.2	5.3	5.1	4.8	4.7	4.9	5.3	5.5
Kuzeydoğu Anadolu	7.1	7.9	8.8	7.8	7.6	7.0	7.2	7.3	7.3	6.7	6.0
Ortadoğu Anadolu	7.8	7.2	7.0	7.5	7.6	8.3	7.0	6.4	6.8	6.5	6.9
Güneydoğu Anadolu	7.3	6.3	7.1	7.9	7.3	7.5	6.7	6.7	6.4	6.9	6.3
Türkiye	9.6	8.1	8.1	8.5	7.9	8.0	8.0	7.7	7.4	7.6	7.7

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi

Tablo 3.13: Eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert gelirine göre P90/P10(2006-2016)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Türkiye	18	14	14	16	14	14	14	14	13	13	14
İstanbul	11	8	10	10	11	10	11	11	10	12	12
Batı Marmara	10	9	9	11	11	11	11	9	9	11	10
Ege	15	11	12	11	12	12	11	10	9	10	10
Doğu Marmara	12	12	8	10	9	8	9	8	8	9	8
Batı Anadolu	14	10	13	12	11	11	11	12	12	11	11
Akdeniz	17	14	11	12	12	13	12	12	12	12	12
Orta Anadolu	9	8	9	12	10	10	10	9	10	9	10
Batı Karadeniz	13	10	10	12	10	9	10	9	9	9	9
Doğu Karadeniz	12	10	10	11	8	8	7	7	8	8	9
Kuzeydoğu Anadolu	11	13	15	13	12	11	12	12	12	11	9
Ortadoğu Anadolu	14	12	11	13	12	14	12	11	11	11	12
Güneydoğu Anadolu	12	11	12	14	12	12	11	11	11	11	11

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Anketinden yazar tarafından hesaplanmıştır

Yukarıda yer alan tablo eşdeğer hane halkı kullanılabilir gelirine göre P90/P10 oranını düzey 1 seviyesinde göstermektedir. 2006 yılında P90/P10 oranı Türkiye genelinde 18 kat iken, 2007 yılından itibaren yatay seyir izlemiş ve 2016 yılında 14 kat civarında gerçekleşmiştir. Tabloya göre en alt %10'luk gelir grubuyla en üst %10'luk gelir grubu arasındaki farkın en yüksek olduğu bölgeler 2006 yılında

Akdeniz, Ortadoğu Anadolu ve Ege iken 2016 yılında farkın en fazla olduğu bölgeler Akdeniz, Ortadoğu Anadolu ve İstanbul olmuştur. 12 bölgenin dokuzunda 2006 yılından 2016 yılına P90/P10 oranı azalırken, Batı Marmara bölgesinde aynı kalmış fakat İstanbul ve Orta Anadolu'da ise artmıştır.

Tablo 3.13: Düzey 1'de Eğitim Gini Endeksi (2006-2015)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
İstanbul	0.301	0.294	0.293	0.295	0.301	0.304	0.305	0.304	0.306	0.305
Batı Marmara	0.312	0.307	0.301	0.301	0.306	0.317	0.306	0.298	0.304	0.300
Ege	0.326	0.321	0.319	0.323	0.327	0.333	0.333	0.330	0.331	0.326
Doğu Marmara	0.309	0.305	0.307	0.301	0.301	0.302	0.302	0.302	0.299	0.300
Batı Anadolu	0.318	0.314	0.305	0.309	0.311	0.309	0.308	0.303	0.300	0.295
Akdeniz	0.376	0.365	0.370	0.375	0.368	0.365	0.358	0.356	0.361	0.358
Orta Anadolu	0.381	0.384	0.381	0.373	0.370	0.383	0.387	0.371	0.361	0.367
Batı Karadeniz	0.384	0.384	0.388	0.396	0.390	0.373	0.377	0.375	0.378	0.372
Doğu Karadeniz	0.422	0.410	0.396	0.395	0.402	0.410	0.424	0.409	0.396	0.395
Kuzeydoğu Anadolu	0.467	0.467	0.461	0.462	0.469	0.476	0.466	0.469	0.485	0.457
Ortadoğu Anadolu	0.515	0.508	0.485	0.491	0.513	0.501	0.506	0.520	0.492	0.479
Güneydoğu Anadolu	0.540	0.547	0.559	0.527	0.509	0.520	0.513	0.522	0.528	0.508

Kaynak: TÜİK, HHİA verileri kullanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır

Yukarıda yer alan tablo düzey 1 seviyesinde Türkiye'de eğitim eşitsizliğini göstermektedir. Tablo oluşturulurken TÜİK Hane halkı işgücü anketi mikro veri setinden faydalanılmıştır. 25 yaş üstü ve eğitimi bitmiş olan bireylerin verileri hesaplamaya dahil edilmiştir. Tablo incelendiğinde İstanbul'da eğitim eşitsizliği 2006 yılında 0,3 iken 2015 yılına kadar dalgalı bir seyir izlemiş ve 2015 yılında 0,305 olmuştur.

Eğitimde en eşitsiz bölge Güneydoğu Anadolu bölgesidir. 2006 yılında bu bölgede eğitim ginisi 0,54 olarak hesaplanmıştır. Bu oran 2008 yılında 0,559'a

yükselmiş daha sonra da azalmaya başlamıştır. 2015 yılında Güneydoğu Anadolu bölgesinde eğitim eşitsizliği 0,508 olarak hesaplanmıştır. Doğu Anadolu bölgesi ise diğer eşitsiz bölgedir. Bu bölgenin iki alt bölgesi olan Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu bölgelerinde 2006 yılında eğitim ginisi sırayla 0,467 ve 0,515'dir. 2015 yılına gelindiğinde ise sırasıyla 0,457 ve 0,479 olmuştur.

Karadeniz bölgesi Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden sonra eğitim eşitsizliğinin en fazla olduğu bölge olarak göze çarpmaktadır. Karadeniz bölgesinin iki alt bölgesi olan Batı ve Doğu Karadeniz bölgelerinde 2006 yılından 2015 yılına sırasıyla eğitim ginisi 0,384 ve 0,422'den 0,372 ve 0,395'e gerilemiştir. Orta Anadolu bölgesinde de eğitim eşitsizliği 2006 yılından 2015 yılına eğitimde adaletli dağılmıştır. 2006 yılında Orta Anadolu bölgesinde eğitim ginisi 0,381 iken 2015 yılında 0,367'ye gerilemiştir.

Eğitimin en adaletli dağıldığı bölge 2006 yılında İstanbul iken 2015 yılında 0,295 eğitim ginisiyle Ankara'nın da içinde olduğu Batı Anadolu bölgesidir. Marmara bölgesi toplamda diğer bölgelere göre daha adil eğitim dağılımına sahiptir. Akdeniz bölgesinde eğitim ginisi 2006 yılında 0,376 iken 2015 yılında bu oran 0,358'e gerilemiştir. Ege bölgesi için durum diğerlerine göre farklıdır. 2006 yılında 0,326 olan eğitim ginisi 2015 yılında da 0,326 olmuştur.

Tablo 3.14: Düzey 1'de Ortalama Eğitim Süresi (2006-2015,25 yaş üzeri)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
İstanbul	7.83	7.95	8.19	8.17	7.97	8.14	8.52	8.64	8.56	8.74
Batı Marmara	6.84	7.04	7.30	7.28	7.22	7.33	7.65	7.80	7.89	8.00
Ege	6.92	7.26	7.41	7.48	7.50	7.44	7.46	7.47	7.67	7.86
Doğu Marmara	7.25	7.34	7.49	7.55	7.55	7.70	7.92	8.21	8.15	8.28
Batı Anadolu	8.09	8.17	8.34	8.54	8.47	8.54	8.71	8.80	8.95	9.07
Akdeniz	6.67	6.75	6.63	6.57	6.82	7.04	7.23	7.27	7.34	7.51
Orta Anadolu	6.33	6.30	6.36	6.58	6.68	6.52	6.70	7.20	7.22	7.22
Batı Karadeniz	6.09	6.17	6.10	6.21	6.38	6.56	6.62	6.57	6.69	6.85
Doğu Karadeniz	6.44	6.39	6.39	6.34	6.40	6.39	6.20	6.61	6.78	7.07
Kuzeydoğu Anadolu	5.60	5.58	5.56	5.69	5.60	5.59	6.05	5.96	5.51	5.88
Ortadoğu Anadolu	5.13	5.13	5.41	5.54	5.41	5.66	5.59	5.41	5.95	6.10
Güneydoğu Anadolu	4.64	4.39	4.19	4.74	5.21	5.13	5.20	5.25	5.22	5.54

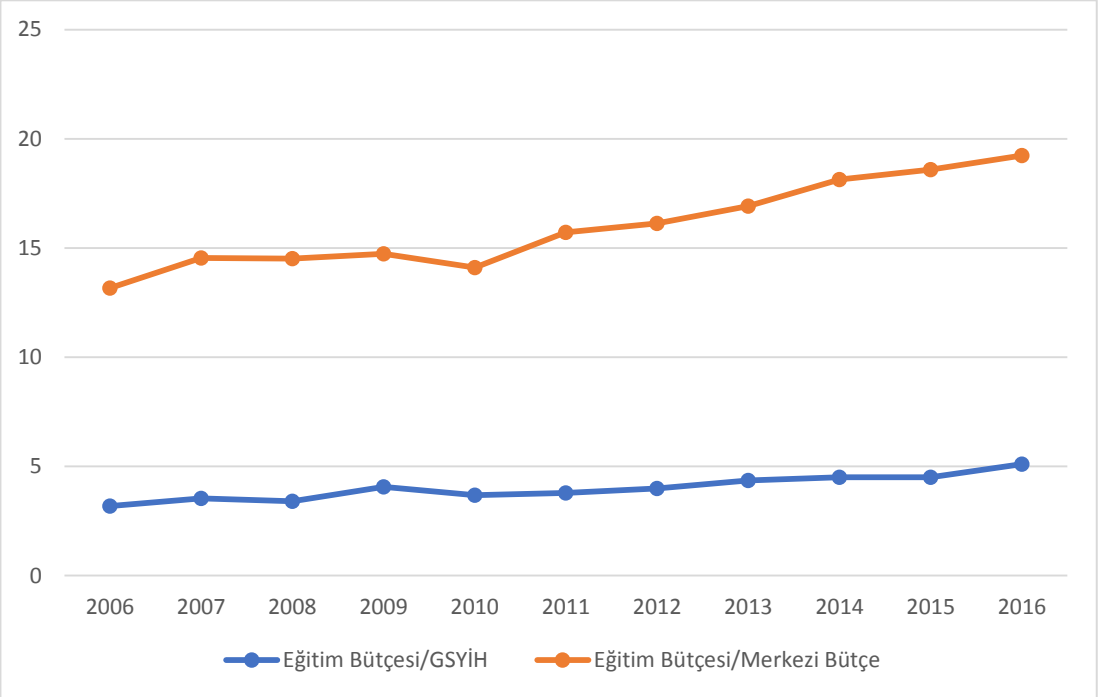
Kaynak: TÜİK HHİA verileri kullanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır

TÜİK hane Halkı İşgücü Anketlerinden 25 yaş ve üzeri kişilerin düzey 1'e göre ortalama eğitim seviyelerini gösteren tablo yukarıda yer almaktadır. Tabloya göre ortalama eğitimin en fazla olduğu bölge Batı Anadolu bölgesidir. Batı Anadolu bölgesinde 2006 yılında 8,09 yıl olan ortalama eğitim 2015 yılında 9,07 yıla çıkmıştır. İstanbul bölgesi Batı Anadolu bölgesinden sonra ortalama eğitimin en fazla olduğu bölgedir. İstanbul'da 2006 yılında ortalama eğitim 7,83 yıl iken 2015 yılında 8,74 yıla çıkmıştır. Ortalama eğitim süresinin en az olduğu bölge ise eğitim eşitsizliğinin en

fazla olduğu Güneydoğu Anadolu bölgesidir. Bu bölgede 2006 yılında 4,64 yılı olan eğitim süresi 2015 yılında 5,54 yıla çıkmıştır.

Tabloya göre ortalama eğitim bütün bölgelerde 2006 yılından 2015 yılına artmıştır. Bu artışta eğitim eşitsizliğindeki azalmanın önemli bir kısmını açıklamaktadır. Eğitim eşitsizliği tablosuna da bakıldığında bütün bölgelerde (İstanbul ve Ege hariç) eğitim eşitsizliğinde azalma meydana gelmiştir. Eğitim eşitsizliğindeki azalmada ve ortalama eğitim yılında ki artışta artan üniversite eğitimi önemli bir rol oynamaktadır. Diğer yandan 8 yıllık zorunlu eğitimin okuma yazma bilmeyenlerin oranını ülke genelinde azaltması diğer bir nedendir.

Grafik 3.17: Eğitim Bütçesinin GSYİH ve Merkezi Bütçe İçindeki Payı (%)

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı 2017 yılı Bütçe Sunuş Konuşması

Yukarıda yer alan grafik ülke genelinde eğitim bütçesinin yani Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğrenim Kurumu, Üniversiteler, ÖSYM ve Kredi Yurtlar Kurumunun bütçelerinin toplamının milli gelire ve merkezi bütçeye oranını göstermektedir. Grafiğe göre eğitim bütçesinin milli gelire oranında yıllar itibariyle bir artış yaşanmıştır. Yaşanan artışa rağmen milli gelir içindeki pay OECD ortalaması olan %6'ya ulaşamamıştır. 2008 yılında yaşanan artışta özelikle artan üniversite sayısı

nemli rol oynamıştır. Diğer yandan 2012 yılından itibaren yaşanan sürekli artışın nedenlerinin başında 4+4+4 sistemine geçişle birlikte milli eğitimde artan personel sayısı ve bunun yarattığı personel giderlerindeki artış önemli rol oynamaktadır. Örneğin 2017 yılı için milli eğitimin hazırladığı bütçe tasarısında MEB bütçesinin %68,85'i personel gideridir. Bu oran 2016 yılındaki personel gideri oranına göre %11 civarında daha fazladır (MEB, 2017).

Tablo 3.15: Hane Halkı Bütçesi İçinde Eğitime Yapılan Harcamanın Oranı%(2003-2015)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
İstanbul	3.1	3.1	2.3	2.1	2.5	2.8	2.8	2.8	2.6	3.0	3.0	3.2	3.2
Batı Marmara	1.7	1.7	2.0	1.7	2.1	1.7	1.5	1.1	1.1	1.3	1.3	1.5	1.2
Ege	1.4	1.9	1.8	2.0	1.8	1.7	1.7	1.7	1.7	2.0	2.2	2.1	2.2
Doğu Marmara	1.4	1.6	1.4	1.7	1.5	1.5	1.5	1.6	1.9	2.0	2.1	2.1	2.1
Batı Anadolu	2.1	2.3	2.8	3.0	3.3	3.0	2.7	2.3	2.5	2.7	2.9	3.0	3.0
Akdeniz	1.6	1.5	1.8	2.1	2.8	2.3	2.3	1.9	1.8	1.7	1.9	2.0	2.1
Orta Anadolu	1.2	1.1	1.7	1.8	1.9	1.5	1.5	1.6	1.8	1.8	1.7	1.7	1.7
Batı Karadeniz	1.6	1.6	1.5	1.6	1.8	1.8	1.7	1.7	1.8	1.7	1.7	1.5	1.6
Doğu Karadeniz	2.5	3.2	2.4	2.7	2.2	1.9	1.5	1.2	1.2	1.2	1.5	1.4	1.4
Kuzeydoğu Anadolu	1.2	1.5	1.1	1.4	1.5	1.6	1.6	1.2	1.1	1.0	1.4	1.6	1.5
Ortadoğu Anadolu	1.0	1.2	1.1	1.1	1.4	1.8	1.5	1.5	1.3	1.2	1.4	1.4	1.6
Güneydoğu Anadolu	0.8	0.7	1.1	1.0	1.1	1.0	1.1	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.2

Kaynak: TÜİK

Yukarıda yer alan tablo 2003-2015 yılları arasında nuts1 ayrımına göre hane halkı bütçesi içerisinde eğitime ayrılan payı göstermektedir. Tabloya göre bütçesinden eğitim harcamasına en fazla payı İstanbul ayırmaktadır. İstanbul'da yaşayan hane halkları 2003 yılında bütçelerinin %3,1'ni eğitim harcamalarına ayırırken 2015 yılında

bu oran %3,2'ye yükselmiştir. İstanbul da 2003-2015 yıllarına bakıldığında küçük bir artış gözükse de 2005 yılında hane halkının bütçeden ayırdığı payın %2,3'e düştüğü düşünüldüğünde bu süreçte geniş bir aralıktaki dalgalanmanın olduğu açıktır. Batı Karadeniz bölgesinde de eğitim harcamalarının bütçede kapsadığı alanda bu süreçte yatay bir seyir gözlenmektedir.

Diğer yandan 2003-2015 yılları arasında hane halkı bütçesinden ayrılan payda bazı bölgelerde sert düşüş meydana gelmiştir. Örneğin Batı Marmara bölgesinde 2003 yılında hane halkları bütçelerinin ortalama %1,7'sini eğitime ayırırken bu oran 2007 yılında yükselişle %2,1'e çıkmış ve sonra azalma trendine girerek 2015 yılında % 1,2'ye gerilemiştir. Doğu Karadeniz bölgesinde de benzer bir durum gözükmektedir. Doğu Karadeniz bölgesinde 2003 yılında eğitim harcamalarına ayrılan pay %2,5 olarak gerçeklemiş daha sonra 2004 yılında bu oran %3,2'ye çıkmıştır. Daha sonra düşüşe geçen bütçe içindeki eğitim harcamaları payı 2012 yılında %1,2 olarak gerçeklemiştir. Bu tarihten sonra hafif bir yükselme yaşanmış ve Doğu Karadeniz bölgesinde hane halkının bütçesinden eğitim harcamasına ayırdığı pay %1,4 olmuştur.

2003-2015 yılları arasında hane halkı bütçesinden eğitime ayrılan payın düştüğü bölgeler olduğu gibi artış olan bölgelerde mevcuttur. Ege, Akdeniz, Doğu Marmara, Orta Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde hane halkı bütçesinden eğitime ayrılan pay artmıştır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin tamamında bir yükseliş meydana gelmiştir.

Gelir gruplarına göre hane halkı bütçesinden eğitim harcamalarına ayrılan payı incelediğimizde en alt %20'lik grup ile en üst %20'lik grup arasındaki farkın en fazla olduğu bölge Batı Anadolu'dur. İstanbul bölgesinde 2003 yılında en alt %20'lik grup bütçesinin %0,4'nü eğitim harcamalarına ayırırken 2015 yılında bütçesinden %0,8'lik kısmı eğitim harcamasına ayırmıştır. En üst gelir grubunda ise eğitim harcamasına ayrılan pay 2003 yılında %5,9 iken bu oran 2015 yılında biraz azalarak %5,7'ye gerilemiştir. Bat Anadolu bölgesinde de en alt ve en üst gelir grupları arasındaki eğitim harcaması payındaki fark fazladır. Bu bölgede en alt gelir grubundakilerin 2003 yılında eğitim harcamaları bütçelerinde %0,4'lük bir alan kapsarken 2015 yılında bu oran

artarak %0,6 olmuştur. En üst gelir grubunda ise 2003 yılında eğitim harcamalarının payı %3 iken 2015 yılında bu oran %5,4'e çıkmıştır.

Eğitim harcamalarının hane halkı bütçesi içerisinde %20'lik gruplara göre incelemeye devam ettiğimizde Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Batı Karadeniz ve Doğu Karadeniz bölgelerinde en üst gelir grubunda eğitim harcamalarına ayrılan pay diğer bölgelere göre daha azdır. Örneğin Güneydoğu Anadolu bölgesinde en alt gelir grubunun 2003 yılında ayırdığı eğitim harcaması payı %0,3 iken bu oran 2015 yılında %0,4 olmuştur. En üst grupta ise 2003 ve 2015 yıllarında ayrılan pay %1,9 ile aynıdır. Doğu Karadeniz bölgesinde ise en alt gelir grubunun eğitim harcamasının hane halkı bütçesinden aldığı pay 2003 yılında %0,1 iken 2015 yılında %0,3 olarak gerçekleşmiştir. En üst gelir grubunun Doğu Karadeniz de eğitime hane halkı bütçesinden ayırdığı pay 2003 yılında %3,8 iken 2015 yılında %2,2'ye gerilemiştir. Bu gruptaki azalma Doğu Karadeniz bölgesinde ayrım olmadan eğitimin aldığı paydaki düşüşün büyük kısmını açıklamaktadır.

Tablo 3.16 : Düzey 1'de İşsizlik Oranları(2006-2016)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İstanbul	11.4	10.4	11.2	16.8	14.3	11.8	11.3	11.2	11.9	12.9	13.5
Batı Marmara	7.2	6.6	9.4	10.8	8.8	7.1	6.5	6.8	6.7	6.4	7.1
Ege	9.3	9.4	10.5	14.1	12.0	10.0	9.6	10.1	9.1	9.4	9.3
Doğu Marmara	9.7	9.7	10.5	14.4	11.5	9.8	8.9	8.4	8.1	8.9	9.9
Batı Anadolu	12.3	11.2	11.2	12.4	10.8	8.6	8.4	8.6	9.8	9.8	9.9
Akdeniz	12.5	12.0	13.9	17.5	13.9	10.6	9.8	11.0	11.1	11.5	11.8
Orta Anadolu	11.0	10.8	10.9	13.9	12.2	9.7	7.6	8.4	8.9	9.8	10.4
Batı Karadeniz	6.5	7.9	7.2	7.4	8.3	6.0	6.1	6.7	6.2	6.7	7.7
Doğu Karadeniz	5.6	6.6	5.8	6.0	6.1	6.4	6.3	6.8	6.2	4.8	4.5
Kuzeydoğu Anadolu	5.0	5.8	5.9	8.5	8.2	8.3	6.9	6.7	5.3	4.9	4.9
Ortadoğu Anadolu	11.2	12.9	14.4	16.6	14.3	11.2	8.7	9.0	10.6	8.7	9.0
Güneydoğu Anadolu	14.2	16.9	15.8	17.4	12.4	11.7	12.4	14.5	15.6	16.5	18.7

Kaynak: TÜİK

İşsizlik oranlarını gösteren tabloya göre 2006 yılında işsizliğin en yüksek olduğu bölge %14,2'lik oranla Güneydoğu Anadolu bölgesidir. 2006 yılında en az işsizlik oranına sahip bölgeyse %5 ile Kuzeydoğu Anadolu bölgesidir. İşsizlik oranları neredeyse bütün bölgelerde (Güneydoğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Hariç) 2009-2010 yıllarında en yüksek seviyesine çıkmıştır. İstanbul bölgesinde işsizlik oranı 2006 yılında %11,4 iken 2009 yılında krizin etkisiyle %16,8'e çıkmıştır. Daha sonra azalan

işsizlik oranı 2013 yılında %11,3 olarak gerçekleşmiş ancak 2014 yılıyla beraber yükselerek 2016 yılında %13,5'e ulaşmıştır. Güneydoğu Anadolu bölgesi 2006 yılında en fazla işsizlik oranına sahip bölgedir. Bu bölge 2016 yılında gerçekleşen %18,7'lik işsizlik oranıyla kriz döneminden daha kötü performans ortaya koymuştur. Doğu Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu bölgeleriyse işsizlik oranının en az olduğu bölgelerdendir. 2016 yılında bu iki bölgenin işsizlik oranları sırasıyla %4,5 ve %4,9 olarak gerçekleşmiştir.

3-3-4-Veri

Çalışmanın analiz kısmında Türkiye'de Düzey 1 seviyesinde gelir eşitsizliği ile eğitim eşitsizliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca bölgesel düzeyde gelir eşitsizliğini etkileyen bazı faktörler irdelenmiştir. Bölgesel düzeyde 12 alt bölgenin 2006-2014 yılları arasındaki verileri kullanılarak analiz yapılmıştır. Çalışmada gelir eşitsizliği ölçütü olarak gini endeksi kullanılmıştır. Gini endeksi verileri TÜİK, gelir yaşam koşulları anketi sonuçlarından alınmıştır. Diğer yandan eğitime dair değişkenlerse eğitim eşitsizliği, ortalama eğitim süresi sonuçları aşağıda hesaplama yöntemi detaylı şekilde anlatıldığı üzere TÜİK hane halkı işgücü anketi mikro veri setinden yararlanılarak tarafımca hesaplanmıştır. Analizde ayrıca işgücüne katılım oranı, işsizlik oranı, yoksulluk oranı ve hane halkı bütçesinden eğitime ayrılan pay yer almaktadır. Bu verilerde TÜİK veri tabanından elde edilmiştir.

Analizde hem birim hem de zaman değişkeninin olması nedeniyle son dönemde eşitsizlik analizlerinde çok fazla kullanılan panel veri analizi kullanılmıştır. Veri setinde 12 bölgenin 2006'dan 2015'e kadar verileri bulunmaktadır. Ancak kişi başına düşen milli gelir verisi 2014 yılında sonlandığından ikinci bir veri seti düzenlenmiş ve bu veri seti 2006-2014 yıllarını içermektedir.

3-3-4-1-Panel Veri Analizi:

Yatay kesit veri ve zaman serisinin birleşiminden oluşan panel verilere Zellner (1962), Balestra ve Nerlove (1966) ve Swamy (1970) çalışmalarında rastlanılmıştır.

Panel veri analizi yapmanın avantajları ve dezavantajları mevcuttur. Panel veri setlerinde veri setlerinin büyük olması karmaşık analizi kolaylaştırmaktadır. Mikro ve Makro dinamik etkiler yatay kesit verilerle analiz edilmemekteyken zaman serilerinde ise dinamik etki net bir şekilde ortaya konulmasında zorluklar mevcuttur. Panel veri ile zaman serisinin ve yatay kesit verinin dinamik etkideki dezavantajları ortadan kalkmaktadır. Dezavantajlarına baktığımızda ise analiz için yapılan sınırlamalara panel veri cevap vermeyebilmektedir.

Çalışmada verilerde eksik gözlem olmadığı için dengeli panel veri seti oluşturulmuştur. Çalışmada sabit etkiler ve rassal etkiler modelleri uygulanmıştır. Hausman testi ile sabit etkilerle rassal etkiler arasında model tercihi yapılmıştır. Rassal etkilerle havuzlanmış en küçük kareler yöntemi arasında ise Breusch Pagan testi uygulanmıştır. Diğer yandan analizdeki birimler arası korelasyon, değişen varyans ve otokorelasyon sorunu olup olmadığını tespit için testler uygulanmış ve dirençli tahmincilerle analiz sonuçlandırılmıştır.

3-3-4-1-1-Sabit Etkiler

Bu modelde birimlerdeki farlılıklar sabit parametredeki farklılıklarla açıklanmaya çalışılır (Cural, 2012: 218). Bu sabit parametrenin modele değişken olarak ele alınmasına vesile olur. Sabit etkiler modelinin varsayımları aşağıdaki gibidir:

1)-Bağımsız değişkenlerin hata terimi ile korelasyonsuz olduğu ifade edilmektedir.

2)- Bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı yoktur

3)- Değişen varyans ve otokorelasyon yoktur. (Tatoğlu, 2013: 80).

3-3-4-1-2-Rassal Etkiler Modeli

Bu modelde birim ve zaman etkileri rassal değişken olarak hata terimi içerisinde yer almaktadır (Güriş, 2015: 22). Rassal etkiler modelinde birimler arası farklılıklar tesadüfidir. Bu tesadüfilik örnek çekim sürecinin sonucudur (Tatoğlu, 2013:103).

$$Y_{it} = \beta_o + \beta_1 X_{it} + \beta_2 X_{2it} + \cdots + \beta_k X_{kit} + \alpha_i + u_{it}$$

Sabit etkiler modelinde amaç α_i'yi yok etmektir. α_i'yi yok etmek istemenin nedeni X_{itj}'nin bir veya daha fazlasıyla korelasyon içermektedir. α_i'nin tüm bağımsız değişkenlerle korelasyonsuz olması rassal etkiler modeli haline getirmektedir (Wooldrige, 2013: 489).

$$Cov(X_{it}, \alpha_i) = 0 \text{ , t=1,…,T; i=1,…,N}$$

Eğer α_i'nin bir bağımlı değişkenle bile korelasyonu varsa sabit etkiler veya birinci farklar yöntemi kullanılmalıdır (Wooldrige, 2013: 489).

Rassal etkiler modelinde

-α_i ve u_{it}, her i ve t için korelasyonsuzdur.

-α_i ve u_{it}'nin ortalamaları sıfırdır.

-α_i ve u_{it_i} ve u_{it} normal dağılmaktadır.

- X matrisi deterministikdir

-α_i'nin varyansı $E(\alpha_i) = 0$ ve $E(\alpha_i, \alpha_i') = \sigma_\mu^2$ i=i', t=t'

-u_{it}'nin varyansı $E(u_{it}) = 0$ ve $E(u_{it}, u_{it}') = \sigma_u^2$ i=i', t≠t'(Tatoğlu, 2013: 105)

3-3-4-2 Eğitim Eşitsizliği Ölçütü Olarak Eğitim Gini Endeksi

Eğitim eşitsizliğini ölçme tartışmaları iktisat yazınında son 20 yıllık süreç içinde daha fazla yer bulmuştur. Kuznets 1955'de yaptığı çalışmada ekonomik gelişme ile gelir dağılımı arasında ters u ilişkisi sonucuna ulaşmıştır. Gelir ile ekonomik ilişkiyi gösteren bu çalışma 1990'lı yılların başında eğitim eşitsizliğine uyarlanmıştır (Ram, 1990). Eğitim eşitsizliği ve gelir ilişkisine dair bir çok çalışma yapılmıştır (Cohen ve Soto, 2007; Morrison ve Murtin, 2007; Thomas vd., 1994; Ram, 1989).

Gelir eşitsizliği ölçütü olan gini katsayısının eğitim eşitsizliği katsayısı olarak hesaplanmasına ilişkin yapılan çalışmalar sonucunda 2001 yılında Thomas ve arkadaşları tarafından eğitim ginisi düzenlenmiş ve yazında genel kabul haline gelmiştir. Eğitim ginisinin hesaplanması temel olarak gelir ginisi hesaplama yöntemini almıştır. Hesaplama ortalama eğitim süresi üzerine oturmaktadır (Thomas vd., 2001). Bu çalışmada da eğitim ginisi hesaplanırken Thomas ve arkadaşlarının hesaplama yöntemi temel alınmıştır.

$$\varepsilon_L = \left(\frac{1}{\mu}\right) \sum_{i=2}^{n} \sum_{j=1}^{i-1} P_i \ \ |y_i - y_j| Pj$$

EL eğitim ginisini

μ ilgili nüfus içerindeki ortalama okul süresini

Pi ve Pj ilgili eğitim seviyesindeki nüfus oranı

Yi ve Yj farklı eğitim seviyelerindeki eğitim süreleri

N eğitim verileri için kaç kategori olduğunu ifade etmektedir.

Thomas ve arkadaşları çalışmalarında Barro ve Lee (1996) tarafından 7 kategorili eğitim seviyesini kullanılmıştır. Bu çalışmada ise veri setinin yapısından kaynaklı 6 kategori kullanılmıştır. Çalışmada eğitim seviyeleri olarak Okuma yazma bilmeyen, okuma yazma bilen ancak herhangi bir okul bitirmeyen, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite mezunu olmak üzere 6 kategori kullanılmıştır.

EL=(1/μ) p2 (y2-y1) p1 +

p3 (y3-y1) p1+ p3 (y3-y2) p2 + ……. +

p6 (y6-y1) p1+ p6 (y6-y2) p2+ p6 (y6-y3) p3+ p6 (y6-y4) p4+ p6 (y6-y5) p5]

p1 okuma yazma bilmeyenlerin nüfus içerisindeki oranı,

p2okuma yazma bilen ancak bir okul bitirmeyenlerin nüfus içerindeki oranı;

p6 üniversite mezunlarının nüfus içerisindeki oranıdır.

y1 okuma yazma bilmeyenlerin aldığı eğitim süresini , y1=0;

y2 okuma yazma bilen ancak bir okul bitirmeyenlerin eğitim süresini y2=1 ;

y6 üniversite mezunlarının ortalama eğitim süresini göstermektedir.

Thomas ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada ortalama eğitim süreside hesaplanmıştır.

$$\mu=\sum_{i=1}^{n} PiYi$$

Thomas ve arkadaşları 7 kategori kullanmıştır. Bu çalışmada Thomas ve arkadaşlarının hesaplama yöntemleri temel alınarak Türkiye şartlarına uyarlanmış ve eğitim kategorisi 6 kategori olarak alınmıştır.

Okuma yazma bilmeyenler: y1 = 0

Okuma yazma bilmeyenler: y1 = 0

Okuma yazma bilen ancak bir okul bitirmeyenler: y2 = y1 + Cp = Cp

İlkokul mezunları: y3 = y2 + Cr = Cr + Cp

Ortaokul mezunu: y4 = y3 + Cs = Cr + Cs+ Cp

Lise mezunları: y5 = y4 + Ct = Cr + Cs+ Cp + Ct

Üniversite mezunları: y6 = y5 + Co = Cp + Cs + Cr + Ct + Co

Cp bir okul bitirmeyenlerin eğitime ayırdığı ortalama zaman 1 yıl,

Cr ilkokul mezunlarının ilkokul eğitimine ayırdığı ortalama zaman 5 yıl,

Cs ortaokul mezunun orta okul eğitimine ayırdığı ortalama zaman 3 yıl,

Ct lise mezunlarının lise eğitimine ayırdığı ortalama zaman 3 yıl,

Co üniversite mezunlarının üniversite eğitimine ayırdığı ortalama zaman 4 yıldır (Tomul, 2011: 137).

3-3-5-Analiz Sonuçları

Analizde 2006-2014 yılları arasında bağımlı değişken olan gelir eşitsizliği ölçütü olan gini ile diğer bağımsız değişkenler arasında ki ilişki ele alınmıştır. İlk model olarak yoksulluk oranı, eğitim eşitsizliği ve hane halkı bütçesi içindeki eğitim harcamalarının payına bakılmıştır. 2. modelde ise eğitim eşitsizliği ve istihdam piyasası değişkenleri olan işsizlik ile iş gücüne katılım oranı bağımsız değişkenlerdir. 3. modelde ise tüm bağımsız değişkenler beraber ele alınmıştır. Buradaki ayrımın amacı harcamalar ve yoksulluğun etkisi ile istihdam piyasasının etkisini ayrı ayrı ele almaktır. Analizde uyumlu modeli bulabilmek için modellerde zaman ve birim etkiye bakılması gerekmektedir.

Modelde birim ve zaman etkilerinin varlığına LR testiyle bakılmıştır. Test sonucunda olasılık değeri $P<0,05$ olduğundan birim ve zaman etkinin olduğu görülmektedir. Birim etkilerin geçerliliğini test etmek amacıylaysa LR testi uygulanmıştır. Bu üç testin sonucuda $P<0,05$'dir. Bu da birim etkinin varlığını ortaya koymaktadır. Zaman etki için LR testi uygulanmış ve sonuç $P>0.05$'dır. Test sonuçlarına göre modelimizde zaman etkinin olmadığını sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır.

Tablo 3.17: 1. Modelde Birim ve Zaman Etkisinin Birlikte Sınanması

	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Birim ve Zaman Etkisinin Birlikte Sınanması		
LR Test	35.7	0.000
Birim Etkisinin Sınanması		
LR Test	34.33	0.000
Zaman Etkisinin Sınanması		
LR Test	0.00	1.000

Modelde sadece birim etkinin geçerli olduğunun anlaşılmasından sonra Sabit Etkiler Modeli ile Tesadüfi Etkiler Modeli arasında seçimi için Hausman testi uygulanmıştır.

Tablo 3.18: 1. Modelde Hausman Test İstatistiği

	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Hausman Model Belirleme Testi	4.11	0.25

Hausman test istatistiğine göre P> 0,05 çıkmıştır. Test tesadüfi etkiler tahmincisinin etkili olduğunu göstermektedir. Aşağıda yer alan tablo 3.19'da ise tesadüfi etkiler modeline göre tahmin edilen modelin varsayımlarından sapmalarına ilişkin yapılan testlerin sonuçları yer almaktadır.

3.19: 1. Modelde Varsayımdan Sapmaların Test Edilmesi

Levene, Brown ve Forsythe Testleri	W0	0.080991
	W50	0.56688882
	W10	0.080991
Bhargava et al. Durbin-Watson Testi	1.2024453	
Baltagi-Wu LBI Testi	1.4046698	

Analizimizde değişen varyans sorununu ölçmek için Levene, Brown ve Forsythe testleri uygulanmış ve test istatistiklerine göre değişen varyans mevcut değildir. Otokorelasyon için Bhargava Durbin Watson Testi ve Baltagi-Wu Yerel En İyi Değişmez (Locally Best Invariant) testleri uygulanmıştır. Test istatistiğinin 2'den küçük çıkması, modelde otokorelasyonun olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Modelimizdeki değer 2'den küçük olduğu için modelde otokorelasyon mevcuttur. Aşağıda yer alan model sonuçları hem varsayımdan sapmaların olduğu ilk modeli hem de sapmaların düzeltildiği AR (1) modeli sonuçlarını göstermektedir.

Tablo: 3.20: Birinci Model Sonuçları

Bağımlı Değişken: Gini	Nonrobust	AR (1)
Eğitim Ginisi	14.16845** (6.496691)	14.13478** (6.039814)
Eğitim harcamasının bütçe içindeki payı	1.538506* (0.5613796)	1.706724* (0.620976)
Yoksulluk oranı	0.474174* (0.0941972)	0.4632451* (0.0901186)
Sabit	23.31721* (3.21473)	23.13717* (3.204369)
N R2	108 (0.4183)	108 (0.4266)

*p=0,01 **p=0,05 ***p=0,1

Gelir eşitsizliği ile eğitim eşitsizliği, eğitim harcamasının hane halkı bütçesi içindeki payı ve yoksulluk oranı arasındaki ilişkiyi gösteren analiz sonuçları yukarıda ki tablo 3.20'de yer almaktadır. Sonuçlara göre Eğitim eşitsizliği yaşanan artış gelir eşitsizliğini 2 durumda da istatistiki olarak %5 düzeyinde anlamlı şekilde artırmaktadır. Eğitim harcamalarının hane halkı bütçesi içindeki payı ise iki durumda %1 düzeyinde anlamlıdır. Eğitim harcamasının payı artıkça bu durum gelir eşitsizliğini artırmaktadır. Yoksulluk oranı 2 durumda da %1 düzeyinde anlamlıdır. Yoksulluk oranı artıkça gelir eşitsizliği de anlamlı şekilde artmaktadır.

Tablo 3.21: 2.Modelde Birim ve Zaman Etkisinin Birlikte Sınanması

	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Birim ve Zaman Etkisinin Birlikte Sınanması		
LR Test	47.76	0.000
Birim Etkisinin Sınanması		
LR Test	42.76	0.000
Zaman Etkisinin Sınanması		
LR Test	0.00	1.000

Tablo 3.21'de gelir eşitsizliği ile eğitim eşitsizliği, işsizlik oranı ve işgücüne katılım oranı arasında kurulan modelde birim ve zaman etkisine ilişkin test sonuçları yer almaktadır. Test sonuçlarına göre modelde birim etki mevcutken zaman etkisi ise gözlenmemiştir. Aşağıda yer alan hausman test istatistiğine göreyse model tesdaüfi etkilere göre kurulmalıdır.

Tablo 3.22: 2. Model Hausman Test İstatistiği

	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Hausman Model Belirleme Testi	1.47	0.6898

Model tesadüfi etkilere göre kurulduktan sonra varsayımlara ilişkin yapılan test sonuçlarındaysa değişen varyans gözlenmemişken otokorelasyon sorunu analizde mevcuttur. Bu sorunun çözümü için AR (1) dirençli tahmincisine göre model tahmin edilmiştir.

Tablo 3.23: 2. Model Varsayımdan Sapmaların Test Edilmesi

Varsayımdan Sapmaların Test Edilmesi		
Levene, Brown ve Forsythe Testleri	W0	0.26763153
	W50	0.83133432
	W10	0.26763153
Bhargava et al. Durbin-Watson Testi	1.1606301	
Baltagi-Wu LBI Testi	1.4683337	

Tablo 3.24'de eğitim eşitsizliği, işsizlik ve işgücüne katılımın gelir eşitsizliğine etkisiyle ilgili analiz sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre eğitim eşitsizliği istatistiki olarak anlamsız çıkmıştır. İşsizlik değişkeni incelendiğinde ise istatistiki olarak anlamlıdır. İşsizlik ile gelir eşitsizliği arasında pozitif yönlü ilişki analiz sonucunda elde edilmiştir. Yani işsizlikteki artış gelir eşitsizliğini artırmaktadır. İşgücüne katılım oranı ise iki durumda da pozitif yönlü çıkmıştır ancak bu durum istatistiki olarak anlamsızdır.

Tablo 3.24: İkinci Model Sonuçları

Bağımlı Değişken: Gini	Nonrobust	AR (1)
Eğitim Ginisi	11.5385 (7.607562)	10.82795 (6.851056)
İşsizlik oranı	0.2590203* (0.1042432)	0.2549741* (0.1093119)
İşgücüne katılım oranı	.0552519 (0.067093)	0.0012538 (0.0770583)
Sabit	27.63352* (5.15888)	28.57321* (5.535032)
N R2	108 0.2449	108 0.2482

*p=0,01 **p=0,05 ***p=0,1

Tablo 3.25'de kurulan üçüncü modelde zaman ve birim etkinin sınanmasına ilişkin test sonuçları yer almaktadır. Test sonuçlarına göre modelde birim etki mevcutken zaman etki görülmemiştir.

Tablo 3.25: 3.Modelde Birim ve Zaman Etkisinin Birlikte Sınanması

	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Birim ve Zaman Etkisinin Birlikte Sınanması		
LR Test	16.34	0.003
Birim Etkisinin Sınanması		
LR Test	16.34	0.000
Zaman Etkisinin Sınanması		
LR Test	0.00	1.000

Kurulan 3. Modele ilişkin hausman test istatistiğine göre model diğer iki modelden farklı olarak sabit etkilere göre kurulması gerekmektedir.

Tablo 3.26: 3. Model Hausman Test İstatistiği

	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Hausman Model Belirleme Testi	62.32	0.000

Sabit etkiler modelinde değişen varyansı kontrol etmek için Değiştirilmiş Wald Testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre modelde değişen varyans sorunu mevcuttur. Diğer yandan Birimler arası korelasyon için Pesaran, Friedman ve Frees testleri uygulanmış ve sonuçta birimler arası korelasyon çıkmamıştır. Modelde otokorelasyon için Bhargava Durbin Watson Testi ve Baltagi-Wu Yerel En İyi Değişmez (Locally Best Invariant) Testleri uygulanmıştır. Modelde otokorelasyon görülmüş ve dirençli tahminci olarak AR (1) tahmincisi kullanılmıştır.

3.27: 3. Model Varsayımdan Sapmaların Test Edilmesi

Varsayımdan Sapmaların Test Edilmesi	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Değiştirilmiş Wald Testi	94.08	0.000
Bhargava et al. Durbin-Watson Testi	1.257717	
Baltagi-Wu LBI Testi	1.4814054	
Friedman	3.11	0.9892
Pesaran	0.86	1.72
Frees	0.2828	0.38

Tablo 3-2-19'da gelir eşitsizliği ile analizdeki bütün bağımsız değişkenlerin gelir eşitsizliğine nasıl etki ettiği yer almaktadır. Analize göre eğitim harcamasının hane halkı bütçesi içindeki payı, yoksulluk oranı, işsizlik oranı ve işgücüne katılım oranı istatistiki olarak anlamlıdır. Modelde anlamlı olan değişkenlerin hepsi gelir eşitsizliğini artırıcı yönde etki etmektedir.

3.28: 3. Model Sonuçları

Bağımlı Değiş.ken: Gini	Nonrobust	AR (1)
Eğitim Ginisi	-8.710867 (19.38876)	-32.09735 (20.47056)
Eğitim harcamasının bütçe içindeki payı	1.073768*** (0.6065693)	0.188351 (0.8282382)
Yoksulluk oranı	0.5009615 * (0.095157)	0.347412 * (0.0978312)
İşsizlik oranı	0.2885636* (0.0981112)	0.2749618** (0.1005894)
İşgücüne katılım oranı	0.1185961*** (0.0675921)	0.1943952** (0.0864871)
Sabit	23.86936* (8.047289)	32.38836* (5.436551)
N R2	108 0.1084	108 0.1085

*p=0,01 **p=0,05 ***p=0,1

SONUÇ

Gelir dağılımı veya gelir eşitsizliği 21. Yüzyılın en önemli iktisadi sorunlarından biridir. Özelikle 2007-2008 kriziyle birlikte eşitsizlik tartışmaları daha da güçlenmiştir. Artan gelir ve servet eşitsizliğine ilişkin acil önlemler alınması, hangi faktörlerin nasıl, ne kadar ve hangi yönde ettiği yazındaki tartışmalarda yer almıştır.

Bu çalışmada gelir dağılımı veya gelir eşitsizliğinin iktisat okullarında nasıl tartışıldığı; büyüme, küreselleşme, finansallaşma, sendika, asgari ücret, vergi gibi değişkenlerin gelir dağılımıyla ilişkisinin nasıl olduğu; tüketim ve mutluluk gibi değişkenlerin dağılımdan nasıl etkilendiği irdelenmiştir. Ayrıca gelir dağılımını ölçen çeşitli yöntemler ele alınmıştır.

Gelir konusu iktisadi okulların hemen hepsinde önemli tartışma konularından olmuştur. Klasik okul gelir dağılımını fonksiyonel gelir dağılımı olarak ele almaktadır. Klasik okul bu gelirin nasıl ve ne miktarda bölüşüleceği sorusuna da önem vermiştir. Ricardo emek, sermaye ve makine kullanımı sonrasında her şeyin toprak sahibi, sermaye sahibi ve emekçiler tarafından bölüşüldüğünü ifade etmiştir (Ricardo, 2008: 23-24). Diğer bir klasik iktisatçı Smith ise emekçilerle sermaye sahibinin ücret ve kâr mücadelesine girdiğini bununda önemli bir çatışma olduğunu belirtmektedir (Smith, 2011: 76).

Diğer yandan Marx'da gelirin bölüşümünün emek ve sermaye arasındaki mücadeleyle belli olacağını ortaya koymuştur. Marksist teori, emeğin ürettiği değerden çok az payı ücret olarak aldığı geri kalanın artı değer olarak sermayenin eline geçtiğini belirtmektedir. Bu durum da gelirler arasında uçuruma neden olmaktadır. Keynes ise, ekonomide en önemli sorunların tam istihdam ve gelir bölüşümü olduğunu ifade etmiştir.

Gelir dağılımına hangi etkenlerin nasıl tesir ettiğinin anlaşılması ise oluşturulacak ekonomik politikalar açısından önem teşkil etmektedir. Politika yapıcılar ve ekonomistler sorunun çözümünü anlamak için büyüme, küreselleşme, emek kurumları, finansallaşma, enflasyon vb. gibi etkenlerin gelir ve servete etkisini detaylı ele almaya çalışmışlardır. Ülkelerin merkez ülke veya çevre ülke olmasına göre bu faktörlerin etkileri farklılaşmaktadır. Örneğin finansallaşmayla beraber merkez

ülkelerden çevre ülkelere sermaye akışı hızlanmıştır. Sermayenin doğası gereği daha fazla kâr isteği bu akışı hızlandırmıştır. Sermaye gittiği yerden yüksek kârlar elde etmeye çalışırken ücretlerin gerilemesine ve gelirin belli bir zümrenin elinde toplanmasına neden olduğu için gelir dağılımı bozulmuştur.

Sivil haklarda yaşanan değişim de gelir dağılımı ile etkileşim içerisindedir. Örneğin bir ülkede örgütlenme özgürlüğünün ve politik özgürlüklerin arttığı, sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinin hız kazandığı bir ortamda gelir dağılımı daha adaletli hale gelebilmektedir. Sivil haklarda artış olduğunda çalışanlar haklarını korumak için çeşitli sendika, dernek, oda vb. gibi oluşumlarda yer almakta ve işverene karşı birlikte durabilmektedir. Böylesi bir durum işverenin elindeki kârın bir kısmını daha çalışanıyla paylaşmanın önünü açmaktadır. Diğer yandan sivil toplum örgütleri sosyal eşitsizliklere karşı çeşitli çalışmalar yürütmekte, bu durum da politika yapıcıların eşitsizlikleri çözmesi için baskı oluşturmaktadır.

Emek kurumları ile gelir dağılımı yüksek korelasyon içermektedir. Çalışanların ücretlerini korumada toplu sözleşme ve sendikalar önemli yer tutmaktadır. Toplu sözleşmeyle çalışanların reel ücretlerinde artış sağlamayı amaçlayan sendikalar gelirin daha adil dağılmasına olanak tanıyabilmektedir. 1980'li yıllarla birlikte sendikalı çalışan sayısındaki azalış reel olarak ücretlerde de bir gerilemeye yol açmış bu da gelir dağılımını bozmuştur. Diğer bir emek kurumu olan asgari ücret de ücretlerin düzenlemesi açısından önemlidir. Asgari ücrete yasal olarak ücretlere bir taban belirlemekte, böylece ücretlerin belli bir seviyenin altına düşmesini engellemektedir. Ancak burada önemli olan bu kurumların işleyişinin anayasal güvenceye alınması ve bunlara uymayanlara çeşitli yaptırımlar uygulanmasıdır. Yoksa bu faktörler kayıtdışılığa neden olabilecek ve dağılım daha da bozulacaktır.

Tezde OECD ülkelerinde gelir dağılımının belirleyenleri ikinci bölümde incelenmiştir. Bu bölümde OECD ülkeleri için yapılmış çalışmalar toparlanmaya çalışılmıştır. Daha sonra ise 2000'li yıllarda OECD ülkelerinde gelir ve servetin nasıl dağıldığı detaylı şekilde ele alınmıştır.

OECD ülkelerine ilişkin yapılan çalışma gelir eşitsizliğinin üye ülkeler açısından yakıcı bir sorun olduğunu gözler önüne sermektedir. 2007 yılından 2014

yılına gelir dağılımı OECD genelinde az da olsa yükselmiştir. Şili, Meksika, Türkiye ve ABD OECD ülkeleri içinde gelir dağılımının en dengesiz olduğu ülkelerdir. Servet eşitsizliğine baktığımızda ise durum daha vahimdir. Dünya'da servet eşitsizliğine ilişkin yapılan detaylı çalışmalardan biri Creditt Suisse Küresel Servet Raporudur. Bu rapora göre dünya genelinde servet eşitsizliği ginisi 2017 yılında 0.91 civarıdır. Gini endeksine göre değer 1'e yaklaştıkça gelir adaletsiz dağılmaktadır. Servet ginisi 0,91 ile neredeyse mükemmel eşitsizliği ifade etmektedir. Dünya genelindeki servetin %50,1'i nüfusun %1'lik kesiminin elindedir. Durum OECD ülkeleri için de benzerdir.

Bu bölümün son kısmında ise 1987-2014 yılları arasında bazı OECD ülkelerinde gelir dağılımına etki eden faktörler panel verilerle analiz edilmiştir. Analiz sonucunda artan ekonomik ve finansal küreselleşmenin gelir dağılımını bozucu yönde etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. OECD ülkelerinde artan eğitimli nüfusunda gelir dağılımına negatif yönlü etkisi olduğu görülmüştür. Diğer yandan emek gelirlerinin toplam milli gelir içindeki payı artıkça gelirin daha adaletli dağıldığına dair sonuçlar elde edilmiştir. Sivil haklarda yaşanan artışın da dağılımı daha adaletli hale getirdiği analizde görülmüştür. Yapılan analizde büyümenin OECD ülkelerinde eşitsizliği tetiklediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın bir diğer amacı eşitsizliğin azaltılması ve gelirin adil yeniden dağılımı için uygulanacak politikaların tespitine katkı sunmaktır. Daha adil bir gelir dağılımını tesis etmek için faydalanılacak düzenleyici araçların başında vergiler gelmektedir. Artan ekonomik ve finansal küreselleşmenin eşitsizliği tetiklediği yönündeki bulgular göz önüne alınırsa küresel sermaye hareketlerine sınırlama getirilmeli ve vergi konulmalıdır. Ancak bu yapılırken ülkelerin koordinasyon içinde olması gerekmektedir. Çünkü bir ülke uygulamayı hayata geçirirken diğer ülke bu uygulamayı hayata geçirmezse, sermaye uygulamayı hayata geçirmeyen ülkeyi tercih edecektir. Bu durum da diğer ülkede yatırımların azalmasına veya durmasına dolayısıyla işsizliğin tırmanmasına neden olacaktır. İşsizlik sonucu çalışanlar gelir kaybı yaşayacak ve eşitsizlik artacaktır. Bu senaryonun yaşanmaması ancak koordineli bir uygulama ve devletlerin birbirine karşı şeffaf davranmasıyla mümkündür.

Ülkelerin kazanca göre artan oranlı vergi uygulamasının gelir dağılımını olumlu etkilediği yazında yer almaktadır (Piketty, 2015; Stiglitz, 2014). Stiglitz, ABD'de 2007 yılında en zengin 400 ailenin ortalama vergi oranının %16,6 olduğunu, ülke genelinde uygulanan vergi oranı ortalamasının ise %20,4 olduğunu belirtmiştir (Stiglitz, 2014: 132). Fransa'da da ABD'deki gibi nüfusun %0,1'lik kesimi %35 oranında vergi öderken, en düşük gelire sahip %50'lik nüfus ise %40-%45 bandında vergi oranına tabidir (Piketty, 2015: 537). %1'lik üst gelir grubuna doğru ilerledikçe gelir vergisi oranlarında yaşanan azalma servetin belli bir kesimde yoğunlaşmasını açıklamaktadır. Eşitsizlikte azalma az kazanan kesimden düşük, çok kazanan kesiminden yüksek oranlı vergi alınması ile sağlana bilinir**.**

Diğer yandan gelirin yeniden daha adaletli dağıtılmasında transfer harcamaları önemli rol oynayabilir. Özellikle yoksul ile varlıklı birey arasındaki farkın açılmasını önlemek için yoksul bireye doğru yapılacak çeşitli transfer önemlidir. Ancak bu transferler denetlenebilir olmalıdır.

Ücret eşitsizliğine ilişkin önemli çalışmalardan biri Mincer'in çalışmasıdır. Mincer eğitim ile iş deneyiminin ücretleri etkilediğini ifade etmiştir. Mincer'in çalışması eğitim ve deneyim gibi faktörleri içermesi nedeniyle eleştirilmiştir. Mincer'e getirilen önemli eleştirilerden biri çalışanın sosyal ve ekonomik altyapısını göz ardı ettiğidir. Diğer yandan çalışılan işin ve işyerinin niteliği de Mincer'in çalışmasında ihmal edilmiştir. Bu eleştiriler kapsamında yapılan çalışmalar ücret eşitsizliğini hesaplamak için Mincer denklemine zaman içinde farklı değişkenler ekleyerek geliştirmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de 2015 yılında maaş ve ücret gelirleri toplam gelirden en yüksek pay alan gelir grubudur. Türkiye'de gelir dağılımına ilişkin yapılacak çalışmalarda ücret gelirlerine özel önem verilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada da Türkiye'de ücret eşitsizliğinin belirleyenleri analiz edilerek Türkiye'de gelir eşitsizliğiyle ilgili çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de fonksiyonel gelir dağılımı 2015 gelir yaşam koşulu anketi sonuçlarına göre incelendiğinde ücret, maaş ve yevmiye gelirleri toplam gelir içinde %52,5'lik orana sahiptir. Bu sonuca göre ücret eşitsizliğinin gelir eşitsizliğini diğer

gelir kalemlerine göre daha fazla etkileyeceğinin düşülmesine neden olmaktadır. Yapılan çalışmada ücret eşitsizliğine neden olan faktörler, çalışanın özellikleri ve çalışılan işin niteliği ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları kadınların erkeklere göre daha düşük ücret aldığını ortaya koymaktadır. Eğitim seviyesinde meydana gelen artış ise hem erkeklerde hem de kadınlarda ücreti artırıcı rol oynamaktadır.

Çalışılan işin koşullarının bir kısmını ifade eden nitelikli meslek, herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlılık, yarı zamanlı çalışma ve sürekli çalışma değişkenleri önemli sonuçları bize göstermektedir. Analize göre tam zamanlı, sürekli, nitelik gerektiren iş ve kayıtlı çalışmak ücreti pozitif yönde etkilemektedir. Bu sonucu son dönemde artan esnekleşme tartışmalarıyla beraber değerlendirdiğimizde atipik işlerde çalışmanın ücret eşitsizliğini arttırdığını ve bunun da gelir dağılımını bozucu etkisi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Cinsiyet ayrımına göre yapılan analiz sonucu da göstermiştir ki kadınlarda eğitim, sürekli bir işte çalışma, kayıtlılık, çalışma saati, idari sorumluluk, ücret üzerinde pozitif yönde baskın şekilde belirleyicidir. Çalışmada kadın olmanın özel sektörde düşük ücrete yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmanın sonuçları da göstermiştir ki ücret eşitsizliğini azaltmak için kadınlara uygulanan ayrımcı ücret politikasının terk edilerek emek piyasasının kadın erkek eşitliğine göre düzenlemesi gerekmektedir. Ayrıca eğitimli çalışan sayısının artması da ücretlerdeki farklılığı azaltacaktır. Bunun dışında atipik istihdam biçimlerinin (özellikle artan güvenceli esneklik tartışmalarıyla beraber düşünülmeli) ücret eşitsizliğini artırıcı etkisi düşünüldüğünde çalışanlara güvenceli, sürekli ve tam zamanlı işlerin ortaya çıkarılması ve emek piyasasının buna göre düzenlemesi eşitsizliğin ortadan kaldırılması için önem arz etmektedir.

Diğer yandan Türkiye'de ücretlerin GSYİH içindeki payı yıllar içerisinde gerilemektedir. Ameco veri tabanından alınan verilere göre 1993 yılında ücretlerin GSYİH içindeki payı %76,2 iken 2003 yılında bu oran %50,1'e 2015 yılında ise %45,6'ya gerilemiştir. Verilerden de anlaşılacağı gibi GSYİH hasıla içinde emeğin payında azalma olmaktadır. Ancak Ücret dışı gelirlerin oranında ise artış mevcuttur. Gelir dağılımında daha dengeli dağılım için bir yandan ücret eşitsizliğine ilişkin

önlemler almak gerekirken diğer yandan ise ücret ile diğer gelirler arasındaki farkında azalması için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Eğitim, büyüme ve kalkınmaya etki eden önemli etkenlerden biridir. Eğitimin gelirle olan ilişkisi artan eşitsizlik tartışmaları ile birlikte 1950'lerden itibaren tartışmalarda fazlaca yer almaya başlamıştır. Eğitimin, gelir eşitsizliğine etkileri ve gelir dağılımının eğitime etkisi bu tartışmaların ana eksenini oluşturmuştur. Yukarıda yer alan tartışmalarda göstermiştir ki eğitimli nüfus daha iyi gelir elde edebilmektedir. Ancak ülkelerde eğitim sistemlerinin farklılığı, hatta ülkelerin kendi içerisinde yaşanan eğitime ulaşımdaki farklılıklar bazı yerlerde daha nitelikli eğitim alınmasına bazı yerlerinde alınan eğitimin niteliğinin daha düşük olmasına neden olmaktadır. Diğer yandan yaşanan ekonomik ve sosyal farklılıklar bazı bireylerin daha kolay eğitime ulaşmasına olanak tanırken, bazı bireyler eğitime bile ulaşmamaktadır. Bu tablo başka bir sorunu ortaya koymaktadır: eğitim eşitsizliği. Eğitime ulaşmada yaşanan sıkıntılar eğitim eşitsizliğini artırmakta ve eğitimle gelir arasındaki ilişki nedeniyle gelir eşitsizliğini artırabilmektedir. Alınan eğitimin niteliği yükseldikçe bireylerin elde ettiği gelirde genel olarak arttığı yönündeki tartışmalar bir yanda dururken diğer yanda da bireylerin elde ettiği gelir az ise bu durum alınan eğitimi etkilemektedir.

Tezde Türkiye'de eğitim ile gelir arasındaki ilişki üçüncü bölüm içerisinde incelenmiştir. Çalışma gelir eşitsizliği ile eğitim eşitsizliğinin 12 bölgeye göre nasıl değiştiğini ele almıştır. Çalışmada panel veri modelleri kurularak analiz yapılmıştır. Modellere bakıldığında gelir eşitsizliği ile eğitim eşitsizliği arasında pozitif yönlü ilişkinin varlığı göze çarpmaktadır. Özellikle eğitime ulaşmadaki farklılık şimdi veya ileride elde edebilecek işin niteliğinde de farklılığa neden olmaktadır. Daha iyi eğitime sahip olan yani üniversite ve daha üstü eğitim seviyesine sahip kişi daha iyi ücret elde edebileceği bir işte istihdam edilebilecekken, aldığı eğitim daha az olan kişi daha niteliksiz ve düşük ücretli işlerde istihdam edilebilmektedir. Türkiye'de TÜİK verilerine göre maaş ve ücretin toplam ücret içindeki payının 2015 yılı için %52,5 olduğu düşünüldüğünde ücret farklılığı gelir dağılımında en önemli faktördür. Yani alınan eğitimin farklılığından kaynaklı alınan farklı ücretler gelir dağılımını doğrudan etkilemektedir. Türkiye üzerine 2008-2013 yılına ilişkin yapılan çalışmada ise eğitim

eşitsizliği ölçütü ile gelir eşitsizliği arasında negatif yönlü ilişki çıkmıştır (Öztürk ve Kayaoğlu, 2016). Türkiye için yapılan diğer bir çalışmada ise eğitim eşitsizliği katsayısı ile büyüme arasında negatif yönlü korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Güngör, 2010). 146 ülke için yapılan başka bir çalışma ise eğitim eşitsizliği katsayısında yaşanan azalmanın gelir eşitsizliğini de olumlu etkilediğini ortaya koymuştur (Castelló-Climent ve Doménech, 2014). Başka bir çalışmada ise gelir eşitsizliği ile beşerî sermaye eşitliği arasındaki ilişki irdelenmiş ve sonuç olarak beşeri sermaye eşitliğinin gelir eşitsizliğini azaltıcı rolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Mahmood ve Noor, 2014).

Hane halkının bütçesinden eğitime ayırdığı pay ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiye bakıldığında pozitif yönlü anlamlı ilişki ortaya çıkmıştır. Yani eğitime ayrılan bütçenin artmasının gelir eşitsizliğini de artırdığı görülmüştür. 2006 TÜİK bütçe anketi verilerine göre en alt %20'lik kesimin bütçesinden eğitime ayırdığı pay %0,5 iken en üst %20'lik kesimin bütçesinden eğitime ayırdığı pay %3,1'dir. 2016 yılında ise aynı veri en alt %20'de 50,6 iken en üst grupta %4,1'e yükselmiştir. Görüldüğü üzere en üst gelir grubunun ayırdığı paydaki artış en alttakine göre daha fazla olmuştur. Bunun yanı sıra en alt gelir grubunda olanların öncelikli olarak barınma, gıda ve ulaşım ihtiyaçlarını karşılama zorunluluğu eğitime ayrılan payın en az olmasına neden olmaktadır. Eğitimde artan piyasacılığın etkisiyle de birlikte ayrılan bütçenin azlığı nitelikli eğitime ulaşmayı veya eğitim hayatına devam etmeyi engellemektedir. Diğer yandan en üst gelir grubundakilerin eğitime ayırdıkları pay bütçeleri içerisinde sağlık, eğlence ve haberleşme gibi faktörlerden önce gelmektedir. En üst grubun ayırdığı payın fazla (ayrıca miktar olarak da en alt gelir grubuna göre çok daha fazla eğitime harcaya biliyor) olması bu grubun daha fazla süre eğitim almasını ve daha nitelikli iş bulma olasılığını artırmaktadır. Bu durum hem eğitim eşitsizliğini hem de gelir eşitsizliğini derinleştirmektedir.

Çalışmamızda işsizlikle gelir eşitsizliği arasındaki pozitif yönlü net bir şekilde gözükmektedir. İşsizlikteki artış insanların gelirlerini kaybetmesini sağlamakta ve eşitsizliği artırmaktadır. Diğer yandan işsiz sayısında artış ücretleri baskılamakta ve reel ücretlerde düşüşe neden olmaktadır. Bu durum ise sadece ücret geliri elde

edenlerle finansal gelir, kira, transfer geliri elde edenlerle arasındaki farkı artırmaktadır.

Çalışmada göstermiştir ki eğitimde yaşanan eşitsizlik gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir. Gelir eşitsizliğinin azalmasına dair politikalar üretilecekse eğitime özel önem verilmelidir. Kamu eğitime yönelik harcamalarını artırmalıdır. Son dönemde bu yönde bir artış göze çarpmakla birlikte bu artışın büyük kısmını personel giderlerini karşılamaktadır. Altyapı yatırımlarına ayrılan pay ise toplam içinde küçük bir orana sahiptir. Kamunun eğitime yönelik harcamalarını artırması bireylerinin eğitime ayırabildikleri miktardaki farklılıktan dolayı ortaya çıkan dezavantajları azaltabilme kapasitesine sahiptir. Kamu herkesin nitelikli eğitime ulaşabileceği politikalar üretmelidir. Gelir dağılımının alt skalasında yer alanların olduğu bölgelere özel önem verilmeli ve buradakilerin nitelikli eğitim almasının yolu aranmalıdır.

Eğitimin gelir eşitsizliğine doğrudan etkisinin yanı sıra istihdam olanaklarını artırması nedeniyle dolaylı etkisi de mevcuttur. Artan teknolojik gelişmelerle birlikte Türkiye emek piyasasının değişen yapısı da göz önüne alındığında alınacak eğitim iş bulmayı kolaylaştırabilir ve işsizliği azaltarak gelir dağılımını olumlu etkiliyebilir. Diğer yandan eğitimli nüfustaki artışla birlikte son yıllarda eğitimli nüfus işsizliği de artmaktadır. Türkiye emek piyasasının yapısı artan eğitimli nüfusa gerektiği kadar cevap vermemektedir. Bu yüzden politika yapıcının eğitim ve istihdam piyasasını birlikte düzenlemesi gerekmektedir.

Türkiye'de gelir dağılımına ilişkin ana veri olan gini katsayısı 1994-2005 yılları arasında hane halkı bütçe anketlerinden hesaplanırken 2006 yılından itibaren Gelir ve Yaşam koşulları anketleri ile hesaplanmaktadır. Bu anketler beyan esasına dayalı olduğu için veri oluşumunda sıkıntı oluşturmaktadır. Alt gelir grubunda olanlar gelirinin daha altında bir beyanı ifade edebilmektedir. Ancak bundan daha büyük problem ise bu anketlerin üst gelir grubundakileri barındırmada eksik kalmasıdır. Örneğin 2016 gelir yaşam koşulları anketlerinde yıllık geliri 100000 tl den fazla olanlar ankete katılanların %1'inden azdır. Yani ankete katılan 57 bin kişiden 570 kişi bile 100 bin tl üstü kazanmamaktadır. Ankette verilen gelir cevaplarında 1 milyon tl üstü gelir ise yoktur. Bu durum ortaya en üst grubun ölçülmediği sorununu

çıkarmaktadır. Diğer yandan detaylı bir gelir dağılımı analizi için açık olması gereken gelir vergisi verileri gelirler idaresi tarafından paylaşılmamaktadır. En fazla gelir vergisi ödeyen 100 kişi açıklanmakta ancak bu kişilerin birçoğunun verisi de paylaşılmamaktadır. Yaşanan ölçüm ve veri derleme problemleri gini katsayısının hatalı veya eksik çıkmasına neden olmaktadır. Ancak eldeki imkanlar değerlendirildiğinde eksikliklerine rağmen gelir yaşam koşulu anketleri şu andaki en kapsayıcı ankettir.

Sonuçlar da göstermektedir ki dağılım analizleri için %20'lik gruplar gerçeği net şekilde ifade edememektedir. Yazında yapılan birçok çalışma %1'lik analizi merkez almıştır. Hatta daha detaylı eşitsizlik analizi için en üstteki binde birlik grubun gelirlerini inceleyen çalışmalar da yapılmaktadır. Türkiye'deki gelir ve servet dağılımı analizlerinin daha sağlıklı yapılabilmesi için %1'lik dağılım verilerinin akademik çalışmalar da ulaşılabilir olması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ACEMOGLU, D. 1999. "Changes in unemployment and wage inequality: an alternative theory and some evidence" ,**The American Economic Review**, Vol. 89, No. 5 pp. 1259-1278

ADAMS, S. 2008. "Globalization and income inequality: Implications for intellectual property rights." ***Journal of Policy Modeling***, *30*(5), 725-735.

ADELMAN, I., & ROBINSON, S. 1989. "Income distribution and development." ***Handbook of development economics***, *2*, 949-1003.

AGHION, P., & HOWITT, P. W. 2008. **"*The economics of growth*."** MIT press.

AHMED, S., & MCGILLIVRAY, M. 2015. "Human capital, discrimination, and the gender wage gap in Bangladesh." ***World Development***, *67*, 506-524.

AIGNER, D. J., & CAIN, G. G. 1977. "Statistical theories of discrimination in labor markets." ***ILR Review***, *30*(2), 175-187.

AKALIN U.Ş. 2012. **"Keynes'in Genel Teori'si Üzerine,"** Kalkedon Yayınları,İstanbul

AKTAN, C. C., & VURAL, İ. Y. 2002. "Gelir dağılımında adalet (siz) lik ve gelir eşit (siz) liği: terminoloji, temel kavramlar ve ölçüm yöntemleri." ***Yoksullukla Mücadele Stratejileri,*** 1-21.

ALAMGIR, M. (1974). Some analysis of distribution of income, consumption, saving and poverty in Bangladesh." ***The Bangladesh Development Studies,*** *2*(4), 737-818.

ALBANESI, S. (2007). "Inflation and inequality." ***Journal of Monetary Economics***, *54*(4), 1088-1114.

ALDERSON, A. S., & NIELSEN, F. (2002). "Globalization and the great U-turn: Income inequality trends in 16 OECD countries." ***American Journal of Sociology,*** *107*(5), 1244-1299.

ALESINA, A., & PEROTTI, R. (1996). "Income distribution, political instability, and investment." ***European Economic Review,*** *40*(6), 1203-1228.

ALESINA, A., & RODRIK, D. (1994). "Distributive politics and economic growth." ***The Quarterly Journal of Economics,*** *109*(2), 465-490.

ALESINA, A., DI TELLA, R., & MACCULLOCH, R. (2004). "Inequality and happiness: are Europeans and Americans different?." ***Journal of Public Economics,*** *88*(9), 2009-2042.

AL-MARHUBI, F. (1997). "A note on the link between income inequality and inflation." ***Economics Letters,*** *55*(3), 317-319.

AMECO VERİ TABANI (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/macro-economic-database-ameco_en 15/06/2017

ANSAL, H., KÜÇÜKÇIFTÇI, S., ONARAN, Ö., & ORBAY, B. Z. (2000). **"Türkiye Emek Piyasasının Yapısı ve İşsizlik."** *Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, Kasım*.

ASSA, J. (2012). "Financialization and its consequences: The OECD experience." ***Finance Research,*** *1*(1), 35-39.

ATTANASIO, O., HURST, E., & PISTAFERRI, L. (2012). "*The evolution of income, consumption, and leisure inequality in the US, 1980-2010"* (No. w17982). **National Bureau of Economic Research.**

AUTOR, D. H., KATZ, L. F., & KEARNEY, M. S. (2008). "Trends in US wage inequality: Revising the revisionists." **The Review of Economics and Statistics,** 90(2), 300-323.

AYDOĞANOĞLU, E. (2007). **"Sınıf Mücadelesinde Sendikalar."** *Evrensel Basım Yayın, İstanbul.*

BAHÇE, S. 2014. "John Atkinson Hobson: sapkın, haberci ve unutulmuş." ***Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,*** *69*(01), 001-041.

BALESTRA, P. (1992). "Introduction to linear models for panel data." **In The Econometrics of Panel Data** (pp. 21-29). Springer Netherlands.

BALESTRA, P., & NERLOVE, M. (1966). "Pooling cross section and time series data in the estimation of a dynamic model: The demand for natural gas." **Econometrica: Journal of the Econometric Society,** 585-612.

BALL, R., & CHERNOVA, K. (2008). "Absolute income, relative income, and happiness." ***Social Indicators Research,*** *88*(3), 497-529.

BALTAGI B.H. (2001). **"The Econometrics of Panel Data."** Wiley

BALTAGI, B. (2008). **"*Econometric analysis of panel data*."** John Wiley & Sons.

BALTAGI, B. H., & SONG, S. H. (2006). "Unbalanced panel data: a survey." **Statistical Papers,** 47(4), 493-523.

BARRETT, A., CALLAN, T., & NOLAN, B. (1999). "Rising wage inequality, returns to education and labour market institutions: Evidence from Ireland." ***British Journal of Industrial Relations***, *37*(1), 77-100.

BARRO, R. J. (2000). "Inequality and Growth in a Panel of Countries." ***Journal of Economic Growth***, *5*(1), 5-32.

BARRO, R. J., & LEE, J. W. 1996. "International measures of schooling years and schooling quality." ***The American Economic Review***, *86*(2), 218-223.

BECK, T., DEMIRGUC-KUNT, A., LEVINE, R., 2004. "Finance, Inequality, and Poverty: Cross-Country Evidence." **NBER Working Paper** No. 10979

BECKER, G. S. 1962. "Investment in human capital: A theoretical analysis." **Journal of Political Economy**, 70(5, Part 2), 9-49.

BECKER, G. S. 1964. "**Human Capital**," NY.

BECKER, G. S., & CHISWICK, B. R. 1966. "Education and the Distribution of Earnings." ***The American Economic Review***, *56*(1/2), 358-369.

BEER, L. (1999). "Income inequality and transnational corporate penetration." ***Journal of World-Systems Research***, *5*(1), 1-25.

BELFIELD, C. R., & WEI, X. (2004). "Employer size–wage effects: evidence from matched employer–employee survey data in the UK." **Applied Economics**, 36(3), 185-193.

BERAMENDI, P., & CUSACK, T. R. (2008). "Diverse disparities: The politics and economics of wage, market, and disposable income inequalities." ***Political Research Quarterly*.**

BERG, M., & VEENHOVEN, R. (2010). "Income inequality and happiness in 119 nations."

BERTOLA, G. (2008). Inequality, Globalization, and Financial Development", **Conference Paper Globalization and Inequality: Reflections on the Development of a Divided World,** European University Institute in Florence

BİRDAL, M. 2010. **"Marx ve Keynes : Kapitalizmin Krizleri ve Eksik Tüketim Tartışmaları",** Tülay Arın'a Armağan: İktisat Yazıları, Belge Yayınları, 325-348

BIRDSALL, N., & LONDONO, J. L. 1998. "No tradeoff: efficient growth via more equal human capital accumulation." **Beyond tradeoffs: market reform and equitable growth in Latin America,** 111-145.

BLINDER, A. S. 1973. "Wage discrimination: reduced form and structural estimates." ***Journal of Human Resources,*** 436-455.

BORATAV, K, 1966 " Türkiye'de Kişisel Gelir Dağılımı ve Devlet Planlama Teşkilatı Araştırması" **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,** Cilt: 21 No:4, 45-102,

BORJAS, G. J., & RAMEY, V. A. 1994. "Wage inequality and international trade." **The changing distribution of income in an open US economy**, 217-41.

BOURGUIGNON, F. 1981. "Pareto superiority of unegalitarian equilibria in Stiglitz'model of wealth distribution with convex saving function." ***Econometrica: Journal of the Econometric Society,*** 1469-1475.

BOWLES, S. 1972. "Schooling and inequality from generation to generation." ***Journal of Political Economy,*** *80*(3, Part 2), S219-S251.

BOWLES, S., & GINTIS, H. 1975. "The problem with human capital theory--a Marxian critique." **The American Economic Review,** 65(2), 74-82.

BOWLES, S., & GINTIS, H. 1976. **"Schooling in capitalist America"** (Vol. 57). New York: Basic Books.

BRADY, D., & WALLACE, M. (2000). "Spatialization, foreign direct investment, and labor outcomes in the American states, 1978–1996." ***Social Forces,*** *79*(1), 67-105.

BROWN, C., & MEDOFF, J. (1989). "The employer size-wage effect." **Journal of Political Economy,** 97(5), 1027-1059.

BROWN, W. M. (1940). "Some Effects of a Minimum Wage upon the Economy as a Whole." ***The American Economic Review***, 98-107.

BRZOZOWSKI, M., GERVAIS, M., KLEIN, P., & SUZUKI, M. (2010). "Consumption, income, and wealth inequality in Canada." ***Review of Economic Dynamics,*** *13*(1), 52-75.

BULÍŘ, A. (2001). "Income inequality: Does inflation matter?." ***IMF Staff Papers,*** *48*(1), 139-159.

BULUTAY, T, TIMUR, S & ERSEL,H,1971 " Türkiye'de Gelir Dağılımı, 1968" **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları,** Ankara

BURTLESS, G. (1995). "International trade and the rise in earnings inequality." ***Journal of Economic Literature,*** *33*(2), 800-816.

ÇALIŞKAN, Ş. 2010. "Türkiye'de gelir eşitsizliği ve yoksulluk". ***Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi,*** (59), 89-132.

CAMPANO, F., & SALVATORE, D. 2006. ***"Income Distribution: Includes"*** Oxford University Press.

CAMPBELL, R. MCCONNELL, BRUE S. L., AND MACPHERSON D. A. (1999). "**Contemporary Labor Economics**," Singapur: Irwin/McGraw-Hill Company

CARD, D. (1996). "The effect of unions on the structure of wages: A longitudinal analysis." ***Econometrica: Journal of the Econometric Society***, 957-979.

CARD, D., & KRUEGER (1995) "**Myth and Measurement: The New Economics of the Minimum Wage."**

CARNOY, M. (2011). "As higher education expands, is it contributing to greater inequality?." ***National Institute Economic Review,*** *215*(1), R34-R47.

CARPENTER, S. B., & RODGERS III, W. M. (2004). "The disparate labor market impacts of monetary policy." ***Journal of Policy Analysis and Management,*** *23*(4), 813-830.

CARTER, J.R., 2007. "An empirical note on economic freedom and income inequality." **Public Choice** 130 (1–2), 163–177

CASIRAGHI, M., GAIOTTI, E., RODANO, L., & SECCHI, A. (2017). "A "reverse Robin Hood"? The distributional implications of non-standard monetary policy for Italian households." ***Journal of International Money and Finance*.**

CASSETTE, A., FLEURY, N., PETIT, S., 2012. "Income inequalities and international trade in goods and services:short- and long-run evidence." **Int. Trade J.** 26 (3), 223–254

CASTELLÓ, A., & DOMÉNECH, R. 2002 "Human capital inequality and economic growth: some new evidence." **The Economic Journal,** 112(478).

ÇAVUŞOĞLU,T& HAMURDAN, Y, 1966 **" Gelir Dağılımı Araştırması,1963**" DPT Yayınları Ankara

CELASUN, M. 1986. "**Income Distribution and Domestic Terms of Trade in Turkey, 1978-1983: Estimated Measures of Inequality and Poverty."**

ÇELİK, O., & SELİM, S. (2014). "Türkiye'de kamu ve özel sektör ücret farklılıklarının kantil regresyon yaklaşımı ile analizi." ***Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, *21*(1), 205-232.

ÇELIK, S., BASDAS, U., 2010. "How does globalization affect income inequality? A panel data analysis." **Int. Adv.Econ. Res.** 16 (4), 358–370. Accessed June 19, 2012

CERONI, C. B. 2001. "Poverty traps and human capital accumulation." **Economica,** 68(270), 203-219.

CHECCHI, D. (2000). "University education in Italy." ***International Journal of Manpower,*** *21*(3/4), 177-205.

CHECCHI, D., & GARCÍA-PEÑALOSA, C. (2008). "Labour market institutions and income inequality." ***Economic Policy,*** *23*(56), 602-649.

CHECCHI, D., & GARCÍA-PEÑALOSA, C. (2010). "Labour market institutions and the personal distribution of income in the OECD." ***Economica,*** *77*(307), 413-450.

CHINN, M. D., & ITO, H. (2006). "What matters for financial development? Capital controls, institutions, and interactions." ***Journal of Development Economics***, *81*(1), 163-192.

CHISWICK, B. R. 1974. "Income inequality: Regional analyses within a human capital framework." ***NBER Books.***

CINGANO, F. (2014). **"Trends in income inequality and its impact on economic growth."**

CLARK, A. E., & OSWALD, A. J. (1994). "Unhappiness and unemployment." ***The Economic Journal,*** *104*(424), 648-659.

CLARK, A. E., & OSWALD, A. J. (1996). "Satisfaction and comparison income." ***Journal of Public Economics,*** *61*(3), 359-381.

CLARK, A. E., FRIJTERS, P., & SHIELDS, M. A. (2008). "Relative income, happiness, and utility: An explanation for the Easterlin paradox and other puzzles." ***Journal of Economic Literature***, *46*(1), 95-144.

CLARK, J. B. (1920). "**Distribution of Wealth.**"

CLARK, J. B. (2007). "***Essentials of economic theory*.**" Ludwig von Mises Institute.

CLARKE, G. R. (1995). "More evidence on income distribution and growth." ***Journal of Development Economics,*** *47*(2), 403-427.

CLEMENS, J., & WITHER, M. (2014). "*The minimum wage and the great recession: Evidence of effects on the employment and income trajectories of low-skilled workers"* (No. w20724). **National Bureau of Economic Research.**

CLINE, W. R. (1997). "***Trade and income distribution*.**" Peterson Institute.

COBB, J. A., & STEVENS, F. G. (2017). "These Unequal States: Corporate Organization and Income Inequality in the United States." ***Administrative Science Quarterly***, *62*(2), 304-340.

COIBION, O., GORODNICHENKO, Y., KUENG, L., & SILVIA, J. (2012). "*Innocent bystanders? Monetary policy and inequality in the US"* (No. w18170). **National Bureau of Economic Research.**

CORNIA, G. A., ADDISON, T., & KIISKI, S. 2004. "**Income distribution changes and their impact in the post-Second World War period.**" Cornia (ed.), 26-54.

COTTON, J. (1988). "On the decomposition of wage differentials." ***The Review of Economics and Statistics,*** 236-243.

CURAL, M. (2012). "Kalkınmanın Finansmanında Kamu İç-Dış Borç Yapısı." ***İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi.***

CUTLER, D. M., KATZ, L. F., CARD, D., & HALL, R. E. (1991). Macroeconomic performance and the disadvantaged." ***Brookings Papers on Economic Activity,*** *1991*(2), 1-74.

DAVID, H., KATZ, L. F., & KRUEGER, A. B. (1997). "Computing inequality: have computers changed the labor market?" (No. w5956). **National Bureau of Economic Research.**

DAVID, H., MANNING, A., & SMITH, C. L. (2016). "The contribution of the minimum wage to US wage inequality over three decades: a reassessment." ***American Economic Journal: Applied Economics***, *8*(1), 58-99.

DAVIES, J. B., LLUBERAS, R., & SHORROCKS, A. F. 2017. "Estimating the level and distribution of global wealth, 2000–2014." ***Review of Income and Wealth,*** *63*(4), 731-759.

DAVIES, J. B., SANDSTROM, S., SHORROCKS, A., & WOLFF, E. N. 2006. "***The World Distribution of Household Wealth****"* (Vol. 5). December.

DE GREGORIO, J., LEE, J., 2002. "Education and income inequality: new evidence from cross country data." **Rev. Income Wealth** 48 (3), 395–417

DEARDORFF, A. V., STERN, R. M., & BARU, S. R. (EDS.). 1994. "***The Stolper-Samuelson Theorem: A Golden Jubilee****"* (No. 344). University of Michigan Press.

DESAI, R. M., OLOFSGÅRD, A., & YOUSEF, T. M. 2005. "Inflation and inequality: does political structure matter?." ***Economics Letters,*** *87*(1), 41-46.

DICKENS, R., & MANNING, A. 2004. "Has the national minimum wage reduced UK wage inequality?." ***Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society),*** *167*(4), 613-626.

DIENER, E., & OISHI, S. 2000. "Money and happiness: Income and subjective well-being across nations." ***Culture and Subjective Well-being,*** 185-218.

DINARDO, J., FORTIN, N. M., & LEMIEUX, T. 1995. "*Labor market institutions and the distribution of wages, 1973-1992: A semiparametric approach"* (No. w5093). **National Bureau of Economic Research.**

DINARDO, J., FORTIN, N. M., & LEMIEUX, T. 1995. "Labor market institutions and the distribution of wages, 1973-1992: A semiparametric approach" (No. w5093). **National Bureau of Economic Research.**

DOEPKE, M., & SCHNEIDER, M. 2006. "Inflation and the redistribution of nominal wealth." ***Journal of Political Economy***, *114*(6), 1069-1097.

DOLLAR, D., & KRAAY, A. 2000. "Property rights, political rights, and the development of poor countries in the post-colonial period." ***World Bank Working Papers***.

DPT,1976 "**Gelir Dağılımı Araştırması, 1973**"

DPT,2001 Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu,(çevrim içi)**kalkinma.gov.tr/DocObjects/Download/3089/oik610.pdf**,05/05/2016

DREHER, A., GASTON, N.2008. "Has globalization increased inequality?" **Rev. Int. Econ.** 16 (3), 516–536.

DÜNHAUPT, P. 2013. "*The effect of financialization on labor's share of income"* (No. 17/2013). **Working Paper, Institute for International Political Economy Berlin.**

DUNNE, T., & SCHMITZ JR, J. A. 1995. "Wages, employment structure and employer size-wage premia: their relationship to advanced-technology usage at US manufacturing establishments". **Economica,** 89-107.

DÜNYA BANKASI 2002 (çevrimiçi)**http://documents.worldbank.org/curated/en/954071468778196576/Globalization-growth-and-poverty-building-an-inclusive-world-economy** 17/04/2017

DÜNYA BANKASI (Çevrimiçi)http://databank.worldbank.org/data/databases.aspx 15/04/2017

DURUOĞLU, T. 2007. "Emek piyasasında cinsiyetçi ücret ayrımı: Bursa Organize Sanayi bölgesinde bir araştırma." **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (24).**

EASTERLIN, R. A. 1974. "Does economic growth improve the human lot? Some empirical evidence." ***Nations and Households in Economic Growth***, *89*, 89-125.

EASTERLIN, R. A., & ANGELESCU, L. 2009. **"Happiness and growth the world over: Time series evidence on the happiness-income paradox."**

EASTERLY, W., & FISCHER, S. 2001. "Inflation and the Poor." ***Journal of Money, Credit and Banking,*** 160-178.

ECKSTEIN, Z., & ZILCHA, I. 1994. "The effects of compulsory schooling on growth, income distribution and welfare." **Journal of Public Economics**, 54(3), 339-359.

EDIN, K. 1991. "Surviving the welfare system: How AFDC recipients make ends meet in Chicago." ***Social Problems,*** *38*(4), 462-474.

EDIN, K., & JENCKS, C. 1992. "Reforming welfare." ***Rethinking Social Policy***, 204-235.

EICHER, T. S., & GARCÍA-PEÑALOSA, C. 2001. "Inequality and growth: the dual role of human capital in development." **Journal of Development Economics,** 66(1), 173-197.

ELVEREN, A. Y. 2010. "Wage inequality in Turkey: Decomposition by statistical regions, 1980–2001". **Review of Urban & Regional Development Studies,** 22(1), 55-72.

ELVEREN, A. Y., & GALBRAITH, J. K. 2009. "Pay inequality in Turkey in the neo-liberal era, 1980-2001." **The European Journal of Comparative Economics,** 6(2), 177.

ELVEREN, A. Y., ÖRNEK, İ., & AKEL, G. 2012. "Internationalisation, growth and pay inequality: a cointegration analysis for Turkey, 1970–

2007.” **International Review of Applied Economics,** 26(5), 579-595.

ENGBOM, N., & MOSER, C. 2017. “**Earnings inequality and the minimum wage: Evidence from Brazil.”**

EPSTEIN, G. A. (ED.). 2005. “***Financialization and The World Economy*.”** Edward Elgar Publishing.

ERDEM, M., ŞENYÜZ, D., & TATLIOĞLU, İ. 2016. “**Kamu Maliyesi**”, 13. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

ERDIL, E. 1996. “Inter-industry wage differentials: An analysis of wages in Turkish manufacturing industry, 1980/1985.” **METU Studies in Development**, 23, 1-20.

ERSEZER, D. 2006. “Gelir Dağılımı Politikası ve Araçları”. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, *16*(1), 255-268.

ERTUĞRUL A. 2014. **“Ekonomik Teori ve Analizin Tarihi”**, Efil Yayınevi,Ankara

ESMER, Y., FIŞEK, H., & KALAYCIOĞLU, E. 1986 — "**Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Öncelikler**". Hane Gelirleri, Harcama ve Sosyo-Ekonomik İhtiyaçlar Üzerine Araştırma Dizisi, 2.

FARBER, H. S., & WESTERN, B. 2001. — "Accounting for the Decline of Unions in the Private Sector, 1973–1998." **Journal of Labor Research,** 22(3), 459-485.

FAUSTINO, H., VALI, C., 2012. — "The Effects of Globalisation on OECD Income Inequality: A Static andDynamic Analysis," **School of Economics and Management Working Paper** WP 12/2011/DE,Lisbon.

FIGINI, P., & GORG, H. 2006. — "Does foreign direct investment affect wage inequality? An empirical investigation." ***University of Nottingham Research Paper***, (2006/29).

FISHER, J., JOHNSON, D. S., & SMEEDING, T. M. 2015. — "Inequality of income and consumption in the US: measuring the trends in inequality from 1984 to 2011 for the same individuals." ***Review of Income and Wealth,*** *61*(4), 630-650.

FISHER, J., JOHNSON, D., SMEEDING, T., FISHER, J., JOHNSON, D., & SMEEDING, T. 2013. — "Exploring the Divergence of Consumption and Income Inequality during the Great Recession." **In *AEA Annual Conference*.**

FÖLDVÁRI, P., & VAN LEEUWEN, B. 2010. — "Educational inequality in Europe, 1870-2000." ***Unpublished manuscript***.

FORTIN, N. M., & LEMIEUX, T. 1997. Institutional changes and rising wage inequality: is there a linkage?." ***Journal of Economic Perspectives***, *11*(2), 75-96.

FORTIN, N. M., & LEMIEUX, T. 1997. "Institutional changes and rising wage inequality: is there a linkage?." ***The Journal of Economic Perspectives,*** *11*(2), 75-96.

FOSTER, J. B. 2011A. "**Birikimin Finanslaşması. Kapitalizmin Finansal Krizi,**" Derleyen Abdullah Ersoy,İmaj yayıncılık.5-22.

FOSTER, J. B. 2011B. "**Sermayenin Finanslaşması. Kapitalizmin Finansal Krizi**", Derleyen Abdullah Ersoy, İmaj Yayıncılık.83-95.

FREEDOM HOUSE (Çevrimiçi) https://freedomhouse.org/ 06/06/2017

FREEMAN, R. B. 1996. "The minimum wage as a redistributive tool." ***The Economic Journal***, *106*(436), 639-649.

FREEMAN, R. B., & MEDOFF, J. L. 1984. "What do unions do." **Indus. & Lab. Rel. Rev**., 38, 244.

FREY, B. S., & STUTZER, A. 2010. "***Happiness and economics: How the economy and institutions affect human well-being.***" Princeton University Press.

GALBRAITH, J. K. 2000. "***Created unequal: The crisis in American pay.***" University of Chicago Press.

GALLI, R. 2001. "**Is inflation bad for income inequality: The importance of the initial rate of inflation**."

GALOR, O., & ZEIRA, J. 1993. "Income distribution and macroeconomics." ***The Review of Economic Studies***, *60*(1), 35-52.

GARDEAZABAL, J., & UGIDOS, A. 2005. "Gender wage discrimination at quantiles." ***Journal of Population Economics***, *18*(1), 165-179.

GASPARINI, L., & CRUCES, G. 2008. "A distribution in motion: the case of Argentina." ***Documentos de Trabajo del CEDLAS*.**

GLOMM, G., & RAVIKUMAR, B. 2003. "Public education and income inequality." ***European Journal of Political Economy***, *19*(2), 289-300.

GOLDEN, M., & WALLERSTEIN, M. 2006. "Domestic and International Causes for the Rise of Pay Inequality: Post Industrialism, Globalization and Labor Market Institutions." ***Institute for Research on Labor and Employment.***

GOLDFIELD, M. 1989. "**The decline of organized labor in the United States.**" University of Chicago Press.

GORNEMANN, N., KUESTER, K., & NAKAJIMA, M. 2016. "**Doves for the rich, hawks for the poor? distributional consequences of monetary policy.**"

GOURDON, J., MAYSTRE, N., DE MELO, J., 2008. "Openness, inequality and poverty: endowments matter." **J. Int.Trade Econ. Dev**. 17 (3), 343–378

GÖZTEPE, Ö. 2012. "**Yeni Dönemin Satırbaşları." Güvencesizleştirme: Süreç, Yanılgı, Olanak**" Ed:Özay Göztepe , 15-60, Nota Bene

GRAHAM, C., & FELTON, A. 2006. "Inequality and happiness: insights from Latin America." ***The Journal of Economic Inequality,*** *4*(1), 107-122.

GRANDNER, T., & GSTACH, D. 2015. "Decomposing wage discrimination in Germany and Austria with counterfactual densities." ***Empirica***, *42*(1), 49-76.

GREENE, W. H. 2003. "***Econometric Analysis***." Pearson Education India.

GREENWOOD, J., & JOVANOVIC, B. 1990. "Financial development, growth, and the distribution of income." ***Journal of Political Economy***, *98*(5, Part 1), 1076-1107.

GÜL, E., EKINCI, A., & KONYA, S. 2009. "***Türkiye'de istihdam politikaları: yapısal bir analiz***." Ekin Yayınevi.

GÜNEŞ, B., & ACUN, S. 2015. "The New Instrument Of Making The Labour Markets Flexible InTurkey: Part-Time Employment." ***Is, Guc: The Journal of Industrial Relations & Human Resources,*** *17*(4).

GUNGOR, N. D. 2010. "Education, Human Capital Inequality And Economic Growth: Evidence From Turkey." ***Regional and Sectoral Economic Studies,*** *10*(1), 169-184.

GÜRIŞ, S.2015 "**Stata ile Panel Veri Modelleri**". Der Yayınları, İstanbul

GWARTNEY, J.; J.C. HALL AND R. LAWSON 2017, **2017 Economic Freedom Dataset**

HEATHCOTE, J., PERRI, F., & VIOLANTE, G. L. 2010. "Unequal we stand: An empirical analysis of economic inequality in the United States, 1967–2006." ***Review of Economic Dynamics***, *13*(1), 15-51.

HENRY THEIL, 1967 "**Economics and Information Theory**", Amsterdam, North-Holland Publications,

HESHMATI, A. 2004A. "**The relationship between income inequality, poverty and globalisation**."

HESHMATI, A. 2004. "**Inequalities and their measurement**."

HETTLER, P. 2007. "The decomposition of firm-size wage differentials." **Journal of Labor Research**, 28(3), 477-486.

HIRSCH, B. T. 2008. "Sluggish institutions in a dynamic world: Can unions and industrial competition coexist?." **The Journal of Economic Perspectives,** 22(1), 153-176.

HOBSON, J. A., & DURBİN, E. F. M. 1933. "Underconsumption. An exposition and a reply." ***Economica,*** (42), 402-427.

HSIAO, C. 1985. "Benefits and limitations of panel data." **Econometric Reviews,** 4(1), 121-174.

HSIAO, C. 1995. "Panel analysis for metric data". **In Handbook of Statistical Modeling for The Social and Behavioral Sciences** (pp. 361-400). Springer US.

HSIAO, C. 2001. "Economic Panel Data", **in International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences,** Edited by N.J. Snelser and P.B. Bates. Vol. 6, 4114–121. Oxford: Elsevier

HSIAO, C. 2007. "**Panel data analysis—advantages and challenges**.", 16(1), 1-22.

HSIAO, C. 2014. "**Analysis of panel data"** Cambridge University Press

HUBER, E., & STEPHENS, J. D. 2014. "Income inequality and redistribution in post-industrial democracies: demographic, economic and political determinants." ***Socio-Economic Review***, *12*(2), 245-267.

HUGH DALTON ,1920 "The Measurement of the Inequality of Incomes" **The Economic Journal**, Vol. 30, No. 119 (Sep., 1920), pp. 348-361

HUNT,E. K. 2005. "**İktisadi Düşünce Tarihi**," Dost Yayınevi,Ankara

IACOVIELLO, M. 2008. "Household debt and income inequality, 1963–2003." ***Journal of Money, Credit and Banking***, *40*(5), 929-965.

IDSON, T. L., & OI, W. Y. 1999. "Workers are more productive in large firms." The **American Economic Review**, 89(2), 104-108.

ILO, 2008. "Labour institutions and inequality." In: **ILO, World of Work Report**, Volume October 2008.ILO. Geneva, pp. 71–114

ILO (Çevrimiçi) http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/lang--en/index.htm 02/05/2017

IMF, 2007. "Globalization and inequality." In: **World Economic Outlook**, Volume October 2007. IMF,Washington, pp. 31–65

INGLEHART, R., FOA, R., PETERSON, C., & WELZEL, C. 2008. "Development, freedom, and rising happiness: A global perspective (1981–2007)." ***Perspectives on Psychological Science***, *3*(4), 264-285.

JAHAN, M. S., & WANG, D. 2017. *Capital account openness in low-income developing countries: Evidence from a new database*." **International Monetary Fund**.

JAPPELLI, T., & PISTAFERRI, L. 2010. "Does consumption inequality track income inequality in Italy?." ***Review of Economic Dynamics***, *13*(1), 133-153.

JAUMOTTE, F., LALL, S., & PAPAGEORGIOU, C. 2013. "Rising income inequality: technology, or trade and financial globalization?." ***IMF Economic Review***, *61*(2), 271-309.

JENSEN, P., & NIELSEN, H. S. 1997. "Child labour or school attendance? Evidence from Zambia." **Journal of Population Economics**, 10(4), 407-424.

JIMENEZ, E. 1986. "The public subsidization of education and health in developing countries: A review of equity and efficiency." **The World Bank Research Observer**, 1(1), 111-129.

JOHN, B., & GEORGE, J. 1992. "Changes in the structure of wages in the 1980s: an evaluation of alternative explanations." **American Economic Review**, 82(3), 371-392.

JOHNSON, R. W., & NEUMARK, D. 1996. "*Age discrimination, job separation, and employment status of older workers: Evidence from self-reports"* (No. w5619). **National Bureau of Economic Research.**

JOHNSON, W. G., & LAMBRINOS, J. 1985. "Wage discrimination against handicapped men and women." ***Journal of Human Resources***, 264-277.

JUHN, C., MURPHY, K. M., & PIERCE, B. 1993. "Wage inequality and the rise in returns to skill." **Journal of political Economy**, 101(3), 410-442.

KATZ, L. F. 1999. "Changes in the wage structure and earnings inequality." **Handbook of Labor Economics**, 3, 1463-1555.

KAZGAN G. 2011. "**İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi**." *Remzi Kitabevi*

KEEFER, P., & KNACK, S. 2002. "Polarization, politics and property rights: Links between inequality and growth." ***Public Choice***, *111*(1-2), 127-154.

KEYNES, J. M., 2010. **"Genel teori: istihdam, faiz ve paranın genel teorisi."** Çeviren: Uğur Selçuk Akalın, Kalkedon Yayınları

KLEVMARKEN, A. 2006. "***The distribution of wealth in Sweden: trends and driving factors*.**" Department of Economics, Uppsala University.

KOF INDEX (Çevrimiçi) https://www.kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html 01/03/2018

KOSYAKOVA, Y., SAAR, E., & DÄMMRICH, J. (2018). **"Institutional Change and Gender Inequalities at Labour Market Entry: A Comparison of Estonia, Russia, and East and West Germany."** *Studies of Transition States and Societies*, *9*(2).

KRUEGER, D., & PERRI, F. 2006. "Does income inequality lead to consumption inequality? Evidence and theory." ***The Review of Economic Studies,*** *73*(1), 163-193.

KUS, B. 2013. "Financialisation and income inequality in OECD nations: 1995-2007." ***The Economic and Social Review***, *43*(4, Winter), 477-495.

KUZNETS, S. 1955. "Economic growth and income inequality." *The **American Economic Review***, *45*(1), 1-28.

LAMY, P.2006. (çevrimiçi) **https://www.wto.org/english/news_e/sppl_e/sppl16_e.htm** 09/02/2016

LAYARD, R. 2005A. "**Happiness: Lessons Form a New Science**." *London: Allen Lane*.

LAYARD, R. 2005B. "Rethinking public economics: The implications of rivalry and habit." ***Economics and Happiness***, 147-170.

LAYARD, R., MAYRAZ, G., & NICKELL, S. J. 2009. "**Does relative income matter? Are the critics right?**."

LAZEAR, E. P., & ROSEN, S. 1981. "Rank-order tournaments as optimum labor contracts." ***Journal of Political Economy***, *89*(5), 841-864.

LEICHT, K. T. 1989. "On the estimation of union threat effects." ***American Sociological Review***, 1035-1047.

LEVIN-WALDMAN, O. M. 2001. "***The case of the minimum wage: Competing policy models.*"** SUNY Press.

LEVITAN, S. A. 1979. "***More than subsistence: minimum wages for the working poor****"* (No. 34). Johns Hopkins University Press.

LI, H., SQUIRE, L., & ZOU, H. F. 1998. "Explaining international and intertemporal variations in income inequality." ***The Economic Journal,*** *108*(446), 26-43.

LI, S., & ZHAO, R. 2007. "*Changes in the Distribution of Wealth in China, 1995-2002"* (No. 2007/03). **Research Paper, UNU-WIDER, United Nations University** (UNU).

LIANG, Z. 2008. "Financial Development and Income Inequality in Rural China: 1991–2000." ***Understanding Inequality and Poverty in China: Methods and Applications***, 72-88.

LIU, P. W., MENG, X., & ZHANG, J. 2000. "Sectoral gender wage differentials and discrimination in the transitional Chinese economy." ***Journal of Population Economics***, *13*(2), 331-352.

LOPEZ, R., THOMAS, V., & WANG, Y. 1998. "Addressing the education puzzle: the distribution of education and economic reform" (No. 2031). **The World Bank**

LORDOĞLU, K. 2006. ***"Türkiye işgücü piyasaları:(Durum raporu)."*** İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası.

LUSTIG, N., LOPEZ-CALVA, L. F., & ORTIZ-JUAREZ, E. 2013. "Declining inequality in Latin America in the 2000s: the cases of Argentina, Brazil, and Mexico." ***World Development,*** *44*, 129-141.

MAHLER, V. A. 2004. "Economic globalization, domestic politics, and income inequality in the developed countries a cross-national study." ***Comparative Political Studies****, 37*(9), 1025-1053.

MALTUS, T. R. 2006. *"**An essay on the principle of population*** (Vol. 1)". Cosimo, Inc..

MARX, K. 2006. "***Ücret, Fiyat ve Kar***," Evrensel Basım Yayın, İstanbul

MARX, K. 2008. "***Ücretli Emek ve Sermaye Ücret, Fiyat ve Kar***." Sol Yayınları,İstanbul

MARX, K. 2010. "**Kapital 1. Cilt**", Yordam Kitap,İstanbul

MASKUS, K. E. 2000. "***Intellectual property rights in the global economy***." Peterson Institute.

MAYER, S. E. 2001. "How did the increase in economic inequality between 1970 and 1990 affect children's educational attainment?." **American Journal of Sociology**, 107(1), 1-32.

MAYER, S. E., & JENCKS, C. 1993. "Recent trends in economic inequality in the United States: Income versus expenditures versus material well-being." **In *Poverty and Prosperity in the USA in the Late Twentieth Century*** (pp. 121-207). Palgrave Macmillan UK.

MEB,2017 "Milli Eğitim Bakanlığı 2017 yılı Bütçe Sunuş Konuşması," (çevrimiçi) **https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_12/13031405_2017_genel_kurul_matbaa_hali_09_12_2016.pdf** 25/09/2017

MEMIS, E. 2007. "Inter-and Intraclass Distribution of Income in Turkish Manufacturing, 1970--2000." **ProQuest.**

MEYER, B. D., & SULLIVAN, J. X. 2011. "Further results on measuring the well- being of the poor using income and consumption." *Canadian **Journal of Economics/Revue** canadienne d'économique*, *44*(1), 52-87.

MEYER, B. D., & SULLIVAN, J. X. 2013. "Consumption and income inequality and the great recession." ***The American Economic Review***, *103*(3), 178-183.

MEYER, B. D., & SULLIVAN, J. X. 2017. "*Consumption and Income Inequality in the US Since the 1960s"* (No. w23655). **National Bureau of Economic Research.**

MILANOVIC, B. 2003 (çevrimiçi) **https://ideas.repec.org/p/wpa/wuwphe/0310002.html** 17/03/2016

MILANOVIC, B. 2016. "**Global inequality: A new approach for the age of globalization**." *Panoeconomicus*, *63*(4), 493-501.

MILANOVIC, B., 2005. "Can we discern the effect of globalization on income distribution? Evidence from household surveys." **World Bank Econ. Rev.** 191, 21–44.

MILANOVIC, B., SQUIRE, I. 2007. "Does tariff liberalization increase wage inequality." In: **Harrison, A. (Ed.), Globalization and Poverty**. Chicago University Press, Chicago, pp. 143–181

MINCER, J. 1957. "***A study of personal income distribution****"* (Doctoral dissertation, Columbia University).

MINCER, J. 1958. "Investment in human capital and personal income distribution." ***Journal of Political Economy***, *66*(4), 281-302.

MINCER, J. 1962. "On-the-job training: Costs, returns, and some implications." ***Journal of Political Economy***, 70(5, Part 2), 50-79.

MINCER, J. 1974. "**Schooling, Experience, and Earnings.**" Human Behavior & Social Institutions No. 2.

MIRRLEES, J. A. 1971. "An exploration in the theory of optimum income taxation." ***The Review of Economic Studies***, *38*(2), 175-208.

MORRISSON, C., & MURTIN, F. 2013. "The Kuznets curve of human capital inequality: 1870–2010." ***The Journal of Economic Inequality***, *11*(3), 283-301.

MUNDELL, R. A. 1957. "International trade and factor mobility." ***The American Economic Review,*** *47*(3), 321-335.

MURPHY, K. M., SHLEIFER, A., & VISHNY, R. 1989. "Income distribution, market size, and industrialization." ***The Quarterly Journal of Economics***, *104*(3), 537-564.

MURTIN, F., & WACZIARG, R. 2014. "The democratic transition." ***Journal of Economic Growth,*** *19*(2), 141-181.

NEUMARK, D., & WASCHER, W. 1992. "Employment effects of minimum and subminimum wages: panel data on state minimum wage laws." ***ILR Review,*** *46*(1), 55-81.

NEUMARK, D., & WASCHER, W. 2004. "Minimum wages, labor market institutions, and youth employment: a cross-national analysis." ***ILR Review,*** *57*(2), 223-248.

NONAK C. KAKWANI,1980 "**Income Inequality and Poverty**"**,** Oxford University Press,

NTV,2017, (çevrimiçi)**https://www.ntv.com.tr/turkiye/istanbulda-600-bin-suriyeli-var,5XQX8ZhK_kytfLtXJjpJaw** 25/12/2017

OBANDO, J. C. 2006. "Patterns of Wage Inequality in Costa Rica during the Structural Change: 1976–2004." **The University of Texas Inequality Project Working Paper**, (36).

OECD, 2011. "**Divided We Stand: Why Inequality Keeps Rising?**" OECD Publishing, Paris

OECD (Çevrimiçi) https://data.oecd.org/ 15/03/2017

O'FARRELL, R., & RAWDANOWICZ, L. 2017. "Monetary policy and inequality: Financial channels." ***International Finance***, *20*(2), 174-188.

ONAL, A. Y. 2004. "Smith'den Ricardo'ya Rant Teorisindeki Değişim." ***Maliye Araştırma Merkezi Konferansları***, (45), 85-97.

ONARAN, Ö., & GALANIS, G. 2014. "Income distribution and growth: a global model." ***Environment and Planning*** *A*, *46*(10), 2489-2513.

ONUK, P. 2017. "Ücret Eşitsizliği ve Ücretin Sosyoekonomik Belirleyenleri: İstanbul Örneği." **Çalışma ve Toplum**,2(2017), 703-719

OSTRY, M. J. D., BERG, M. A., & TSANGARIDES, M. C. G. 2014. "*Redistribution, inequality, and growth***." International Monetary Fund.**

OSWALD, A. J. 1997. "Happiness and economic performance." ***The Economic Journal***, *107*(445), 1815-1831.

ÖZGÜLER V. C.,2014 "**Gelir, Servet ve Yoksulluk**," İstanbul,Cinius Yayınları

ÖZKAN, G. S., & ÖZKAN, B. 2010. "Kadın Çalışanlara Yönelik Ücret Ayrımcılığı ve Kadın Ücretlerinin Belirleyicilerine Yönelik Bir Araştırma." **Çalışma ve Toplum**, 1(24), 91-104.

ÖZMUCUR, S, 1986 "Gelirin Fonksiyonel Dağılımı, 1963-1984". ***İktisat Fakültesi Mecmuası***, *44*(1-4)

ÖZTÜRK, E., & KAYAOĞLU, A. 2016. Education and Income Inequality in Turkey: New Evidence From Panel data analysis." ***MU Iktisadi ve Idari Bilimler Dergisi,*** *38*(2), 207-222.

PAN-LONG, T. 1995. "Foreign direct investment and income inequality: further evidence." ***World Development***, *23*(3), 469-483.

PASİNETTİ, L. L. 2000 "Critique of the neoclassical theory of growth and distribution". ***PSL Quarterly Review***, *53*(215).

PEHLİVAN, M. S 2009. "Gelir dağılımı eşitsizliğine devletin müdahale araçları: Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik fonu örneği." Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi.

PENN DATABASE (Çevrimiçi) https://www.rug.nl/ggdc/productivity/pwt/ 26.04.2017

PEROTTI, R. 1992. "Income distribution, politics, and growth." ***The American Economic Review***, *82*(2), 311-316.

PERSSON, T., & TABELLINI, G. 1994. "Is inequality harmful for growth?." ***The American Economic Review,*** 600-621.

PIERSON, F. 1940. "The determination of minimum wage rates." ***The American Economic Review,*** 72-81.

PIKETTY, T. 2015. "***Yirmi birinci yüzyılda: Kapital***." Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

PRASCH, R. E. 1996. "In defense of the minimum wage." ***Journal of Economic Issues***, *30*(2), 391-397.

RAM, R. 1989. "Can educational expansion reduce income inequality in less-developed countries?." ***Economics of Education Review***, *8*(2), 185-195.

RAM, R. 1990. "Educational expansion and schooling inequality: International evidence and some implications." ***The Review of Economics and Statistics***, 266-274.

RICARDO, D. 2008. "**On The Principles Of Politikal Economics and Taxation (Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin İlkeleri)".** *Çev: Barış Zeren). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*.

ROMER, C. D., & ROMER, D. H. 1998. "*Monetary policy and the well-being of the poor"* (No. w6793). **National Bureau of Economic Research**.

RUEDA, D., & PONTUSSON, J. 2000. "Wage inequality and varieties of capitalism." ***World Politics***, *52*(03), 350-383.

SACHS, J. D., & SHATZ, H. J. 1996. "US trade with developing countries and wage inequality." ***The American Economic Review***, *86*(2), 234-239.

SAINT-PAUL, G., & VERDIER, T. 1993. "Education, democracy and growth." **Journal of Development Economics**, 42(2), 399-407.

SAN, S. 2012. "Türkiye de firma büyüklüğü ve ücret farklılıkları ilişkisinin analizi." **Çalışma Ve Toplum,** 35(4), 217–232.

SANDMO, A. 2015. "The principal problem in political economy: income distribution in the history of economic thought". **In *Handbook of income distribution*** (Vol. 2, pp. 3-65). Elsevier.

SARÇ, Ö. C, 1984 "**Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi**"

SCHULTZ, T. P., & MWABU, G. 1998. "Labor unions and the distribution of wages and employment in South Africa." ***ILR Review***, *51*(4), 680-703.

SCHULTZ, T. W. 1960. "Capital formation by education." ***Journal of Political Economy***, *68*(6), 571-583.

SCHULTZ, T. W. 1961. "Investment in human capital." ***The American Economic Review***, *51*(1), 1-17.

SCHULTZ, T. W. 1962. "Reflections on investment in man." **Journal of Political Economy**, 70(5, Part 2), 1-8.

SCHULTZ, T. W. 1963. "**The economic value of education**." Columbia University Press.

SCHUTZ, R, 1951. "On the Measurement of Income Inequality." **The American Economic Review**, Vol. 41, No. 1 (Mar., 1951), pp. 107-122

SEN, A. 1973. "***On economic inequality.***" Oxford University Press.

SENGUPTA, A., & DAS, P. 2014. "Gender Wage Discrimination across Social and Religious Groups in India". ***Economic & Political Weekly***, *49*(21), 71.

SLESNICK, D. T. 1993. "Gaining ground: poverty in the postwar United States." ***Journal of Political Economy***, *101*(1), 1-38.

SMITH, A. 2011. "**Milletlerin Zenginliği**", çev. *Haldun Derim, Sunuş: Gülten Kazgan, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*.

SOLOW, R. M. 1956. "A contribution to the theory of economic growth." ***The Quarterly Journal of Economics***, *70*(1), 65-94.

SOLT, F. 2009 (Çevrimiçi) "The Standardized World Income Inequality Database", https://hdl.handle.net/1902.1/11992, **Harvard Dataverse**, V18; SWIIDv6.zip 21.06.2017

SPAGNOLO, L., QUEZADA, A., & SALINAS, V. 2008. "Growth with Equity? Pay Inequality in Chile during the Democratic Era (1990-2006)." **The University of Texas Inequality Project Working Paper**, (46).

SPILIMBERGO, A., LONDOÑO, J. L., & SZÉKELY, M. 1999. "Income distribution, factor endowments, and trade openness." ***Journal of Development Economics***, *59*(1), 77-101.

STANLEY, T. D., & JARRELL, S. B. 1998. "Gender wage discrimination bias? A meta-regression analysis." ***Journal of Human Resources***, 947-973.

STIGLER, G. J. 1946. "The economics of minimum wage legislation." ***The American Economic Review***, *36*(3), 358-365.

STIGLITZ, J. E. 2014. "**Eşitsizliğin Bedeli**." *Ozan İşler (çev), İstanbul: İletişim Yayınları*.

STRINGER, J. M. 2006. "Foreign direct investment and income inequality in developing countries: An exploration of the causal relationship using industry level FDI data." **In *annual meeting of the Midwest Political Science Association, Retrieved May*** (Vol. 20, No. 2008, p. 140292_index).

SWAMY, P. A. 1970. "Efficient inference in a random coefficient regression model." **Econometrica: Journal of the Econometric Society**, 311-323.

SWEEZY, P. 2007. "***Kapitalist Gelişim Teorisi***." Kalkedon Yayınları, İstanbul

SWEEZY, P. M. 1997. "More (or less) on globalization." ***Monthly Review***, *49*(4), 1-5.

SYLWESTER, K. 2005. "Foreign direct investment, growth and income inequality in less developed countries." ***International Review of Applied Economics***, *19*(3), 289-300.

SYLWESTER, K. 2002. "Can education expenditures reduce income inequality?." **Economics of Education Review**, 21(1), 43-52.

TANZI, V. 1998. "Corruption around the world: Causes, consequences, scope, and cures." ***Staff Papers***, *45*(4), 559-594.

TASTAN, H., & AKAR, M. 2013. "Türkiye Imalat Sanayiinde Bölgesel ve Sektörel Ücret Esitsizligi." **Istanbul Üniversitesi Iktisat Fakültesi Mecmuası**, 63(1), 17.

TATOĞLU YERDELEN, F 2013. "**İleri Panel Veri Analizi**", Beta Yayıncılık

TATOĞLU YERDELEN, F 2013. "**Panel Veri Ekonometrisi**", Beta Yayıncılık

THALASSINOS, E., UGURLU, E., & MURATOGLU, Y. 2012. "Income Inequality and Inflation in the EU." ***European Research Studies,*** *15*(1), 127.

THOMAS, V., WANG, Y., & FAN, X. 2001. "**Measuring education inequality: Gini coefficients of education**" (Vol. 2525). World Bank Publications.

TOBIN, J. 1984. "On the efficiency of the financial-system." ***Lloyds Bank Annual Review***, (153), 1-15.

TOMUL, E. 2007. "Türkiye de Eğitime Katılım Üzerinde Gelirin Etkisi." **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 22(22), 122-131.

TOMUL, E. 2011. "Türkiye'de Eğitim Eşitsizliği: Gini İndeksine Göre Değerlendirme". **Eğitim ve Bilim**, 36(160).

TOPE, D., & JACOBS, D. 2009. "The politics of union decline: The contingent determinants of union recognition elections and victories." **American Sociological Review**, 74(5), 842-864.

TÜİK 2004-2005-2006-2007-2008-2009-2010-2011-2012-203-2014-2015- **Hane Halkı İş Gücü Mikro Veri Setleri**

TÜİK — 2006-2007-2008-2009-2010-2011-2012-2013-2014 **Hane Halkı Bütçe Araştırması Mikro Veri Setleri**

TÜİK — (Çevrimiçi)http://www.tuik.gov.tr/Start.do;jsessionid=B293h5nT1pW8JGl2DKDcB3JqnG4ZWgDv5LyFvVYjxM7JrQVJWSdf!-1694376466 14/06/2017

TÜREDI, S., & TERZI, H. 2009. — "Türkiye'de Kamu-Özel İmalat Sanayinde Ücret ve İşgücü Verimliliği İlişkisi". **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 10(1), 144-162.

URHAN, B. VE ETILER, N. 2011. — "Sağlık Sektöründe Kadın Emeğinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Analizi." **Çalışma ve Toplum**,1(2011),191-2016

UYANIK, Y. 2017. — "**Gelir Dağılımı Teorileri**." Seçkin Kitap

VEENHOVEN, R. 1989. — "National wealth and individual happiness." **In *Understanding Economic Behaviour*** (pp. 9-32). Springer Netherlands.

VEENHOVEN, R. 1994. — "Is happiness a trait?." ***Social Indicators Research***, *32*(2), 101-160.

VEENHOVEN, R., & OUWENEEL, P. 1991. — "**Cross-national differences in happiness: Cultural bias or societal quality?."**

VOLSCHO JR, T. W. 2005. "Minimum wages and income inequality in the American States, 1960–2000." ***Research in Social Stratification and Mobility***, *23*, 343-368.

VOYVODA, E., & YELDAN, A. E. 2001. "Patterns of productivity growth and the wage cycle in Turkish manufacturing." **International Review of Applied Economics**, 15(4), 375-396.

WADE, R. 2001. "***Is globalization making world income distribution more equal?.*"**

WALLERSTEIN, M. 1999. "Wage-setting institutions and pay inequality in advanced industrial societies". ***American Journal of Political Science***, 649-680.

WEBB, S. 1912. "The economic theory of a legal minimum wage." ***Journal of Political Economy***, *20*(10), 973-998.

WEEKS, J., 2005. . "Inequality Trends in Some Developed OECD Countries," **DESA Working Paper** No. 6, UN.

WESTERN, B., & ROSENFELD, J. 2011. "Unions, norms, and the rise in US wage inequality." **American Sociological Review**, 76(4), 513-537.

WEYMARK, J. A. 1981. "Generalized Gini inequality indices." ***Mathematical Social Sciences***, *1*(4), 409-430.

WILLIAMSON, J. G. 1996. "Globalization and inequality then and now: the late nineteenth and late twentieth centuries compared." ***NBER working paper***, *5491*.

WINTER- EBMER, R. 2001. "Firm size, earnings, and displacement risk." **Economic Inquiry**, 39(3), 474-486.

WOLFF, E. N. 1998. "Recent trends in the size distribution of household wealth." ***Journal of Economic Perspectives***, *12*(3), 131-150.

WOOD, A. 1995. "North-South Trade." ***Employment and Inequality: Changing fortunes in a skill-driven***. Oxford University Press

WOOLDRIGE, J.2013 "**Ekonometriye Giriş 2**", Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara,

YELDAN, E. 2011. "***Küreselleşme sürecinde Türkiye ekonomisi: bölüşüm, birikim ve büyüme***." İletişim Yayınları.

YÜKSELER,Z, 2003 "**2002 Hanehalkı Bütçe Anketi: Gelir Dağılımı ve Tüketim Harcamalarına İlişkin Sonuçların Değerlendirilmesi**"

YÜKSELER,Z,2004 "**1994,2002 ve 2003 Yılları Hanehalkı Gelir Tüketim Harcamaları Anketleri:Anket Sonuçlarına Farklı Bir Bakış**"

ZELLNER, A. 1962. "An efficient method of estimating seemingly unrelated regressions and tests for aggregation bias." **Journal of The American Statistical Association**, 57(298), 348-368.

ZHANG, J. 1996. "Optimal public investments in education and endogenous growth." **The Scandinavian Journal of Economics**, 387-404.

ZHOU, L., BISWASY, B., BOWLESZ, B., SAUNDERS, P., 2011. "Impact of globalization on income distribution inequality in 60 countries." **Global Econ. J**. 11 (1), 1–16

ZIZZO, D. J., & OSWALD, A. J. 2001. "Are people willing to pay to reduce others' incomes?." ***Annales d'Economie et de Statistique***, 39-65.

ZUCMAN, G. 2013. "**Vergi Cennetleri, Ulusların Gizli Zenginliği**," Yordam Kitap, İstanbul

ÖZGEÇMİŞ

Serdar Acun, 1983 yılında Tunceli'de doğdu. 2011 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İngilizce İktisat Bölümünden mezun oldu.

2011 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Teorisi tezli yüksek lisans programında başladığı eğitimini "Ekonomik kriz ve eksik istihdam ilişkisi: Türkiye örneği" isimli tez çalışmasını başarıyla savunarak 2013 yılında tamamladı. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat doktora programında eğitime hak kazandı.

2011 yılında Munzur Üniversitesi İ.İ.B.F İktisat Politikası Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlayan Serdar Acun 2013-2016 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında 35. Madde kapsamında çalıştı. Halen Munzur Üniversite'sinde çalışmaya devam etmektedir.